

Серія «Полтавська макаренкіана»

Випуск 4

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України
Інститут обдарованої дитини НАПН України
Національний центр «Мала академія наук України»
Полтавська обласна державна адміністрація
Полтавська міська рада
Міжнародна макаренківська асоціація
Українська асоціація Антона Макаренка
Італійська макаренківська асоціація
Міжнародна академія педагогічної освіти
Аріельський Університет, Ізраїль
Краківський педагогічний університет імені Комісії національної освіти, Польща
Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради
Національний коледж шкільних керівників, Великобританія

Інноваційний потенціал вітчизняної педагогіки – Новій українській школі

**УПРАВЛІНСЬКИЙ ДИСКУРС
МАКАРЕНКІВСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ**

МАТЕРІАЛИ XXI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УПРАВЛІНСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ»,
«УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ У СФЕРІ НАУКИ ОСВІТИ,
ІННОВАЦІЙ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ», «УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ В ОСВІТІ ТА У ВИРОБНИЦТВІ»**

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКИХ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ СЕМІНАРІВ

10-11 березня 2022 року

Полтава – 2022

Рецензенти:

Хомич Лідія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора інституту професійної освіти і освіти дорослих Національної Академії педагогічних наук України;

Гльченко Віра Романівна – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, завідувач лабораторії інтеграції змісту освіти, Інститут педагогіки Національної Академії педагогічних наук України.

Редакційна колегія:

Гриньова Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, член-кореспондент НАПН України; **Гура Олексій Анатолійович** – кандидат історичних наук, доцент, перший проректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; **Фазан Василь Васильович** – доктор педагогічних наук, професор, доктор теологічних наук, проректор із наукової роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка; **Жданова-Неділько Олена Григорівна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Ткаченко Андрій Володимирович** – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Сас Наталія Миколаївна** – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Пивовар Ніна Михайлівна** – доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Школяр Сергій Петрович** – кандидат технічних наук, доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Барбінова Алла Володимирівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Бабенко Ірина Василівна** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Большая Оксана Вікторівна** – кандидат економічних наук, асистент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна, заступник начальника навчально-методичного відділу ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Величко Руслана Миколаївна** – асистент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка; **Масовець Дарія Борисівна** – старший лаборант кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Т 38 **Управлінський дискурс макаренківської педагогіки:** матеріали XXI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 10-11 березня 2022 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві»: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 10-11 березня 2022 р.) / за заг. ред. М. В. Гриньової. Полтава, 2022. 253 с.

Збірник містить наукові статті з проблем педагогіки А.С. Макаренка як практики створення умов становлення і розвитку людського в людині, виховання молоді в полінаціональному середовищі на традиціях макаренківської педагогіки, професійної підготовки сучасного вчителя в контексті вивчення педагогічних дисциплін.

УДК 37.091.4МАКАРЕНКО(062)

Друкується за ухвалою Вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол №12 від 21.04.2022 р.)

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ: ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА МІСІЯ

*Гриньова М. В.
Полтава, Україна*

Проблеми виховання патріотизму в Україні сьогодні розглядаються з точки зору питання національної безпеки з урахуванням розвитку українського суспільства в умовах болісних викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку. Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції є загальнодержавною місією.

Педагогічні праці А. Макаренка розкривали сутність виховання патріота-громадянина, особистості, яка повинна підкорити свої інтереси колективній справі, повинна працювати на благо Батьківщини. На думку А. Макаренка, метою загальнолюдського значення є виховання патріотизму, колективізму, соборності, чесності, дбайливості, ощадливості, відповідальності, працездатності, щирості, прямої, поваги до іншої людини, її інтересам.

А. Макаренко розглядав поняття «патріотизм» як звичку: «Коли мова йде про виховання таких якостей, як терпіння, вміння долати тривалі перешкоди, брати перешкоди не ривком, а тиском, скільки б ви не створювали правильних уявлень про те, що потрібно робити, але, якщо ви не виховаєте звички долати тривалі труднощі, я маю право сказати, що ви нічого не виховали. Одним словом, я вимагаю, щоб дитяче життя було організовано як досвід, що виховує певну групу звичок».

В українському суспільстві патріотизм є багатограним. Патріотизм викликає у наших громадян усілякі почуття та асоціації – від турботи до повної байдужості, від любові до неприйняття і т.д.

У словнику української мови поняття «патріотизм» тлумачиться як «любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги; відданість чому-небудь, любов до чогось» [1, с. 97]. Якщо перекладати слово патріотизм з грецької мови, то воно означає – «співвітчизник», а з латинської – «батьківщина». Це поняття містить ряд важливих морально-етичних, етнічних, культурних, політичних, та історичних напрямків, включаючи в собі кілька понять, тісно пов'язаних з націоналізмом.

Національно-патріотична компетентність – це компетентність, яка є основною складовою компетентнісного підходу в нинішній освіті.

Національно-патріотичні компетенції ми визначаємо як знання, навички, вміння, переконання, досвід і спрямованість, які сприяють підвищенню усвідомлення відповідальності та зобов'язань перед нашими співвітчизниками та країною.

Національна система патріотичного виховання ґрунтується на ідеї взяти розвиток української держави як консолідуєчий фактор розвитку суспільства та країни в цілому. Виховні форми і методи базуються на українських народних традиціях і є найкращими результатами педагогіки та психології в країні та світі.

Видатні українські філософи і педагоги Г. Сковорода, Т. Шевченко, П. Юркевич, К. Ушинський, І. Франко, О. Духнович, А. Макаренко, Я. Чепіга у своїх творах відводили велику увагу патріотизму українського народу, а саме: любові до своєї країни, до рідної мови, до свого народу та повазі до історичного минулого.

За твердженнями І. Беха та К. Чорної, «патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» [3].

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді розглядає його як комплексну системну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [4].

Основними складовими національно-патріотичного виховання є: громадянсько-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання, духовно-моральне виховання.

Важливою складовою національно-патріотичного виховання є поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту, висвітлення внеску представників корінних народів та національних меншин України та громадян інших держав у боротьбу за державну незалежність і територіальну цілісність України, процес її державотворення, вітчизняну наукову, духовно-культурну спадщину.

Наказом Міністерства освіти і науки України від 29 липня 2019 року № 1038 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641» викладено в новій редакції

Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України [4].

Окрім загальнопедагогічних принципів виховання, таких як дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей Концепція називає принципи національно-патріотичного виховання, що відображають його специфіку. Серед них: принцип національної спрямованості, принцип самоактивності й саморегуляції, принцип полікультурності, принцип соціальної відповідності, принцип історичної і соціальної пам'яті, принцип міжпоколінної наступності [4].

Серед методів і форм національно-патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів належать різноманітні акції на підтримку учасників АТО, сімей загиблих захисників Батьківщини, людей з особливими потребами, соціально-проектна діяльність, ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, мозкові атаки, метод аналізу соціальних ситуацій морально-етичного характеру, ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, використання засобів масової комунікації, методики колективних творчих справ, традицій, символіки, засобів народної педагогіки. Звичайно, залишаються незмінними такі традиційні методи як бесіди, лекції, диспути, семінари, різні форми роботи з книгою, періодичною пресою [2].

Застосування наведених форм і методів патріотичного виховання покликане формувати в особистості когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти, що передбачають вироблення вмінь міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему, робити власні висновки, брати участь у громадському житті, набувати вмінь та навичок адаптації до нових суспільних відносин, адекватної орієнтації, захищати власні інтереси, поважати інтереси і права інших тощо.

Виховна функція вищої школи ґрунтується на національній думці й спрямована на відродження національної свідомості та національної гідності українців. Основним завданням національного виховання на цьому етапі є формування громадянина-патріота. Патріотизм виявляється у сумлінному ставленні до навчання, розумінні різноманітності й цінності науки для суспільства загалом і кожної окремої людини зокрема; знання історії Батьківщини, знайомство з народними традиціями, небайдужості до людей, природи, держави, бажанні бути корисними для рідної країни; в оволодінні рідною мовою, розвитку потреби у спілкуванні з людьми;

оволодінні нормами поведінки в суспільстві; набуття навичок активної соціальної діяльності.

Отже, на основі аналізу теоретичної спадщини А. Макаренка можна стверджувати, що повноцінний громадянин й патріот для нього – це людина, яка активно демонструє позитивні моральні цінності в ділових і міжособистісних стосунках із людьми; той, хто працює осмислено, відчуває себе господарем своєї країни; який володіє економічною грамотністю, уміє управляти виробничим колективом; готовий долати об'єктивні й суб'єктивні труднощі на шляху до соціально-ціннісної мети; сім'янин, що успішно виховує власних дітей; адекватно оцінює свою соціальну значущість і тому володіє почуттям власної гідності.

Список використаних джерел:

1. *Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодід та ін. Київ: Наук. думка, 1975. Т. 6. 840 с.*
2. *Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Гірська школа Українських Карпат. 2015. (№ 12-13). С. 26–37.*
3. *Бех І. Д., Чорна К. І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.*
4. *Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#n13> (дата звернення: 18.09.2021)*

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ УНІВЕРСИТЕТУ

*Новописьмений С. А.
Полтава, Україна*

Виклики сьогодення вимагають замислитися над проблемою збереження науково-освітнього потенціалу, зокрема такої важливої його складової як матеріально-технічної бази факультету, що є структурним підрозділом університету. Це цілком і повністю торкається й природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, база якого була створена, розвивалася й модернізувалася багатьма поколіннями освітян, науковців та управлінців на протязі більш ніж 100-річної його історії [1].

Розглядаючи ресурсний потенціал факультету, ефективного перетворення його сучасний науково-освітній капітал, слід зазначити, що модернізація вищої освіти на сучасному етапі розвитку країни передбачає у якості стратегії інтеграцію в єдиний світовий та європейський освітній простір, академічну мобільність та свободу вибору освітніх програм. При цьому слід враховувати, що щорічно змінюються правила прийому для

вступників та модифікується система фінансування. Усе це вимагає постійної і напруженої роботи усіх викладачів і співробітників природничого факультету, які повинні знайти відповіді на постійно виникаючі проблеми та виклики. У нових умовах необхідно поставити задачу подальшого підвищення якості освіти, яке повинно опиратись на традиції університету із одночасним сприйняттям тенденцій, які реалізуються у сучасній системі вищої освіти.

Менеджментом факультету повинні бути сформульовані основні проблеми, ключовою з яких на сьогодні є:

- забезпечення формування інноваційної людини – людини із інноваційним типом мислення, інноваційною культурою та здатністю до інноваційного типу діяльності;

- здійснення підготовки громадянина України до життя в умовах глобального простору, формування свого роду людини, що забезпечить сучасний рівень її діяльності, а також конкурентність України в європейському і світовому просторі;

- перехід до толерантної педагогіки, суб'єктно-суб'єктних відносин у навчальному процесі, взаємна повага учня і вчителя, що забезпечать формування самодостатньої особистості, громадянського суспільства в Україні, демократичний розвиток країни;

- формування сучасної системи цінностей у освітян, що сприяли б максимальній самореалізації кожного з них, утвердженню національної єдності, найповнішому усвідомленню національних інтересів і їх розвитку у співпраці та конкуренції з іншими країнами, включно із захистом незалежності і територіальної цілісності України.

Концепція розвитку природничого факультету визначається наступними принципами:

- єдність освітньої, наукової та виховної діяльності, які дають випускникам глибокі наукові знання;

- фундаментальна теоретична і практична підготовка, яка дозволяє випускникам швидко адаптуватись до сучасних виробничих та технологічних умов;

- високий рівень вимог до студентів та викладачів, з метою гарантії якості підготовки фахівців;

- новаторство, що вимагає від студентів, викладачів і співробітників факультету постійно знаходити найкращі шляхи розв'язання поставлених перед ними задач.

Особливої актуальності набувають завдання системного дослідницько-інноваційного супроводу у вищих навчальних закладах.

Діяльність природничого факультету відбувається відповідно до Програми розвитку Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, спрямованої на удосконалення

національної системи вищої освіти та інтеграцію в європейське і світове товариство. **Метою** роботи факультету є підготовка науково-педагогічних кадрів, готових до професійної самореалізації і конкурентоздатних на ринку праці, з науковою підготовкою на рівні європейських вимог, поліпшення роботи у сфері наукової та навчальної діяльності, розвиток партнерських відносин з провідними вітчизняними вишами для ефективного проведення спільних наукових досліджень, що передбачає реалізацію наступних основних напрямків діяльності:

- створення умов для ефективної освітньої діяльності;
- підготовка висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів;
- застосування наукових досліджень у практиці;
- розвиток і впровадження нових освітніх технологій, сучасних форм і методів навчання, що опираються на тісну інтеграцію освіти, науки і практичної діяльності;
- удосконалення форм і методів профорієнтаційної роботи;
- посилення практично орієнтованого характеру педагогічної освіти, що відповідає перспективним потребам державного та регіональному ринку праці;
- застосування проєктного підходу щодо активізації участі наукового потенціалу факультету в рамках університету та за його межами в програмах економічного розвитку державного та регіонального рівня [2].

Головною метою **освітньої діяльності** природничого факультету є підготовка та випуск конкурентоспроможних фахівців за освітнім ступенем «бакалавр» за спеціальностями 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 014 Середня освіта (Хімія), 014 Середня освіта (Природничі науки) 073 Менеджмент, 091 Біологія, 101 Екологія та 102 Хімія, та освітнім ступенем «магістр» 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 014 Середня освіта (Хімія), 014 Середня освіта (Природничі науки) 073 Менеджмент (Управління навчальним закладом), 073 Менеджмент (Управління проєктами), 073 Менеджмент (Управління інноваційною діяльністю), 091 Біологія, 101 Екологія та 102 Хімія, що набули компетентності відповідно до загальнодержавних стандартів вищої освіти. Досягнення цієї мети передбачає поліпшення якості навчання шляхом збільшення обсягів самостійної роботи студентів, розширення електронних інформаційних ресурсів, необхідністю підготовки належного науково-методичного та навчально-організаційного забезпечення самостійної роботи студентів з дисциплін загальної та професійної підготовки.

Щорічного вдосконалення потребує навчально-методичне забезпечення з навчальних дисциплін, обсяги яких у майбутньому змінюватимуться відповідно до змін робочих навчальних планів.

Активізації потребує використання викладачами у навчальному процесі інноваційних методів, що опираються на тісну інтеграцію освіти і науки (дистанційне навчання) та розроблення відповідного методичного забезпечення, а також упровадження в навчальний процес новітніх технологій навчання, що підвищують продуктивність праці викладачів і ефективність організації навчальної діяльності студентів.

У подальшому пріоритетним напрямом навчально-методичної роботи вбачається створення викладачами навчальних посібників для студентів з вивчення навчальних дисциплін за оновленими навчальними планами та програмами, за дистанційною формою навчання. Покращення потребує матеріально-технічна база факультету (аудиторій, лабораторій, музейних зал та Ботанічного саду). Важливою перспективою є створення, розвиток і вдосконалення сайту факультету включно із розділами присвяченими студентському самоврядуванню.

Подальшим у перспективі є впровадження в освітній процес нових спеціальностей та освітньо-професійних програм.

Серед пріоритетів **науково-дослідницької роботи** факультету повинні бути:

- інтеграція досліджень і розробок кафедр у національний і міжнародний науковий простір, розвиток науково-інноваційної діяльності;

- активізація роботи викладачів із отримання грантів на наукові дослідження;

- підвищення наукового та професійного рівня професорсько-викладацького складу за рахунок захистів кандидатських та докторських дисертацій;

- збільшення кількості наукових заходів, що проводяться на базі факультету та розширення участі у вітчизняних та міжнародних наукових програмах, семінарах, симпозіумах, круглих столах, присвячених сучасним проблемам науки і освіти;

- збільшення публікацій за рахунок їх видання у фахових українських та міжнародних наукових журналах, що індексуються у наукометричних базах Web of Science та Scopus;

- організація та забезпечення постійного підвищення кваліфікації, безперервного оновлення теоретичних та практичних знань викладачів з метою удосконалення професійних знань, навичок і вмінь;

- співпраця з провідними установами та навчальними закладами з метою удосконалення системи дистанційної освіти;

- здійснення заходів щодо залучення провідних фахівців, науковців та керівників шкіл, організацій, підприємств до проведення навчального процесу;

- проведення постійно діючих наукових семінарів із залученням науковців з інших ЗВО у тому числі в online режимі;
- рецензування авторефератів, монографій, підручників, посібників та іншої навчальної літератури;
- забезпечення мотивації до активної наукової роботи студентів, аспірантів і молодих вчених через розвиток наукових товариств та залучення їх до наукових досліджень;
- організація дискусійного клубу студентів задля обговорення результатів науково-пошукової роботи студентів;
- наукове співробітництво з українськими та закордонними ЗВО;
- проходження кожним викладачем факультету тренінгів з написання освітніх програм, які організує Національне агентство з забезпечення якості освіти.

Виховна робота зі студентами спрямовуватиметься на виховання поваги до своєї держави, університету та факультету, організацію заходів щодо збереження традицій та звичаїв українського народу, проведення виховної роботи за принципами гуманізму, спадкоємності поколінь, шанобливого ставлення до рідної мови та культури, формування цілісної особистості та її високих моральних якостей, сприяння всебічному розвитку студентської молоді.

Виховна робота вестиметься за такими напрямками:

- проведення роботи спільно з органами студентського самоврядування з патріотичного виховання;
- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до інтересів та можливостей;
- посилення просвітницької роботи з метою дотримання здорового способу життя та протидії поширенню тютюнопаління, наркоманії, СНІДу, туберкульозу та переривання вагітності;
- сприяння роботі студентського самоврядування, підвищення ролі в організації навчально-виховного процесу, вирішення питань поселення й організації студентського життя в гуртожитках.

Продовжувати здійснювати активну роботу науково-педагогічного та інтелектуального потенціалу університету, природничого факультету в цілому, проведення системи заходів з профорієнтаційної роботи та розширення географії зв'язків факультету із загальноосвітніми навчальними закладами України. Необхідно активізувати профорієнтаційну роботу з випускниками факультету з метою залучення їх до навчання в аспірантурі та докторантурі, а також проводити моніторинг кар'єрного росту випускників факультету.

Організаційно-методична робота на факультеті повинна базуватися на таких принципах:

- модернізації та оновлення електронної бази даних методичного забезпечення;
- дослідження ефективності впровадження елементів дистанційного навчання;
- забезпечення новими навчально-методичними комплексами;
- проведення акредитацій освітніх програм;
- створення навчально-наукової лабораторії екологічного моніторингу;
- здійснення подальшої розробки та удосконалення вже наявних навчальних робочих програм (силабусів) з нормативних та вибіркового освітніх компонентів з метою узгодження зі змістовими стандартами європейського та світового освітнього простору;
- створення сучасні НМК, що включають широкий спектр методичних рекомендацій та розробок, контрольних робіт, практикумів та практичних завдань (кейсів) тощо з урахуванням інноваційних освітніх технологій;
- здійснення подальшої підготовки до видання підручників та посібників з фахових дисциплін та інших публікацій навчально-методичного спрямування;
- удосконалення системи контролю за якістю освіти, шляхом активізації моніторингу проведення лекцій, лабораторних, практичних занять завідувачами кафедр та деканом факультету;
- дотримання політики академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу та продовження роботи школи Академічної доброчесності шляхом читання відповідних лекцій, семінарів з отримання відповідної інформації;
- активізація розвитку співпраці із стейкхолдерами для удосконалення формування освітніх програм та навчальних планів;
- забезпечення використання сертифікованих комп'ютерних програм для викладання навчальних дисциплін;
- залучення студентів до участі в конкурсах студентських наукових робіт та олімпіад різного рівня.
- забезпечення виконання програм підвищення кваліфікації викладачів факультету у відповідних установах та організаціях в Україні та закордоном.
- захист об'єктів права інтелектуальної власності учасників науково-освітнього процесу факультету та створення центру інтелектуальної власності [3] в рамках Стратегії економічного розвитку територіальної громади.

Забезпечення студентів інформацією щодо працевлаштування. Основним завданням природничого факультету мають стати:

- розширення переліку баз практик підприємств-роботодавців;

– збір, узагальнення аналіз і надання студентам інформації щодо кадрових переваг та вимог на ту чи іншу посаду;

– проведення щорічних ярмарок вакансій, презентацій шкіл та підприємств, що сприяють працевлаштуванню студентів та випускників;

– надання через сайт факультету у рубриці «Сторінка стейкхолдера» інформації щодо вакансій;

– розширення діапазону роботи із обдарованими дітьми через фахові Олімпіади, конкурси наукових робіт, у тому числі за форматом МАН України з метою залучення їх до навчання в університеті.

Висновки та пропозиції щодо основних напрямів удосконалення роботи природничого факультету. У програмі розвитку природничого факультету запропоновано основні аспекти навчально-методичної, наукової, виховної та організаційної діяльності. Запропонована програма буде реалізуватися через:

1. Злагоджену роботу усіх кафедр з виконання зазначених у ній положень та оптимізації навчально-виховного процесу.

2. Постійне підвищення викладачами факультету свого професійного рівня, зокрема, за рахунок участі у міжнародних програмах, тренінгах, майстер-класах та наукових семінарах.

3. Залучення викладачів факультету до експертної роботи у Національному агентстві із забезпечення якості вищої освіти.

4. Ефективну співпрацю природничого факультету з ректоратом Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та іншими структурними підрозділами.

5. Співпрацю з провідними підприємствами, організаціями, установами щодо організації проведення практик, майстер-класів, лекцій та семінарів.

6. Розроблення та реалізацію програми популяризації природничого факультету в засобах масової інформації та соціальних мережах.

Список використаних джерел:

1. <http://nature.pnpu.edu.ua/index.php/istoriya/>
2. <https://rada-poltava.gov.ua/people/56339477/>
3. Школяр С. П., Новописьмений С. А. Створення центру інтелектуальної власності в рамках Стратегії економічного розвитку територіальної громади / Управління навчально-виховним процесом нової української школи в контексті національно-патріотичного виховання молоді : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців (учнів, студентів, магістрантів, аспірантів) (6 квітня 2021 р., м. Полтава) / за заг. ред. М. В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПП Астроя, 2021. С. 258–259.

STEM-ОСВІТА ЯК ЗАСІБ РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ОСОБИСТОСТІ

*Піддячий М. І.
Київ, Україна*

Сучасне життя проходить у вік швидкозмінних процесів та бурхливої науково-технічної революції, що охопила одночасно освіту, науку і технології. Розроблення STEM-освіти характеризуються глибинним розумінням тенденцій майбутнього, систематизованістю, окресленням найближчих напрямів змін тощо. У особистісному вимірі зміст навчання диференціюється залежно від схильностей, здібностей, життєвих планів та суспільних потреб. З'ясовано, що диференціювання навчального навантаження зумовлюється відповідністю змісту освіти і навчальних технологій їхнім психофізіологічним особливостям і можливостям [2]. Такий підхід забезпечує гармонійний розвиток особистості [5], позитивно впливає на стан здоров'я [1], підвищує коефіцієнт мотивації до навчання, що сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності в життєвому середовищі.

Метою дослідження є розроблення стратегії теоретико-методологічних та концептуальних підходів [3; 4] до STEM-освіти особистості: створення системи розвитку та гармонізації; розроблення освітнього процесу в сучасних умовах; визначення мети, засобів, змісту, методів, форм, принципів, процедури, технологій освіти та періодичності їх коригування; формування здатності до діяльності.

STEM-освіта розглядається нами як низка послідовно розташованих курсів (програм навчання), що має на меті підготувати учнів до соціально-професійної діяльності та освіти після школи шляхом формування рівнів компетентностей, достатніх для успішної діяльності в обраній галузі. Вона охоплює природничі науки, технології, технічну творчість та математику, що спрямовані на підготовку перспективних фахівців (програмісти, ІТ-фахівці, інженери, професіонали в галузі біо- та нанотехнологій і т. ін.) на певних етапах розвитку цивілізації. Впровадження STEM-освіти та розвиток у особистості здібностей до дослідницької й аналітичної роботи, експериментування та критичного мислення в умовах використання новітніх технологій є підґрунтям для значного підвищення ВВП України за рахунок доданої вартості у продукті праці.

Виявлено, що діяльність особистості учня спрямовується у напрямі соціально-професійного розвитку, який розглядається як комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів залучення до

реалізації особистісних і громадських значущих цілей, формування цінностей і розбудови відносин, яка цілеспрямовано використовується для досягнення мети: засвоєння та застосування певної системи знань і норм, які дають змогу повною мірою функціонувати в суспільстві; формування психологічного та соціально-професійного досвіду; гармонізованого розвитку; реалізації творчого потенціалу, здібностей, задатків; капіталізація людських ресурсів в умовах реальної та прогнозованої трудової діяльності і взаємодії на ринку праці тощо [8; 10; 11; 12].

З'ясовано, що з огляду на закономірні зв'язки між метою, засобами та результатами соціально-професійної підготовки увага приділяється таким складовим змісту освіти: критерії оцінки якості світового господарства; трудова діяльність та її інфраструктура; праця людини; професійна культура; професійна орієнтація; господарювання у побуті; підприємницька діяльність; соціально-професійна взаємодія на ринку праці [9].

Доведено, що у результаті психологічної діяльності особистості учня запропонованої у процесі соціально-професійної підготовки мають згармонізуватися компетентності за складовими психологічної сфери: когнітивна (знання); операційно-технологічна (діяльнісна); мотиваційна (емоційна); етична; соціальна; поведінкова. Це дає можливість особистості на етапах адаптації, індивідуалізації та інтеграції вийти на достатній рівень автономності й конкурентоспроможності.

Зроблено висновок, що у ході соціально-професійної підготовки учнів відбуваються зміни в їхній свідомості, обумовлені розвитком умінь самоаналізу, здатності аналізувати трудову діяльність а також нагромадження допрофесійного, у деяких випадках і професійного досвіду. У результаті формується здатність особистості вибирати професію, що відповідає її інтересам, можливостям, схильностям і запитам сучасного ринку праці. Дана здатність розглядається як динамічна характеристика професійного самовизначення, що дозволяє прогнозувати успішність адаптації в професії, а самому учню засобом STEM-освіти виявляти відповідність власних можливостей особливостям професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Arefiev, V., Mikhailova, N., Lyakhova, N., Riabchenko, V., Pidliachyi, M., Pidliachyi, V., Kraskovskiy, Ye. Somatometric method to assess the level of high schoolers physical development / Arefiev, V., Mikhailova, N., Lyakhova, N., Riabchenko, V., Pidliachyi, M., Pidliachyi, V., Kraskovskiy, Ye // Acta Balneologica, 3(164), 2021. С. 203–209. doi: 10.36740/ABAL202103114. – URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727997>*
2. *Бех І. Д. Сучасна освіта на шляху досконалості / І. Бех // Підна школа. – 2021. – № 1/2. – С. 32–37.*

3. Вернадский В. И. Собрание сочинений : в 24 т. Т. 10. Научная мысль как планетное явление. – М. : Наука, 2013. – 475 с.
4. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / Семен Устинович Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2012. – 192 с.
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / Іван Андрійович Зязюн. – К.; Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
6. Піддячий В. М. Обґрунтування моделі професійного саморозвитку майбутнього вчителя / В. М. Піддячий // Педагогічний і процес: теорія і практика [збірник наукових праць] / Київський ун-т імені Б. Грінченка ; гол. ред. С. Сисоєва. – К.: ЕДЕЛЬВЕЙС, 2014. – Випуск 1. – С. 108–114.
7. Піддячий В. М. Сутність і зміст професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя / В. М. Піддячий // Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки». – 2020. – № 13 (42). – С. 185–199.
8. Піддячий М. І. Сутність формування компетентностей старшокласників // Реалізація компетентнісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти: зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 листоп. 2019 р.), / Ін-т педагогіки НАПН України; ред. кол.: Топузов О. М., Горошкіна О. М. (голов. ред.), Доротюк В. І., Чудакова В. П. – Київ : Пед. думка, 2019. – С. 269–272. – URL: <http://undip.org.ua/upload/iblock/1b2/zbirnyk.pdf>
9. Піддячий М. І. Навчально-виховний комплект старшокласників: соціально-професійна орієнтація // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / голов. ред. О. М. Топузов. – Київ : Пед. думка, 2015. – Вип. 15 (2). – С. 141–149.
10. Піддячий М. І. Соціально-професійна орієнтація учнів як напрям у підручникотворенні // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / Інститут педагогіки НАПН України. – Київ : Пед. думка, 2011. – Вип. 11. – С. 80–89. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/5143/>
11. Піддячий М. І. Соціально-професійний розвиток: компетентнісно орієнтоване навчання старшокласників // Компетентнісно-орієнтоване навчання: виклики та перспективи: зб. тез I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 30 верес. 2019 р. – Київ : Пед. думка, 2019. – С. 104–107. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717295/>
12. Піддячий М. І. Ключові компетентності старшокласників: організація здорового способу життя // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія № 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – Київ, 2020. – Вип. 3. – С. 315–319. – URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/719944>

ДЕМОКРАТИЗМ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ А. С. МАКАРЕНКА ЯК ОСВІТЯНСЬКОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

*Рибалка В. В.
Київ, Україна*

Аналіз соціально-психолого-педагогічної системи А. С. Макаренка в контексті реалій сьогодення призводить до думки, що його теорія і практика виховання особистості у колективі має пряме відношення до проблеми розвитку сучасного громадянського суспільства і особистості громадянина. До такого висновку в останні роки приходять різні науковці, зокрема Л. І. Гриценко, яка стверджує, що «відношення, які функціонують у закладах педагога-новатора, ...створили, по суті, прообраз моделі майбутнього громадянського суспільства» [1]. На наше переконання, великий педагог створив саме демократичну освітянську модель розвитку громадянського суспільства і особистості громадянина, яка продемонструвала свою незаперечну ефективність в умовах післяреволюційного та післявоєнного відродження країни у 20-30-х роках минулого століття.

Цьому відповідає розуміння педагогом основних принципів створення і функціонування колективу в його колонії та комуні, таких як: а) об'єднання учнів спільною метою, працею та загальною організацією колективу; б) розуміння колективу як частини суспільства, що пов'язаний з усіма його іншими колективами, завдяки чому кожний його член включається у суспільство, країну і більш широкий цивілізаційний та історичний контекст життя; в) досвід колективного життя включає в себе дуже складні колективні рухи, що базуються на функціях розпорядження, обговорення, голосування, підпорядкування меншості більшості, товариша товаришу, контролю, відповідальності і узгодженості дій; г) самоврядний організм колективу володіє органами управління і координації, які уповноважені представляти інтереси всіх членів колективу, забезпечувати досягнення цілей спільної праці, презентувати обов'язок і честь колективу тощо [2].

Важливим вихідним пунктом системи А. С. Макаренка є спрямованість на досягнення виховного ідеалу, в якості якого він вбачав особистість «культурного працівника» і громадянина. Досягнення цього ідеалу можливе тільки в умовах включення індивідуального життя учня в соціальне, колективне, суспільне, народне життя як вищої форми буття людини. Головним для здійснення проекту виховання культурного громадянина і працівника є впевненість педагога в тому, що здоров'я, благополуччя, щастя окремої особистості можливі лише за умови їх

наявності у мільйонів інших людей. Інакше кажучи, виховання молоді має носити колективний, суспільний, демократичний характер.

Згідно із зазначеними положеннями, педагогічний колектив на чолі з директором закладу здійснює організацію поведінки шкільного колективу як розвиваючої юної особистості життєтворчої соціально-психолого-педагогічної демократичної системи.

Відповідно до наукових поглядів видатних зарубіжних і вітчизняних мислителів, передусім Д. Дьюї, А. С. Макаренка визначає принципові засади своєї соціально-психолого-педагогічної системи, зокрема: регулярне проведення зборів усього шкільного колективу як вищого органу самоврядування; створення первинних колективів, різновікових загонів, на основі постійного ділового, дружнього, побутового й ідеологічного об'єднання учнів; вибори центрального уповноваженого органу усього колективу – ради командирів, що відбувається на загальних зборах шляхом голосування персонально по кожному кандидату з числа найкращих учнів; визначення шкільного центру з числа успішно діючих командирів тощо.

Педагогічна майстерність директора та вчителів школи полягає в тому, щоб, зберігаючи жорстке співпідпорядкування, відповідальність, дати широкий простір суспільним силам школи, колективній думці учнів, педагогічному колективу, шкільній пресі, ініціативі окремих осіб і розгорнутій системі шкільного самоврядування. І, головне, з чого, на переконання А. С. Макаренка, доцільно починати, це ставити загальну колективну мету, формулювати план її досягнення, здійснювати проект усім диференційованим шкільним колективом, для чого потрібні обговорення нагальних шкільних проблем, актуалізація інтересів, розробка проектів – через добре організоване спілкування на всіх рівнях колективу для реалізації перспектив завтрашньої радості, середньої і дальньої перспектив.

Головним органом самоврядування є загальні збори членів усього колективу, які збираються в період організації і проривів у роботі установи, але не рідше одного разу на тиждень, а в інші часи не рідше двох разів на місяць. Тобто загальні збори виступали засобом неперервної соціальної, демократичної роботи вихованців! На початку півріччя збори обирають такі органи самоврядування, як рада колективу (рада командирів), санкомісія, госпкомісія тощо. З їх числа обираються найбільш гідні лідери загонів, які входять у раду командирів. При цьому здійснюються функції контролю і відповідальності, що органічно вплетені у діяльність колективу, в якому успіх або невдача відбувається на очах комунарів. Відповідно до цього, керівництво закладу у випадках незадовільної роботи ставить питання про переобрання уповноважених через голосування членів шкільного колективу.

Поряд зі структурою, колектив характеризується системою взаємодій та взаємозалежностей. А. С. Макаренко намагався якомога більше переплести взаємозалежності, взаємодії між членами колективу. Таким чином здійснювалася продуктивна та ефективна колективна роботи, з чого власне і складався демократичний стиль діяльності шкільного колективу [2].

А. С. Макаренко показав, що особливий демократичний тип організації шкільного дитячого колективу може виступати ефективним механізмом, певною суспільною, демократичною за своєю суттю, матрицею, чинником розвитку сутнісних людських якостей, соціальним геномом (фенотипом), організмом, завдяки чому репродукуються, створюються особистості із високими людськими характеристиками, що випускаються у доросле суспільство як повноцінні громадяни і працівники.

Отже, у соціально-педагогічній системі А. С. Макаренка передбачені і діють конкретні соціально-психолого-педагогічні принципи, процедури і технології, демократичні за своєю суттю, що є ефективними для розвитку особистості від рівня неповнолітнього правопорушника до статусу комунара, громадянина, трудівника як суб'єкта громадянського суспільства і професійного товариства. Це виховний «вибух» як метод мотиваційно-сміслового перетворення юної особистості, техніка цілепокладання через формування перспектив і проєктів, інформаційно-пізнавальні методи систематичного вивчення особистості вихованця у колективі, конституційно-організаційні методи паралельної дії та психолого-педагогічного впливу на розвиток особистості у колективі, естетично-стверджуючі методи створення позитивного емоційного тону (мажору), краси колективної дії тощо.

Цілком очевидно, що суть створеної великим педагогом гуманістичної, демократичної системи виховання і життя молоді в колонії та комуні суперечила реальному політичному устрою авторитарної країни. І хоча в ній все ж таки містилися певні формальні елементи авторитарності, проте вони суттєво не впливали на її демократичну сутність. В цілому, риси системи великого педагога перегукуються із принципами та процедурами сучасної демократії, з ознаками особистості громадянина і громадянського суспільства в таких демократичних країнах, як Швейцарія, Німеччина, Японія, про що свідчить визнання його системи в цих країнах [2].

Про перспективність проведеної А. С. Макаренко роботи свідчать також праці видатних педагогів і психологів – В. О. Сухомлинського, А. В. Петровського, І. П. Іванова, І. А. Зязюна, І. Д. Беха, О. А. Захаренка, М. П. Щетиніна, У. Глассера та багатьох інших науковців і практиків, ідеї яких можуть бути корисними для побудови не тільки освітянської моделі, але і дієвого дорослого громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Гриценко Л. І. Педагогіка А. С. Макаренка: виховання, спрямоване у майбутнє // *Витоки педагогічної майстерності: Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2014.* <https://www.google.com.ua/search>
2. Рибалка В. В. *Самонавчання демократії юної та дорослої особистості: метод. посіб.* Київ : Талком, 2019. 208 с.

МАКАРЕНКО – ЕСКІЗ НООСФЕРНОЇ ПЕДАГОГІКИ

*Самодрин А. П.
Дніпро, Україна*

Такого стану світоглядного хаосу і, в тому числі, в педагогічній свідомості, який нам випадає пережити нині, історія ще не знала. Адже всі «педагогічні теорії» до XXI століття обслуговували «цивілізації присвоєння», де домінувала «метода присвоєння» знань – звідси непередбачуваність освіти майбутнього для нашого часу, зростання видового поля науки й титулованих докторів без належного просування вперед їх доктрин. Для слабкої душі настає етап невизначеності шляху, для сильної – етап самоактуалізації й самоствердження людської думки – й по суті самої людини, бо саме у процесі роботи думки вивищуються найсуттєвіші її риси – *радість життя*, захоплююча дух *сила пізнавального розуму*, *гармонія* як хвильовий хронотоп в «симфонії часу» (педагогіка «мажору», «завтрашньої радості» особистості вихованця – за А. С. Макаренком [1; 2; 3; 4]).

Життя – активна форма існування матерії, що на вершині еволюції чинить науковий шлях розуму, який прокладає особистість і цим творить його *смысл*. Стараннями сильних, ноосферно (за В. І. Вернадським) просвітлених душ здоровий розвиток науки неодмінно прокладе дорогу людству до згармонізованої *проектами освіти* ноосфери в нетрях біосфери. Іншого шляху для *наукової думки* не існує, адже вона – породження природи, а природа протиприродно не діє. Життя – надскладний каталіз поміж геологією і космосом, де людина і її розум – головний автокаталітичний чинник змін у біосфері [6].

Біосфера – область земної кори, задіяна всілякими трансформаторами, які перетворюють космічні випромінювання в діючу земну енергію. Особистість людини – один із таких трансформаторів, що нині перебуває на етапі зростаючої ноосфери і своїм розумом змушує процеси перетворення надбань фундаментальної науки та інноваційних інтелектуальних технологій у вирішальний фактор еволюції, будуючи *нову цивілізацію*.

Завданням педагогіки стає – виховувати *людину істинну*, синхронну біосфері, хронотоп якої повинен мати більш високий ступінь звільнення внутрішньої енергії для більш *ефективної участі в геологічних процесах, ніж було до цього – ноосферний*.

Педагогіка XXI століття все більше набуває ознак біоенерго-інформаційного середовища для пророщування мультикультури ноосферного суспільства на засадах підтримки персоніфікованої творчої еволюції. Культура-цивілізація, де домінувала організаційно релігійна основа життя, з середини XX століття стрімко й прискорено трансформується в цивілізаційну культуру, що збудило утворення множини неоцивілізацій – етносоціокультурних локацій, які намагаються освітньо-проектно діяти на регіональному, міжрегіональному і трансрегіональному (транскорпоративному, глобальному) рівнях.

Одним із завдань сучасної освіти є підбір ефективного змісту гуманітарної освіти для підготовки майбутніх фахівців у різних сферах, що дасть можливість повною мірою сформувати ефективну професійну особистість. Але, захоплюючись успіхами іноземних учених по підвищенню ККД людини, ми забуваємо про наших вітчизняних мислителів, якими побудовані не менш ефективні системи підвищення професійної якості та конкурентоспроможності людини. Найперше, відкинувши ідеологічні перепони, повернувшись обличчям до досвіду педагога Антона Макаренка, можна відмітити, що ще 100 років тому у нас була побудована шляхом проб та помилок, на інтуїтивних засадах, сформованих поглядах на той час молодого педагога, фундаментальна система виховання, узагальнена пізніше в його теорію виховання [1-5; 8-9]. Його ідеї виховання через колектив пройшли випробування критикою і нападами як самої комуністичної ідеології тогочасної радянської системи, так і сучасного педагогічного співтовариства.

За А. С. Макаренком, педагогічна наука і практика постійно має орієнтуватися на «завтрашній день», прогнозувати і проектувати якості нової людини, випереджати суспільні запити на «людську творчість». Свої міркування щодо цього він сконцентрував у змістовому наповненні авторської ідеї про «випереджаюче виховання», реалізація якого забезпечується через систему перспективних ліній у вихованні й розвитку окремого індивіда та людського соціуму й передбачає наявність знань, а також умінь, навичок і трудових орієнтацій по завершенні навчання – чом би не проєкт ноосфери в особистості... Антон Макаренко в дитячих колонії у Полтаві та комуні в Харкові організував не просто умови для перебування малолітніх злочинців, а завдяки своїй теорії зміг перевиховувати їх – управляти менталітетом, шляхом соціумізаціяції в здоровому колективі, суспільстві, шляхом при звичаєння до виробничої діяльності, до освітнього процесу, до здобуття професійної освіти та

входження в трудовий виробничий колектив з ноосферним мисленням господаря [1-9].

Ноосфера сьогодні вимагає охоплення біосфери людським розумом із метою забезпечення стійкого розвитку ойкумени; це вершинний із багатьох станів еволюції біосфери в геологічній історії – стан наших днів; сфера взаємодії суспільства і природи, в межах якої розумна людська діяльність стає визначальним фактором розвитку; процес, при якому антропотизація переходить в антропологізацію всепланетно; сфера розуму як еволюціонуючого процесу в біосфері, що чиниться особистісно у конкретному регіоні по різному.

Освіта нашого часу – психозойської ери є ноосферною. Ноосферна освіта – орієнтована на створення загального синтезу людського духу, включення людської свідомості і людської діяльності в глобальний Універсум, вироблення духовного світу особистості, духовної свободи до її самореалізації, духовної відповідальності за свої дії; наука із засобу технічного прогресу перетворюється в органічну частину соціального й культурного розвитку, що охоплює не лише ставлення людини до природи, а і її ставлення до інших людей і до самої себе; своєрідна програма, в якій зосереджена мета розвитку суспільства, де освіта стає цілісним світоглядом, що дозволяє забезпечити належну екологічну свідомість і духовну складову розвитку особистості одночасно – становить ноосферний світогляд особистості в дусі Антона Макаренка.

Ноосферна освіта є багатовекторною, багаторівневою за цілепокладанням і організаційно відкритою системою, що діє в складі ноосферної культури на засадах творчої еволюції особистості. Той із каналів ноосферної освіти, який окреслює шлях еволюції Розуму на тлі Космосу, носія якого позначаємо терміном «людина істинна», становить профільна освіта. Допрофільна освіта допомагає відшукувати індивіду власний профіль розвитку, наративне мислення в напрямі формування його концептосфери. Людина, її мислення та поведінка – найголовніша проблема ноосфери.

Ноосферна освіта, яка з другої половини ХХ століття самостверджується всепланетно як *діалог культур*, що наближаються одна до одної за інтересами розвитку (сировина, енергія, інформація), реалізує синтез природного та історичного процесу, враховує темпи формування глобальних демократичних суспільних відносин як синтез праці, розуму і наукової думки в інтересах земної цивілізації, що вершиться як перебудова в ментальному і генному просторах у напрямі трансформації другої природи для становлення монокультури світу. Ця освіта неупинно й прискорено шукає свою філософію і науку й тим, по суті, проявляє ноосферну особистість – транслює розумну єдність в єдиний розум із використанням ІТ-сфери цілеспрямовано.

Отже, ноосферна освіта є проєктивною образно-логічно-гармонійною основою для розвитку кожного конкретного індивіду, передбачає своєю умовою певний навчально-освітній простір становлення і розвитку особистості, що має власну траєкторію упродовж життя (профіль), збудовану індивідуально як низку проєктів майбутнього на засадах системи «людина – природа» за найліпшої відповідності продукту поставленій меті. При цьому система освіти, що забезпечує проєктивну освіту, діє особистісно зорієнтовано й водночас сортаментно відносно певного психотипу спорідненої діяльності у біосферному регіоні як біоенергоінформаційний генератор творчої енергії [1; 3-4; 6-8].

Висновок: Ми вже підійшли до дуже відповідального періоду життя на планеті – до корінної зміни нашого наукового світогляду з опорою на кращий педагогічний досвід, наукові прориви в освіті та науці. В його основі – пізнання людини самої себе як істоти космічної, земної та її мікросвіту, освітнє вивищення її особистості в умовах гармонізованих освітніх систем й підняття на такий рівень розуміння єдності світу, що дозволить перетворити гармонію сукупного інтелектуального ресурсу суспільства і його творчої енергії в рушійну силу науки ноосферної доби, у вирішальний фактор еволюції.

Список використаних джерел:

1. *Гриньова М. В. (Ред.). Педагогічна особистість А. С. Макаренка на перетині освітніх парадигм. Матер. XV Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Полтава, 10-11 березня 2016 р.). Полтава, 2016. 88 с.*
2. *Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. К.: МАУП, 2000. 312 с.*
3. *Макаренко А. С. Педагогические соч. В 7 т. Москва: АПН РСФСР, 1958.*
4. *Моргун В. Ф. Психологія особистості в педагогіці А. С. Макаренка. Факсимільний збірник праць 1988–2001 рр. Полтава, 2002. 84 с.*
5. *Самодрин А. П. Архітектура профільної освіти / навч.-метод. пос. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2019. 504 с.*
6. *Самодрин А. П. (Ред.). Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука. Колект. моногр. К.-Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2021. Т. 1. 352 с.*
7. *Самодрин А. П. (Ред.). Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука. Колект. моногр. К.-Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2021. Т. 2. 540 с.*
8. *Самодрин А. П. Формування навчально-освітнього простору регіону : Моногр. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2006. 456 с.*
9. *Ткаченко А. В. Професійний розвиток особистості в практиці А. С. Макаренка: історико-педагогічний аспект (1920-1935 рр.): моногр. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 341 с.*

THE CONCEPT OF INTELLECTUAL HEALTH OF STUDENT YOUTH

Grynyov Roman
Ariel University, Israel

Intellectual health is an opportunity to open our minds to new ideas and experiences that can help improve personal, group and social interactions. Intellectual health is the stimulation of mental development, participation in intellectual and cultural activities, the search for new ideas and the development of intelligence. Towards the development of intellectual health, more time should be spent studying, such as reading books, magazines and newspapers.

Creativity is one of the components of intellectual health, because it is a creative approach to solving any life problems and tasks that makes a person healthy.

In recent years, teachers of higher education have become more focused on ensuring the health of young students and seek to include students in various types of intellectual, emotional activity according to their individual characteristics, to create conditions for creative self-expression. To do this, teachers use programs and techniques to develop students' values of a healthy lifestyle, use different ways to promote health.

Let's define the directions on the basis of which the corresponding model of health is put:

- medical direction (emphasis is placed on disease prevention and health measures with priority of the somatic component of health);
- medical and psychological (psycho-hygienic measures are added to it, elements of psycho-trainings are introduced);
- biosocial (which is also based on the traditional medical and biological content, focused on the formation of resource-pragmatic type of internal picture of health and improving the psycho-physiological viability of man).

Systemic socio-economic transformations in society often create emotional difficulties and stressful situations. Therefore, in higher education, one of the key areas should be to support the intellectual health of students, which is manifested in their learning to resist manipulation, overcome stressful situations, holistic training to optimize their viability in the context of systemic social change. The goals set to the greatest extent can be solved in the conditions of a healthy organization of the educational process.

The essence of the principle of maintaining health is homeostasis as the body's ability to maintain the stability of its internal environment under the influence of external influences. The educational process in higher education is aimed at maintaining the stability of the internal environment of the student's

body, through compliance with sanitary and hygienic norms and requirements, implementation of preventive and psycho-hygienic measures in organizing student learning, considering its individual characteristics in determining the pace and level of learning, etc.

The principle of strengthening intellectual health is based on the mechanism of building, accumulating health, increasing the reserves of adaptation, increasing the reserves of health. The implementation of this principle in learning technology involves ways to increase the adaptability of students to stressful learning factors. The conditions for the growth of students' intellectual health reserves should be considered the correct dosage of physiologically and psychologically justified stressors, the maximum consideration of the individual characteristics of each student.

The principle of maintaining intellectual health, the values of a healthy lifestyle, motivating students to a healthy lifestyle, is carried out through the content of educational materials that reveal the essence of the main components of health and healthy living by organizing interaction of participants in the pedagogical process. values, ideals of health and understanding of certain ways to achieve it.

The effectiveness of these mechanisms largely depends on the level of human health culture, which develops in purposeful educational activities. In this regard, it is clear the role of the pedagogical factor in the structure of health care for students. The general guide to action is the principle of health-centrism, which includes: target orientation of participants in the pedagogical process on health as a priority value and the main result of activities; the focus of the content and organization of educational work on the emergence of the student's need for health and a healthy lifestyle, his valeological literacy; methods and forms of organization of all types of student activities that reduce the cost of their health; development of teachers' health culture; organization of a healthy subject-spatial environment of the university.

Approaches to maintaining intellectual health are:

- didactic, when educational programs come to the fore;
- activity;
- problematic, when all the efforts of the institution of higher education are aimed at solving a specific problem;
- individual approach – considering the characteristics of each student;
- physical education, when caring for the health of students is equal to caring for their physical development.

All approaches should be used systematically and in combination when creating a healthy living space for students.

The basis for maintaining the intellectual health of students is the creation of safe conditions for stay, education and training in the institution, the rational organization of the educational process.

СЛІДАМИ ВОЛОДИМИРА ВЕСІЧА: СУЧАСНА ПРАКТИКА ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНОГО МАКАРЕНКОЗНАВСТВА

*Ткаченко А. В.
Полтава, Україна*

Поліконтекстний розгляд феномену макаренківського освітнього менеджменту – один із шляхів об'єктивного вивчення і його сутнісних аспектів, і функціональної специфіки. В даному відношенні великий потенціал має дослідження професійних доль співробітників А. Макаренка – яскравих представників кадрового середовища керованих видатним педагогом виховних установ, співтворців його педагогічної системи. Одним із найефективніших педагогів колонії імені М. Горького, але в той же час і найзагадковішою постаттю її кадрового потенціалу є заступник А. Макаренка Володимир Олександрович Весіч (1886 – прибіл. 1940). Раніше ми вже робили спроби з'ясувати обставини біографії цієї людини [5; 6], але відкритий нещодавно новий і об'ємний документальний масив дав нам можливість дещо по-новому уявити останні роки її життя.

Висока оцінка А. Макаренком управлінських здібностей свого талановитого колеги виявилася, як відомо, в листі педагога (29 грудня 1930 р.) до М. Букшпана – секретаря Правління Дитячої комуни імені Ф. Е. Держинського. В. Весіч і його дружина тоді були прийняті на роботу в комуни, але Правління опротестувало це рішення з огляду на начебто «петлюрівське» минуле Володимира Олександровича. А. Макаренко тоді зробив спробу захистити свого протеже, стверджуючи, що працівників, рівних йому, «вдається отримати раз на 5 років», і характеризуючи свого колегу як «розумного, такого, що вміє чудово ладити з хлопцями і тримати їх у руках, багато обізнаного і працюючого». Але на вимогу чекістського Правління талановитого педагога довелося звільнити і подальша його доля досі залишалася невідомою.

Сайт знаного краєзнавця Б. Тристанова «Історія Полтави» [2] розмістив інформацію про те, що В. Весіч закінчив Петровський полтавський кадетський корпус і Київське військово училище, служив у Азовському 45-му і Севському 34-му піхотних полках, в роки Першої світової війни отримав поранення, досяг неабиякого успіху на військовій ниві та був нагороджений майже всіма бойовими орденами: Святої Анни 4-го ступеня з написом «За відвагу», Святого Станіслава 3-го ступеня з мечами та бантом, Святого Володимира 4 ступеня з мечами та бантом, Святої Анни 3 ступеня з мечами та бантом, Святого Станіслава 2 ступеня з мечами. Згідно з матеріалами сайту історика Білого руху С. Волкова, в

роки Громадянської війни В. Весіч служив у армії УНР, потрапив у полон до Червоної Армії, але з 1920 року обіймав у її лавах деякий час командні посади, хоча і знаходився на особливому обліку органів ДПУ [7].

*Володимир Весіч – випускник Петровського
Полтавського кадетського корпусу (1906)*

В очолювану А. Макаренком трудову колонію імені М. Горького В. Весіч був прийнятий 1 серпня 1923 року [4, с. 10], і залишався на своїй посаді навіть після вимушеного звільнення Антона Семеновича влітку 1928 р., намагаючись призупинити неминучу педагогічну деградацію установи. Про це А. Макаренко повідомив М. Горькому в листопаді 1928 р. [3, с. 63]. Пізніше, як стверджував видатний німецький макаренкознавець Г. Хілліг, В. Весіч, нажаль, став одним із тисяч політичних репресованих. Доволі характерним є те, що професіоналізм і роль Весіча в історії горьківської колонії спонукали А. Макаренка залучити його до числа прототипів персонажів «Педагогічної поеми» – як прообразу педагога П. І. Журбіна.

До певного часу нам не вдавалося просунути в з'ясуванні багатьох фактів життя і особливо подальшої долі Володимира Олександровича, проте тривалий пошук приніс свої результати. Рукопис спогадів агронома колонії імені М. Горького М. Фере, знайдений у фондах архіву Науково-дослідної лабораторії А. С. Макаренка

Полтавського педінституту, наприклад, розкрив перед нами «історію кохання» В. Весіча та його майбутньої дружини – Євгенії Олександрівни Пишної, яка працювала головним бухгалтером у керованому М. Фере військовому радгоспі, але після одруження з Володимиром Олександровичем перейшла на аналогічну посаду до колонії.

Потому на сайті «Історія Полтави» [2] з'явилося фото В. Весіча в роки Першої світової війни, надане, як засвідчує підпис, якоюсь Агнесою Найлсен із Австралії. Незабаром автор сайту «Музей Макаренка» Д. Гончар допоміг встановити контакт з цією австралійською громадянкою, справжнє ім'я якої Агнес Нільсен, що звернулася до нього за інформацією щодо Володимира і Євгенії Весічів – прадіда і прабабусі свого чоловіка. Подальше тривале листування з австралійськими нащадками Володимира Олександровича дозволило прояснити багато деталей його біографії.

Надіслані А. Нільсен із Сіднею численні сімейні фото дали можливість підтвердити відсутність В. Весіча серед невпізнаних осіб на відомих фото колективу колонії імені Горького, а також ідентифікувати на одному із них Євгенію Олександрівну – поруч із М. Горьким і А. Макаренком на спільному знімку великого письменника із співробітниками колонії в дні його візиту у липні 1928 р. Крім того удалося з'ясувати особливості походження Євгенії Пишної: вона народилася 7 травня 1896 року в Полтаві у дворянській родині, мала сестру Ларису і двох братів, що закінчили Петровський Полтавський кадетський корпус та служили у Білій армії: один, Володимир, загинув 1920 року під Перекопом, інший, Леонід, емігрував до Парижу, де помер у 1962 р.

Донька Весічів Олена, що зображена А. Макаренком в «Педагогічній поемі» як Женя Журбіна, народилася 3 серпня 1924 р. Закінчивши школу, вона збиралася отримати вищу медичну освіту, але цьому завадила Друга світова війна. Під час нацистської окупації України у 1942 році у Харкові вона вийшла заміж за старшого на десять років дипломованого інженера, вихідця із сім'ї вчителя Білгородського реального училища, Леоніда Медведєва і у 1943 році вже в Житомирі народила першу свою доньку Ларису.

Незабаром, у 1944 р., Євгенія Олександрівна, її донька Олена, зять Леонід та онука Лариса перебралися до м. Сосновець в Польщі. Приблизно у 1944–1945 роках сім'я перебувала у Берліні, де музично обдарований Леонід, який чудово володів кларнетом, віолончеллю та саксофоном, заробляв грою в оркестрі. 1946 року сім'я зареєструвалася для отримання нових документів у німецькому Верхньому Пфальці і подала заяву на виїзд до Австралії, але була вимушена провести декілька років в районі Регенсбургу, в якому Леонід грав джаз для військових американських окупаційних сил в складі гурту «Веселуни».

Отримавши паспорти біженців, у 1949 році родина переїхала до Неаполя і невдовзі залишила Європу. Після прибуття в Австралію декілька років провели у таборі для переміщених осіб Грета в місті Ньюкасл (Новий Південний Уельс), де Олена і Леонід працювали за держконтрактом два роки, в результаті чого придбали будинок у передмісті Сіднея, у якому прожили до кінця життя. Друга онука Євгенії Ольга народилася вже на новому континенті, в таборі біженців в 1951 році. Леонід і Олена до виходу на пенсію працювали на фабриці з виробництва радіоприймачів і перших в Австралії телевізорів – Леонід у відділі контролю якості, а Олена на технологічній лінії. Леонід був змушений виконувати некваліфіковану роботу, оскільки не міг документально підтвердити свою інженерну освіту. Як згадує Ольга Медведєва (в заміжжі Конноллі), вони були хорошими батьками і дуже багато працювали, щоб «подарувати нам прекрасне і щасливе життя».

Євгенія Олександрівна весь цей час доглядала онуків, вона ніколи більше не виходила заміж і померла у 1970 році. Її зять Леонід Медведєв залишив цей світ наступного року, донька ж Олена прожила до 1995 р. Агнес Нільсен, листування з якою відкрило невідомі сторінки «одисей» родини Весичів, є дружиною Байрона Конноллі, старшого сина Ольги. Вся велика родина і сьогодні мешкає в Сіднеї.

Тим часом масштабна пошукова робота А. Нільсен дозволила поставити останню крапку в історії арешту і засудження В. Весіча. Їй за нашої невеликої допомоги вдалося навіть отримати від Державного архіву Харківської області електронну копію відповідної слідчої справи [1]. Як з'ясувалося, Володимира Олександровича було несподівано заарештовано органами НКВС 19 березня 1938 року. Згідно з «Анкетою заарештованого» та протоколом допиту, він, дворянин за походженням та українець за національністю, народився 1 жовтня 1888 року в селі Мачухи Полтавського повіту. На момент арешту мешкав у Харкові, працював учителем 124-ї неповної середньої школи, місцем роботи його дружини, Євгенії Олександрівни, зазначена посада бухгалтера в артілі «Прогрес».

Документи справи також засвідчують, що у Російській імператорській армії в роки Першої світової війни В. Весіч дослужився до чину капітана і навіть отримав посаду командира обозу 60-ї піхотної дивізії. У лютому 1918 року демобілізувався, але вже у грудні підпав під мобілізацію до Армії УНР, в якій отримав чин сотника і посаду начальника господарства 8-го інженерного батальона при 8-й Запорізькій дивізії. У січні 1920 року був інтернований з частиною Армії УНР і пізніше заарештований на 2 тижні Особливим відділом 12 армії РСЧА та відправлений на місяць до концтабору, але після швидкої амністії та до листопада 1922 року перебував на командних посадах в штрафних військових підрозділах РСЧА у Київському військовому окрузі, потім

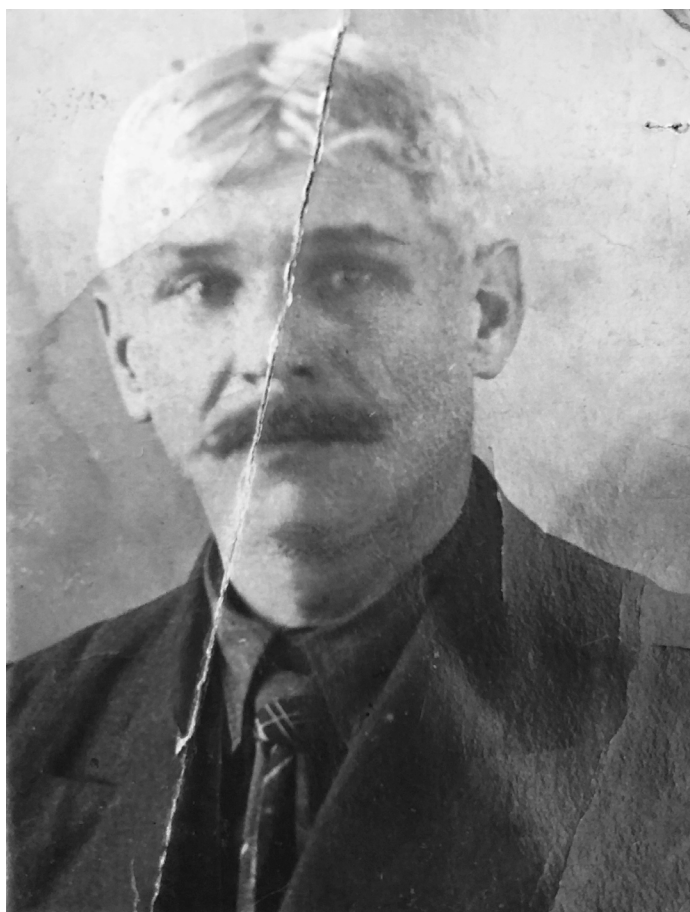
залишався на військовому обліку як командир запасу. У 1922–1923 роках, тобто до початку своєї педагогічної діяльності у Полтавській трудовій колонії імені М. Горького, служив у різних радянських установах на «контрорській» роботі.

В. О. Весіч в роки Першої світової війни

Всього за два з половиною тижні після арешту В. Весіча органами НКВС попереднє слідство встановило, що він є учасником контрреволюційної організації, проте у грудні того ж року звинувачення Володимира Олександровича було перекваліфіковано за іншою статтею, тепер уже як «учасника контрреволюційної української націоналістичної організації».

Очевидно, під час допиту Володимир Олександрович став об'єктом потужного психологічного або фізичного тиску, оскільки, як показує протокол допиту, дуже швидко змінив свої виправдувальні свідчення та був змушений «каятися» і визнати себе «учасником контрреволюційної української націоналістичної організації», що начебто існувала у системі Харківського міського відділу народної освіти. В подальших показах В. Весіч докладно розкриває свої «контрреволюційні погляди», «роботу у складі підпільної організації» та «шкідницьку діяльність» у школі.

В. О. Весіч в першій половині 1930-х років

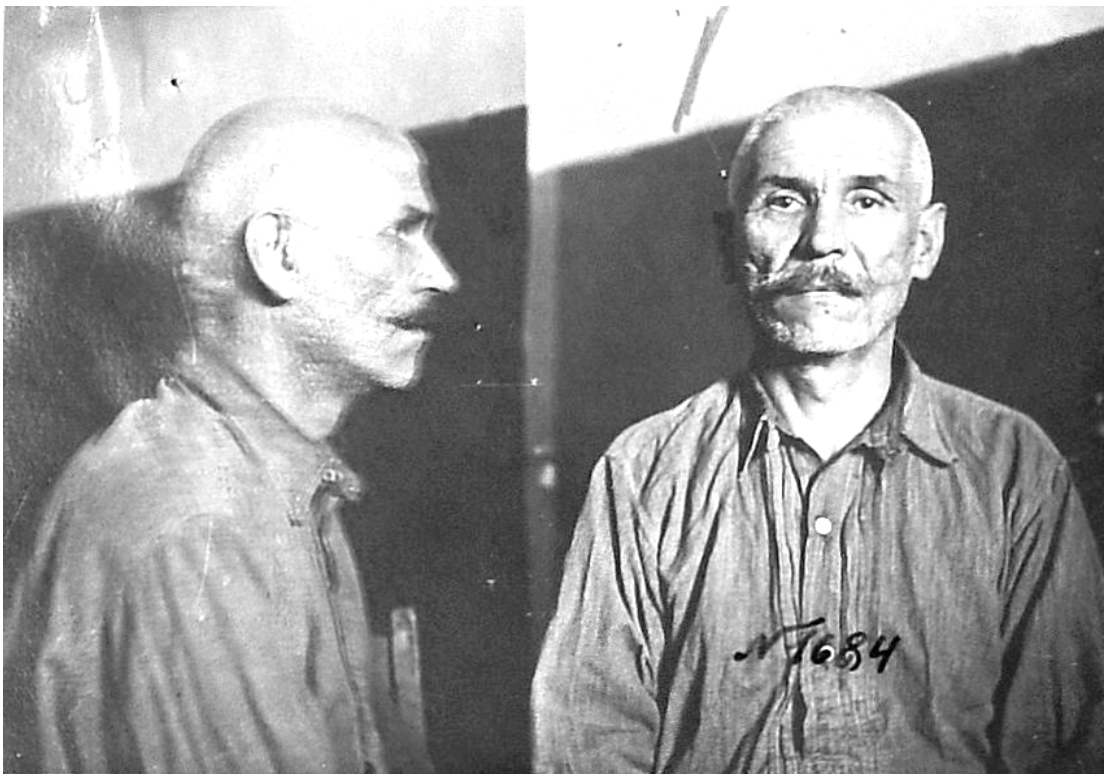
«Підтвердженням» шкідницької діяльності В. Весіча є акт комісії із представників 124-ї неповної середньої школи, який детально аналізує його роботу як вчителя і члена педагогічного колективу та виокремлює відповідні факти. Першим підписантом цього акту є директор школи З. Вайнер – за іронією долі, один із активних діячів по боротьбі з дитячою безпритульністю в кінці 1920-х років на Харківщині і щирий захисник А. Макаренка під час його конфлікту з керівництвом освіти.

11 жовтня 1939 року, тобто після понад півторарічного перебування за ґратами, Володимир Олександрович був засуджений Особливою Народою НКВС міста Харкова до 5 років ув'язнення у виправно-трудоному таборі «за шкідництво» і невдовзі етапований до сумнозвісного Івдельського табору. Треба зазначити, що вказана група таборів знаходилася на півночі Свердловської області, тобто в доволі холодному регіоні, середня температура липня у якому сягає лише +17°C, середня температура січня опускається до –18,7°C.; у січні там навіть зафіксовано температурний мінімум –49°C [8].

Звертає на себе увагу один факт: Євгенія Олександрівна 31 березня 1940 року зробила відчайдушну спробу реабілітувати чоловіка –

звернулася зі скаргою на ім'я військового прокурора Харківського військового округу. До скарги вона додала трудовий список В. Весіча і запевняла, що все його життя у радянський час «було сповнене невинної роботи і беззавітної відданості справі соціалістичного будівництва», що він весь час працював на «відповідальних дільницях педагогічної діяльності і багато разів його робота відмічалася і відзначалася відповідними заохоченнями».

Дружина також підкреслювала, що В. Весіча було мобілізовано до Армії УНР не за власною волею. Своє ж прохання опротестувати ухвалу про висилку Володимира Олександровича вона підсилила ще й згадкою про його вік і погане здоров'я. Резолюція невідомої особи на скарзі звучить так: «Перевірити у нас. І якщо ще не було скарги, вимагати через ХОУ НКВС справу». Цікавий і красномовний факт: Євгенія Олександрівна каже, що їй повідомили про засудження чоловіка лише у листопаді 1939 року, тобто у той момент, коли той, ймовірно, уже перебував у таборі.

В. О. Весіч, фото із слідчої справи (1938–1939)

8 травня 1940 року Володимир Олександрович і зі свого боку подає скаргу, яку адресує Військовому прокурору СРСР. В ній він пише: «Під час провадження слідства у моїй справі на мене був здійснений фізичний та моральний вплив з боку слідчого, завдяки цьому я змушений був підписати протокол, у якому значилося, що ніби я належав до якоїсь

контрреволюційної організації та займався шкідництвом». Далі він указує, що жодне із висунутих йому звинувачень не було підтверджено доказами, натомість слідство не дало йому змоги представити реабілітуючі документи. В підсумку В. Весіч просить переглянути його справу з наданням можливості представити документи, що підтверджують його невинність. Хоча жодних наслідків ця скарга, очевидно, не мала, але вона – по суті останній за часом документ у справі, який засвідчує, що Володимир Олександрович ще живий.

Реабілітований В. Весіч був лише 4 квітня 1989 року, але жодних свідчень про дату і обставини його смерті в справі не наводиться.

Звертає на себе увагу те, що в слідчій справі не зафіксовано жодних спроб Володимира Олександровича підтвердити власну політичну лояльність і великі професійні досягнення авторитетом А. Макаренка – вже відомого тоді на всю країну і поза її межами письменника.

Як з'ясувалося завдяки матеріалам слідчої справи, раніше ми помилялися стосовно походження В. Весіча і роду занять його батька [5]: народився майбутній сподвижник А. Макаренка не в родині чиновника, а в сім'ї кадрового військового – поручика, який унаслідок каліцтва на кавказькому театрі бойових дій під час Російсько-турецької війни (1877–1878) був змушений піти у відставку. Бухгалтером же Полтавської міської управи, членом правління Економічної спілки полтавських чиновників, Спілки любителів полювання, а також скарбником полтавського Зібрання чиновників був не батько, а старший його брат – Олександр Олександрович. Слідча справа дозволила уточнити і іншу обставину військової біографії В. Весіча: під час Першої світової війни він служив у складі не 34-го піхотного Севського полку, а 238-го піхотного Ветлузького полку, що був сформований під час загальної мобілізації на основі кадрового складу Севського полку.

На останок залишається додати, що родина Весічів дбайливо зберігає теплі спогади про Володимира Олександровича як приємну і добру людину та гарного батька.

Список використаних джерел:

1. Дело №101085 По обв. Весич Владимира Александровича. – Державний архів Харківської області, фонд Р-6452, оп. 4, д. 3402.
2. История Полтавы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/ru/lichnosti/alfavitnyj-ukazatel/lichnosti-v?id=7229>
3. Переписка А. С. Макаренко с М. Горьким / под ред. Г. Хиллига, при участии С. С. Невской. – Марбург, 1990. – 257 с.
4. Полтавська трудова колонія ім. М. Горького в документах і матеріалах (1920–1926 рр.). Ч. 2 / авт.-укл. : О. П. Єрмак, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, Н. М. Тарасевич, А. В. Ткаченко ; за ред. І. А. Зязюна. – Полтава, 2002. – 216 с.

5. Ткаченко А. В. З усього горьківського колективу Весіч був найсильнішим, дисциплінованим і здібним працівником: матеріали до біографії соратника А. С. Макаренка / А. В. Ткаченко // Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Макаренкознавчий вимір актуальних питань соціальної адаптації особистості» та Всеукраїнських науково-практичних семінарів «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» (м. Полтава, 13–14 березня 2017 р.) / За заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава, 2017. – С. 157–158.
6. Ткаченко А. В. Весіч Володимир Олександрович // Полтавіка. Полтавська енциклопедія = *Poltavica. Poltava Encyclopaedia: у 12 тт.* / гол. ред. О. А. Білоусько; Центр дослід. іст. Полтавиц. Полт. обл. ради. – Т. 6: Освіта і наука = *Education and Science*. кн. 1. Абаза – Крекотень = *Abaza – Krekoten'*: редкол. тому: О. А. Білоусько (гол. ред. та ін.). – Полтава: Полтавський літератор, 2017. – С. 377.
7. Учасники Белого движения в России [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://swolkov.org/2_baza_beloe_dvizhenie/2_baza_beloe_dvizhenie_abc-03.htm
8. *Ivdel* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ivdel>

ПЕДАГОГІКА МАКАРЕНКА І МЕНЕДЖМЕНТ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Моргун В. Ф.
Полтава, Україна

Доля народного трудового виховання молоді, яке було взяте на озброєння видатним українським педагогом, соціальним психологом і письменником зі світовим ім'ям Антоном Макаренком, в СРСР була безрадісною. Акмеологічна вершина трудової педагогіки – Харківська дитяча трудова комуна ФЕД, із виробництвом фотоапаратів на експорт, закінчилася перемогою виробництва над вихованням, звільненням Макаренка, а невдовзі позбулися й дітей. Про це свідчить і сумний жарт педагога, що короткозоре керівництво так і не збагнуло, що головним у комуні було не виробництво продукції, а трудове виховання дітей.

Проект Конституції СРСР, який був винесений на всенародне обговорення, містив дві заборони на працю дітей – політичну (не можна експлуатувати дітей) та медичну (бо праця шкідлива для їх здоров'я). Тільки публікація в газеті «Правда» відомого педагога, директора Гадяцької середньої школи-інтернату імені Героя Радянського Союзу Є. П. Кочергіна Полтавської області, Героя Соціалістичної Праці М. К. Андрієвського (за підтримки і допомоги тодішніх очільника області Ф. Т. Моргуна, ректора ПДПУ І. А. Зязюна і автора), що обґрунтувала працю молоді як потужний чинник підготовки її до життя, врятувала

ситуацію. І стаття 25 про освіту була прийнята Верховною радою СРСР 7 жовтня 1977 р. у такій трудовій редакції: «В СРСР існує і вдосконалюється єдина система народної освіти, що забезпечує загальноосвітню та професійну підготовку громадян, яка служить...вихованню, духовному та фізичному розвитку молоді, готує її до праці та громадської діяльності».

У Законі України «Про освіту» (2016) записано: «Метою повної загальної середньої шкільної освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до *самовдосконалення і навчання впродовж життя*, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».

Але на фоні таких правильних настанов стан трудового виховання школярів залишає бажати на краще: від занепаду уроків праці (на яких немає праці), відсутності виробничої педагогіки Макаренка в наших школах до деградації системи СПТУ. Нагадаємо, що Макаренко видавав своїм випускникам 4-ри документи:

- 1) атестат / свідоцтво про освіту (зокрема, і професійну);
- 2) посвідчення про кваліфікацію;
- 3) трудова книжка (про стаж роботи!);
- 4) ощадна книжка (зі стартовим капіталом на порозі дорослого життя!).

У сучасних ЗВО склалася також парадоксальна ситуація: менеджмент трудової діяльності віддано на повну самодіяльність здобувачів вищої освіти. Навіть ті, хто працюють, дуже часто працюють де завгодно, тільки не за фахом.

Які ж види і форми праці слід запропонувати студентам, аби наблизити їх підготовку до трудової (народної) педагогіки Макаренка. Звичайно, із залученням кваліфікованих спеціалістів і наставників.

1. Обслуговуюча праця. Зараховані абітурієнти і студенти під час канікул залучаються до ремонтних робіт та оздоблення (аудиторій, меблів, газонів, дерев тощо) університету.

2. Будівельні роботи. Кудись зникли студентські будівельні (реставраційні, сільськогосподарські тощо) загони, які колись масово працювали при навчальних закладах, на об'єктах області, інших регіонів держави, по обміну в інтерзагонах в Україні та за кордоном. Перший рядок у трудовій книжці автора – 2 місяці будівельного стажу – був записаний ще на студентській лаві. Гумор полягав у тому, що трудові книжки видала не освіта, а прикордонники заставили освіту видати студентам ці книжки, аби отримати дозвіл працювати на Сахаліні.

3. *Репетиторські послуги.* Кращих за успішністю студентів слід залучати для надання репетиторських, консультаційних послуг (із дисциплін, де є попит).

4. *Професійні трудові послуги, які тісно пов'язані з фахом.*

Майбутні *біологи* могли би залучатися до роботи у ботанічному саду (проводити екскурсії, вирощувати квіти, розсаду) та земельних ділянках університету. Майбутні *вихователі дошкільних закладів і вчителі початкових класів* – до керівництва дитячими гуртками. *Дизайнери* – виконувати замовлення для покращення приміщень, довкілля. Майбутні *історики і географи* могли би брати участь у археологічних розкопках, проводити екскурсії по університету, по місту, по області (зокрема, іноземними мовами). *Математики та інформатики* залучатися до обрахунків кількісних результатів наукових робіт студентів, вести курси комп'ютерної грамотності. Майбутні *музиканти* – до керівництва музичними колективами, хореографи – хореографічними студіями, художники – гуртками образотворчого мистецтва тощо. Майбутні *психологи* – до психодіагностики, просвітницької і корекційної роботи психологічної служби університету, ЗВО міста і шкіл. *Соціальні та корекційні педагоги* – до інклюзивного супроводу дітей із особливими потребами. *Фізики і техніки* долучатися до виготовленні виробів у столярних і слюсарних майстернях. Майбутні вчителі *фізичної культури* можуть опанувати програми оздоровлення для різних вікових груп, керівництва дитячими спортивними секціями тощо. Майбутні *філологи і журналісти* – залучатися до набору текстів, верстки текстів, редакторської роботи, перекладу текстів.

5. *Робота за фахом та інші роботи.*

Де тільки можливо, всі ці види робіт повинні фіксуватися в трудових книжках і оплачуватися за конкурентними цінами на послуги. І тоді гасло: «Неробство і безробіття – наш виховний ідеал?!» – залишиться сумнівним жартом домакаренківської ери в педагогіці.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А. С. Педагогические сочинения. В 8 т. М.: Педагогика, 1983-1986.
2. Моргун В. Ф. Демократія у трудових школах: від М. Неплюєва і А. Макаренка до Ф. Моргуна і О. Захаренка. Моделі соціокультурного розвитку територій: перспективи та можливості у світлі історичної спадщини, сучасного та майбутнього. Зб. допов. на Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Суми, 25-27 вересня 2019 р.). Суми: СНАУ, 2019. Част. 1. С. 227–236.

ІДЕЇ А. С. МАКАРЕНКА В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ВИХОВАННЯ

*Дяченко-Богун М. М., Гомля Л. М.
Полтава, Україна*

Науково-теоретична спадщина А. С. Макаренка – це не тільки діяльність видатного педагога в минулому, яке обмежене часовими рамками 20-30 років ХХ століття. Вона є науковою парадигмою для нинішніх і майбутніх поколінь педагогів. Педагогічну справу А. С. Макаренка вважав справою творчою, а особистість педагога – особистістю творчою. Проблема особистості викладача на сьогодні є досить актуальною, бо майбутнє країни визначає той, хто виховує підростаюче покоління, формує майбутнього спеціаліста. Ключовим принципом педагогічної системи А. С. Макаренка завжди було: якомога більше вимоги до людини, і водночас якнайбільше поваги до неї.

Педагогічна система А. С. Макаренка багатогранна. Вона вивчається макаренкознавцями усього світу в різних аспектах. Продуктивно працюють Міжнародна асоціація макаренкознавців, в Німеччині – науково-дослідний центр вивчення життя і творчості А. С. Макаренка, Всеукраїнська Асоціація макаренкознавців, центром якої є Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Обґрунтовуючи погляди А. С. Макаренка на методолого-теоретичному рівні, наголосимо, що вони сформувалися ще в дорадянський період і інтегрують провідні ідеї світової класики. За Макаренком, справжня педагогіка – та, яка «повторює педагогіку всього світу».

Перша стратегічна лінія його світогляду – віра в педагогіку, її випереджуючу функцію в розвитку дитини, підлітка, юнака. Він постійно підкреслював, що справжня педагогіка живиться самим життям. Говорячи про результати своєї роботи, він каже: «... не я це створюю і не купка педагогів, створює це «диво» вся атмосфера життя». Єдність виховання і життя червоною ниткою проходить через усю творчість педагога.

Надзвичайно актуальною проблемою виховної системи А. С. Макаренка є питання про цілі виховання, єдність засобів і цілей в освітньо-виховному процесі, на яких ґрунтуються сучасні тлумачення педагогічної технології. Саме вони всебічно охоплюють процеси пізнання світу в усій його системній багатоманітності, впливають із цієї єдності, взаємозв'язку, взаємозалежності, передбачаючи тим самим єдність виховання і життя, цілісність особистості і виховного процесу. Ці особливості враховував у своїй діяльності А. С. Макаренко, розглядаючи педагогічні явища в розвитку і постійному русі. Він по-новому підійшов

до розв'язання питання про джерела розвитку особистості й колективу. Педагог розробляє продуктивну ідею створення перспективних ліній, яка допомагає органічно погоджувати цілі суспільства, колективу й особистості.

А. С. Макаренко – педагог, який є взірцем творчої самореалізації, на цій основі ґрунтуються і організаційні форми його методики. Ось чому всі погляди А. С. Макаренка щодо розвитку педагогіки як науки супроводжуються турботою про єдність цілей і засобів виховання, оскільки вона забезпечує науково обґрунтований системний підхід до педагогічного процесу. Він вважав виховним той засіб, який веде до цілі, а теорія повинна своєю «технічною стороною повернутися до практиків».

Вирішального значення він надавав педагогічній техніці. Згідно з його поглядами і сучасними тлумаченнями, вона забезпечує педагога певною майстерністю, оперативністю, доцільністю, вправністю в організації педагогічної діяльності тощо. Він розробив і реалізував відповідну інструментовку виховного процесу, яка згодом чітко визначилася у логіку паралельної дії. Актуальним у нинішніх умовах є процес організації різнобічної діяльності колективу загальноосвітнього закладу – організаційно-методичний рівень досвіду А. С. Макаренка. Як засвідчує теоретичний аналіз цієї проблеми, А. С. Макаренко не лише першим в Україні ввів термін «технологія» в освітньо-виховному процесі, але, спираючись на сучасні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, можна сказати, що й у світовій педагогіці він першим започаткував розробку педагогічної технології організації виховного процесу. Його система піддається моделюванню, конструюванню, прогнозуванню, передбаченню нестандартних моделей систем і підструктур з урахуванням кінцевого прогнозованого результату та відповідних результативних зрізів.

Антон Макаренко збагатив вітчизняну педагогіку новими ідеями, які практично реалізував у власній виховній роботі. За переконаннями А. С. Макаренка, педагогічна наука і практика постійно має орієнтуватися на «завтрашній день», прогнозувати і проектувати якості нової людини, випереджати суспільні запити на «людську творчість». Свої міркування щодо цього він сконцентрував у змістовому наповненні авторської ідеї «випереджаючого виховання», реалізація якого забезпечується через систему перспективних ліній у вихованні й розвитку окремого індивіда та людського соціуму й передбачає наявність знань, а також умінь, навичок і трудових орієнтацій після закінчення навчання.

Педагогічна діяльність А. С. Макаренка ввібрала в себе кращі досягнення класичної та нової педагогіки. Його спадщина – досягнення всього прогресивного людства, яке прагне до гуманної освіти. Він вирішував складні педагогічні проблеми, які хвилюють нас і зараз.

Новаторський підхід А. С. Макаренка до розв'язання проблем сучасної молоді, до окреслення ідеального образу людини майбутнього та практичних шляхів її формування протягом десятиліть залишається предметом інтересу міжнародної педагогічної спільноти, а його виховна спадщина стала не лише національним культурним надбанням, а й загальнолюдським.

Антон Семенович Макаренко створив найефективнішу педагогічну систему ХХ століття. В його творах глибоко і всебічно показана теорія і практика виховання нової людини, охарактеризована цілісна система науково-педагогічного знання, системотворчим елементом якої є принципи доцільності і єдності розвитку особистості і колективу, нова філософія виховання, орієнтована на процес виховання, його середовище, на суб'єктів виховання – вихованців і вихователів, що має надчасову значущість.

Список використаних джерел:

1. Карпенчук С. Г. А. С. Макаренко і сучасна педагогіка. Нова педагогічна думка. 1995. № 2-3. С. 57 – 62.
2. Карпенчук С. Г. Педагогічна технологія А. С. Макаренка і сучасність. Монографія. Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне. 2000. 340 с.
3. Андрєєва Ю. М. Гуманістичні ідеї в спадщині А. С. Макаренка Витоки : альм. Укр. асоц. Антона Макаренка : зб. наук.-пед. і літ.-публіцист. матеріалів / редкол. : Володимир Пащенко, Іван Берг, Володимир Беседа та ін. Полтава. 2004. Вип. 2. С. 29–30.

**ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС «ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ»
ЯК ЦИФРОВИЙ ЗАСІБ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО
НАВЧАННЯ МАГІСТРАНТІВ**

**Кононець Н. В.
Полтава, Україна**

Сучасний викладач вищої школи, який здійснює підготовку магістрантів освітніх програм «Педагогіка вищої школи», «Освітня робототехніка», повинен вміти орієнтуватися на сучасному ринку освітніх продуктів і вибирати саме ті дидактичні матеріали, які допоможуть вирішити конкретні дидактичні цілі, що стоять перед ним і його студентами. Викладач повинен вміти вирішувати питання методичної доцільності використання певних цифрових дидактичних матеріалів, а в разі такої доцільності – зуміти так організувати

навчальний процес, знайти такі форми навчання, за яких використання нових засобів навчання буде найбільш ефективним. Ми переконані, що дидактично й методично доцільним та актуальним у реаліях дистанційного освітнього процесу є перехід до ресурсно-орієнтованого навчання (РОН), націленого на самостійний пошук та всебічне використання магістрантами різноманітних інформаційних ресурсів (друкованих, цифрових, медіа та Інтернет-ресурсів тощо) для вирішення поставлених дидактичних завдань [1].

Звісно, що ефективними в умовах дистанційного освітнього процесу є цифрові засоби навчання та Інтернет-ресурси. Зазначимо, що нині університети активно здійснюють розробку дистанційних курсів, аби онлайн-формат навчання був ефективним та атрактивним. Таке інформаційне впливання в навчальний процес незмінно призводить до зміни його форм і традиційних методик викладання дисциплін, зокрема, й дисципліни «Тайм-менеджмент у професійній діяльності викладача вищої школи». Практика дистанційного навчання в умовах пандемії свідчить, що найбільш зручними виявляються динамічні, інтерактивні повнофункціональні дистанційні курси на платформі Moodle, прикладом якого є дистанційний курс дисципліни «Тайм-менеджмент у професійній діяльності викладача вищої школи», який розроблено у середовищі Головного центру дистанційного навчання ПУЕТ (рис. 1).

The screenshot shows the Moodle course interface. At the top, there is a header with the course title and a user profile for 'Наталія Василівна Кононець'. Below the header, the course title 'Тайм-менеджмент у професійній діяльності викладача вищої школи' is displayed. A navigation menu on the left lists various course components, including 'Учасники', 'Відзнаки', 'Модуль 1. Тайм-менеджмент як система управління часом', and 'Модуль 2. Тайм-менеджмент як засіб підвищення ефек...'. The main content area features a section titled 'Інформація про укладача' (Information about the lecturer) with a photo of Nataliya Vasylivna Kononets and her contact information. Below this, there are links to 'Форум-новини', 'Силабус', 'Розподіл балів за дистанційний курс', and 'Електронна бібліотека'. The course structure is further detailed under 'Модуль 1. Тайм-менеджмент як система управління часом', with a specific topic 'Тема 1. Предмет і задачі курсу «Тайм-менеджмент у професійній діяльності викладача вищої школи»'. This topic includes links to 'Теоретичний матеріал до теми 1', 'Логлайн дисципліни', and 'Практичні завдання 1'.

Рис. 1. Головна сторінка дистанційного курсу

Дистанційний курс «Тайм-менеджмент у професійній діяльності викладача вищої школи» як засіб РОН магістрантів задовольняє одну із з найбільш важливих вимог щодо способів організації навчання – вимогу доступності навчання для будь-кого, хто бажає отримати доступ до освітнього ресурсу та взяти участь у процесі навчання [2; 5].

Розроблений дидактичний ресурс (до його змісту входять, окрім контенту модулів, силабус, електронна бібліотека, індивідуальні проєкти як підсумкове завдання для студентів, форум-новини та ін.) – це синергія необхідного дидактико-методичного забезпечення навчального процесу, зручного інтерфейсу й інтерактиву та виконуваних ним функцій (мотиваційної, пошукової, візуалізаційної; тренінгової; корекційної; інтеграційної; адаптаційної; компенсаторної; контрольної-діагностичної, моніторингової; інструментальної; дослідницької; розвитку інтелектуальних умінь; мобілізаційної; забезпечення своєчасної допомоги в опануванні змісту навчання; сприяння формуванню цілісного світогляду) при вивченні дисципліни.

Дистанційний курс як засіб РОН уможлиблює, що особливо актуально, впровадження сучасних методів навчання, яке здійснюється за такими напрямками: демократизація навчального процесу; забезпечення автономії студентів у навчанні та реалізація студентоцентрованого навчання; суттєва зміна ролі викладача; популяризація педагогічних інновацій в умовах онлайн-формату навчання; упровадження корпоративного навчання; цифровізація, індивідуалізація та інтенсифікація навчального процесу; максимальна активізація й мотивація магістрантів; використання проблемно-орієнтованого підходу; удосконалення системи контролю знань, навичок та вмінь [3; 4]. Адже сучасний викладач повинен бути ефективним менеджером освітнього процесу, скориставшись тим потенціалом, який несуть цифрові технології та можливості РОН.

Список використаних джерел:

1. Кононець Н. В. (2012). Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання. Педагогічні науки : зб. наук. праць. Полтава. Вип. 54. С. 76–80.
2. Лапінський В. В. (2010). Створення електронних засобів навчання – ретроспектива і завдання. Педагогічний дискурс: зб. наук. праць. Хмельницький : ХГПА. Вип. 7. С. 142–147.
3. Kononets N., Ilchenko O., Zhamardiy V., Shkola O., Broslavska H., Kolhan O., Padalka R., Kolgan T. (2021). Software tools for creating electronic educational resources in the resource-based learning process. Journal for Educators, Teachers and Trainers JETT, Vol. 12(3). P. 165–175.
4. Soloshych I., Grynova M., Kononets N., Shvedchykova I. and Bunetska I. Competence and Resource-Oriented Approaches to the Development of Digital Educational Resources, 2021 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES), 2021, pp. 1–5.

5. *Leshchenko M., Lavrysh Yu., Kononets N. (2021). Framework for Assessment the Quality of Digital Learning Resources for Personalized Learning Intensification. The New Educational Review. Vol. 64, No. 2. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2021. Pp.148–160.*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОБОТИ КУРАТОРА В КУРСІ УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА ТА АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО

***Онінко В. В.
Полтава, Україна***

Завдання сучасних закладів вищої педагогічної освіти передбачають підготовку інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти, примноження культурного потенціалу, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх учителів. Історично склалося, що реалізація виховної роботи у студентських групах реалізуються Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка через інститут кураторів, як управлінську ланку, яка взаємодіє з іншими структурними підрозділами у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Результатом діяльності куратора є: виховання майбутніх учителів авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої загальної світоглядної, політичної, професійної, здоров'язбережувальної, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та екологічної культури; створення необхідних умов для вільного розвитку особистості майбутнього фахівця, його мислення і загальної культури, шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, еколого-просвітницької, культурно-просвітницької тощо): збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, університету; формування «Я»-концепції людини творця на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення [1; 4].

Саме тому з метою адаптації студентів 1-го курсу до умов та вимог освітнього процесу в університеті, надання комплексу знань щодо ролі вищої освіти, завдань вищої школи з урахуванням сучасних освітніх тенденцій та формування цілісного уявлення про структуру та зміст професійної підготовки введено дисципліну «Університетська освіта та академічне письмо». Програмою цієї дисципліни передбачено опанування когнітивної складової з першого модулю «Університетська

освіта» за темою «Організація освітнього процесу в університеті» із наступних питань: навчальний процес в університеті: учасники та структурні підрозділи ЗВО; структура та форми організації освітнього процесу; освітньо-професійна програма; кредитно-модульна система навчання: основні принципи та вимоги; умови допуску студента до сесії. Умови звільнення студента від здачі іспиту; порядок ліквідації академічної заборгованості студента; причини виключення з числа студентів та підстави щодо поновлення навчання в університеті; поняття про академічну відпустку. індивідуальний графік навчання; організація навчально-виробничої практики студентів; Наставник академічної групи куратор та його обов'язки.

Велика увага під час вивчення цього предмету має приділятися використанню виховного потенціалу, оскільки саме він на у першокурсника розпочинає формування філософсько-світоглядної позиції, пізнавальної активності і культури розумової праці, наукового досвіду, навички самоврядування, соціальної активності і соціальної відповідальності, професійної культури студентів; розвиток правосвідомості, почуття любові до Батьківщини і свого народу; сприяє виробленню свідомого ставлення до професії, праці, професійної культури і фізичного вдосконалення [3].

Необхідність вивчення технологій діяльності кураторів академічних груп при опанування модулю «Університетська освіта» пов'язана забезпеченням розвитку умінь першокурсників самостійно організувати свою навчальну та науково-дослідну діяльність; ознайомленням функціоналом кураторів академічної групи та оволодіння ними специфікою кураторської діяльності, її особливостями, цілями, завданнями, а також змістом та формами роботи зі студентами, спрямованими на їхнє професійне становлення та розвиток.

Особливу увагу необхідно звернути різносторонні напрямки, основними з яких є діяльність з оптимізації психологічного клімату у навчальному колективі, адаптація першокурсників до умов життя закладу освіти, активна взаємодія зі студентами з цілою низкою завдань: прискорення формування з формальної навчальної групи згуртованого працездатного колективу; створення клімату свободи та довіри, що дозволяє студентам вільно обговорювати з куратором особистісно значущі ситуації; допомога в адаптації до нових умов; вивчення індивідуальних особливостей студентів для надання їм допомоги в плануванні індивідуального розвитку, робота з формування особистості студента [2].

Для виконання цих завдань куратор повинен мати різні педагогічні та виховні технології взаємодії зі студентами [1]. Ці технології як набори методів, способів, прийомів виховних засобів мають ґрунтуватися на

певних принципах які є внутрішніми переконаннями, поглядом на речі, що визначають норми поведінки:

– опори на внутрішні особистісні ресурси – відображає впевненість куратора в можливостях майбутнього фахівця самостійно та ефективно вирішувати власні проблеми, вибудовувати свою поведінку відповідно до позитивних моделей самореалізації, цілеспрямований пошук внутрішніх ресурсів, кваліфіковану допомогу студенту в їх усвідомленні, формуванні навичок їх використання у проблемних та будь-яких інших життєвих ситуаціях;

– суб'єктної активності – неухильне сприяння куратора розвитку спроможності студента бути суб'єктом своїх відносин, поведінки, діяльності;

– множинності позицій – відсутність прагнення завжди і все зводити до однозначності, пріоритет процесу над результатом, а саме: позитивне реагування на будь-який сигнал, що йде від студентів групи, що означає їх включеність у процес роботи; увага до реакцій, які відхиляються від прогнозованих, розгляд їх як можливих траєкторій особистісного зростання.

На цих принципах побудовані технології роботи куратора зі студентами: групова проблемна робота, тренінг спілкування, кодекс групи, моделювання. Наприклад, технологія «Групова проблемна робота» передбачає роботу з вербальною (словесною) поведінкою студентів у проблемній ситуації (диспути, дискусії, обговорення ситуацій, розробка проектів). Дія куратора починається зі створення чи фіксації проблемної ситуації, потім йде постановка завдання, організація пошуку варіантів відповідей. Інколи куратору необхідно вирішувати, як розпалити дискусію, як підтримати і керувати суперечкою, що розгорілася. Технологія «Тренінг Спілкування» спрямована на створення, у майбутніх учителів, методами практичної психології різних аспектів позитивного комунікативного досвіду, досвіду спілкування у групі (досвіду взаємопізнання та взаєморозуміння, досвіду звернення, досвіду поведінки у проблемних для студента ситуаціях). З одного боку, тренінг спілкування стимулює соціальний розвиток майбутніх фахівців, створює умови для самопізнання, сприяє підвищенню рівня рефлексивності. З іншого боку, за його допомогою відбувається навчання поведінкових моделей. Тоді як технологія «Кодекс групи» – спрямована на вироблення групових норм щодо спілкування та поведінки у групі. Технологія «моделювання» являє собою модель аналогів певних фрагментів природної або соціальної реальності для вироблення правил та норм поведінки студентів з урахуванням особливостей реального оточення та можливостей. Це одна з ефективних технологій виховання без примусу,

яка матеріалізує свободу та творчість майбутніх фахівців у цілеспрямовано створених викладачем виховних ситуацій. Взаємодія куратора та студентів не може відбуватися за однією технологією, безсумнівно, потрібна варіативність підходів залежно від ситуації. При виборі форм та способів участі куратора у взаємодії зі студентами визначальним орієнтиром є особистісні якості учасників освітнього процесу. Проблема принципів та технологій при взаємодії куратор-студент в освітньому процесі фокусує у собі нові теоретичні підходи до управління освітньо-виховним процесом та нові практичні технології організації гуманістичного виховання.

Реалізація виділених принципів і технологій у практиці особистісно-орієнтованого навчання курсу «Університетська освіта та академічне письмо» обумовлює необхідність внесення відповідних змін до організації та змісту дисципліни, розробки та впровадження в освітній процес нових форм роботи зі студентами. Крім того, нові вимоги до сучасного вчителя, який має бути не лише добрим професіоналом, а й особистістю, здатною працювати в команді та долати перешкоди при досягненні мети. можуть бути реалізовані не тільки у процесі освоєння дидактичних одиниць, можуть стати результатом систематичної виховної роботи у закладі вищої освіти, а саме, у кураторській роботі як способу формування соціальних компетентностей майбутнього вчителя, який має бути готовий стати: наставником, порадником, комунікатором, творцем, керівником та вихователем.

Список використаних джерел:

1. *Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи / Методичні рекомендації / Під редакцією Н. К. Желябіної. – Запоріжжя: ЗДІА, 2007. – 67 с.*
2. *Кравченко Л., Онінко В. Нова якість вищої освіти – виклик сучасності. Ukrainian professional education // Українська професійна освіта : наук. журнал / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2019. – Вип. 5. С. 9–12.*
3. *Методичні рекомендації: Методика роботи куратора з оптимізації соціальної адаптації студентів I-го курсу до умов навчання у вищому навчальному закладі / Асиркіна Г. І., Мельникова І. М. – Севастополь : Вид-во П. П. Кручинін, 2004. – 44 с.*
4. *Петухова О. В. Роль педагога-наставника у контексті Болонського процесу // Збірник доповідей учасників VI Всеукраїнської науково-методичної конференції «Реалізація принципів і завдань Болонського процесу в Україні» / Ред. Воронкова В. Г.– Запоріжжя, 2006. – С.220–222.*

Г. ВАЩЕНКО Й А. МАКАРЕНКО – ТВОРЦІ ОРИГІНАЛЬНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УКРАЇНИ

*Петренко Л. М.
Полтава, Україна*

Сучасне реформування системи освіти й виховання молоді, як і сто років тому, потребує зусиль, наполегливості, наукового бачення проблеми, тобто зумовлює потребу виховання ініціативної, самостійної, активної особистості з розвинутою духовністю, високою моральною культурою, здатної до творчої діяльності на благо розбудови своєї держави. У Законах України «Про освіту» (2017) [8], «Про повну загальну середню освіту» (2020) [2], «Про вищу освіту» (2014) [7] визначено орієнтацію на людиноцентризм, основу якого становлять суб'єкт-суб'єктні відносини, науковість, цілісність, наступність національної системи освіти, загальнолюдські та національні цінності, історико-культурні традиції тощо. З метою реалізації вищевказаних засад державної освітньої політики в галузі реформування освіти й виховання української молоді цілком слушним є звернення до прогресивного вітчизняного досвіду відомих науковців, педагогів першої половини ХХ століття, які були сучасниками Г. Ващенка. Історія педагогічної науки є школою педагогічного мислення, досвіду розроблення науково-методичного обґрунтування виховних засад щодо введення дітей у життєвий простір соціуму. Трансформації системи освіти й виховання спричиняють зміну мети та завдань педагогічної науки, що є потужним імпульсом для пошуку шляхів передавання молоді історико-культурного досвіду минулих поколінь у поєднанні з сучасними знаннями та педагогічними технологіями.

Актуальність проблеми реконструювання соціально-історичних явищ і процесів продиктована необхідністю переосмислення ролі та внеску діячів вітчизняної педагогічної думки не з класово-партійних позицій, а в контекстах сучасного соціокультурного простору, адже пошук шляхів вирішення нагальних освітніх проблем сьогодення неможливий без звернення до історичних аналогій.

Визначальною особливістю 20-30-х рр. ХХ століття, з точки зору педагогічної науки, була боротьба за створення національної системи освіти та виховання. Як зазначає О. Сухомлинська, за таких умов стрімко розвивалася українська педагогічна думка й культура. На цій ниві вагомий внесок зробило багато українських учених, педагогів [9, с. 67], відтак доцільним є звернення до науково-теоретичної, методологічної, творчої спадщини українських діячів освіти, які створювали педагогічні системи у відповідності до свого бачення шляхів вирішення актуальних

завдань педагогіки. Соціальне замовлення сьогоднішнього дня потребує нових підходів, нових поглядів на формування духовно-моральних цінностей європейського типу, вдумливого використання надбань минулого.

На початку ХХ століття на Полтавщині перетнулися долі двох великих постатей: українського вченого Г. Ващенка та педагога-новатора зі світовим ім'ям А. Макаренка. Це були непересічні особистості, із сильною волею, великою працездатністю, бажанням зробити свій внесок у розвиток освіти. Практична діяльність А. Макаренка і Г. Ващенка позначена складними історичними умовами, що вплинуло на суперечливість оцінок їхньої творчої спадщини педагогічною спільнотою в минулому й сучасному [3].

Педагогічні погляди А. Макаренка, за словами німецького пастора Д. Лаугера, також звернені до категорії моралі як Добро. Для нього характерними були такі риси, як оптимізм, упевненість і любов до особистості, намагання проєктувати доброту в дитині. Але, на відміну від Г. Ващенка та інших сучасників, він не був віруючою людиною й критикував погляди церкви на християнську мораль. Не збігалися погляди педагога й церкви в баченні суті морального ідеалу щодо досконалості моральних принципів, свободи, гідності особистості [6, с. 141-142].

А. Макаренко обґрунтував теорію колективу, яка базувалася на ідеї «завтрашньої радості». Саме «завтрашня радість», оптимізм були в його розумінні важливими факторами результативного перевиховання в підпорядкованих йому установах. Як учений, А. Макаренко у своїй теорії колективу спирався на досвід виховання дітей у багатодітних родинах, який був започаткований ще з часів Трипільської культури [5, с. 67].

Більш дотичними були погляди Г. Ващенка та А. Макаренка у питанні виховання волі й характеру дитини, які Г. Ващенко тісно пов'язував з моральним вихованням особистості. Думки вчених щодо трактування поняття «особистості» розходяться: одні подають її як «сукупність соціальних ролей людини, ставлення її до загальнолюдських обов'язків, моралі і відповідальності; інші вважають, що «особистість» – то дух» [10, с. 328].

Дотичними були погляди педагогів у питанні розвитку індивідуальних рис кожної дитини. У спадщині Г. Ващенка чітко простежується спрямованість автора на розвиток індивідуальних рис кожного учня, що розкривав шлях для розвитку творчих здібностей особистості, ініціативи. Педагог наголошував: «Оскільки кожен з учнів має свої природні властивості, то для більш ефективного виховання школа мусить дослідити індивідуальні нахили й здібності окремих учнів,

даючи їм загальний розвиток, в той же час допомогти їм розвинути саме ці здібності» [1, с. 82]. А. Макаренко також відстоював позицію турботливого відношення до особистості, акцентував, що дитина перш за все повинна відчувати себе людиною, громадянином, і педагогам необхідно знаходити особливий підхід.

Узагальнюючи аналіз обраних аспектів творчості обох видатних педагогів, ми доходимо висновку про те, що, попри розбіжності життєвих позицій, кожен з них зробив вагомий внесок у національну педагогічну скарбницю. Г. Ващенко й А. Макаренко є творцями оригінальних виховних систем, які мають як спільні, так і відмінні риси.

Творчий підхід до використання педагогічного досвіду відомих постатей може принести велику користь відповідно до вимог часу й потреб розвитку системи національного виховання. Г. Ващенко й А. Макаренко – два видатних українських педагоги, які заслуговують на нашу повагу, розуміння і творче використання їхніх надбань в освітній практиці.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. *Загальні методи навчання*. Київ : УВС, 1997. 441 с.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 25.03.2020).
3. Красовицький М. Дві позиції щодо педагогічної спадщини Антона Макаренка. *Рідна школа*. 1999. № 9. С. 29–31.
4. Култаєва М. Філософсько-освітній полілог, або паралелі, що пересікаються: Г. С. Сковорода, Г. Г. Ващенко, А. С. Макаренко. *Новий Колегіум*. 2013. № 2. С. 15–20.
5. Левківський М. Педагогічна система А. С. Макаренка: міфи та реальність. *Вісник Житомирського державного ун-ту імені Івана Франка*. 1998. № 1. С. 66–69.
6. Пащенко В. О. А. Макаренко. Релігія. Церква. Новий підхід до старої проблеми. *Педагогіка і психологія*. 1998. № 1. С. 137–146.
7. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 08.04.2019).
8. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 11.03.2020).
9. Сухомлинська О. В. *Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем*. Київ : А.П.Н., 2003. 67 с.
10. *Філософський словник соціальних термінів / під гол. ред. В. П. Андрущенка. 3-е вид. доп.* Харків : Р.И.Ф. 2005. 672 с.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН

*Поспєлов С.В., Поспєлова Г.Д., Нечипоренко Н.І., Коваленко Н.П.
Полтава, Україна*

Моніторинг освітніх послуг, аналіз вакансій і можливостей ринку праці у Полтавському регіоні, опитування керівників і провідних спеціалістів підприємств обґрунтовує систему підготовки висококваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця у галузі захисту і карантину рослин, здатних розв'язувати складні задачі і проблеми, вирішувати комплексні агрономічні проблеми, до проведення досліджень та здійснення інновацій, що характеризується невизначеністю умов і вимог, яка передбачає набуття здобувачами вищої освіти необхідних професійних компетентностей, де в якості освітніх результатів розглядаються, поряд із знаннями, навички, які є необхідними для майбутніх фахівців у галузі захисту і карантину рослин: навички грамотності, які допомагають розрізняти факти, створювати технології, визначати достовірність джерел та інформації; навчальні – допомагають адаптуватися до робочого середовища та вдосконалювати свої знання, вміння і фахові компетентності; соціальні – здатність успішно й ефективно взаємодіяти з людьми або різними групами, досягаючи поставлених цілей; особистісні – якості здобувача, які певним чином характеризують її особистість [1].

За даними досліджень Гарвардського та Стенфордського університетів, лише 15% кар'єрного успіху забезпечується рівнем професійних навичок (Hard Skills), решта 85% – це так звані м'які навички (Soft Skills) [2]. До м'яких навичок, яких не вистачає випускникам, відносять: комунікабельність, навички проведення презентацій та ведення переговорів, навички вирішення проблемних ситуацій. За даними World Economic Forum, серед найбільш затребуваних універсальних, соціальних навичок (soft skills – «гнучкі / м'які» навички) виділено, насамперед, навички креативності, уміння працювати з інформацією, стресостійкість, здатність до переконання, комунікативні навички, навички управління часом (time-management) [4]. Для розвитку навичок soft skills необхідно удосконалювати зміст певних дисципліни, обирати дієві інструменти (тренінги, семінари, конференції, вебінари, онлайн-курси, курси підвищення кваліфікації, читання спеціальної літератури) [3].

Наприклад, на освітній програмі Захист і карантин рослин у Полтавському державному аграрному університеті студенти мають

можливість набути гнучких навичок при опануванні наступних обов'язкових освітніх компонентів: Українська мова (за професійним спрямуванням) – (комунікація, грамотна письмова та усна українська мова; вміння працювати в команді, системне, структуроване мислення; пошук та аналіз інформації; здатність до навчання; методичність; постійний розвиток; орієнтація на результат, тайм-менеджмент, самомотивація, наполегливість, відповідальність, вміння вкладатися у строки, самостійність, дисциплінованість); Іноземна мова (за професійним спрямуванням) – (комунікація, грамотна письмова та усна іноземна мова; системне, структуроване мислення; пошук та аналіз інформації; здатність до навчання; методичність; постійний розвиток; орієнтація на результат, тайм-менеджмент, самомотивація, наполегливість, відповідальність, вміння вкладатися у строки, самостійність, дисциплінованість); Історія та культура України – (крос-культурна комунікація, ділова етика; аналітичність; здатність до навчання; багатозадачність; допитливість; орієнтація на результат; наполегливість; структуроване мислення; пошук та аналіз інформації); Філософія – (вміння слухати; емоційний інтелект; гнучкість; сприйняття критики; ділова етика; толерантність; комунікація, дипломатія; вміння переконувати; лідерство, здатність брати на себе відповідальність, системне, логічне мислення; самостійність; дисциплінованість); Правознавство – (правова етика; аналітичність; здатність до навчання; продукування та прийняття рішень; лідерство, ведення переговорів; дисциплінованість; аналітичність, вміння бачити та вирішувати проблеми здатність брати на себе відповідальність, критичність, переконання та аргументація, комунікабельність) та вибіркових: Конфліктологія, Психологія, Соціологія, Етика та естетика – (здатність до навчання; вміння слухати; комунікабельність; грамотна письмова та усна українська, іноземна мова; нетворкінг (побудова та підтримка бізнес-відносин); лідерство, ведення переговорів; гнучкість; сприйняття критики; ділова етика; вміння працювати в команді, аналітичність; спостережливість; орієнтація на результат, продукування та прийняття рішень тощо).

У межах викладання усіх професійноспрямованих дисциплін на ОП студенти мають отримати нові знання та навички, які сприятимуть їх повноцінній адаптації до подальшої успішної професійної діяльності, зроблять конкурентоспроможними на сучасному ринку праці, розвинуть креативність, емоційний інтелект, аналітичне та критичне мислення, а також розвинути уміння прийняття рішень, комплексного розв'язання проблем, роботи в команді, це досягається шляхом застосування сучасних методів навчання, а саме: ділової гри, лекції-презентації, моделювання, наукової конференції, професійно зорієнтованого

повідомлення, дискусії, робота в команді, перегляд відіотренінгів, відеофільмів з колективним обговоренням, «контекст-практики», метод проєктів, застосування інтерактивних вправ тощо.

Формування навичок *soft skills* у студентів під час позааудиторної роботи забезпечується у наукових гуртках, конференціях, семінарах, тренінгах. Так службою тренінгових програм з розвитку *soft skills*, у ПДАУ було проведено психологічний тренінг із професійного розвитку «Моя професія – природу захищати!» де обговорено професійні і життєві перспективи. Студенти відображали в малюнках, якими вони бачать себе в своїй професії, обговорювали професійні якості та *soft skills*, серед яких важливими є комунікативні, навички самоорганізації, креативні, вміння працювати з інформацією та стресостійкість.

Проведення заходів органами студентського самоврядування, наприклад традиційними зустрічами здобувачів вищої освіти з головою студентської ради ПДАА на якій відбувається ознайомлення з роботою органів студентського самоврядування сприяє розвитку лідерських якостей, роботи в команді, комунікативності майбутніх фахівців.

Надзвичайно результативним є досвід формування соціальних навичок в процесі адаптації до виробничих умов під час проходження практик, проведення тренінгів з викладачами випускової кафедри, стейкхолдерами, що дозволяють виробити вміння справлятися з неочікуваними ситуаціями, працювати в команді, що неодмінно матиме позитивний вплив на подальшу професійну діяльність.

Отже, майбутнім фахівцям галузі захисту і карантину рослин гнучкі навички необхідні для успішної кар'єри так само, як і фахові знання та вміння. Здатність комунікувати, співпрацювати, презентувати себе, свої ідеї та результати, знаходити баланс між роботою і життям, брати на себе лідерські функції та бути активним членом команди – все це якісні характеристики сучасного конкурентоздатного фахівця, які формуються у процесі вивчення загальних та професійних агрономічних дисциплін, наукової, позааудиторної роботи, та практичної підготовки.

Список використаних джерел:

1. *Європейський словник навичок та компетенцій [Електронний ресурс] / DISCO European Dictionary of Skills and Competences. – Режим доступу: http://disco-tools.eu/disco2_portal/*
2. Коваль К. О. Розвиток «*soft skills*» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування / К. О. Коваль // *Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2015. – № 2. – С. 163.*
3. Онішко В. В. Формування *soft skills* як важливий складник професійної підготовки майбутніх учителів природничих наук / В. В. Онішко // *Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава,*

11–12 березня 2021 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проєктами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 11–12 березня 2021 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С.67–70.

4. *The Future of Jobs Report 2018 // World Economic Forum.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobsreport-2018>

ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

*Примакова В. В.
Херсон, Україна*

Сучасна освітня реформа в Україні, що продовжує рухатися у напрямі розбудови Нової української школи, детермінує потребу в підготовці керівника освітнім закладом, управлінця нового типу, здатного до продуктивної діяльності в умовах динамічних змін у світі. Передусім, це менеджер в освіті, який має якості інноватора, здатного до прийняття виважених стратегічних рішень з урахуванням можливих ризиків і викликів глобалізованого простору.

Школа нині потребує модернізації, оскільки освітнє середовище має безпосередній вплив на розвиток у здобувачів освіти життєвої компетентності. Водночас масштабні функції, котрі має виконувати сьогодні керівник закладу освіти, згідно положень ухваленого нещодавно професійного стандарту [3], передбачає наявність у кожного управлінця широкого спектру універсальних навичок. Саме їх сформованість дає можливість управлінцю якісно й ефективно виконувати складні багатофункціональні обов'язки.

Нині вітчизняні заклади вищої освіти суттєво просуваються у питаннях трансформації змісту такої підготовки. Зокрема, значна увага приділяється формуванню у майбутніх керівників закладів освіти soft skills (м'яких навичок), що дасть можливість краще адаптуватися до перманентних освітніх нововведень.

Вітчизняні науковці, експерти, дослідники, аналізуючи сучасні тренди в галузі освіти, прогнозуючи вектори розбудови освіти України, називають універсальні навички ключовими, наскрізними, гнучкими, міждисциплінарними та ін. Усі зазначені терміни об'єднують акцент на необхідності формування і розвитку таких навичок у кожної особистості для соціалізації у світі, ефективною адаптації в умовах динамічних змін, самореалізації кожного індивіда у невідомому, невизначеному, поки що для людини, майбутньому.

Структурувала універсальні навички за змістом і функціональним призначенням Т. Коваль. Учена об'єднала їх у три групи: соціально-комунікативні (уміння взаємодіяти, співпрацювати, ефективно комунікувати тощо), когнітивні навички (навички критичного мислення, упорядкування інформації, тайм-менеджмента, самоосвіти тощо) та навички емоційного інтелекту (самосвідомість, саморегуляція, емпатія, мотивація тощо) [1]. Подана класифікація містить аналіз кожної групи. Опанування цими групами допоможе управлінцям ефективно виконувати посадові обов'язки, вдосконалювати роботу керованих ними закладів освіти, бути адаптованим до життя в різних умовах.

З огляду на важливість розвитку універсальних навичок у педагогічних працівників, освітян, нині вітчизняними науковцями розроблено багато навчальних програм спецкурсів, присвячених формуванню soft skills у здобувачів вищої та післядипломної освіти. Завдання системного та неперервного розвитку універсальних навичок у менеджерів здатні вирішити заклади післядипломної / неперервної освіти. Прикладом є розроблена автором навчальна програма спецкурсу «Формування універсальних навичок особистості в Новій українській школі» [2], що впроваджується у КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» з 2020 року.

Метою створення і реалізації програми є формування і розвиток універсальних навичок у педагогічних працівників закладів освіти різного типу, необхідних для ефективної роботи в напрямі оптимізації освітнього процесу в умовах реформування освітньої галузі.

Серед завдань впровадження програми спецкурсу, основними було визначено: засвоєння загальних положень і теоретичних знань про ключові поняття теми (інформація про зміст, типологію універсальних навичок, їх роль у розвитку життєвої компетентності учасників освітнього процесу); обізнаність про наявні методики, умови і способи формування універсальних (м'яких) навичок у здобувачів освіти); оволодіння ефективними дидактичними і виховними стратегіями розвитку дітей і учнівської молоді; опанування педагогічними працівниками відповідними методами, техніками, технологіями; їх застосування в практичній діяльності для формування м'яких навичок у педагогів і керівників закладів освіти [2]. Проведення 30 годинних курсів саме для управлінців сприяло розширенню їх уявлень про можливості використання цих технік для саморозвитку та у роботі з педагогічними працівниками з метою оптимізації управління закладом освіти.

Отже, актуальності для розвитку освіти України набувають проблеми забезпечення продуктивного дієвого менеджменту, чому сприяє розвиток універсальних навичок особистості в Новій українській школі, забезпечуючи передусім ефективне управління закладами освіти.

Керівник з ноосферним мисленням, високо розвиненими соціально-комунікативними, когнітивними навичками та сформованим емоційним інтелектом стане частиною міцного людського капіталу, здатного до створення оптимальних умов щодо функціонування закладів освіти майбутнього. Водночас обов'язковим складником світогляду управлінця має залишатися кантомінація високодуховних цінностей сучасного суспільства, високої культури, професіоналізму, що мають стати стрижнем особистості XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування / К. О. Коваль // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2015. – № 2. – С. 162–167.
2. Формування універсальних навичок особистості в Новій українській школі // навчальна програма спецкурсу (30 год.). – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. – 24 с.
3. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»: затверджено наказом Міністерства економіки України від 17.09.2021 р. № 568-21. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf>

АКТУАЛЬНІСТЬ І МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ «РОЗУМНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

**Сас Н. М.
Полтава, Україна**

Під «розумними» технологіями розуміють автоматизацію бізнес-процесів (robotic process automation) та розумну автоматизацію (Intelligent Automation).

Актуальність і можливість застосування «розумних технологій» пов'язана зі збільшенням потужності комп'ютерів і можливістю справлятися з такими завданнями, як розпізнавання тексту, застосуванням різних додатків та програм комплексно, розвитком технологій, пов'язаних із роботизацією. Застосування «розумних технологій» дозволяє замінити рутинну повторювану роботу за комп'ютером [1].

Зокрема, оптимізувати роботу з електронною поштою та документами, у випадку, виконання повторюваних дій (програмні роботи виконують все, що можна описати алгоритмами, все, що повторюється з певним проміжком часу). Натомість, операціоністи можуть застосувати

свої навички, наприклад, у спілкуванні з клієнтами, розглядати цікаві та нестандартні кейси.

Автоматизація бізнес-процесів, зокрема, застосування robotic process automation, дає можливість обслуговувати замовника 24-ри години на добу. Таким чином, за допомогою «розумних» технологій, велику кількість повторюваної роботи можна виконати вчасно і швидше.

Так як основа будь-якого бізнесу – продажі, то автоматизувати слід, у першу чергу, їх; на другому місці – бухгалтерський облік, виробничі процеси та питання логістики; в останню чергу, зазвичай, автоматизують творчу та інтелектуальну діяльність, яка потребує особливого підходу та гнучкості.

Морозова К. виокремлює такі кроки : моделювання бізнес-процесів, опис бізнес-процесів, вибір найбільш зручних інструментів автоматизації бізнес-процесів у компаніях.

Діджитал-інструменти Морозова К. розділяє на такі види: системи управління проєктами та задачами (Trello, Asana); продукти 1С та бухгалтерські системи (1С, Delovod, М.Е.Doc); системи управління клієнтами (CRM) (AmoCRM, Terrasoft, Bitrix24); системи управління робочим часом і персоналом (PeopleTime, Bamboohr, Hurma); ESP-системи (UniSender, MailerLite, Mailchimp); CMS-системи (WordPress і Tilda); системи для побудови оргструктури (наприклад, xMind) [2].

Застосування автоматизації процесів й розумної автоматизації (Intelligent Automation), згодом вплине на ринок праці, там де є повторювана робота. Очевидно, що те, що можна описати алгоритмами, те, що повторюється з певним проміжком часу, віддадуть програмам (наприклад, розробка автопілотів, автоматизація торгівлі, оптимізація лікарської роботи, тощо). Деякі фахи зникнуть, натомість з'являться абсолютно нові спеціальності (приміром, зі створення автоматизованих процесів, роботів, програм). Звісно, щось специфічне, очевидно, не можливо буде автоматизувати. Тому попит на людей думаючих та творчих буде, зокрема на спеціалістів, які пришвидшують чи покращують свою роботу з допомогою різних програм (так, за прогнозом Market Research Future, ринок інтелектуальної автоматизації й надалі буде щороку зростати вдвічі [3]).

Список використаних джерел:

1. Гоголь Христина Розумні технології. Як це жити поруч з роботами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tvoemisto.tv/exclusive/rozumni_tehnologii_yak_tse_zhyty_poruch_z_robotamy_rozmova_z_ekspertom_eramu_111643.html
2. Морозова Катерина Автоматизація бізнес-процесів: сучасний тренд чи спосіб підвищення ефективності бізнесу? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://eba.com.ua/avtomatyzatsiya-biznes-protseviv-suchasnyj-trend-chy-sposib-pidvyshhennya-efektyvnosti-biznesu/>

3. *Mykhailyshyn Roman 10 причин опануванню Intelligent Automation*—[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dou.ua/lenta/articles/reasons-to-learn-intelligent-automation/>

ВАСИЛЬ ЛОБУРЕЦЬ – ОРГАНІЗАТОР НАУКОВОЇ РОБОТИ ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ

*Семеновська Л. А., Єрмоленко О. В.
Полтава, Україна*

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства зростає необхідність якісної професійної підготовки здобувачів вищої освіти на рівні міжнародних вимог, формування світового освітньо-наукового простору, що ґрунтується на єдиних принципах організації та стандартах якості. Провідною метою наукової, науково-технічної та інноваційної політики системи вищої освіти є: забезпечення підготовки спеціалістів, наукових та науково-педагогічних кадрів на рівні світових кваліфікаційних вимог, результативне застосування її інноваційного, освітнього, науково-технічного потенціалу для поступу економіки та вирішення соціальних завдань. Науково-дослідна робота студентів – ефективний засіб підготовки якісно нових фахівців у вищій школі. Наукова робота максимально розвиває індивідуальні здібності, нестандартне мислення, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних і креативних фахівців, розвиває наукову інтуїцію, творчий і практико орієнтований підхід до розуміння і виконання поставлених завдань.

З огляду на це важливим є дослідження кращого вітчизняного досвіду організації наукової роботи студентів. До когорти талановитих педагогів-учених, які займалися цієї проблемою належить доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і технік України, академік УАН Василь Єгорович Лобурець (1930–2006).

З майже п'яти десятиліть плідної праці, понад сорок років Василь Єгорович пов'язав з одним місцем роботи – Полтавським національним педагогічним університетом імені В. Г. Короленка. У 1953 р. Василь Єгорович закінчив навчання в університеті (із відзнакою), а з 1956 р. вже працював відповідно до розподілу в Полтавському педагогічному інституті (тепер – ПНПУ імені В. Г. Короленка), спочатку на посадах асистента, старшого викладача (1960 р.), доцента (1965), завідувача кафедри історії СРСР і УРСР (1968–1971 рр.). Захистивши в 1963 р.

кандидатську дисертацію в Харківському державному університеті, що була присвячена історії робітничого класу України в 1921–1925 рр., В. Лобурець продовжив наукову діяльність. Так, в 1971 р. з метою написання докторської дисертації він перейшов на 2 роки на посаду старшого наукового співробітника. Після завершення дослідження Василь Єгорович знов працював доцентом кафедри історії СРСР і УРСР. З 1981 по 1996 рр. – проректор з наукової роботи, 1990 р. – завідувач кафедри СРСР, 1991 р. – завідувач кафедри історії східного слов'янства, 1993 р. – завідувач кафедри історії України, 1997 р. – завідувач кафедри всесвітньої історії.

З 1981 року В. Лобурець працював проректором з наукової роботи в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка і був безпосереднім організатором наукових досліджень, які в той час активно здійснювалися в стінах цього закладу вищої освіти. Так, Василь Єгорович був залучений до розробки низки інноваційних освітніх проєктів, зокрема експериментальної програми «Учитель: школа – педвуз – школа» (1985 р.); обласної комплексної програми «Національне виховання: регіональний аспект» на період до 2000 року (1995 р.). На посаді проректора з наукової роботи яскраво виявився його талант організатора науки. Упродовж 1981–1985 рр. інститут проводив Республіканську олімпіаду «Студент і науково-технічний прогрес» з педагогіки, а у 1986–1990 рр. – Всесоюзну олімпіаду з педагогіки. У 1991 р. в Полтавському педагогічному було започатковано проведення всеукраїнських студентських олімпіад з української мови і літератури [2, с. 17]. Як правило, Василь Єгорович був головою журі, йому подобалося працювати з талановитою молоддю. Студенти відзначали його об'єктивність і справедливість, про що свідчать їх публікації в тогочасних газетах [3, с. 186].

У 1992 р. за активного сприяння вченого було засновано аспірантуру. Варто зауважити, що за роки існування аспірантури в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка підготовлено близько 300 кандидатів наук і докторів філософії. Його студент, нині відомий учений-історик Ю. Волошин згадує свого педагога таким чином: «Професор Василь Єгорович Лобурець, який був тоді проректором з наукової роботи читав спецкурс «Основи наукових досліджень». Коли він викладав його я ще й не мріяв займатись чимсь подібним, але чомусь багато з того, що тоді говорив Василь Єгорович я запам'ятав і згодом використав на практиці. А ще від Василя Єгоровича, ми вперше почули слово «комп'ютер». Буквально перед нашим вступом він відвідав у складі якоїсь делегації з УРСР Канаду. В одному з університетів побачив персональні комп'ютери. Потім 1 вересня, на вступній лекції для першокурсників

захоплено про це розповідав. Я пам'ятаю, що нарахував тоді у його виступі 23 згадки цього слова. Очевидно тоді в мені вже підсвідомо зародилася любов до математичних методів та контент-аналізу» [1].

Василь Єгорович мав глибоке переконання, що наукова діяльність є дієвим засобом навчання й виховання молодого покоління. Це – провідна педагогічна ідея творчості В. Лобурця, яка сьогодні набуває особливої актуальності в умовах якісних змін вищої освіти України.

Список використаних джерел:

1. Волошин Ю. Якщо Ви серйозно обрали фах історика, то налаштовуйтеся на важку системну роботу. URL: <https://uamoderna.com/jittepis-istory/voloshyn>.
2. Лобурець В. Є. Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка. Полтава, 1994. – 25 с.
3. Подих столітньої історії. Полтавський педагогічний університет. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. – 216 с.

МУЗИЧНА ОСВІТА В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ

*Собченко Т. М., Му Веньлун
Харків, Україна*

Музична освіта для Китайської Народної Республіки (КНР) є унікальною та особливою сферою освіти, котра має давню історію. Проте, впровадження та стрімкий розвиток інформаційних, цифрових технологій, як засобів реалізації процесу викладання та навчання, привели до розробки інноваційних концепцій викладання та методів навчання у закладах освіти.

Так, на одній із проведених Міністерством освіти КНР 9 грудня 2021 року Всесвітньої конференції «Разом в майбутнє – провідні інновації у вищій освіті в цифрову епоху» учасники зазначили, що «2020 рік являється переломним роком в історії людства, а спонтанна епідемія поставила безпрецедентні завдання перед світовою вищою освітою...» [1]. Глибока інтеграція інформаційно-цифрових технологій в освіті стане майбутньою тенденцією, а форма онлайн-навчання у вишах буде продовжувати змінюватися [там само].

Широке використання онлайн-технологій в музичній освіті надасть можливість здобувачам вчитися та розвиватися відповідно до їхніх потреб. Технології глобальних даних, штучного інтелекту та VR-освіта суттєво змінюють парадигму онлайн-освіти. Щодо VR-освіти, яка активно починає розвиватися, слід зазначити, що вона відкриває можливості створення віртуальних навчальних середовищ, які

комплексно задіють органи чуття здобувачів – слухові, зорові та тактильні [2, с. 24].

Завдяки Інтернету як загальної платформи, навчання та розвиток музики може здійснюватися за наявності мережі та інформаційного засобу для задоволення різноманітних індивідуальних потреб здобувачів у навчанні музиці. Музика є тією популярною культурою, яка стає все більш актуальною для зростаючих потреб усіх людей. Оскільки все більш людей стають нетерплячими та дратівливими, роль музики в заспокоєнні розуму та зняття дратівливості стає все більш помітною, і, очевидно, що музична освіта грає тут таку роль, з якою не може зрівнятися жоден інший предмет. Якісна музична освіта допоможе студентам бути здоровими та спокійними в майбутньому, незалежно від того, як швидко розвивається час.

Сьогодні надзвичайно важливо використовувати інформаційно-цифрові технології для оцінки статусу музичної освіти у свідомості широкого загалу у світлі її універсальності. Є нагальна потреба у створенні якісних мережевих платформ для викладання музики, а це, в свою чергу, вимагає інтеграції регіональних потреб в музичних ресурсах та регулярних відеозустрічей між регіональними веб-майстрами для корегування та покращення потреб у ресурсах для викладання музики [2; 3].

Так, якщо основні елементи традиційного викладання склалися з викладачів, студентів та навчального матеріалу, то Інтернет перетворив основні елементи класного викладання в інформаційне викладання, яке поєднує навчальний матеріал, комп'ютери, мережеві засоби, викладачів, студентів та цілу низку навчальних платформ.

Слід зазначити, що у 2017 році Центральна музична консерваторія запустила додаток «Центральна музика онлайн», що поєднувала в собі онлайн трансляцію в режимі реального часу, освітні курси та соціальну взаємодію. Проте, для багатьох вишів самостійна комплектація та розробка таких платформ є досить складним та затратним фінансово.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти КНР. Всесвітня конференція MOOC та онлайн-освіти 2021 року. URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/202112/t20211210_586245.html (дата звернення 18.02.2022 р.).
2. Люо Ци Характеристика та тенденція розвитку Інтернет + музична освіта. URL: <http://hffhc975c3444c2dc4daasb0w90noxwk9969oo.fzzz.res.gxlib.org.cn/thesis/ChJUaGVzaXNOZXdTmJyMTEyMDESCUQwMTQyNjMyNhoIZzU1djVhMXQ%3D> (дата звернення 18.02.2022 р.).
3. Лю Ін, Чень Яньцю, Лю Хай Пік Аналіз форм музичної освіти «Інтернет+». URL: http://fghgd83bbf123a4541ef852b96e3a56c98eehnx90955qf6qk60p5.ffa.res.gxlib.org.cn/D/Periodical_yysk201907042.aspx (дата звернення 11.02.2022 р.).

STEM-ОСВІТА ЯК НОВІТНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

*Харченко О. В.
Київ, Україна*

Сучасний розвиток природничих наук покликаний формувати в учнів компетентності. STEM-освіта є основним напрямом, який позитивно впливає на логічне мислення особистості, сприяє різнобічному розвитку учнів, формує навички технічної грамотності та сприяє кращій особистісній соціалізації.

В рамках реалізації концепції «Нова українська школа» STEM-освіта розглядається як новітній підхід до формування компетентностей учнів. Новизна STEM-освіти, як інноваційного підходу до викладання природничо-математичних наук полягає у тому, що в учнів виникає зацікавленість до вивчення предметів на науковій основі. Використання STEM-технологій мотивує в учнів активну діяльність, зацікавленість; стимулює аналізувати етапи дослідження та приймати виважені рішення; передбачає інтеграцію набутих знань і вмінь для ефективної моделі використання ІКТ. Як результат – формується здатність працювати в команді, удосконалюються вміння комунікації і співробітництва, формується відчуття відповідальності за власні дії та їх роль у командній роботі.

Вперше аббревіатуру STEM запропонував ще в 1990-х роках американський бактеріолог Р. Колвелл: S – science, T – technology, E – engineering, M – mathematics.

Так, більша частина STEM-сфер діяльності стосуються широкого спектру інженерії, а інша частина – інформатично-математичної та науково-природничої діяльності, серед яких аерокосмічна, комп'ютерна, біомедична, хімічна, машинобудівна, атомна, енергетична, екологічна, хімічна інженерія, інформаційні технології, геоматика, мехатроніка, програмування, агротехнологія, атмосферні та космічні дослідження тощо.

STEM-освіта є вдалою технологією інтеграції міжпредметних зв'язків шкільних предметів. Основоположними складовими STEM-освіти є багатогранна інтеграція, стимуляція значно вищого рівня нестандартного мислення, досвідченість, проектування, дослідницький підхід в опануванні якісних знань, комп'ютерна обробка пошукових даних, експериментальні види робіт та лабораторні дослідження, створення інтерактивних моделей, конструювання. Безумовно, такий перелік властивостей не є вичерпним, але ми вважаємо його достатнім, аби стверджувати, що STEM-технології мають позитивний вплив на

розвиток навичок 4К: комунікація, кооперація, критичне мислення, креативність. Інтеграція уроків, які проводяться шляхом злиття та поєднання тематик декількох навчальних предметів, стали продуктивним методом для розвитку навичок сприйняття та різнобічного розгляду учнями певного об'єкта чи явища, поняття тощо.

На відміну від інших технологій, для досягнення результатів STEM використовує проекти, а не сухі знання та факти. Проектна діяльність дає змогу учням одразу застосовувати отримані знання із різних предметів на практиці. Виконання усіх етапів проекту сприяє формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на уроці/занятті. Такі уроки/заняття можуть проводитися шляхом об'єднання схожої тематики кількох навчальних предметів або формування інтегрованих курсів чи окремих спецкурсів [2].

STEM-освіта як інноваційна технологія в сучасній школі охоплює модернізацію усіх складових освітнього середовища – просторово-матеріальну, соціально-особистісну, інформаційно-технологічну. Ці сфери відіграють важливу роль у визначенні змісту освіти, провідні положення якого задекларовані Концепцією НУШ.

З позицій компетентнісного підходу STEM-освіта розвиває такі навички учнів [1]:

– Творчість. Можливість відійти від застарілих стандартів, проявити креативне мислення показати нові підходи та можливості, розкрити потенціал учня.

– Співробітництво. Для досягнення абсолютно нових, інноваційних результатів та ефективного, нестандартного розв'язання поставлених завдань команду мають сформувані особистості з різними технічними, науковими та інтелектуальними рівнями «бекграундами».

– Комунікативність. Незалежно від поглядів учасників команди, тактовність у спілкуванні.

Творчість, співробітництво та комунікативність є передумовами формування в учнів STEM-компетентностей, які складається з таких компетенцій:

– науково-дослідницька – рівень наукових знань і сформованості дослідницьких умінь та навичок;

– проектно-конструкторська – здатність до проектування на основі обґрунтованого використання сучасних технологій і засобів;

– інформаційна – розуміння процесу добору, засвоєння, опрацювання та трансформації даних, які дають змогу прогнозувати, генерувати, приймати та реалізовувати оптимальні рішення;

– організаційно-управлінську – здатність до створення умов для діяльності, організації роботи та взаємодії в команді, оцінювання якості здобутого результату тощо;

– технологічна – здатність використовувати основні закони та сучасні способи діяльності, що зорієнтовані на інновації.

З огляду на це, варто посилювати увагу професійного розвитку STEM-педагогів. Зазначене потребує кардинальних змін у первинній і післядипломній професійній освіті вчителя, яка має стати більш персоніфікованою, надаючи кожному вчителю ширші можливості для оновлення, удосконалення, поглиблення своєї професійної підготовки у прийнятний для нього спосіб, зокрема на базі інноваційного дистанційного навчання. Вивчення зазначеної проблематики вважаємо перспективами подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Журавель Т. О., Соколова Н. О. (2016) *Інтегроване навчання – основний складник STEM-освіти. Освіта та розвиток обдарованої особистості.* № 12, 32-34.
2. *Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2019/2020 навчальному році: лист ІМЗО № 22.1/10-2876 від 22 серп. 2019 р.* – URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65463.

ГУМАНІСТИЧНИЙ ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

*Альберт В.Д., Жданова-Неділько О.Г.
Полтава, Україна*

Вчення менеджменту виникли і розвиваються насамперед у зв'язку з необхідністю налагоджувати і вдосконалювати взаємодію між суб'єктами діяльності у процесі функціонування організацій і підприємств. Його зміст увібрав у себе такі поняття, як уміння та навички організації діяльності інших людей і здатність результативно спілкуватися з ними у цьому процесі; спроможність об'єктивно та оперативно формувати й приймати раціональні управлінські рішення; самоменеджмент як система вмінь і навичок самоуправління – насамперед, у професійному контексті тощо. Відповідно, і вимоги до менеджера є досить багатогранними. Як зазначає Н. Димченко, «для успішного виконання менеджерських функцій кожен менеджер має володіти певним багажем знань та навиків. В найбільш узагальненому вигляді можна сформулювати наступні кваліфікаційні вимоги до менеджерів: концептуальна кваліфікація; кваліфіковані людські стосунки; ділова (адміністративна) кваліфікація; фахова кваліфікація» [1, с. 10]. Вчена деталізує зміст кожної групи вимог, наголошуючи водночас, що кожна з них так чи інакше торкається комунікативних

здібностей менеджера, його спроможності встановлювати стосунки, сприятливі для досягнення оптимального результату сумісної діяльності.

Дійсно, у якому б ракурсі ми не розглядали явище менеджменту, обов'язково торкнемося понять ефективності та результативності як таких, що мають для нього критеріальний характер. На перший погляд, вони мають повністю однозначний вияв і визначаються цілями діяльності організації чи підприємства. Проте сьогодні, коли ринок праці в Україні переживає не найкращі часи, доводиться говорити про управлінські рішення в кадровій сфері з позицій не лише виключно адміністративних, а й враховуючи їхній педагогічний, а відтак – і гуманістичний аспект.

Йдеться, насамперед, про те, що менеджер має однією із своїх функцій формування колективу і забезпечення його працездатності. Саме колектив, у більшості випадків, є тим середовищем, у якому розкривається і реалізується потенціал кожної людини і яке має бути максимально сприятливим для того, аби дійсно перспективний працівник не був втрачений для організації. Таке середовище має істотний вплив не лише на його поведінку в тій чи іншій ситуації професійної діяльності, але й на формування особистісно-професійних навичок, що зумовлюють у більш широкому контексті його професійну долю, а в контексті організації – якнайдоцільніше використання його можливостей.

Сучасна людина також у більшості випадків усвідомлює, наскільки раціонально середовище, в якому вона працює, здійснює необхідний баланс між використанням (потреба організації в людині) та сприянням (потреба людини в організації). І якщо менеджер розглядає перший чинник як абсолютний, бачить свою основну місію саме в його реалізації, практично ігноруючи сприяння, то індивідуальна вмотивованість працівника неминуче буде знижуватися навіть за його високого професійного потенціалу, а разом з тим – падатиме й продуктивність усього колективу. І йдеться не тільки про матеріальну винагороду. Адже, як зазначають дослідники [2], «ефективність роботи працівників організації визначається не стільки підвищенням їх заробітної плати, скільки налагодженням відносин між працівниками і менеджерами, підвищенням задоволеності персоналу власною працею, зайнятістю в конкретному підприємстві та стосунками в робочій групі».

Таким чином, обов'язковим для освітніх програм підготовки сучасного менеджера є гуманітарний складник як універсальний для галузі знань «Управління та адміністрування». У свою чергу, він повинен мати змістове наповнення, пов'язане з людинознавчою, комунікативною та, зокрема, конфліктологічною компетентністю, містити елементи педагогічної підготовки як необхідної для вирішення завдань аксіологічного та акмеологічного характеру.

Загалом же при підготовці сучасного менеджера варто пам'ятати, що стати повноцінною соціальною державою, як це зазначено в Конституції, Україна зможе лише тоді, коли інтереси практично кожного підприємства та їхнє відображення в менеджменті матимуть чіткі гуманістичні орієнтири, тобто не будуть суперечити ідеї цінності окремо взятої людини, її самоактуалізації, особистісного розвитку в сприятливому для цього середовищі.

Список використаних джерел:

1. Димченко Н.С. *Модель сучасного менеджера-професіонала*. [Ел. ресурс]. Режим доступу до дж.: http://visnyk.snau.edu.ua/sample/files/snau_2013_12_58_ekonom/JRN/3.pdf
2. Сазонова Т.О., Назорна Ж.В., В'юницький Д.І. *Організація праці менеджера в контексті управління поведінкою персоналу підприємства*. [Ел. ресурс]. Режим доступу до дж.: http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/156/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9D%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%92%27%D1%8E%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf

МЕНЕДЖМЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЯХ: НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ

Бабенко І. В.
Полтава, Україна

Управлінська діяльність є одним з найважливіших факторів функціонування й розвитку підприємства в умовах ринкової економіки. Ця діяльність постійно удосконалюється у відповідності до об'єктивних вимог.

Менеджмент як особливий вид управлінської діяльності, слід розглядати з розкриття його природи управління. Природу управління неможливо зрозуміти без розгляду сфери його здійснення. Розрізняють три типи процесів управління: управління в технічних системах (предметом вивчення є технічні науки), управління в біологічних системах (предметом вивчення є природничі науки), управління в соціальних системах (предметом вивчення є соціальні (громадські) науки).

Поняття «Організація», як і поняття «Менеджмент» є складним і багатогранним. Класичне найбільш розповсюджене визначення цього терміну, викладене авторами популярного американського підручника «Основи менеджменту» М. Месконом, М. Альбертом, Ф. Хедоурі: «Організація – це група людей, діяльність яких свідомо координується

для досягнення загальної мети або цілей» [1]. Однією з ознак організації вони називають наявність принаймні двох осіб, які об'єднані загальною метою, і вважають себе частиною однієї групи. Таким чином, організація пов'язана з групою осіб, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети.

Всі організації мають загальні для них характеристики.

1) всі організації використовують чотири основних види ресурсів: людські ресурси; фінансові ресурси; фізичні ресурси (сировина, устаткування тощо); інформаційні ресурси.

2) будь-яка організація є відкритою системою. Ресурси, які організація використовує для виробництва продукції (надання послуг) вона забирає із зовнішнього середовища. В свою чергу продукція, що виробляється організацією також реалізується у зовнішньому середовищі. Отже організація може існувати лише у взаємодії з оточуючим середовищем. Це означає, що будь-яка реально існуюча організація є відкритою системою.

3) розподіл праці в організації. Якщо навіть дві людини працюють спільно для досягнення єдиної мети, вони повинні розподілити роботу поміж собою. Розподіл загальної роботи в організації на її складові частини називається **горизонтальним розподіленням праці**. Результатом горизонтального розподілення праці є формування окремих підрозділів організації (відділів, цехів, виробництв, ділянок тощо) [2].

Управління в соціальних системах охоплює вплив на діяльність людей, об'єднаних у групи, колективи з їх різними інтересами. У процесі виробництва, розподілу і споживання матеріальних благ і послуг люди об'єднуються в різні організаційні форми, тобто соціально-економічні системи. Управління в таких системах забезпечує їх упорядкованість, збереження якісної специфіки, вдосконалення і розвиток. Воно обумовлене суспільним характером праці, а також необхідністю спілкування людей в процесі праці та життя.

Управління являє собою специфічний вид трудової діяльності. Воно виділилося в особливий різновид праці разом з кооперацією і поділом праці. В умовах кооперації кожен виробник виконує лише частину загальної роботи, тому для досягнення загального результату потрібні зусилля по з'єднанню, узгодженню діяльності всіх учасників спільного трудового процесу. Управління встановлює узгодженість між індивідуальними роботами і виконує загальні функції організації в цілому. У цій якості управління встановлює загальний зв'язок і єдність дій всіх учасників спільного процесу виробництва для досягнення загальних цілей організації.

Необхідність управління виникає там, де є спільна праця у формі виробничої кооперації і загальна мета. Воно відокремлюється тоді, коли

кооперація досягає величини, при якій суміщення управлінської і виробничої праці вже не виправдовується економічно.

Оскільки робота в організації розподіляється між окремими підрозділами та виконавцями, хтось має координувати їх діяльність. Внаслідок цього об'єктивно виникає необхідність у так званому **вертикальному розподілі праці**, тобто в діяльності з координації роботи підрозділів та окремих виконавців у середині підрозділів.

Діяльність з координації роботи інших людей в широкому розумінні і становить сутність управління організацією. Отже, необхідність управління об'єктивно виникає внаслідок горизонтального та вертикального розподілу праці в організації. Оскільки розподілення праці є загальною характеристикою діяльності будь-якої організації, то всі організації потребують управління.

Список використаних джерел:

1. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. *Основы менеджмента (Management):* Издательство «Дело», 1997. – 704 с.
2. *Необхідність управління в діяльності людини. Поняття і визначення менеджменту [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://rua.pp.ua/osnovnyie-voprosyi-22655.html>
3. *Поняття та сутність менеджменту [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <https://lektsii.org/13-55913.html>

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ ПІД ЧАС НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ ТА ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

*Баранник Н. В., Дяченко-Богун М. М.
Полтава, Україна*

Розвиток українського суспільства не стоїть на місці, тому виникає необхідність у підготовці компетентних фахівців, що володіють елементами наукової діяльності та творчого пошуку. Це породжує необхідність навчання підростаючого покоління основам науково-дослідницької діяльності, які сприяють формуванню та розвитку власних здібностей учнів до навчальної діяльності. У нових умовах для ефективної роботи недостатньо вміти відтворювати отримані знання, – потрібно вміти творчо їх застосовувати в практичних цілях, працювати з різномірною інформацією. Тому одним із пріоритетних напрямків роботи педагогічних колективів закладів позашкільної освіти разом з закладами загальної середньої освіти, професійної та вищої освіти є створення умов

для організації та здійснення дослідницької роботи, залучення молоді до практичної діяльності в різних галузях, розвиток інтересів дітей відповідно до вимог сьогодення та соціального замовлення, формування у них суспільно-громадянського досвіду, їх допрофесійної орієнтації.

Людина за своєю природою – дослідник. Особливо яскраво пошукова активність проявляється в юному віці, коли невеликий життєвий досвід не дає можливості отримати відповіді на всі питання. Педагог може використовувати це природне прагнення до пошуку в своїй освітній діяльності.

Однією з форм роботи з учнями як в урочний так і позашкільний час є організація їх дослідницької діяльності. Ми спрямовуємо увагу на формування пізнавальної діяльності в учнів під час науково-дослідної роботи із зерновими культурами, на прикладі кукурудзи звичайної *Zea mays*. Чому саме зернові культури? Чому саме кукурудза? Тому що, Україну історично називають житницею Європи, оскільки тут зосереджено близько 25% світових чорноземних ґрунтів, відомих високим рівнем родючості. Країна також є найбільшим у світі експортером соняшникової олії та одним із найбільших експортерів зерна. Основними сільськогосподарськими культурами, що роблять Україну одним із світових лідерів, є зернові та кормові культури, включаючи пшеницю, кукурудзу, ячмінь, соняшник, цукровий буряк, тютюн, бобові, фрукти та овочі. Також зернові культури мають важливе продовольче, кормове і сировинне значення в народному господарстві. Кукурудза є однією з основних зернових культур як в Україні, так і у всьому світі. Тому використання цієї культури як матеріал для вивчення і дослідження під час занять є актуальним.

При проведенні досліджень вирішуються навчальні, виробничі та наукові завдання. Дослідницька робота безпосередньо проводиться як в умовах природних об'єктів, так і на навчально-дослідній ділянці, в теплиці, лабораторіях. Виконуючи нескладні досліди з рослинами, наприклад, дослідження будови та хімічного складу зернових культур, вони закріплюють, розширюють і поглиблюють знання, отримані на заняттях, пізнають рослинні організми, опановують методами управління їх зростанням і розвитком, набувають вміння і навички у вирощуванні рослин, долучаються до колективної праці. У процесі здійснення дослідно-практичних робіт, таких як пророщування кукурудзи звичайної при кімнатних умовах в різних субстратах, в учнів виховується відповідальність за доручену їм справу, вони звикають розпочати справу доводити до кінця. Проведення дослідів активізує пізнавальну і творчу діяльність учнів, дає можливість краще зрозуміти основну суть життєвих процесів, сприяє формуванню біологічних понять, розвиває навички науково-дослідницької роботи, озброює методами біологічної науки,

прищеплює повагу до сільськогосподарської праці, сприяє профорієнтації учнів. Але дослідницька робота, тільки тоді приносить користь, коли вона проводиться методично правильно і діти усвідомлюють результати своєї праці.

Список використаних джерел:

1. Вербицький В. В. *Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів (до серпневих педагогічних нарад) [Електронний ресурс] / В. В. Вербицький. – Режим доступу : https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/metod_rek2020.pdf*
2. *Сільське господарство в Україні [Електронний ресурс] : стаття, 25 травня, 2020. – Режим доступу: <https://dlf.ua/ua/silске-gospodarstvo-v-ukrayini/>*

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Барбінов В. В.
Полтава, Україна

В період оновлення системи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні великого значення набувають принципово нові механізми взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Важливу роль у розвитку професійної (професійно-технічної) освіти відіграє управлінська діяльність адміністрації закладу. Розуміння сутності і визнання необхідності змін – це основа для успішного розвитку закладу освіти. Розуміння сутності змін має бути спрямоване на досягнення результатів навчально-виробничої та виховної діяльності у закладі освіти. Для цього потрібно спроектувати та підтримувати таке середовище, в якому колектив під час спільної діяльності мотивується працювати ефективно в напрямі досягнення спільних цілей. Це свідчить про перехід на принципово новий рівень управління, який буде орієнтуватися не лише на процес досягнення цілей, але й на результат.

Розвиток закладу освіти слід розуміти як закономірну, доцільну, еволюційну, керовану, позитивну зміну закладу (його цілей, змісту, методів, форм організації педагогічного процесу) та її керівної системи, яка призводить до досягнення якісно нових результатів освіти.

Існує необхідність дослідити поняття «управління навчальним закладом» та «управління розвитком навчального закладу».

Управління навчальним закладом – це цілеспрямована, активна взаємодія керівника з іншими учасниками освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимального функціонування установи та переведення її на більш високий якісний рівень.

Управління розвитком освітнього закладу – це вид управлінської діяльності, який спрямований на переведення установи в режим розвитку та забезпечення якісно нових освітніх результатів.

Порівняння режимів функціонування та розвитку закладу освіти та відповідної управлінської діяльності наведено у *таблиці 1*.

Таблиця 1 – Порівняння режимів функціонування та розвитку закладу освіти та відповідної управлінської діяльності

Параметри порівняння	Режим життєдіяльності	
	Функціонування	Розвиток
Об'єкт управління	Навчально-виховний процес	Інноваційний процес
Характеристики управління	Забезпечення порядку, стабільність, дотримання норм та стандартів	Оновлення правлінських технологій, методів, підходів
Вимоги до керівника	Справедливість, компетентність, авторитетність	Ініціативність, рішучість, творчість
Зміст освіти	Реалізація традиційних програм	Використання нових ідей, оновлених програм, нових предметів
Технології навчання	Забезпечують рівень освіти, дисципліну, суб'єкт-об'єктні стосунки між викладачем і учнем	Забезпечують отримання освіти, яка відповідає вимогам завтрашнього дня; встановлюють суб'єкт-суб'єктні стосунки між викладачем і учнем
Організація навчального процесу	Збереження традиційної системи навчання з чітко визначеною кількістю навчальних днів, семестрів, ступенів	Експериментальне засвоєння нових моделей організації навчального процесу
Кадрове забезпечення	Стабільний склад	Конкурсні засади добору кадрів, контрактна основа
Науково-методичне забезпечення	Традиційна система організації науково-педагогічної роботи, підвищення кваліфікації	Інноваційні форми та зміст методичної роботи в закладі освіти, перманентна система підвищення кваліфікації

Розвиток закладу освіти неможливий без розвитку системи управління ним. Розвиток системи управління передбачає:

- розвиток, збагачення всіх характеристик системи;
- розвиток, оновлення функцій управління та конкретних управлінських дій;
- розвиток, удосконалення організаційної системи управління;
- розвиток, оптимізація технологій, механізмів управління;
- розвиток (саморозвиток) керівників закладів освіти, оновлення їх професіоналізму, особистісний розвиток [1].

З огляду на вищесказане управління розвитком закладу професійної (професійно-технічної) освіти – це частка тієї діяльності керівника, під час якої засобами аналізу планування, організації, контролю та регулювання інноваційних процесів забезпечується цілеспрямованість та узгодженість діяльності колективу освітньої установи щодо збільшення потенціалу та, як наслідок, отримання якісно нових результатів освіти.

Список використаних джерел:

1. *Сергеева Л. М. Управління розвитком професійного навчального закладу: прагматологічні засади : навч. посібн. / За наук. ред. Л. М. Сергеевої, Т. О. Лукіної / Л. М. Сергеева, Т. О. Лукіна, Ю. С. Красильник, О. В. Пащенко, Т. І. Стойчик, В. О. Купрієвич. – Київ : Видавництво «Ліра-К», 2017. – 124 с.*

ТИПОВІ ПОМИЛКИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПЕДАГОГІВ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Барбінова А. В.
Полтава, Україна

Метою інноваційної діяльності закладів освіти різних типів є бачення кінцевого результату, на основі якого формується стратегія його досягнення. При цьому важливо усвідомити, якою буде модель бажаного творчого пошуку. Комплексне бачення інноваційної діяльності полягає у осмисленні етапів та термінів досягнення очікуваного результату; раціональному доборі засобів досягнення мети. Важливим чинником інноваційної діяльності є вміння вирізнити нововведення від традиційних методів і форм педагогічної діяльності. Зважаючи на стрімкий розвиток інноваційних технологій, уже на етапі визначення мети інноваційної діяльності у педагогів можуть виникати труднощі у диференціації інноваційних та класичних технологій. Не маючи достатньої мотивації до запровадження інноваційних форм і технологій в освітній процес,

виникає опір нововведенням. Причинами відсутності мотивації до запровадження інновацій є:

- пошук нововведення ведеться шляхом проб і помилок;
- запровадження нововведення без будь-якого попереднього відбору;
- прагнення запровадити саме те, що освоїли колеги з інших закладів освіти;
- наявна готовність виконати будь-яку вказівку «зверху» щодо запровадження тієї чи іншої нової ідеї без аналізу ситуації в навчальному закладі;
- не пояснені цілі змін;
- вчителі не брали участі у плануванні нововведень;
- зміни пояснені, але інформація про них неповна, не з'ясовано суть змін, не готовність до експериментальної діяльності;
- страх допуститися помилок;
- відсутність розуміння і аналізу, яким чином нововведення вирішать наявні проблеми.

Ці та інші проблеми гальмують впровадження інновацій, як наслідок – відсутній розвиток освітнього середовища. Тому для педагогічної спільноти та широкої громадськості, яка зацікавлена у оновленні системи освіти необхідним є усвідомлення та аналіз перешкод, які впливають на впровадження освітніх інновацій. Вирішення даної проблеми варто розпочати із залучення вчителів до творчо-пошукової та інноваційної діяльності. Це можливо зробити шляхом:

- мотивації зовнішнього самоствердження (через оцінку оточуючих);
- залучення зовнішніх стимулів, пов'язаних із системою матеріального та нематеріального заохочення;
- мотивації особистісної самореалізації та забезпечення можливості особистісного зростання;
- популяризації інноваційної діяльності та визнання їх переваг.
- включеності у планування діяльності закладу освіти.

Дієвими засобами подолання опору педагогів впровадженню змін є:

- освіта і консультування;
- вивчення кращих практик впровадження інновацій та аналіз їх результатів;
- спонукання, переконання;
- залучення до участі у розробці планів впровадження інновацій;
- своєчасна допомога і підтримка;
- переговори та укладання угод спільної діяльності;
- надання пріоритетної ролі тому, хто чинить опір;
- власний приклад творчої діяльності.

Крім того, щоб уникнути зазначених помилок, вибираючи конкретне нововведення, слід враховувати:

Актуальність нововведення. Визначається рівнем його відповідності потребам школи, соціальному замовленню, можливостям усунути певні недоліки в роботі, відповідності регіональній політиці в розвитку освіти.

Відповідність нової ідеї загальній ідеї розвитку школи. Визначається відповідністю нововведення концепції розвитку школи. *Результативність нововведення.* Полягає в тому, що показники ефективності можуть бути зафіксовані не в окремих випадках, а завжди там, де він буде використовуватися із урахуванням конкретних умов чи специфіки.

Творча новизна інновації:

– модифікаційні нововведення, пов'язані з удосконаленням, раціоналізацією, видозміненням, модернізацією програми, методики, структури, алгоритму, розробки тощо;

– комбінаторні нововведення, які конструктивно поєднують елементи відомих раніше методик;

– радикальні нововведення, які передбачають запровадження досягнень психолого-педагогічної науки, які мають новизну;

– методична забезпеченість ідеї, яка має опис її змісту, структури, а також етапів та технології засвоєння нововведення.

Таким чином, виявлення перешкод на шляху до впровадження інновацій в освітній процес відкриває нові можливості для розвитку освітнього середовища на засадах принципів інноватики з урахуванням традиційних освітніх підходів.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Барбінова А. В., Пономаренко Д. А.
Полтава, Україна*

Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти вимагає створення спеціальних умов організації освітнього середовища.

Інклюзивне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти – це комплекс психолого-педагогічних та матеріально-технічних умов, що забезпечують інтеграцію життя дітей з ООП у закладі, фізичний, психологічний та розумовий розвиток дитини та сприяють подальшому становленню та соціалізації її особистості.

До проблеми середовища та його значення в освіті і вихованні зверталися такі видатні педагоги, як А. Макаренко, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський, С. Шацький та ін., які значну увагу приділяли проблемам організації, використання освітніх можливостей середовища у формуванні особистості. Наукові дослідження, присвячені організації освітнього середовища мають історичну систему становлення. Першими поняттями, які вбули введені в науку з цієї галузі є поняття «педагогіка середовища», яке належить П. Блонському. Про «суспільне середовище дитини» вперше почав говорити С. Шацький. А. Макаренко вперше почав наголошувати про важливість довколишнього середовища. Окрім цього, плеяда дослідників (Г. Беляєв, В. Биков, Я. Довгополова, Ю. Жуков, Г. Ковальов, Ю. Кулюткін, В. Рубцов, С. Тарасов, В. Ягупов, В. Ясвін та ін.) визначають різні типи середовища, до яких відносять розвивальне, освітнє, навчально-виховне, культурне, соціальне, професійне, мовленнєве, інформаційно-освітнє, навчальне, розвивальне, педагогічне, життєве тощо. Також цими науковцями розглядаються методичні підходи до їх реалізації.

Про важливість створення та особливості розвитку інклюзивного освітнього середовища у навчальних закладах у своїх працях наголошують А. Колупаєва, Ю. Найда, Н. Софій, Т. Єжова та ін.

Одним з пріоритетних напрямів реформування системи освіти України є забезпечення її доступності для різних категорій населення. Відповідно до Закону України «Про освіту», жодна людина не може бути обмежена у праві на здобуття освіти, яке є гарантованим незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

Пильної уваги суспільства нині потребує реалізація права на освіту дітей, які мають особливі освітні потреби. Сучасним законодавством передбачено врахування індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів дітей, а також виявлення та усунення перешкод для реалізації їх прав і задоволенню освітніх потреб.

На нашу думку, основним завданням для керівника та адміністрації закладу загальної середньої освіти щодо реалізації основних принципів інклюзивної освіти є організація сучасного освітнього середовища, яке могло б забезпечити необхідні умови для успішного навчання учнів з особливими освітніми потребами у приміщенні закладу та за його межами шляхом використання відповідних засобів і технологій.

Науковий дискурс представляє різні підходи до визначення поняття «освітнє середовище». Воно розглядається як цілеспрямовано організовану, керовану, багатофункціональну, відкриту педагогічну систему, в якій відбувається соціальний розвиток дитини.

Як зазначається у концепції «Нова українська школа», основною умовою створення сучасного освітнього середовища є реформування фізичного просторово-предметного оточення, програм та засобів навчання.

Це характеризується загальними вимогами, серед яких є такі, що забезпечують його інклюзивне середовище:

- планування і дизайн освітнього простору школи, що спрямований на розвиток дитини та її мотивації до навчання;
- розвиток інфраструктури для організації різних форм навчання;
- реалізація ідей інклюзивної освіти (поліпшення умов для навчання учнів з особливими потребами спільно з однолітками; запровадження індивідуальних програм розвитку, серед яких корекційно-реабілітаційні заходи, необхідні засоби навчання та психолого-педагогічний супровід).

Особливої уваги потребують окремі аспекти створення освітнього середовища сучасного закладу середньої освіти. Керівник та адміністрація закладу повинні реалізувати такі аспекти створення інклюзивного середовища:

1. Організація безбар'єрного середовища закладу освіти, зокрема, облаштування території школи для комфортного переміщення учнів з інвалідністю, встановлення пандусів, обладнання сходів спеціальним маркуванням та покриттям, відповідна ширина дверних прорізів та коридорів, відсутність порогів та перепадів висоти підлоги, наявність тактильних табличок-вказівників, спеціальне обладнання вбиралень і т.д.

2. Створення інклюзивних ресурсних кімнат та їх облаштування у відповідності до особливих потреб учнів: спокійний інтер'єр, спеціальні архітектурні рішення, мобільні комфортні меблі, зонування приміщень, комп'ютерне та мультимедійне обладнання, спеціальні дидактичні матеріали, комп'ютерні програми та засоби сприйняття інформації, пристосовані до потреб учнів з різними вадами розвитку тощо.

3. Організація співпраці учителя з іншими фахівцями, зокрема, з асистентом вчителя, вчителем-логопедом, практичним психологом, спеціальним педагогом.

4. Організація співпраці та підтримка зв'язку з батьками дитини, шляхом їх залучення до оцінювання рівня розвитку дитини, планування її освітньої діяльності, участь у розробленні індивідуальної програми розвитку, обмін інформацією щодо прогресу дитини у навчанні та розвитку тощо.

5. Розробка індивідуальних програм розвитку учнів.

Отже, організація та підтримка доступності системи освіти для дітей з особливими потребами можливі лише за умови облаштування сучасного освітнього середовища. Реалізація цього завдання потребує

комплексного підходу та передбачає докорінні зміни в організації освітнього процесу, який має відповідати сучасним викликам суспільства.

Список використаних джерел:

1. Буланова Л. М. Соціалізація дітей з особливими потребами : соціально-творчий проект / Л. М. Буланова // Шкільний світ. Позашкілля. – К.: 2011. – № 7 (42). – С. 14–17.
2. Закон України «Про освіту» стаття 23-1. Забезпечення реалізації права на освіту осіб з особливими освітніми потребами від 23.05.1991 № 1060-XII. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Загальні положення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://studfiles.net/preview/5242153/page:16/>.

**ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ
НОВОГО МИСЛЕННЯ А. С. МАКАРЕНКА В УПРАВЛІННІ
ВИХОВНИМИ УСТАНОВАМИ**

*Бардінова А. О.
Полтава, Україна*

За останні десятиліття помітно зросла зацікавленість учених-педагогів практиків до дослідження правової компетентності керівників закладів освіти, яка виступає якісним показником ефективності їх управління закладом освіти та професіоналізму і підтверджує важливість та соціальну значущість проблеми (Гриньова М. В., Ткаченко А. В., Жданова-Неділько О. Г., Бардінова А. О., Пивовар Н. М., Кривонос О. В., Макаренко А. С.).

Інтерес учених до зазначеної проблеми пояснюється ще й кризою, що охопила суспільне сучасне життя нашої країни й позначилася на діяльності закладів освіти.

У вирішенні проблеми успішного управління керівниками закладами освіти наша увага прикута, насамперед, до тих учених і практиків, які своєю творчістю спроможні надати практичну допомогу у розв'язанні зазначеної проблеми.

Йдеться, насамперед, про А. С. Макаренка, про принципи управління ним виховними установами (так сам назвав А. С. Макаренко колонію та комуну), до яких ми відносимо: принцип гуманізму, який трактує людину як найвищу цінність, як особистість; принцип високої управлінської культури та ін.

При цьому зауважуємо, що висока управлінська культура неможлива без елементарної людської порядності, чесності,

відповідальності за свої слова, справи й учинки. Цими загальнолюдськими рисами А. С. Макаренка був наділений природою з дитинства.

Ми вважаємо, що названі вище принципи, якими керувався великий педагог у своїй практичній педагогічній діяльності утворюють об'єктивну картину в управлінні ними виховними установами.

Незважаючи на велику кількість дисертацій і різного рівня наукових публікацій учених, теоретичні основи спадщини великого педагога освоєні недостатньо. Поза увагою вчених-дослідників недостатньо дослідженою залишилась проблема правової компетентності А. С. Макаренка, за допомогою якої він не тільки створював як складні, цілісні, відкриті, активно взаємодіючі з навколишнім соціумом виховні установи, але й успішно управляв їх діяльністю в правовому полі.

І хоча у творчій спадщині А. С. Макаренка не представлено чіткого розмежування володіння педагогом правовою компетентністю, проте крок за кроком зазначений складник як головний чинник його професіоналізму розкривається в його професійній педагогічній діяльності як керівника з управління виховними установами.

Тому підтвердження знаходимо, наприклад, в одному із законів життєдіяльності суб'єктів виховних установ, керованих А. С. Макаренком, а саме – «Не пищать!». Ці слова змушували вихователів і вихованців, а також увесь персонал виховних установ у будь-якій ситуації триматися спокійно і без паніки, залишатися бути людиною.

Дієвість цього закону особливо помітна була в організації життєдіяльності вихователів і вихованців на засадах співпраці в умовах виховних закладів.

Саме завдяки спільній участі вихователів і вихованців у різних видах діяльності – сільськогосподарській і виробничій праці, в роботі по обслуговуванню, культурно-просвітницькій діяльності, забезпеченні самоврядування – простежується правова компетентність А. С. Макаренка. Саме в такому підході до управління виховними установами розкривається, на нашу думку, нове управлінське рішення А. С. Макаренка у розв'язанні проблеми управління індивідуальними виховними установами.

Отже, для ефективного управління закладом освіти – керівник повинен мати високий рівень правової компетентності, яку можна вважати мірою і засобом само актуалізації та творчої самореалізації. Водночас правова компетентність виступає як інтегрована якість особистості, передумова ефективною управлінською діяльністю у сфері освіти, показник професійної компетентності й мета професійного самовдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А. С. Педагогічні твори [Текст] : В 8-ми т. – Т. 3. / Сост. : Л. Ю. Гордин, А. А. Фролов. – М. : Педагогика, 1984. – 512 с.
2. Макаренко А. С. Педагогічні твори [Текст] : В 8-ми т. – Т. 8. / Сост. : М. Д. Виноградова, А. А. Фролов. – М. : Педагогика, 1984. – 400 с.
3. Гриньова М. В. 30 років міжнародній макаренківській асоціації / М. В. Гриньова, А. В. Ткаченко // Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи : матеріали ХХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 3–10.
4. Жданова-Неділько О.Г. Професійний саморозвиток як джерело педагогічної майстерності А. С. Макаренка / О. Г. Жданова-Неділько // Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи : матеріали ХХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 55–57.
5. Бардінова А. О. Актуалізація управлінського досвіду А. С. Макаренка щодо управління закладом освіти в сучасних умовах / А. О. Бардінова // Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи : матеріали ХХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 97–101.
6. Бардінова А. О. Формування правової компетентності у майбутніх менеджерів з управління закладом освіти в контексті ідей А. С. Макаренка / А. О. Бардінова // Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи : матеріали ХХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 101–105.
7. Кривонос О. В. Від авторитаризму – до гуманістичного, демократичного способу виховання як показника компетентності педагога / О. В. Кривонос, Н. М. Пивовар // Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи : матеріали ХХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.). «Управлінська

майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 161–163.

8. *Логойда І. М. Педагогіка співробітництва та партнерства – фундамент нової української школи / І. М. Логойда, О. Р. Ханнанова, Т. В. Хілінська // Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.). «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінарів (м. Полтава, 11-12 березня 2021 р.) / за ред. М. В. Гриньової. Полтава : ПП «Астроя», 2021. С. 174–177.*

ПРОБЛЕМА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ КОНТЕКСТІ

Бикова М. М., Проценко І. І.
Суми, Україна

Проблему самореалізації особистості вважають актуальною на теренах багатьох наук. Наша мета – охарактеризувати проблему самореалізації особистості з точки зору психології, педагогіки та філософії.

Самореалізація – це процес, що полягає в усвідомленні власних задатків, потенціалу, таланту і їх втіленні в будь-якому обраному виді діяльності. Потреба в самореалізації була закладена природою в кожному конкретно взятому індивідумі. Згідно вчення А. Маслоу в межах гуманістичної психології і його концепції «ієрархії потреб» самореалізація (самоактуалізація) являє собою найвищу потребу особистості. Індивіду життєво необхідно визначити й усвідомити власне персональне місце в суспільстві, житті, ефективно використовувати закладені природою задатки, виявити власну особистість максимально в реальному світі заради того, щоб потім відчувати повне задоволення від дійсності [3].

Особистісна самореалізація полягає в прагненні індивідуума до найбільш ефективного застосування об'єктивних умов соціалізації та своїх суб'єктивних здібностей і потенціалу з метою досягнення поставлених стратегічних цілей. Метою в процесі самореалізації вважають ідеальне, уявне передбачення підсумків діяльності, а також способи та механізми її досягнення. Під стратегічною метою розуміється орієнтування особистості на тривалу перспективу.

У педагогіці самореалізація визначається як одна з цілей педагогічного процесу, що полягає в допомозі особистості реалізувати свої позитивні можливості, розкрити здібності і задатки. Найчастіше

виокремлюють три основні види самореалізації особистості: професійна, творча, соціальна. Головними загальнокультурними умовами, що сприяють особистісній самореалізації, є виховання і освіта. Сьогодні провідним інструментом, за допомогою якого розкривається весь потенціал особистості, вважається творчість. Повне розкриття якостей та здібностей особистості, використання творчості людини являють собою істотний резерв та потужний засіб розвитку виробництва, науки і культури.

Філософський підхід до проблеми самореалізації особистості пов'язаний з терміном «суб'єктність». Це вияв більш глибокого онтологічного прагнення бути собою, набути самототожності. Воно є характерним як для особистостей, так і для спільнот, в тому числі й держави. Суб'єктність на державному рівні завжди пов'язана з безпекою, незалежністю, свободою. Отже, свобода – така якість, яка сприяє розгортанню глибоких можливостей як особистості, так і спільноти [2, с. 13]. Кожна держава повинна прямувати до цивілізаційної суб'єктності. Цивілізаційна суб'єктність – це така якість соціального буття країни, коли остання стає не об'єктом впливу «сильних світу цього», а зусиллями власної політичної, наукової, художньої й релігійної еліти конструює своє цивілізаційне майбутнє, спосіб життя, усвідомлює власні, а не нав'язані ззовні цінності та формулює справжні національні інтереси [2, с. 14].

На думку дослідників, цивілізаційна суб'єктність означає й духовно-культурні й наукові здобутки, тобто «академічна» суб'єктність. Більше того, саме академічний рівень науки й культури, може бути важливим критерієм сплесків цивілізаційної суб'єктності.

Отже, самореалізацію особистості ми пропонуємо розглядати як складову цивілізаційної суб'єктності не лише особистості, а й держави, а спрямованість держави та системи освіти до гуманізації, до забезпечення гідності й самореалізації людини вважати провідною тенденцією сучасної цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Бикова М. М. *Професійне самовизначення як складова процесу самореалізації особистості. Самореалізація пізнавально-творчого і професійного потенціалу особистості в інноваційній освіті: монографія.* Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 296 с. С.9–30.
2. Пирожков С. І., Хамітов Н. В. *Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини: Монографія.* Київ: Наукова думка, 2020. 256 с.
3. *Самореалізація особистості – професійна, творча, соціальна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://help-med.info/2015/04/24/samorealizacija-osobistosti-profesijna-tvorcha/>*

ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ САМОРОЗВИТКУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ СПАДКУ А.С. МАКАРЕНКА

*Білай Д.В.
Полтава, Україна*

Становлення особистості – процес тривалий і непростий, який значною мірою ускладнюється тим, що людина перебуває водночас у сфері впливу надзвичайно великої кількості чинників, часто не узгоджених між собою, різноспрямованих (умовно це спрямування можна визначити в суспільному плані як соціально позитивне і соціально негативне, але в дійсності воно постає набагато різноманітнішим і складнішим).

Практично в кожен хвилину свого життя кожен із нас робить вибір на користь того чи іншого варіанту дій, реалізує його, оцінює наслідки і проєктує особистісні засади нових виборів – частіше дрібних, але часто й вагомих, і глобальних у своїй значущості для долі своєї та своїх близьких. При цьому чим незрілішою в своїх життєвих уявленнях є особистість, чим менш вона відчувається захищеною і самодостатньою, тим більш залежною вона є у своїх виборах – від обставин, від сторонньої думки, від власних емоцій тощо, а відтак, процес її особистісного становлення набуває хаотичного перебігу, втрачається цілісність ставлень, переконань, принципів, життєвої позиції.

Закономірно, що проблема багатопланової залежності і пов'язаного з нею нераціонального (а отже, часто шкідливого) вибору найчастіше виникає у дітей та підлітків. Тож їхнє виховання значною мірою зорієнтоване на протидію різноманітним негативним впливам як основі для хибного вибору в повсякденному житті й перспективі і, як наслідок, на обмеження їхньої дії на свідомість дитини.

Думка про те, що дитина може діяти у відповідності з соціальними нормами, бути дисциплінованою і законслухняною насамперед завдяки жорсткому приучуванню, обмеженням і покаранням, у практиці багатьох народів була поширеною здавна і почасти зберігає свою вагу ще й сьогодні. Сто років тому в Російській Імперії виховання, а особливо перевиховання, значною мірою базувалося на репресивних заходах та авторитарній педагогіці, коли саме зовнішні обмеження слугували основним виховним засобом. У «Педагогічній поемі» А.С. Макаренка досвід такого виховання відображений у одній з перших глав.

«...Головними педагогами в колонії були дядьки, вірогідно, відставні унтер-офіцери, обов'язком яких було стежити за кожним кроком вихованців як під час роботи, так і під час відпочинку, а вночі спати поруч з ними, в сусідній кімнаті. З розповідей сусідів-селян можна було судити, що педагогіка дядьків не відзначалася особливою

складністю. Основним її вираженням був такий простий пристрій, як палиця» [2, с. 16].

Шлях постійних обмежень і тиску як спосіб виховання був відкинутий педагогом-новатором відразу, навіть незважаючи на те, що йому довелося працювати з чи не найскладнішим контингентом – неповнолітніми правопорушниками. Більшість з них мали тривалий досвід проживання на вулиці, в кримінальному середовищі, де злочинна поведінка часто була необхідною для елементарного виживання, і тим міцніше формувалися уявлення про її припустимість, вороже ставлення до закону, до його захисників і навіть до пересічних громадян – потенційних жертв крадіжок чи грабунків. На відміну від багатьох тодішніх і, на жаль, навіть теперішніх фахівців пенітенціарної педагогіки Макаренко вважав негідним і педагогічно неприпустимим формування у дітей та підлітків комплексу провини за свої колишні вчинки: широковідомим є факт, що обговорення минулого життя в колонії (а потім у комуні) заборонялося.

Такий підхід означав, насамперед, що всі скоєні правопорушення не варто знову подумки чи в розмовах переживати в умовах нормального життя, що вони з цим нормальним життям несумісні, і повернення до чогось подібного віднині бути не може. Адже дійсно, нічого в минулому дитини вже повернути чи виправити не вдасться, тож найбільш реальним кроком для того, аби почувати себе повноцінною особистістю, є формування нової моделі самореалізації в здоровому соціумі, на засадах моральності, порядності, відповідальності за свої вчинки. Той гіркий досвід, який довелося набути в минулому, нікуди не подівся, він також відіграв свою роль у становленні особистості, якій є що цінувати у новому житті і яка розуміє, наскільки це життя залежить від неї самої, її виборів і вчинків і яка стає повноцінним суб'єктом власного особистісного становлення.

Попри те, що ситуація в світі не залишається незмінною, а суспільні трансформації продукують все нові виховні проблеми, яких не стало менше за минуле століття, не можна не погодитися з думкою О.А. Дубасенюк: «У наш час, попри скептичне ставлення деяких осіб до творчості видатного педагога, ідеї і справа А.С.Макаренка поширюються у всьому світі... В складних умовах сьогодення, коли загострилася соціокультурна та економічна ситуація, значно зросла кількість соціальних сиріт, важковиховуваних учнів, серед неповнолітніх поширюється кількість правопорушень. І неоціненну практичну допомогу у вирішенні цих важких проблем можуть надати ідеї і педагогічних досвід А.С.Макаренка, який все своє життя присвятив дітям, котрих безмежно любив, а головне, зміг допомогти кожному вихованцю визначити свою долю, своє майбутнє, стати справжньою людиною» [1, с. 9].

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О.А. А.С.Макаренко про роль вихователя і виховного процесу у формуванні особистості // Національна освіта у контексті творчості А.Макаренка: Зб. наук. праць /За ред. проф. М. В. Левківського. Житомир: ЖДЦНТІЕІ, 2003. С. 6-10.
2. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. Собрание сочинений в 7 томах. Том 1. М.: Изд-во АПН, 1957. С. 13-644.

**ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ ПРИ
ВИВЧЕННІ КУРСУ «АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ»**

*Білаш В. П., Гринь В. Г., Свінцицька Н. Л.
Полтава, Україна*

В умовах значної кількості інформаційних джерел, технологій, форм та методів навчання вузівська лекція залишається провідною формою навчання у закладах вищої медичної освіти. Разом із тим перед сучасним лектором з'являються нові завдання, модерувати та систематизувати навчальний матеріал, пов'язуючи його практикою професійної діяльності, забезпечувати науковість, сучасність, доступність, єдність форми і змісту та органічний зв'язок з іншими формами навчальних занять. Поряд із систематичним наданням фундаментальних, теоретичних основ науки лектор має висловлювати свої наукові ідеї, власне ставлення до питань предмету, своє творче розуміння його сутності та перспектив розвитку.

Головне призначення лекції – закладати основи наукових знань, визначати напрямок, основний зміст і характер інших форм (лабораторної, практичної, самостійної, індивідуальної, науково-дослідної тощо) роботи здобувачів вищої освіти. Сучасна лекція має бути по формі й змісту проблемною, доказовою, цікавою, емоційною, аргументованою й емоційною, містити достатню кількість яскравих і переконливих прикладів, фактів, обґрунтувань, мати чітко виражений зв'язок із практикою, розкривати протиріччя і вказувати шляхи їх вирішення, ставити перед слухачами питання для роздумів, володіти силою логічної аргументації і викликати у майбутніх фахівців необхідний інтерес пізнання, давати напрямок для самостійної роботи, активізувати мислинневу діяльність студентів та підйом інтелектуальної енергії, викликати рух думки, спрямовувати на відповідну розумову реакцію [4].

Особливо гостро це питання стоїть у медичній освіті, де лекція покликана викликати у майбутніх медиків роздуми, підказувати напрям самостійної роботи, спонукати до дії, бути школою наукового мислення. Цього можливо досягти шляхом впровадження на лекціях інноваційних

форм навчання [1]. Наприклад, інтерактивні форми навчання не тільки дозволяють проявитися здібностям кожного студента, але й активно сприяють їх формуванню та вдосконаленню, дають можливість створити ситуацію, в якій би майбутні фахівці відкривали та конструювали знання. Творчо мислити треба вчити на всіх заняттях, в тому числі і на лекціях, тому що вони вимагають активності, вольових емоційних якостей, тривалої підготовки та напруженого праці.

На нашу думку до переваг інтерактивних лекцій слід віднести: можливість сконцентрувати увагу студентів на аудиторній діяльності, проєкспериментувати з різними освітніми технологіями, студентам – обговорити і закріпити в пам'яті отриману інформацію, уточнити незрозумілі питання приймати спільні рішення щодо заданої проблеми та отримати задоволення від процесу навчання. Під час читання лекції має місце двостороння розумова діяльність – викладача та студентів. Викладач має дотримуватися правила: поставлена та прийнята аудиторією навчальна проблема має бути вирішена остаточно [3]. Інтерактивна лекція дає можливість студентам працювати індивідуально, у парах чи невеликими групами. Правильно організована лекція дозволяє викладачеві зрозуміти, наскільки добре та швидко студенти засвоюють пропонований ним навчальний матеріал.

Традиційно інтерактивні лекції у Полтавському державному медичному університеті проводяться із застосуванням наступних активних методів навчання: фасилітація; керована дискусія чи розмова; модерація; демонстрація слайдів чи навчальних фільмів; вправа акваріум, мозковий штурм та інших.

Активно впроваджується різноманітні інноваційні типи лекцій:

– лекція вдвох (бінарна лекція) це різновид лекції проблемного змісту у формі діалогу двох викладачів;

– лекція із заздалегідь запланованими помилками розрахована на стимулювання студентів до постійного контролю запропонованої інформації (пошук помилки: змістовної, методологічної, методичної, орфографічної тощо);

– лекція – прес-конференція близька до форми проведення прес-конференцій де викладач називає тему лекції та кожен студент повинен протягом сформулювати питання, що його цікавлять, викладач сортує питання щодо їх смислового змісту і відповідає під час структурованого розкриття теми та проводить підсумкову оцінку питань як відображення знань та інтересів слухачів;

– лекція-візуалізація зводиться до зв'язного, розгорнутого коментування викладачем підготовлених наочних матеріалів, що повністю розкриває тему цієї лекції. Найкраще використовувати різні види візуалізації;

– лекція-бесіда є найбільш поширеною та передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. До участі в лекції-бесіді можна залучити різними прийомами, так, наприклад, активізація студентів питаннями на початку лекції та по її ходу, як уже описувалося в проблемній лекції, питання можуть бути інформаційного та проблемного характеру, для з'ясування думок та рівня поінформованості щодо аналізованої теми, ступеня їхньої готовності до сприйняття наступного матеріалу;

– лекція-дискусія відрізняється від лекції-бесіди, викладач використовує відповіді слухачів на свої запитання а також організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами;

– лекція із розбором практичних ситуацій де слухачі аналізують та обговорюють практичні мікроситуації та обговорюють їх спільно а викладач намагається активізувати участь в обговоренні окремими питаннями, зверненими до студентів, представляє різні думки, щоб розвинути дискусію, прагнучи направити її у потрібний напрямок потім підводить слухачів до колективного висновку чи узагальнення;

– відеолекція викладача записується на відеоплівку, може бути доповнена мультимедіа додатками, що ілюструють виклад лекції [2]. Безперечною перевагою такого способу викладу теоретичного матеріалу є можливість прослухати лекцію у будь-який зручний час, повторно звертаючись до найважчих місць та використовувати у дистанційній формі навчання.

«Анатомія людини» – одна з найважливіших фундаментальних дисциплін у системі медичної освіти, що покликана забезпечити формування у майбутніх медиків базисних знань про будову тіла людини. Оптимізація викладання цього предмета має велике значення для освітнього процесу в медичному виші, вимагає постійного вдосконалення освітнього процесу, запровадження сучасних методів та технологій навчання. Предмет «Анатомія людини» – дуже складний, важкий для розуміння та запам'ятовування, зміст його передбачає величезний обсяг теоретичного матеріалу, вивчається на перших двох курсах університету. Саме тому самостійність у навчанні, підвищення рівня відповідальності при занятті анатомією, набуття великої кількості практичних навичок, які має набути майбутній медик, є значущим якісним показником навчання та формування професійної компетентності. Лекційний курс складається з вступних, інформаційних лекцій, які забезпечують мотивацію до розуміння певного розділу «Анатомії» та доводять затребуваність анатомічних знань при подальшому вивченні суміжних теоретичних та клінічних дисциплін Поряд із традиційними методами навчання в деяких лекціях присутні елементи форм активної лекції, які присвячені дослідженням анатомічних закономірностей, варіантів аномалій та вад розвитку, формуванню нових підходів до вирішення сучасних

морфологічних проблем медицини, ілюстрацій значення анатомічних знань для клінічної практики.

Із метою оцінки ефективності інтерактивних методів навчання на кафедрі анатомії викладаються проблемні лекції з дисциплін «Анатомія», які дозволяють забезпечити дидактичні цілі: засвоєння студентами теоретичних знань та розвиток теоретичного мислення з теми; формування пізнавального інтересу до змісту дисципліни «Анатомія людини» та професійної мотивації майбутнього медика. Протягом лекції студент отримує нові знання, закономірності, самостійно намагається знайти вирішення проблемної ситуації.

Для проблемного викладу відбираються найважливіші розділи навчальної дисципліни, які є спрямованими на майбутню професійну діяльність та найскладнішими для засвоєння студентами. Навчальні проблеми (ситуації, питання) надані лектором перед початком вивчення нового матеріалу мають бути практико-зорієнтованими, враховувати пізнавальні можливості майбутніх фахівців, достатньої мотивації, викликати інтерес.

Методику проведення інтерактивної лекції можна продемонструвати на прикладі лекції на тему: «Вступ до ангіології. Основні принципи будови, розгалуження та класифікація кровоносних судин. Мікроциркуляторне русло. Колатеральне кровообіг». До пояснення нового матеріалу лектором запропоновано проблемну ситуацію: «У прийомний спокій надійшов хворий чоловік із різаною раною передньої поверхні в області середньої третини лівого плеча. Під час огляду з рани випливає струмінь крові червоного кольору. Які судини пошкоджені?». Для вирішення цієї ситуації представлені питання:

1. Які судини розташовуються на передній поверхні області середньої третини лівого плеча?

2. Які ділянки кровопостачання розташовані в цій області?

3. Які колотеральні шляхи кровотоку кровопостачають цю ділянку.

4. Яка судина пошкоджена?

Основне завдання лектора: створивши проблемну ситуацію, спонукати студентів до пошуків вирішення проблеми, крок за кроком підводячи їх до мети. Для вирішення проблемної ситуації у студентів недостатньо знань, отже, потрібні нові знання. Лектор проводить проблемний виклад матеріалу, використовуючи мультимедійну презентацію, під час лекції він ставить питання, спонукає студентів до засвоєння теоретичного матеріалу, ведення конспекту, встановлює міжтематичні зв'язки, мотивує до самостійного пошуку відповідей на питання які пропонуються у діалозі лектора та студентів. У лекції лектор висвітлює відділи серцево-судинної системи (кровоносна, лімфатична), кола кровообігу, відображає новітні досягнення анатомічної науки та

шляхи їх практичної реалізації. Логічно, структуровано вивчається будова, розгалуження, класифікація, топографія кровоносних судин та розглядається сучасний стан системи мікроциркуляції, її ланки (гемомікроциркуляторне русло, інтерстиціальний простір, початковий відділ лімфатичної системи), на електронно-мікроскопічному рівні демонструється будову стінки кровоносних та лімфатичних капілярів, механізм проникності, масопереносу, обміну речовин, аналізуються будова, функції, значення коллатерального колообігу.

Із метою покращення засвоєння матеріалу використовуються різноманітні аудіовізуальні засоби: слайди, схеми, макети, рисунки, відеофільми [5]. Відмічено, що найбільш ефективними є використання відеофільмів, які дозволяють візуально побачити проблему, мотивували встановлення взаємозв'язку теорії з практикою шляхом розгляду клінічних питань, покращували запам'ятовування, увагу студентів та зробити об'єктивні висновки необхідні для формування альтернативних підходів у вирішенні проблемної ситуації. Для перевірки вирішення проблемної ситуації студентам пропонуються тести після чого лектор робить узагальнюючі висновки, пропонує продовжити обговорення цих питань на практичних заняттях, при вивченні інших клінічних дисциплін.

Таким чином, лекції з використанням інноваційних методів навчання готують сприятливий ґрунт для засвоєння знань, забезпечують свідоме та міцне оволодіння майбутніми лікарями новими знаннями та новими способами дій, сприяють засвоєнню закономірностей, принципів, змісту науки, що вивчається, осмисленню інформації, розумовому розвитку студентів, формують їх розумну самостійність та творчі здібності.

Список використаних джерел:

1. Байраченко Р. М. Застосування інноваційних технологій під час лекції. *Медсестринство*. 2016. № 1. С. 19–22
2. Голуб Н. М. Проблема взаємодії викладача та студентів у процесі лекцій-візуалізації. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 161–167.
3. Зозуля О. В. Шляхи підвищення мотивації під час лекцій як умова організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів дошкільної ланки освіти. *Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 6. 2018. С. 88–91.
4. Радченко М. І., Голубєва М. О., Бахтіярова Х. Ш. Засоби активізації пізнавальної діяльності студентів на лекціях. *Наукові записки. Том 175. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. С. 29–32
5. Синиця М. О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань // *Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання : монографія / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 418–438.*

УПРАВЛІННЯ ДІЛОВИМИ ВЗАЄМИНАМИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ ЗЗСО

*Білько М. С., Бабенко І. В.
Полтава, Україна*

Демократизація і гуманізація сучасного вітчизняного освітнього простору та особливості педагогічного колективу, у яких функціонує освітня система, вимагають від сучасних менеджерів освіти компетентнісного досвіду управління педагогічним колективом. З'явилася потреба у висококваліфікованих співробітниках, здатних легко адаптуватися до змін та знаходити оптимальні способи ефективного вирішення поставлених завдань при використанні професійного спілкування. У кожній освітній організації основною формою взаємин є ділові взаємини, що показує значимість соціальної відповідальності керівника та педагогічного колективу у постійному вдосконаленні комунікативних навичок та компетенцій.

Питання управління в сучасному закладі освіти розглядаються в рамках комплексного підходу з урахуванням необхідності більш пильного розгляду таких проблемних для сучасних керівників аспектів управлінської практики, як організаційні, психологічні, розвиток управлінської компетентності керівників, безперервна освіта колективу закладу та вибір педагогічної стратегії.

Педагогічний колектив закладу освіти – це група педагогів, яка об'єднана спільними психолого-педагогічними цілями та завданнями, що досягаються у процесі спільної професійної діяльності. Саме в педагогічному колективі формується особливий тип міжособистісних взаємин, що характеризуються високою згуртованістю як ціннісно-орієнтованою єдністю, соціально ціннісним характером мотивації міжособистісних виборів, високою референтністю педагогів по відношенню один до одного, об'єктивністю прийняття відповідальності за результати спільної діяльності.

Для всіх членів педагогічного колективу ділові взаємини мають обов'язковий характер, і кожен з них, незалежно від статусу, повинен будувати доброзичливі ділові контакти та продуктивно взаємодіяти з колегами, незважаючи на особистісні стосунки та переваги.

Ділові взаємини включають структуру організації, зразки комунікації, методи вирішення проблем і прийняття рішень, процедури координації, сценарії та стратегії поведінки, а також проблеми матеріально-технічного оснащення, організації праці, розподілу просторового середовища, впровадження технологій професійної діяльності тощо. Ділові взаємини стають джерелом конфліктів у тих

зкладах освіти, де директор не володіє або не може реалізувати класичний підхід «наукового управління». Проблеми, що виникають у ділових відносинах, можна вирішити, використовуючи експертний метод прийняття ефективних рішень, формуючи комунікативну компетентність педагогічного колективу.

Ділове спілкування у процесі управління закладом освіти може бути характеристикою якості діяльності керівника, здібності забезпечувати ефективну управлінську діяльність, і навіть створювати та відтворювати у колективі особливу атмосферу, що породжує певні норми відносин і поведінки.

Управління діловим спілкуванням при професійній взаємодії в колективі закладу загальної середньої освіти є ефективним за наявності у керівника організації комунікативних навичок для досягнення цілей професійної діяльності, культури ділового спілкування, мотивації до ефективної професійної діяльності тощо.

Таким чином, концептуальні ідеї, закладені у технологіях управлінської культури та управлінні діловим взаєминами у педагогічному колективі, вимагають від керівників закладів освіти високого рівня професіоналізму та постійної самоосвіти в аспектах ділового спілкування та управління в цілому.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РІДНИМ МІСТОМ

*Богомаз М. А.
Кременчук, Україна*

Науковий керівник: *Яценко Тетяна Володимирівна,*
завідувач кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти
Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка

«Патріотизм – серцевина людини,
основа її активної позиції»
Василь Сухомлинський

В умовах становлення незалежної та самостійної України дуже важливим є формування повноцінної національно-свідомої особистості та виховання патріотизму, що є значущим для майбутнього громадянина нашої держави. Нові покоління живуть та розвиваються в певному національному середовищі і їхнє життя залежить від своєрідності

національного ладу. В наш важкий і суперечливий період помітно зростає інтерес, повага до національної цивілізації, національної мови, та ін. Одним із найголовніших педагогічних завдань, що передбачено українським законом «Про дошкільну освіту» (Стаття 7) є «виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля» [1].

Урядом України було прийнято Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») у 1993 році. Значне місце в цій програмі займає розділ «Національне виховання». Саме цей розділ є одним із основних компонентів освіти та охоплює всі її складові. Таким чином, на сьогодні організація національно-патріотичного виховання дітей у освітніх закладах різних рівнів є досить актуальним.

Необхідність виховання у дітей патріотичних почуттів і цінностей у процесі їхнього залучення до культурної спадщини свого народу акцентовано в педагогічній спадщині Г. Ващенко, О. Духновича, А. Макаренка, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського та ін.

Психологічні підґрунтя патріотичного виховання досліджували: Б. Ананьєв, П. Блонський, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтєв, О. Петровський, П. Якобсон. Серед сучасних дослідників, які вивчають питання стосовно патріотичного виховання та громадянських якостей особистості, – І. Бех, П. Вербицька, П. Ігнатенко, А. Погрібний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та ін.

У монографії І. Бех написав, що «любов як компонент почуття і патріотизму – це глибоко розумово просвітлене переживання, тому воно й експресивно невиразне» [2, с. 127]. І якщо трапиться таке психологічне явище, як переживання за свою країну, тоді компонент любові стимулюватиме всі інші структурні компоненти почуття патріотизму, сприяючи його стійкості та дієвості.

На сьогодні проблема виховання патріотизму є поширеною через свою важливу роль у нашому житті. Тільки педагог-патріот, який має справжні патріотичні почуття, буде радіти успіхам вітчизняних спортсменів, артистів, учених та переживати їх невдачі з дітьми здатен виховувати у дітей це почуття патріотизму і дасть зрозуміти дітям, що це є благородною пристрастю людини.

На думку М. Машовець, «нинішні дошкільнята зростають у непростий час змін і суспільних зрушень. Надзвичайно важливо допомогти їм відчути причетність до життя своєї країни, міцний зв'язок з рідним народом, його минулим і майбутнім. Маємо плекати відповідальних громадян і розсудливих патріотів – активних,

ініціативних, толерантних, порядних, справедливих. Для цього мий самі повинні бути такими, що передбачає постійну роботу над собою і створення довкола себе українського національного середовища» [3].

Аналіз психолого-педагогічної літератури та чинних програм з питання формування національно-патріотичної компетентності дітей дошкільного віку показав, що на сьогоднішній день недостатньо розроблені методичні аспекти створення як діагностичних програм, так і засобів формування національно-патріотичної компетентності до рідного міста.

Розроблено критерії та показники визначення рівня національно-патріотичної компетентності дітей старшого дошкільного віку до рідного міста, до яких увійшли когнітивний, емоційний та поведінковий.

За результатами проведеного дослідження, ми з'ясували, що у дітей старшого дошкільного віку переважає низький рівень національно-патріотичної компетентності до рідного міста (38%), середній рівень демонструють 58% дошкільників, високий – всього 4%. Ми встановили, що найнижчий рівень розвитку має *емоційний компонент* національно-патріотичної компетентності дошкільників, вищий рівень відмічається під час дослідження *когнітивного компоненту* національно-патріотичної компетентності дошкільників до рідного краю та міста. Найвищий рівень розвитку дітей старшого дошкільного віку досяг *поведінковий компонент* національно-патріотичної компетентності до рідного міста. Гендерний аналіз показав, що дівчатка мають вищий рівень національно-патріотичної компетентності до рідного міста, ніж хлопці.

Розроблено, впроваджено та перевірено ефективність системи гурткової роботи по формуванню національно-патріотичної компетентності дітей старшого дошкільного віку під час ознайомлення з рідним містом.

Порівнюючи зміни, які відбулися під час дослідження та гурткової роботи можна говорити про достатньо високу ефективність проведеного експерименту. Тому що, значно змінилась кількість дітей, які демонстрували низький рівень прояву національно-патріотичної компетентності дошкільників до рідного краю та міста (з 46% на 23%), більше стало дошкільників з середнім рівнем (з 46% на 65%), відбулися зміни і у показниках високого рівня (з 8% на 12%). За результатами контрольного експерименту можна вважати, що теоретичне підґрунтя дослідження обрано правильно і визначені завдання здійснено.

Під час дослідження ми розробили методичні рекомендації батькам та вихователям, які забезпечать ефективність процесу формування національно-патріотичної компетентності дітей дошкільного віку до рідного міста.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про дошкільну освіту. URL: <https://zakon.help/law/2628-III>
2. Бех І. Д. *Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія*. Київ, Чернівці : «Букрек», 2018. 296 с.
3. Машовець М. *Патріотичне виховання в сучасному дошкільному закладу*. Палітра педагога. 2017. №4. С. 4.

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

*Большая О. В., Білик А. В.
Полтава, Україна*

Гармонійний розвиток персоналу та його управління є важливою умовою успішної діяльності навчального закладу. А особливо на сучасному етапі, коли прискорення науково-технічного прогресу веде до швидких змін і вимог до професійних знань, умінь і навичок. Наразі велика увага концентрується на сфері освітнього менеджменту, саме тому тема є актуальною [9, 10].

Метою роботи було висвітлення і розкриття особливостей управління професійним розвитком персоналу закладу освіти.

На сьогодні дослідженнями у сфері управління розвитком персоналу активно займаються як науковці, так і практиканти-управлінці. Хотілося б акцентувати особливу увагу на тому, що теорія колективу детально була розроблена видатним представником вітчизняної педагогіки А. С. Макаренком [8, 5].

Управління – це поштовх керівника до самореалізації підлеглих та їх успіх на робочій ниві. Новітня філософія освіти потребує формування вчителя сучасного типу, вчителя-гуманістичного підходу, який мав би можливість постійно самовдосконалюватися та розвиватися, був спроможним орієнтуватись у соціальних умовах, розумів специфіку розвитку культури, необхідність у духовному зростанні, розвитку себе, як особистості, для того щоб досягати успіхів у своїй праці. Тому, освітній менеджмент має бути направлений на активізацію діяльності колективу за допомогою створення таких умов, які б сприяли розвитку творчого потенціалу. В першу чергу, управління повинно бути направлене на особистість педагога, на реалізацію його внутрішніх ресурсів за допомогою використання традиційних підходів і розробкою нових [4, 6].

Розвиток учителя навчального закладу, як професіонала – це досить тривалий та різноплановий процес. Саме від адміністрації школи залежить уміле визначення сфер перспективного розвитку педагога,

правильний науково-методичний, інколи і психологічний супровід, разом з тим і мотивація персоналу. Саме тут хотілося звернути увагу на те, що все вищесказане реалізується на засадах демократичного ставлення з уникненням авторитаризму з боку управлінця [2, 5].

Під час управління професійним розвитком персоналу потрібно ставити такі завдання:

1. Організація різноманітних методичних об'єднань в освітніх закладах на предметному та міжпредметному рівнях.

2. Формування тимчасових творчих груп для реалізації індивідуальних і колективних проєктів метою яких є професійний розвиток педагогів.

3. Використання нових інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення професійної компетентності вчителя.

4. Моніторинг професійної майстерності педагогів і т. д. [3, 7].

Необхідно враховувати й те, що від рівня професіоналізму вчителя залежить якість освіти учнів. Саме тому, потрібна турбота про професійний розвиток компетентності вчителя.

Отже, із сказаного вище стає зрозуміло, що освітній менеджмент є невід'ємною частиною гармонійного функціонування освітнього процесу, бо дає змогу сформувати учителя, який володіє інноваційними технологіями навчання й виховання, має високий професіоналізм, майстерність, є соціально активною особистістю, здійснює індивідуальний підхід, удосконалює методику викладання предметів, виховує творчу особистість учнів – майбутній науковий та інтелектуальний потенціал країни, демократичний у спілкуванні з учнями, відповідальний та вимогливий [1, 7].

Список використаних джерел:

1. Камінський Б. А. Інновації в управлінні персоналом ВНЗ / Стратегічне планування у ВНЗ // Технологія інноваційного пошуку в системі вищої освіти. (Матеріали до регіональної наук.-метод. конференції, 19 квітня 2002 року). – Тернопіль: «Економічна думка», 2002. – С. 71–72.
2. Конаржевский Ю. А. Менеджмент и внутришкольное управление / Ю. А. Конаржевский. – М.: Центр «Педагогический поиск», 2000. – 224 с. – (Приложение к журналу «Завуч»).
3. Линвинюк Л. Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів з низьким рівнем самооцінки // Рідна школа. – 2004. – №11. – С.31–33.
4. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника / О. І. Мармаза. – Харків : Основа, 2007. – 448 с. – (Серія «Адміністратору школи»).
5. Никифоренко В. Г. Управління персоналом : навч. посіб. / В. Г. Никифоренко. – Одеса : ОНЕУ, 2013. – 277 с.
6. Перехейда О. Стимулювання професійної майстерності педагога – важливий чинник управління // Рідна школа. – 2004. – №5. – С.30–32.

7. *Поташиник М. М. Управление профессиональным ростом учителя в современной школе / М. М. Поташиник. – Центр педагогического образования. Образование XXI века, 2009. – 448 с.*
8. *Стадник О. Л. Створення умов для розвитку творчої особистості вчителів // Все для вчителя. – 2005. – №21-22. – С. 30–32.*
9. *Сухомлинський В. А. Розговор с молодым директором школы. – М.: Просвещение, 1973. – 196 с.*
10. *Шульга Л. Державно-громадське управління освітою: досвід минулого і сучасний стан // Рідна школа. – 2004. – №11. – С. 33–35.*

ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

*Большая О. В., Стаднікова О. В.
Полтава, Україна*

Комунікація виступає головною складовою розвитку людства та є основою функціонування і розвитку усіх систем суспільства, вона є сприятливим елементом для створення ситуації певної взаємодії та надає можливість для передачі інформації і соціального досвіду юному поколінню, створює необхідні умови для взаємодії та спільної діяльності. Педагогічна комунікація є важливим елементом педагогічної діяльності, що спрямований на навчання та виховання, допомагає розвитку кожної особистості та несе за це повну відповідальність. Важливі професійні якості педагога визначають індивідуальний стиль для педагогічної діяльності, що утворює сукупність способів взаємодії та допомагає індивідуальній манері педагога у освітній діяльності. Період трансформації освітнього простору вимагає нових змін від менеджерів освіти. Сучасний освітній менеджер та педагог – це професіонал, що має орієнтир у світових наукових досягненнях, використовує інновації психолого-педагогічної науки у професійній діяльності. Володіє різноманітними технологіями процесу навчання, виховання та розвитку молодого покоління. Займається самоосвітою та самовдосконаленням, саморозвитком, захоплений самомоделюванням та самопроєктуванням у професійній діяльності [20].

Менеджер-педагог закладу освіти має надзвичайні можливості впливу на формування особистості та її світогляду, корегує настрої та моральні принципи юного покоління. Втілення названих можливостей повною мірою залежить від внутрішніх якостей педагога, наявності таланту та любові до дітей з непереборним бажанням працювати.

Процес комунікації набуває нового значення із-за значних інтеграційних процесів і формування сучасного інформаційного середовища. Існують певні особливості комунікативних процесів, що

призводить до визначення нових форм передачі та збирання інформації, дає можливість досліджувати усі методи її акумулювання та процеси відбору.

Педагогічне спілкування не обмежується лише комунікативною взаємодією педагога і учнів, необхідно здійснювати комунікацію з батьками учнів та колегами. Важливою складовою усіх вербальних засобів, що притаманна зовнішній педагогічній техніці також виступає вміння педагога створювати ефективне та результативне педагогічне спілкування. Процес спілкування визначає професіоналізм учителя та його педагогічна майстерність, а також педагогічний артистизм. Головним завданням педагога є вміння педагогічного спілкування та майстерність його організувати та врахувати усі особистісні якості школярів [1].

Однією із складових комунікативних здібностей учителя виступає професійно-педагогічна комунікація, що є видом взаємообміну інформацією у педагогічній діяльності. Професійно-педагогічна комунікація розглядається як дія, яка створює процес передачі сигналів у односторонньому напрямі та як процес взаємодії, коли відбувається двосторонній процес обміну інформацією.

Професійно-педагогічна комунікація створює комплекс безпосередніх або опосередкованих зв'язків, створеними взаємодією педагога, що відбуваються за допомогою вербальних та невербальних засобів. Із розвитком інформаційних та комунікаційних зв'язків розвивається інформаційна та цифрова комунікація, що створює можливість миттєвого обміну інформацією без територіальних та часових врахувань, що допомагає у моделюванні та управлінні процесом комунікації з регулюванням та корегуванням педагогічних відносин.

Професійно-педагогічна комунікація має такі складові:

- педагогічне спілкування;
- соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі;
- конфлікти, які час від часу виникають у житті людей;
- наявність цифрових засобів зв'язку, як нового виду комунікацій.

Спілкування з учнями є основою професійної педагогічної діяльності, яка заснована на вмінні майстерно його організувати з урахуванням особистісних якостей учнів знання правил та вимог педагогічного спілкування. Процес педагогічного спілкування розкриває його майстерність, педагогічний артистизм і професіоналізм, які базуються на особистісній гуманності та моральних принципах. Кожна молода людина, яка є неповторною особистістю із власним світоглядом і прагненням бути важливою для людей, які її оточують [2].

За допомогою педагогічного спілкування учитель формує високоінтелектуальну особистість для нормальної життєдіяльності у

соціумі. Комунікація проявляється через двосторонній потік інформації де є важливою якістю передачі інформації та її наповненість, визначення змісту та форми, що допомагає оперативну та правильно розробляти її стратегію і тактику, визначати відповідні методи та засоби для втілення певних цілей. Ефективність кожної комунікації напряму залежить від її зрозумілості та доступності наданої інформації.

Педагогічна комунікація спрямована на усвідомлення людиною позитивної значущості від знань, переконань та уявлень. Комунікаційна спрямованість яка визначає перспективу цілеспрямованого розвитку педагогічної діяльності. Важлива психологічна готовність, яка передбачає наявність у педагога властивостей, які сприяють результативному навчанню та впливу на його внутрішній світогляд, невід'ємною складовою є доброзичливість та інтерес до взаємодії з дітьми і отримання задоволення від власної роботи. Рефлексивність педагога створює активне спостереження за своєю діяльністю у взаємодії з дітьми.

Список використаних джерел:

1. *Ефективний менеджмент в школах.* URL: <https://pon.org.ua/novyny/8066-efektivniy-menedzhment-shkolah-prezentovano-posbnik.html>
2. *Крохмальна Г. Педагогічна комунікація як навчальна дисципліна: аналітичні та прагматичні виміри.* URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/Stattia_Krokhmal-na-H.I.-do-monohrafii.pdf

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Бухун І. Г.
Полтава, Україна*

Сучасну військову підготовку розглядають як складову освітнього процесу закладів вищої освіти, спрямовану на навчання та виховання здобувачів вищої військової освіти за програмами підготовки молодших командирів та офіцерів на факультетах (кафедрах), що забезпечують формування у них фахової технологічної компетентності.

Одним із перспективних напрямів реалізації окреслених завдань є модернізація військової підготовки студентів, що здійснюється на основі освітніх інновацій та науково-технічних досягнень у сферах військової справи та відповідних професій.

Освітній потенціал військової професійної підготовки міститься у змісті та способах засвоєння здобувачами навчального матеріалу, які співвідносяться із проблемами професійної діяльності; у практичній спрямованості військової професійної підготовки; у наявності навчально-матеріальної бази та великого досвіду, накопиченого у вищій військовій школі для підготовки спеціалістів за визначений термін; у спроможності сформувати у майбутніх спеціалістів військової справи ціннісних професійно-особистісних якостей (цілеспрямованість, ініціативність, відповідальність, самостійність, дисциплінованість, здатність генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення, спрямованість на підвищення якості власної діяльності у сфері професії, готовність адаптуватися в нових умовах, здатність до рефлексії). У цьому зв'язку військова професійна підготовка може розглядатися, з одного боку, як підготовка високоякісних кадрів молодших командирів і офіцерів, з іншого – як ефективний засіб формування технологічної компетентності майбутніх військових фахівців.

Технологічну компетентність майбутніх офіцерів розглядають інтегративною професійно-особистісною якістю, що забезпечує відповідальне використання освітніх і науково-виробничих технологій для вирішення завдань у сфері військової діяльності.

Актуальність формування у майбутніх фахівців технологічної компетентності детермінується такими соціально-економічними чинниками:

- негативним впливом окремих аспектів технологічної еволюції на особистість, суспільство та державу;
- створенням нових високотехнологічних виробництв та секторів економіки передових технологічних укладів;
- впровадженням інноваційних технологій у всі сфери життєдіяльності суспільства;
- зростанням потреби набуття високого рівня технологічних знань в умовах російсько-української війни.

Результати проведеного наукового пошуку свідчать, що технологічна компетентність проявляється у здібностях майбутнього військового фахівця на основі знання форм, методів та засобів діяльності, професійних умінь та особистісних якостей забезпечувати ефективно застосування технологій діяльності під час військових практик курсантів, освоєння нових технологічних процесів, розробки й апробації нових педагогічних технологій. Аналіз комплексу різнопланових джерел з проблеми дає змогу виявити значущі аспекти військової професійної підготовки:

- освітній процес на факультетах (кафедрах) військових закладів вищої освіти забезпечує підготовку фахівців командного та військово-

технічного профілю переважно до репродуктивної діяльності, здатних вирішувати стандартні, типові професійні завдання;

– спостережено превалювання традиційної лекційно-семінарської організації підготовки, пояснювально-ілюстративних та репродуктивних методів (розповідь – показ – тренування);

– недостатня ефективність підсумкової військової практики відображена у виконанні переважно ролі спостерігачів, включених у діяльність за інструкцією, ніж командирів, які здійснюють творчу та управлінську діяльність, що спонукає приймати відповідальні рішення;

– взаємодія професорсько-викладацького складу факультетів (кафедр) закладів вищої військової освіти із замовником військових кадрів проходить часто несистемно.

Зазначене актуалізує необхідність модернізації професійної військової підготовки в закладах вищої освіти з метою формування в майбутніх фахівців технологічної компетентності.

Структуру та зміст технологічної компетентності особистості найбільш повно представлено у роботах Ю. Дорохіна, Є. Кулика, Є. Никифорової, Н. Скачкової, В. Титаренко, Л. Угарової, А. Цини та ін. Проте в них розглянуто лише питання формування технологічної компетентності фахівців конкретної сфери професійної діяльності: вчителів технологій, працівників сфери обслуговування, викладачів та ін. Досліджень, присвячених проблемі формування технологічної компетентності військових фахівців у процесі підготовки у науковій літературі нами не виявлено; зустрічаємо дослідження, у яких висвітлюються проблеми формування базових професійних компетенцій у студентів технічних вузів, які навчаються за програмами підготовки офіцерів запасу (А. Афанасьєв), професійних компетенцій офіцерських кадрів у процесі військово-професійної підготовки (А. Бухун, В. Васищев), військово-професійної компетентності випускників військових кафедр (Я. Зорій), дослідження технологічної компетентності майбутніх військових фахівців поки що не стало предметом спеціального вивчення.

Це дозволило виявити певні суперечності військової підготовки та формування технологічної компетентності майбутніх офіцерів:

– між зростаючими вимогами соціального замовлення на підготовку технологічно компетентних спеціалістів та недостатнім використанням освітнього потенціалу фахового розвитку особистості у військовому ЗВО;

– між потребою формування технологічної компетентності як складника загальної професійної культури майбутнього командира та недостатнім начальсько-методичним забезпеченням процесу професійної підготовки.

Список використаних джерел:

1. *Афанасьев А. К. (2010) Формирование базовых профессиональных компетенций у студентов технических вузов, обучающихся по программе подготовки офицеров запаса автомобильных войск: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08; Самар. гос. техн. ун-т. Самара. 22 с.*
2. *Бухун А. Г. (2016) Громадянська компетентність майбутніх офіцерів: допрофесійний етап розвитку та система компетентностей. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. Кривий Ріг : ВЦ КДПУ; Айс Принт. Вип. 3 (49). 209-220.*
3. *Васищев В. С. (2020) Теоретичні основи розвитку загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів: принципи і методи роботи з особовим складом. Імідж сучасного педагога. № 1 (190). 23-28.*
4. *Кравченко Л. (2020) Правова культура і компетентність особистості: спільне й відмінне в культурологічному та компетентнісному підходах Імідж сучасного педагога. № 4 (193). 29-34.*

ІННОВАЦІЙНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОЗНАКА СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

*Важеніна І. Л.
Полтава, Україна*

Менеджер з позицій сьогодення – це не лише людина-організатор, завдяки зусиллям якої координується діяльність усередині організацій та підприємств і їхніх підрозділів задля досягнення заздалегідь визначеного результату. Функції менеджера сьогодні виходять за межі усталеного алгоритму дій, вони дедалі більше орієнтуються на актуальні обставини і набувають ознак інноваційності.

Як стверджує І. Макарчук, «передовий досвід провідних фірм світу, які успішно здійснюють інноваційну діяльність, дають змогу сформувати достатньо загальне коло управлінських завдань інноваційного менеджера. Це:

- створення та стимулювання інноваційного клімату на підприємстві;
- розвиток творчого мислення, творчої активності розробників інновацій;
- створення гнучких організаційних структур;
- підготовка вибраних сегментів ринку до інноваційного продукту;
- забезпечення ефективності й економічності інноваційних процесів;
- підготовка виробництва та просування на ринки інноваційного продукту» [2].

Розглядаючи основні характеристики сучасного менеджера, спроможного виконувати перелічені вище завдання, дослідники все частіше зупиняються на такій із них, як інноваційне мислення.

Згаданий термін не є на сьогодні чітко усталеним. Так, Н. Малиновська зазначає, зокрема, що «в літературі інноваційний тип мислення називають креативним, нестандартним, нетиповим, неординарним, нешаблонним тощо» і наголошує, що при підготовці фахівця «розвиток інноваційного мислення є складним, але захоплюючим процесом» [3]. Проте не можна не погодитися, що, в свою чергу, він диктує чимало вимог і до процесу навчання, до професійної компетентності викладача, який проєктує і здійснює навчання майбутнього інноваційного менеджера.

Основою інноваційного мислення є знання про середовище професійної діяльності, його природу, закономірності процесів, які в ньому відбуваються. Майбутньому менеджеріві слід знати історію цього середовища, тенденції його розвитку в минулому і тепер. Як це не парадоксально, але інноваційне мислення в період навчання успішно стимулюється досвідом – як чужим, описаним у літературних джерелах чи донесеним через тематичні сюжети ЗМІ, так і власним, що здобувається у процесі пропедевтичної чи виробничої практики, залучення до просвітницьких чи наукових заходів тощо. Водночас, досвід не повинен абсолютизуватися: визнаючи дієвість певних знань і умінь, майбутній менеджер має бути відкритим до нового – як власних ідей, що апіорі розглядаються з позицій можливості існування в них раціонального зерна, так і до новин з різних сфер, що співвідносяться з проблемами професійної діяльності.

Сучасний менеджер повинен бачити світ у поєднанні явищ і процесів, вирізняти причинно-наслідкові зв'язки, значущі в минулому і такі, що не втратять актуальності в майбутньому, при реалізації змін і нововведень. Так, зокрема, як стверджує М. Копитко, менеджеріві «необхідно чітко уявляти обсяг попиту потенційних споживачів на нововведення, його економічно виражені переваги перед вже існуючими способами задоволення цієї потреби» [1, с. 14]. При цьому зіставляється явище реальне, представлене в сукупності кількісних і якісних описів, з явищем гіпотетичним, що може бути передбачене з різною мірою вірогідності, але висновок має характеризуватися достатньою точністю для того, аби інновація виправдала себе. Тому інноваційне мислення – це ще й інструмент забезпечення доцільності витрат ресурсів, уникнення невиправданих ризиків, а не тільки рушій для пошуків нових шляхів у розвитку організації, підприємства, галузі.

Таким чином, розвиток інноваційного мислення майбутнього менеджера є одним із важливих завдань його професійної підготовки, яке вирішується не засобами окремих дисциплін, а в контексті освітньої програми в цілому.

Список використаних джерел:

1. *Копитко М. І. Управління інноваціями: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 292 с.*
2. *Макарчук І.Д. Вимоги до менеджерів інноваційної сфери діяльності [Ел. ресурс]. Режим доступу до дж.: http://www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Economics/70563.doc.htm*
3. *Малиновська Н. Інноваційне мислення у вирішенні завдань практичної соціальної роботи [Ел. ресурс]. Режим доступу до дж.: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9584/1/202-203.pdf>*

**КОЛЕКТИВІЗМ ТА РОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ:
СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК МАКАРЕНКІВСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ**

*Варакіна Т. П., Решета Т. М.
Полтава, Україна*

Коли як педагог-практик, куратор студентської групи стикаєшся з дилемою що важливіше: виховання почуття колективізму а чи глибокий розвиток індивідуальності та індивідуальностей даного тобі колективу, як правило, звертаєшся до макаренківського надбання. І тут треба пильно вчитуватися в першоджерела, адже кілька десятиліть поспіль по смерті А. С. Макаренка різномасні коментатори його творів та діянь, як правило, робили перекося, збивалися на шлях узагальнено-прийнятий офіційною педагогічною наукою: колективізм, колективізм і ще раз – колективізм. Але у самого Антона Семеновича все було неоднозначно, його педагогіка – багата на стерео-підходи до юних.

Як широко відомо, А. С. Макаренко, тільки-но створюючи новий дитячий колектив, поперед все скрупульозно, але майже непомітно, вивчав буквально кожного новоприбулого безпритульного, а потім постійно і надзвичайно уважно стежив за його становленням у колективі, спостерігав за змінами у психології поведінки [7, 8, 1, 2, 3, 5].

Зустрічна дитячому колективу – також колективна, але професійно педагогічна хвиля – вплив на новий дитячий колектив колективу педагогів, котрий під керівництвом Антона Семеновича також формувався з яскравих і різноманітних індивідуальностей. І вони теж розвивалися у подібній взаємодії, і кожен – по-своєму. Й тільки такого роду взаємодія двох колективів, багатьох різних (іноді до діаметральної

протилежності) індивідуальностей і дали змогу отримати результати, котрі й учені, і практики од педагогіки будуть вивчати віками.

Що новітня наука говорить про співвідношення колективного та індивідуального?

Думка українського вченого: «Ми вважаємо, що відмова від принципу колективізму є справою надто небезпечною в умовах, коли відбувається зниження ролі соціуму у вихованні моральної культури особистості, виявляється нігілістичне ставлення до самої ідеї колективізму, неосяжних меж серед молоді набуває сплеск агресивності й насильництва, в основі яких лежить зоологічний індивідуалізм і егоїзм» [4, с. 12]. Що ж до наукового Заходу, то «В історії західної психології проблема індивідуальності була досить різко протиставлена традиційному контексту соціально-психологічного знання. Психоаналіз покінчив з ілюзіями щодо суспільства як середовища, що стимулює особистісний розвиток, та експлікував шляхи й механізми невротизуючого впливу соціуму на індивідуальність, так само як і обсяг цього впливу. Для психології несвідомого завжди важливим був ціннісний аспект індивідуальності, який послідовно ігнорувався радянськими психологами, які фактично редукували проблему індивідуальності до проблеми індивідуальних відмінностей» [5].

Загалом же уся сучасна світова психологія у той чи інший спосіб стверджує услід за вже класичним, загальноприйнятим у всьому науковому світі: індивідом народжуються, особистістю стають, індивідуальність відстоюють. Адже кожна людина од самого моменту народження – індивід. А під індивідом розуміється сукупність її генетично обумовлених, біологічних, вроджених якостей. Тож з одного боку індивід – суто одиничний, а з другого – типовий представник біовиду *Homo Sapiens*. Особистістю ж індивід стає у процесі соціалізації (освоєння умінь, знань, досвіду в житті соціуму, становлення його членом), розвитку, входження у світ соціальних зв'язків, взаємодій. Тобто особистість визначаємо як сукупність соціально значимих, соціально зумовлених якостей окремої людини, і особистістю можемо називати лишень вже соціально зрілу людину.

Під індивідуальністю у психології та суспільствознавстві розуміється неповторність якостей окремо взятої людини, причому як біологічних, так і набутих у процесі життя, соціальних (певні вміння, навички, таланти тощо). Тобто індивідуальність – сукупність унікальних, неповторних якостей, властивих кожній людині.

На переконання сучасних учених світу соціумну природу людини становить саме та єдність соціальних і біологічних якостей, котра виявляється у єдності таких характеристик як індивід, особистість та індивідуальність. Кожна із них віддзеркалює котрись частку людської

сутності. Суспільство прагне уніфікації, а індивідуальність, навпаки, протестує проти неї, гостро вимагає самовираження. Проте у своїх прагненнях і протестах будь-яка індивідуальність повинна зважати на решту світу [10].

Більшість підопічних А. С. Макаренка, як відомо, по закінченні виховання та навчання у колонії вступали до закладів вищої освіти, отримували дипломи інженерів, лікарів, офіцерів, педагогів, юристів тощо. Найголовніше ж те, що й надалі виказували культуру, високі моральні й духовні якості, бо вся педагогічна система А. С. Макаренка будувалася не лишень на пріоритеті формування колективу, але й – передусім – на вихованні, формуванні гармонійно розвиненої кожної унікальної особистості. Цей педагог вважав: діти – не «об'єкт виховання», «ні, діти – це живе життя, і життя прекрасне, а тому необхідно... бачити й поважати їхні права та обов'язки» [8].

Така жива діалектика любові та одночасної і поваги до особистості, разом з тим – виховання її відповідальності за свої вчинки, вчинки колективу. Тож при всьому тому важливу роль у вихованні індивідуальності педагог одводив колективу як важливому чиннику виховання і формування особистості. Теоретико-методологічний принцип взаємодії колективу й особистості – основа всієї – вистражданої особисто – педагогічної творчості Антона Семеновича, основним гаслом якої стало: «Якомога більше вимог до людини, якомога більше поваги до неї» [1]. Набагато пізніше потому напишуть: «...індивідуальність є вищий рівень розвитку особистості, вона є специфічною конфігурацією властивих індивіду унікальних імпульсів, потягів і цінностей, усвідомлення, розуміння та розвитку яких у життя забезпечує максимальний рівень зрілого автентичного існування людини у світі. Становлення та розвиток індивідуальності – важливе життєве завдання, і не всі люди з ним справляються, а деякі й не ставлять взагалі» [5].

Але як надзвичайно талановита людина, ба навіть (вже можна це сказати практично беззаперечно) геніальна, Макаренко це розумів, твердо знав і втілював у життя недивлячись на те, що створювати таку, суто демократичну систему виховання йому доводилося в умовах радянського, тобто тоталітарного ладу.

Тож недарма в останні два з лишком десятиліття, незважаючи на загальний начебто відступ переважної частини педагогів од спадщини А. С. Макаренка, зроблено і робиться дуже багато, до того ж принципово у нових напрямках... Відбувається прорив макаренкознавчих досліджень: аж до фундаментальних проблем педагогіки. І при цьому виявляється невичерпний творчий потенціал ідей та досвіду цього педагога-класика. Знов утверджується його характеристика як соціального педагога-реформатора. І починає формуватися, виявляти себе на повний голос

нове, вже аж четверте покоління його послідовників, котре розуміє: створення Макаренком такого конструктивного синтезу протилежностей – виховання колективом і виховання індивідуальністю, виховання колективу і виховання у ньому індивідуальностей – основа основ видатного успіху педагога-теоретика і практика, а сьогодні ми говоримо: і реформатора, ідеї котрого уповні пригодаються до нових умов розвитку нашого суспільства.

Список використаних джерел:

1. А. Макаренко про педагогічну працю та вимоги до вчителя. URL: <https://studfile.net/preview/7353899/page:34/> (дата звернення: 17.02.2022).
2. Братусь Б. Г. Людина як предмет пізнання в психології. URL: <http://um.co.ua/8/8-12/8-123581.html> (дата звернення: 22.02.2022).
3. Бучківська В. В. Педагогічна спадщина А. С. Макаренка в контексті особистісно-орієнтованого підходу у вихованні: монографія. Хмельницький, 2007. 186 с.
4. Васянович Г. П. Філософія : Навч. посіб. Львів, 2009. 320 С. 22.
5. Зарубіжні підходи до розуміння індивідуальності. URL: https://ozlib.com/899782/psihologiya/zarubezhnye_podhody_ponimaniyu_individualnosti (дата звернення: 12.01.2022).
6. Кудояр А. М. Психологічні погляди А. С. Макаренка. Особистість. Діяльність. Соціальні об'єднання. Колектив. Суми, 2017. 340 с.
7. Макаренко А. С. Педагогічна поема. URL: <https://www.stud24.ru/pedagogy/analz-tvoru-as-makarenka-pedagogchna/503956-2010334-page1.html> (дата звернення: 11.01.2022).
8. Макаренко А. С. Пропори на баштах. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету. URL: <http://library.rshu.edu.ua/virtualni-vystavki/34-zagalnyj-rozdil/731-tvori-statti-vistupi-a-s-makarenka> (дата звернення: 19.01.2022).
9. Музика О. Л. Педагогічна спадщина А. С. Макаренка і сучасні підходи до розвитку здібностей. К. : Педагогіка і психологія. 2008. № 3-4. С. 15–21.
10. Психологія особистості. URL: http://4ua.co.ua/psychology/qa2bc69a5d53b89421216c26_0.html (дата звернення: 22.02.2022).

МАКАРЕНКІВСЬКА «ПАРАЛЕЛЬНІСТЬ» ВИХОВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Васецька Л. В.
Полтава, Україна

Наразі наша країна постала перед важливим завданням: якомога раніше орієнтувати підлітків на вибір конкретної професії, причому в пріоритеті – саме робітничі спеціальності, котрих нагально потребує соціум, де нараховується явний надлишок фахівців із університетськими дипломами, а відповідних трудових ніш для них усе меншає.

Профорієнтаційний вибір нині – складна система роботи, що цілеспрямовано діє на надання допомоги учневі у визначенні й виборі прийнятної для нього професії на основі виявлення та оцінки його загальних і спеціальних здібностей, здатностей, інтересів, потреб, об'єктивних умов професійної підготовки, обов'язково – подальшого працевлаштування за спеціальністю. І як при цьому не загадати унікальний педагогічний досвід А. С. Макаренка, котрий відомий, окрім усього іншого, й методологічним принципом досягнення так званих «дихотомічних явищ» у практичній педагогіці за завданнями вирішення проблеми співвідношення педагогічного й виробничого процесів, а значить – природне його подовження для пошуку свого місця у житті, конкретного фаху, зокрема.

Доцільний педагогічний процес при цьому, будучи визначальним, у жодному разі не скасовує специфіку виробництва та й, власне, його доцільність. Не допускається і такий їхній зв'язок, коли або виховні завдання підривають ефективність виробничого процесу, або ж задачі виробництва завдають котроїсь шкоди педагогічному процесу. Обидва ж процеси за їхньої так званої «паралельності» мають стати потужно-ефективними. Таке концептуальне положення ідеї А. С. Макаренка у цьому стосунку.

Реалізація відповідної тези на практиці, її втілення – в адекватних формах та засобах організації педагогічного закладу – складає глибока сутність макаренківської творчості та її внеску до науки. Макаренко як геній од педагогіки посилено шукав і – знаходив! – головне: нове становище людини у цілком новій – колективістській – системі виробництва, де все вагомішого значення набувала моральна зацікавленість трудівника. У цьому була сутність абсолютно нового виховання та новаторський підхід до його організаційних засад.

При цьому досвід А. С. Макаренка, особливо набутий у комуні ім. Ф. Е. Дзержинського [2], продемонстрував гуманістичному світові: «паралельність» процесу класичного виховання та участі у новітньому на той час практичному виробництві досягається при певному співвідношенні чисельності дітей та всіх дорослих у педагогічній установі. Виникла ж і нова проблема: зв'язок молодшого та старшого поколінь у загальній новій системі такої установи. Необхідно було забезпечити не просто наступність поколінь, але і їхню органічну взаємодію. І тут вперше зазвучало крещендо питання про яскраву особистість А. С. Макаренка саме у методологічному аспекті [5].

У комуні ім. Ф. Е. Дзержинського, як і у колонії ім. М. Горького, у найкращі періоди при 150 вихованцях-підлітках працювало 50 дорослих (педагоги, фахівці виробництва, кваліфіковані робітники, адміністрація тощо), тобто співвідношення – приблизно 3:1 (у 1923–1926 та у 1930–

1932 рр.) За розширення контингенту вихованців та виробництва, що також розширювалося, співвідношення складало 1:1, що є ще можливою або й необхідною нормою. Та вже до початку 1934 р. у комуні зайнято 957 робітників та службовців – при 311 вихованців, тобто виникло співвідношення 3:1. І авторські матеріали Макаренка, документація комуні дзержинців, що належать до цього та наступного періодів, свідчать вже про руйнування виховної системи комуні, педагогічно доцільного поєднання адміністративного управління та самоврядування. Іншими словами: бурхливо й ефективно виробництво поглинуло виховний процес, оскільки порушилася «паралельність» виховання і продуктивної праці.

Тож із урахуванням універсальності принципів управління стає зрозумілою, очевидною принципова макаренківська установка на досягнення «паралельності» педагогічного та виробничого процесів, ідея своєрідної «механізації педагогічної справи», нового, технологічного, підходу до неї. І це є те, що забезпечує не лишень ефективність виховання, але й загальність, позитивну рівність в освіті та вихованні. Основується ця ефективність на так званих народних методах виховання. А основна їхня особливість – зумовленість традиційним характером життя трудящих людей, у котрих моральна культура розвивається і закріплюється як у межах одного покоління, так і протягом довгого історичного шляху етносу загалом. Виховання при цьому ніяк не відокремлюється у «штучний процес», а природним чином одночасно й абсолютно непротирічно (як це не дивно) і розчиняється, і акумулюється у повсякденному житті. Адже у народній педагогіці діти змалку разом із дорослими дотримуються безлічі різноманітних життєвих традицій, звичаїв, правил поведінки та пристойності, котрі містять у собі певні моральні підвалини, «розпорядження», вимоги. На дитину особливим чином впливає їхня загальність, яскрава емоційна насиченість, символічні позначки. Так і формуються позитивні звички – міцний та надійний фундамент народного виховання [6].

Сучасне життя нашого соціуму настійливо потребує такого підходу до виховання новітніх поколінь, розвитку макаренківської концепції трудового виховання, оскільки «телефонні діти», які «автоматично виключаються» із реального, практичного життя сім'ї, школи, потенціально можливого дружнього колективу – стають свого роду неклінічними, без медичного офіційного діагнозу, але все ж таки начебто аутичними особистостями, заглибленими виключно у себе, свої переживання й «телефонні», за суттю своєю, абстрактні проблеми.

Тож господарча діяльність НУШ – на часі. Й при цьому використання педагогічної спадщини практика А. С. Макаренка в організації саме такого трудового, «паралельного» класичному навчально-виховному процесу аж ніяк не оминати. Соціально значущий

освітній проєкт (можна його назвати і програмою) передбачає при цьому такі критерії: його ефективність, можливість сталого подовження відповідної роботи в обраному напрямку, наявність власного або залученого внеску в організацію заявленої діяльності, необхідних знань, досвіду роботи, конкретність, очевидність результатів. Ці принципи класичної (адміністративної) школи світового менеджменту, фундатором якої вважається Анрі Файоль [1], припускають і поділ праці, і повноцінну особисту й колективну відповідальність, дисципліну, єдиноначальність, єдину спрямованість дій, підпорядкування особистих інтересів загальним, послідовність дій, порядок, справедливість, стабільність робочого місця, але й ініціативу робітника, і загальний та індивідуальний корпоративний дух.

Можна бачити, що начебто вже старовинні підвалини теоретико-практичних розробок А. Файоля перегукуються із також давніми щодо нашого часу макарєнківськими засадами управління педагогічною установою. Так, вочевидь, Антон Семенович уповні міг знати якусь з його робіт, ба навіть у виданні українською. Але й, як на нашу думку, А. С. Макаренка можна вважати й самостійним автором цієї, по-своєму оновленої та «опрацькованої» концепції управління стосовно педагогічної діяльності, як А. Файоля – до промислового виробництва. Так, є різниця у словах: корпоративний дух – колективізм; стабільність робочого місця – тривалість педагогічного колективу тощо...

З урахуванням універсальності принципів управління стає зрозумілою та очевидною принципова макарєнківська установка на досягнення саме «паралельності» педагогічного й виробничого процесів, ідея «механізації педагогічної справи», технологічного підходу до нього. Це те, що забезпечує не лишень ефективність виховання, а й загальність, рівність в освіті та вихованні, а ще – педагогічну майстерність тих, хто наважується втілювати у життя та розвивати в умовах суворих та неочікуваних викликів новітніх часів ідеї класиків, експериментально інтерпретувати їх по-новому. Це те, що яскраво характеризує педагогічну майстерність, її феномен.

Тож, як бачимо, макарєнківська теоретико-практична педагогічна спадщина й нині – невичерпне джерело не тільки педагогічного знання, а також і знань історичних, соціологічних та політологічних, що належать до суспільних умов, які постійно змінюються, розвиваються, а тому по-новому інтерпретують творчість і надбання цього педагога-письменника.

Список використаних джерел:

1. Анрі Файоль *Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Анрі_Файоль (дата звернення: 19.02.2022).

2. Макаренко А. С. Педагогічна поема. URL: <https://www.stud24.ru/pedagogy/analz-tvoru-as-makarenka-pedagogchna/503956-2010334-page1.html> (дата звернення: 11.01.2022).
3. Макаренко А. С. Прапори на баютах. Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету. URL: <http://library.rshu.edu.ua/virtualni-vystavki/34-zagalnyj-rozdil/731-tvori-statti-vistupi-a-s-makarenka> (дата звернення: 19.01.2022).
4. Мета, зміст, форми виховання й навчання в українській народній педагогіці. URL: https://pidru4niki.com/81942/pedagogika/meta_zmist_formi_vihovannya_navchannya_ukrayinskiy_narodniy_pedagogitsi (дата звернення: 19.01.2022).
5. Методи виховання народної педагогіки. URL: https://stud.com.ua/28439/pedagogika/metodi_vihovannya_narodnoyi_pedagogiki (дата звернення: 13.02.2022).
6. Музика О. Л. Педагогічна спадщина А. С. Макаренка і сучасні підходи до розвитку здібностей. К. : Педагогіка і психологія. 2008. № 3-4. С. 15–21.

ПРОБЛЕМИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЄКТІВ НА ДЕЯКИХ СЕГМЕНТАХ МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ

Вахруцова О. Р.
Полтава, Україна

Науковий керівник: Школяр Сергій Петрович,
кандидат технічних наук, доцент
кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Глобалізаційні процеси впливають на діяльність менеджерів проєктів, яка проходить в умовах конкуренції на світових ринках. Дані процеси вимагають координації фахівців різних рівнів для ефективного вирішення заходів проєктів і програм як державного, регіонального рівня, так і міжнародного, наднаціонального [1-3]. Незважаючи на виклики сьогодення перспективним для національного бізнесового середовища є ринок Китаю.

При цьому слід зазначити, що коли українські виробники хочуть розпочати бізнес у Китаї, вони натикаються на багато перешкод, зокрема стикаються з жорсткою конкуренцією – інші країни теж прагнуть зайняти свою нішу на занадто великому ринку, причому на ринку, що досить динамічно розвивається. Вони готові крок за кроком проходити необхідні складні бюрократичні процедури країни, яка дбайливо ставиться до своїх жителів, висуває досить серйозні вимоги до якості продукції і для доступу на внутрішній ринок.

Проблема для українських виробників полягає не тільки в тому, щоб вийти на китайський ринок, але і в тому, щоб утриматися серед потужних конкурентів. Єдине, в чому українські підприємства можуть отримати конкурентні переваги – це якість українських продуктів. Проте, питання якраз і криється в тому, щоб навчитися виробляти якісну продукцію у відповідності до міжнародних стандартів.

Китайський ринок був і залишається вкрай складним ринком, конкуренція дуже жорстка [4, 5]. Річ у тім, що 80% найбільших світових компаній уже мають свої представництва в Китаї, і китайські компанії є серйозними конкурентами не тільки усередині країни, але і в усьому світі.

Виділяють основну помилку українського бізнесу, який починає діяльність у Китаї – це поспіх, який межує з поверхневою оцінкою ринкової ситуації, з не передбаченням довгострокових перспектив. Партнер, який квапиться, заздалегідь приречений на програшну позицію у порівнянні з китайськими компаніями. Крім того, багатьом українським компаніям не вистачає фінансової грамотності, багато з них не зовсім розуміють, як вони будуть просувати свій продукт, не володіють достатньою інформацією про специфіку китайського ринку, менталітету і суспільство. На противагу вищесказаному слід додати те, що керівництво КНР розглядає можливість залучення України, її бізнес-проектів до розвитку «Нового економічного пояса – Великого шовкового шляху», і у випадку успішної реалізації амбіційного китайського проекту, Україна буде мати принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху». Зацікавленість Китаю по співробітництву з Україною пов'язана також із прийнятим китайським керівництвом рішення про створення «іноземних продовольчих баз». Ідеться про використання агропромислових можливостей України в комбінації з інвестиційними і технологічними потужностями Китаю.

Звідси, необхідно серйозно обміркувати, чи дійсно компанія прагне вийти на китайський ринок, чи готова вона до тривалої роботи, яка в короткостроковій перспективі не приносить прибутку, потрібно провести глибокі маркетингові дослідження, визначитися з конкурентними перевагами, а потім вже приймати остаточне рішення щодо реалізації бізнес-проекту.

Список використаних джерел:

1. Вахруцова О. Р. Про врахування деяких методів і форм інвестування проектів КНР / Матеріали Міжн. науково-практ. конф. «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVIII Кариштинські читання) (м. Полтава, 27-28 травня 2021 р.) / За заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава : Астроя, 2021. – С. 74–76.
2. Школяр С. П. Особливості реалізації регіональних інноваційних програм на Полтавщині / С. П. Школяр // Матеріали міжнародного круглого столу «Розбудова інноваційної інфраструктури в Україні». – К., 2008. – С. 104–135.

3. Школяр С. П. Інноваційний розвиток держави – комфортне життя її громадян. Тези виступу в обговоренні / С. П. Школяр // Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 20.06.07 р. «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Упор. Г. О. Андрущук, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – С. 60–62.
4. Висоцька М. Аналіз основних тенденцій розвитку економічних відносин між Україною та Китаєм / М. Висоцька, А. Аль Атті // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2013. – № 4. – С. 14–20.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕКОЛОГІЧНУ ГРАМОТНІСТЬ ТА ЕКОЛОГІЧНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Величко Р. М.
Полтава, Україна*

Екологічна грамотність і здорове життя – одна з найважливіших компетентностей, визначених у Концепції «Нової української школи», яка передбачає вміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [2].

Формування екологічної компетентності громадян є одним з найголовніших завдань освіти сталого розвитку. Екологічна компетентність дає змогу сучасній людині відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку [3]. Головну роль у процесі набуття екологічної компетентності відведено школі, адже саме в цей віковий період відбувається формування основ екологічної культури, екологічного мислення, цілісного світогляду, системи переконань, що здійснюють вплив на потреби і прагнення людини. В рамках освітнього процесу діти набувають вміння аргументувати свої судження, доводити істинність чи помилковість окремих тверджень, робити висновки й узагальнення, що сприяє розвитку у них критичного мислення. Саме тому так важливо здійснювати формування основ екологічної компетентності в учнів, формувати особистість, яка вміє жити в гармонії з природою, відчувати себе її часткою, для якої нормою життя є дбайливе ставлення до неї, починаючи з раннього дитинства.

Закон України «Про освіту» визначає складовою екологічної компетентності екологічну культуру, дбайливе ставлення до довкілля, що

передбачає засвоєння знань про природу для всебічного розвитку дитини.

Система дидактичних принципів формування екологічної компетентності у здобувачів освіти ґрунтується на зв'язку змісту й методів навчання з національною культурою і традиціями; виховному характері навчання, науковості, систематичності, наступності, свідомості й активності учнів, наочності, доступності, індивідуалізації процесу навчання, вивчення інтересів, здібностей, нахилів кожного учня.

Принципи формування екологічної компетентності [4]:

- розвивальний і виховний характер навчання;
- змісту і методів навчального процесу, його зближення із сучасним науковим знанням і суспільною практикою;
- культуровідповідність, що розуміється як відповідність навчання набуткам світової та національної культури;
- природовідповідність – як відповідність природним, віковим, статевим властивостям людини, що навчається;
- системний характер навчальної діяльності, теоретичних знань і практичних умінь особистості;
- активність та самостійність у навчальній діяльності, взаємозв'язок і єдність навчальної і дослідницької роботи, освіти й самоосвіти;
- демократичність та відкритість, нероздільність навчання та виховання;
- доступність як урахування рівня підготовленості, вікових та індивідуальних можливостей тих, хто навчається;
- створення позитивного емоційного клімату, мотиваційне забезпечення діяльності і системи ставлень;
- поєднання колективних та індивідуальних форм і способів навчальної роботи, що забезпечують розвиток особистості, її індивідуальну самореалізацію.

Серед специфічних принципів екологічної освіти [1]:

- принцип всезагальності, неперервності та наступності;
- варіативності як забезпечення можливості вибору рівня, змісту, темпу, форми екологічної освіти відповідно до вимог суспільства, особистісних здібностей та нахилів;
- реалізується в практиці освітньо-виховного процесу за допомогою міжпредметного підходу;
- особистісної орієнтованості, диференціації педагогічного впливу з урахуванням вікових, типологічних та індивідуальних особливостей школярів;
- практичної спрямованості, що передбачає вирішення конкретних проблем довкілля, набуття певних побутових та професійних екологічних умінь і навичок.

Отже, одним із пріоритетів та напрямом діяльності суспільства є екологічне виховання школярів, яке має відбуватися в першу чергу через освітнє середовище Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Висоцька О. Є. *Освіта для сталого розвитку [Текст]: науково-методичний посібник*. Дніпропетровськ : Роял Принт, 2011. 200 с.
2. *Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. 2016. Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.*
3. Пустовіт Н. А. *Сутність характеристики екологічної компетентності школярів. Педагогічна наука. Випуск.38. Херсон: Видавництво ХДУ, 2005. С. 186-191.*
4. Смірнова В. М. *Умови формування екологічної компетентності учнів [Електронний ресурс] / Віра Марківна Смірнова. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://smirnovavira.ucoz.ua/index/umovi_formuvannja_ekologichnoji_kompetentnosti_uchniv/0-5.*

СИСТЕМА РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Волакова О. С.
Кременчук, Україна

Науковий керівник: *Марченко Валентина Михайлівна*,
учитель географії Кременчуцького ліцею №17 «Вибір» імені М. Г. Неленя
Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

У Концепції розвитку освіти в Україні на період до 2025 року, Державній цільовій соціальній програмі національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, Стратегії національно-патріотичного виховання, законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», як стратегічні, визначаються завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина – патріота України як світоглядного чинника.

Проблема національно-патріотичного виховання завжди була і залишається в центрі уваги науковців, педагогів, методистів. Нею займалися такі вчені, як І. Бех, К. Чорна, Є. Белозерцев, І. Ільїн, Б. Кобзар, Є. Старовойтов, Н. Мойсеюк, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, О. Докукіна, Л. Канішевська, О. Вишневський, І. Зязюн, Р. Петронговський.

На думку українських науковців І. Беха та К. Чорної, патріотизм – це любов до Батьківщини, свого народу, турботу про своє і його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею [1, с. 29].

О. Вишневецький виділяє три етапи розвитку патріотичної свідомості дитини та людини взагалі:

1. Етап раннього етнічно-територіального самоусвідомлення є основою, фундаментом патріотичного виховання і здійснюється переважно в батьківській родині та в школі. Він припадає на дошкільний і молодший шкільний вік. На цьому етапі формується почуття патріотизму.

2. Етап національно-політичного самоусвідомлення, припадає на підлітковий вік, коли дитина з лона сім'ї та школи переходить у громадське середовище. На цьому етапі відбувається приєднання юнацтва до різноманітних дитячих й молодіжних громадських, політичних організацій і об'єднань, які в змозі допомогти виховати сьогоdnішнього школяра, завтрашнього громадянина України.

3. Етап державницько-патріотичного самоусвідомлення, коли поняття «національного» виходить за межі етнічності та сягає рівня державності. Характерними рисами даного етапу є вияв любові, поваги до своєї держави як головної мети нації [2, с. 46].

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу.

Розкрито сутність понять «патріотизм» та «національно-патріотичне виховання». Патріотизм – це любов до Батьківщини, українського народу, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її. Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів, метою якої є становлення громадян-патріотів України, готових самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, і забезпечувати її національну безпеку, знати свої права і обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти єднанню українського народу, громадянському миру і злагоді в суспільстві.

Проаналізовано теоретичні основи та нормативно-правову базу з питань національно-патріотичного виховання. У Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки, Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції розвитку освіти в Україні на період до 2025 року, Державній цільовій соціальній програмі національно-патріотичного виховання на період до 2025 року як стратегічні,

визначаються завдання виховання в особистості любові до Батьківщини, усвідомлення нею свого громадянського обов'язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей, утвердження якостей громадянина – патріота України як світоглядного чинника.

Охарактеризовано форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання учнів. Ефективність виховання патріотизму значною мірою залежить від реалізації діяльнісного підходу. Особистість громадянина-патріота формується інтенсивніше, якщо він бере реальну участь в діяльності, в якій апробуються на практиці громадянські цінності, якщо ця діяльність проходить через його почуття, відповідає його потребам та інтересам. Особливе значення має особистісно-орієнтований та системний підхід. Лише через таку ієрархію ціннісних підходів як людина (особистість) – народ (культура, історія, освіта) – держава (суспільство) можна реалізувати перспективну і демократичну модель виховання громадянина-патріота.

Шляхом проведення опитування серед 169 учнів 10-11 класів визначено рівень розвитку національно-патріотичних якостей особистості школярів у Кременчуцькому ліцеї №17 «Вибір» імені М. Г. Неленя.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12-13. – С. 26–37.
2. Вишневецький О. Орієнтири національного виховання // Рідна школа, 1994. – № 6. – С. 42–46.

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ
НА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ
УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ**

Галич П. О.
Кременчук, Україна

Науковий керівник: Муратова Тетяна Станіславівна,
учитель англійської мови Кременчуцького ліцею №30 «Олімп» імені
Н. М. Шевченко
Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Ігрова діяльність дитини – це своєрідна форма виявлення нею своєї активності, в якій на рівні знань і вмінь вона відтворює дії дорослих і стосунки між ними, пізнає предмети та їх функції, соціальну дійсність свого оточення.

Гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку, яка істотно впливає на їхній психічний розвиток. Якщо дитина у ранньому віці не відокремлює себе від оточуючих її дорослих і переважно за їх вказівкою і допомогою засвоює предмети і дії, то вже на старшій дошкільній групі, вона намагається діяти самостійно. Фізичні і розумові можливості дитини ще дуже обмежені, тому вона реалізує свої прагнення до спілкування в ігровій формі.

Специфікою дидактичної гри є те, що діти не тільки відображають реальне життя, але й перебудовують його. На думку Л. В. Виготського, який розглядав гру як творчу діяльність, де наочно виступає комбінуючи дія уяви, гра дитини це не простий спомин про те, що було, але й творче переосмислення пережитих вражень, комбінування їх і побудова з них нової дійсності, яка відповідає запитам та інтересам самої дитини. Вияв творчості у грі дозволяє дитині глибше зрозуміти навколишній світ, дає їй деякий життєвий досвід, викликає потребу виразити його у своїй діяльності. Радість творчої гри змінює дитяче життя, наповнює його казкою та чарами. Гра охоплює всі сторони особистості учня: вона потребує активної роботи думки і трудових умінь, багата на емоції та щирі почуття [1].

Дидактична гра як метод навчання має свої особливості. З одного боку, в її сутності закладена ігрова дія, за допомогою якої формуються певні якості особистості: увага, спостережливість, розвивається мислення, виявляються творчі здібності дитини, самостійність та ініціатива. І з другого боку гра на інтегрованому занятті у ЗДО розв'язує певне дидактичне завдання. Дидактичні ігри викликають у дітей задоволення, підвищують емоційний тонус, сприяють формуванню елементарних математичних уявлень, розвивають логіко-математичне мислення. Тому на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти використання вихователями на заняттях дидактичних ігор набуває особливої актуальності.

Дидактичні ігри здавна привертають до себе увагу соціологів, філософів, біологів, мистецтвознавців, етнографів і особливо психологів та педагогів. Останні вважають, що в грі можна знайти пояснення багатьох явищ, які їх цікавлять. Чому діти граються? Що породжує гру? Відповідаючи на це запитання, вчені створили різні теорії, намагаючись пояснити те особливо велике її значення, яке вона має в житті дитини. Серед них належне місце відводиться науковим працям психологів К. Бюлера, К. Гроса, англійського філософа Спенсера, американського психолога Стенлі Холла, які пояснювали сутність дитячої гри, спираючись лише на біологічні явища. Ігноруючи численні фактори суспільного життя і розвитку дитини, вони приймали окремі особливості природи та змісту гри за загальні та основні [2].

Гра – є провідною діяльністю дітей дошкільного віку. Саме завдяки грі діти набувають нових знань, удосконалюють свої практичні навички, а педагог має змогу реалізувати великий потенціал дітей для розвитку довільності їхніх психічних процесів. Гра дозволяє дошкільнику самореалізуватися, адаптуватися до умов оточуючого суспільства, а також активно пізнавати навколишній світ.

Дошкільний вік є точкою відліку у формуванні словесно-логічного мислення, так як дитина починає використовувати мову для вирішення найрізноманітніших завдань. Основні логічні структури мислення формуються у віці від 5 до 11 років.

Діти дошкільного віку спонтанно проявляють інтерес до математичних категорій: кількості, форми, часу, простору, які допомагають їм краще орієнтуватися у речах і ситуаціях, упорядковувати і пов'язувати їх один із одним, сприяють формуванню понять.

Отже, у ході нашого дослідження нами було виявлено, що використання дидактичних ігор сприяє формуванню у дитини елементарних математичних уявлень, розвитку сенсорних і творчих здібностей, просторових уявлень, образного і логічного мислення, сприйняття, уваги, пам'яті, кмітливості. Також формується звичка до розумової праці і здобуваються нові знання, вміння, навички спрямовані на розумовий розвиток дошкільника в цілому.

Таким, чином, дидактичні ігри займають найважливіше місце в житті дитини. Вони розширюють уявлення дитини про навколишній світ, навчають дитину спостерігати і виділяти характерні ознаки предметів (величину, форму, колір), розрізняти їх, а також встановлювати найпростіші взаємозв'язки. Також, у свою, чергу використання дидактичних ігор на заняттях позитивно впливає на засвоєння елементарних математичних уявлень у дошкільників, сприяє підвищенню рівня математичного розвитку дітей. Завдяки іграм у дітей підвищується інтерес до заняття, що також сприяє засвоєнню матеріалу, і дає великий заряд позитивних емоцій, допомагаючи дітям закріпити і розширити знання із математики.

Одним із основних принципів дошкільної освіти є підтримка дітей у різних видах діяльності. Зокрема у грі, яка є провідним видом діяльності упродовж усього періоду дошкільного дитинства. Тому від педагога вимагається вміння орієнтуватися у світі сучасних ігор, зберігаючи баланс між бажанням дитини і користю для неї, більше уваги приділяючи сучасним нетрадиційним дидактичним та розвиваючим іграм, сприяючи адекватній соціалізації дитини [3].

Досвід роботи показав, що застосування дидактичних ігор на інтегрованих заняттях у ЗДО позитивно позначається на засвоєнні елементарних математичних уявлень дошкільників і допомагає підвищенню рівня логіко-математичного розвитку дітей, сприяє формуванню і вдосконаленню інтелектуальних здібностей: логіці думки, міркувань і дій, гнучкості розумового процесу, кмітливості, розвитку творчого мислення.

Основне зусилля і педагогів і батьків повинно бути спрямовано на те, щоб виховати у дошкільника потребу випробовувати інтерес до самого процесу пізнання, до подолання труднощів, що стоять на цьому шляху, до самостійного пошуку рішень і досягнення поставлених цілей. Це реалізується за допомогою використання у своїй роботі дидактичних ігор.

У ході експериментальної роботи ми змогли виявити особливості впливу дидактичних ігор на освітній процес ЗДО.

Експериментальне дослідження показало, що запропонована система дидактичних ігор роботи з урахуванням сучасних освітніх вимог сприяла підвищенню рівня математичного розвитку дітей.

Отже, елементарні знання з математики, відповідно до сучасних вимог, в основному засвоюються дітьми, але необхідне поглиблення і диференціація індивідуальної роботи з кожною дитиною. Оновлення та якісне поліпшення системи математичного розвитку дошкільників дозволяє вихователям шукати найбільш цікаві форми роботи, що сприяє розвитку елементарних математичних уявлень.

Дидактичні ігри дають великий заряд позитивних емоцій, допомагають дітям закріпити і розширити знання.

Список використаних джерел:

1. *Артемова Л. Моделі структур дидактичної гри та ігрових стосунків / Л. Артемова // Дошкільне виховання. 2005. № 4. С. 6–7.*
2. *Малікова Ю. В. Дидактична гра як засіб засвоєння старшими дошкільниками системи сенсорних еталонів. Дни науки. 2007. Т. 5. С. 43–45.*
3. *Носова Е. А. Предлогическая подготовка детей дошкольного возраста. Использование игровых методов при формировании у дошкольников математических представлений. – Л., 1990. – С.47–62.*

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ

*Голованова О. Д.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Дорошенко Євгенія Володимирівна,*
асистент вчителя Щербанівського ліцею Щербанівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області

Науковий консультант: *Драч Наталія Володимирівна,*
директор Щербанівського ліцею Щербанівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області,
спеціаліст вищої категорії, «вчитель-методист»

Демократизація суспільства стимулює громадян вирішувати самостійно власні проблеми, проявляти ініціативу, брати участь в спільному прийнятті свідомих рішень, ставити інтереси інших людей вище свого комфорту та пробуджує відповідальність за наслідки своєї діяльності. Пріоритетним в процесі організації навчання є особистісний розвиток людини. Важливо не лише здобути знання, уміння, навички, а й виховати школяра як свідому, активну, толерантну, самостійну, кмітливую, динамічну людину, що відчуває відповідальність перед своєю державою у забезпеченні для неї процвітання та стабільності. Варто так сформувати педагогічний процес, аби учень відчув себе унікальним, допомогти йому реалізуватися, забезпечити здібності до соціалізації та адаптації на ринку праці. В сучасній освіті існує потреба у формуванні соціально важливих якостей школярів, що допоможе розвитку їх як особистостей.

Масштабні реформи загальної середньої освіти, розпочаті Міністерством освіти і науки України, обумовили оновлення навчальних програм шкільних предметів для учнів 5-9 класів на основі чинного Державного стандарту базової повної загальної середньої освіти (2011) [1]. Зміни до програм мають на меті поступовий перехід до принципів демократичного навчання, передбачені концепцією «Нової української школи» [2].

Проблеми вивчення громадянської відповідальності знаходять віддзеркалення у працях таких відомих педагогів, як Дж. Локк, А. Дістервег, К. Ушинський. У ХХ столітті дослідження цього питання займалися А. Макаренко, В. Сухомлинський. Серед сучасних педагогів проблему формування громадянської відповідальності вивчали Ш. Амонашвілі, Є. Королькова, Н. Суворова, А. Азаров, Т. Болотіна та ін.

Концепція реформування української школи закладає нові підходи до освітнього процесу, орієнтуючи вчителів на формування надпредметних ключових компетентностей учнів, відійшовши від традиційних методик простого передавання знань. З метою формування в учнів ключових компетентностей під час навчального процесу в оновлених початкових програмах виділено низку змістових ліній, зокрема «громадянську відповідальність», спрямовану на формування відповідальних громадян, які поважатимуть права людини, вмітимуть критично мислити, розумітимуть особисту відповідальність за долю країни, її народу, а також розумітимуть важливість громадянської участі в процесі вирішення різних проблем місцевих громад.

Результати дослідження засвідчують досягнення його мети та вирішення поставлених завдань, що стало підґрунтям для формулювання таких висновків

Проаналізовано зміст ключових понять дослідження «формування», «громадянськість», «відповідальність», «громадянська відповідальність», як провідних складових феномена «формування громадянської відповідальності». Під останнім розуміємо тривалий період онтогенезу, зумовлений інтегративними вимогами й особливостями вияву на оптимальному рівні компонентів, які складають такі складові життєдіяльності особистості: почуття громадянського обов'язку, патріотизм, просуспільна діяльність, інтерес до суспільно-політичного життя, участь у житті суспільства, національна та планетарна свідомість.

Встановлено, що в психолого-педагогічній науці і освітній практиці вивчаються проблеми формування громадянської відповідальності школярів, здійснюється пошук концептуальних підходів до вирішення проблеми громадянської освіти, обґрунтовано необхідність такого формування.

Розроблено та науково обґрунтовано методологію формування громадянської відповідальності учнів основної школи на засадах наявних структурних концепцій зрілості особистості в гуманістичному напрямі теорії особистості А. Маслоу та феноменологічному підході в теорії особистості К. Роджерса. Перевагою інтегративного підходу до розуміння складності природи формування громадянської відповідальності шляхом використання багатьох концепцій є інтеграція окремих її компонентів, формування яких до цього часу здійснювалося відокремлено.

Аналітичний огляд структурних концепцій розвитку зрілості особистості та адаптивного методологічного підходу з позицій їхньої

ефективності для пояснення та прогнозування шляхів формування компонентів громадянської відповідальності школярів надав можливість сформулювати концептуальні висновки про те, що громадянська відповідальність визначається спрямованістю її формування в учнів на:

– оволодіння та адаптацію до нормативних вимог громадянського суспільства;

– розвиток здатності до неупередженого сприйняття реальності, толерантності, терпимості, уміння адаптуватися, прийняття себе, інших такими, якими вони є, зосередженості на надособистісних проблемах, які стоять вище за безпосередні проблеми особистості, вияву просуспільних інтересів і прагнень допомоги іншим, почуттів братської любові до всього людства.

Спроековано систему інноваційних педагогічних технологій формування громадянської відповідальності учнів основної школи, що містить: технологію традиційної шкільної освіти, педагогічну технологію педагогіки співробітництва, технологію викладання навчальних дисциплін, яка формує людину, концепцію громадянської освіти у технології її інтеграції.

Визначено п'ять рівнів сформованості громадянської відповідальності учнів за критерієм широти суспільного вияву її складників: відмінний, дуже добрий, добрий, достатній і задовільний.

Дослідно-експериментальна перевірка системи інноваційних педагогічних технологій формування громадянської відповідальності учнів 7-8 класів основної школи довела їхню ефективність, що виявилось у суттєвості різниці між рівнями сформованості громадянської відповідальності учнів контрольних та експериментальних груп. У контрольних групах позитивну динаміку зростання було виявлено на найнижчих рівнях сформованості громадянської відповідальності (достатньому і задовільному). В експериментальних же групах, завдяки запровадженню системи педагогічних технологій, позитивна динаміка змін була зафіксована на двох найвищих рівнях (відмінному і дуже доброму), а на доброму і достатньому рівнях вона була негативною внаслідок переміщення учнів цих груп на більш високі рівні.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо вивчення теоретико-методичних засад формування громадянської відповідальності учнів старшої школи в освітньому просторі ЗНЗ. Результатом цього стане створення задекларованої Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті системи виховання свідомих громадян – патріотів і професіоналів.

Список використаних джерел:

1. *Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти / Постанова КМ України від 23 листопада 2011 р. № 1392. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2/rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>*
2. *Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>*

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

*Горденко С. Ф., Кардаш Н. Г.
Полтава, Україна*

Менеджмент – це організація та управління працею людей, це система планування, прогнозування й організації виробництва, реалізації продукції і послуг з метою отримання максимального прибутку (матеріального, інтелектуального, духовного). Підготовка та прийняття управлінського рішення виступає головним етапом циклу управління та інструментом впливу на об'єкт управління та окремі його підсистеми.

Вибір способу дій є результатом органічного поєднання її різних аспектів: інформаційного, аналітичного, економічного, математичного, логічного, психологічного, організаційного, правового, технічного. внутрішній фактор, тобто виникає певна потреба, яка має бути задоволена.

Усе людське буття пронизане актами прийняття рішення через ситуацію вибору в усіх сферах діяльності, на що завжди впливають власна поведінка особи, навколишнє середовища, випадкові фактори. Рішення зумовлює успіхи і невдачі, боротьбу протилежних тенденцій.

Сучасний менеджер у всьому світі сприймається як ефективний, інноваційний керівник. Він повинен мати широкий кругозір і системне нестандартне мислення з питань внутрішнього зв'язку, чинників установи і взаємодії останніх із зовнішнім середовищем; мати високі загальнолюдські якості та психологічні здібності, бути готовим іти на розумний і зважений ризик, уміти здійснювати бізнес-проекування, розробляти, корегувати і здійснювати бізнес-план, уміти здійснювати маркетингові дослідження, прогнозувати розвиток організації з урахуванням потреб і нових ніш.

Відповідно до загальних принципів управління, управлінське рішення має бути науково обґрунтованим, цілеспрямованим, бути кількісно та якісно визначеним, правомірним, оптимальним, своєчасним, бути комплексним, гнучким, оформленим і містити вичерпні визначення

конкретних способів здійснення завдання.

Оскільки організації є складними системами і рішення приймаються людьми, то існує цілий ряд інших факторів, що впливають на прийняття рішень. До них належать: особистісні якості керівника (освіта, знання, вік, досвід, характер тощо), середовище прийняття рішень, інформаційні обмеження.

При аналізі відповідних літературних джерел, ми знайшли, що спеціалісти в області менеджменту виокремлюють такі фактори впливу на процес прийняття управлінських рішень: поведінка менеджера (звички, психологія, лояльність тощо); можливість застосування сучасних технічних засобів; наявність ефективних комунікацій; відповідність структури управління цілям та місії установи (організації).

До складників людського фактора можна віднести: професійні (рівень освіти, професійну кваліфікацію, стаж роботи, організаторські здібності, дисциплінованість, творчу активність); духовні (внутрішня культура, правова і екологічна культура, свобода особистості); соціально-психологічні (індивідуально-особистісні характеристики, потребна та мотиваційна сфера особистості, інтелектуально-пізнавальний, емоційно-вольовий компоненти); якості колективу, які пов'язані з організаційною культурою установи.

Ці компоненти взаємопов'язані і в комплексі проявляються при прийнятті управлінських рішень через систему цінностей, установок тощо.

Ефективні керівники намагаються збалансувати численні фактори, які впливають на процес прийняття управлінських рішень, серед яких можна назвати потребу в надійних фактах, сумлінному аналізі, в моральних та етичних оцінках, безпосередньо через дію на соціальні, психологічні фактори.

Дотримання всіх вимог, які висуваються до управлінських рішень, є необхідним для забезпечення їхньої конкретності, належної інформативності, а також для чіткого розподілу обов'язків щодо їх виконання. Якщо управлінське рішення відповідає вимогам, тоді забезпечується можливість його виконання та здійснення цілей управління об'єктом.

Список використаних джерел:

1. Бутко М. П., Бутко І. М., Мащенко В. П. *Теорія прийняття рішень : підручник / за заг. ред. М. П. Бутка. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 360 с.*
2. Василенко В. О. *Теорія і практика розробки управлінських рішень : навч. посібник. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2011. 442 с.*
3. Гевко І. Б. *Методи прийняття управлінських рішень: підручник / І. Б. Гевко. – К. : Кондор, 2009. – 187 с.*

4. *Негрей М. В., Тужик К. К. Теорія прийняття рішень: навч. посіб. Київ: ВД «Професіонал», 2018. 272 с.*
5. *Орлів М. С. Підготовка і прийняття управлінських рішень : навч.-метод. матеріали / М. С. Орлів ; упоряд. Г. І. Бондаренко. – К. : НАДУ, 2013. – 40 с.*
6. *Прийняття управлінських рішень : навчальний посібник / [Ю. Є. Петруня, Б. В. Літовченко, Т. О. Пасічник та ін.] ; за ред. Ю. Є. Петруні. – [3-тє вид., переробл. і доп.]. – Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2015. – 209 с.*
7. *Приймак В. М. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб. Київ: Атіка, 2014. 240 с.*

МАЙСТЕРНІСТЬ А. С. МАКАРЕНКА В КАДРОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

*Горчакова М. С.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Жданова-Неділько Олена Григорівна*
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогічної майстерності
та менеджменту імені І.А. Зязюна
ПНПУ імені В.Г. Короленка

Розглядаючи кадровий менеджмент як систему планування, організації, мотивації і контролю персоналу, необхідну для формування та досягнення цілей підприємства, установи тощо, ми визнаємо водночас важливість підготовки майбутнього керівника до його успішного здійснення. Така підготовка повинна носити насамперед людинознавчий характер, будучи досить обширною за змістом і враховуючи, що «людина бере участь у виробничій діяльності як багатогранний суб'єкт, а саме як:

- біологічний (фізичні, природні здібності, відповідний ресурс);
- інтелектуальний (розумові здібності, відповідний ресурс);
- економічний (участь у створенні благ, споживач благ);
- соціальний (діяльність відбувається спільно з іншими людьми);
- політичний (громадянин країни, суб'єкт політичних процесів);
- правовий (носій певних прав і обов'язків);
- культурний (носій певного менталітету, системи цінностей, соціальних норм і традицій);
- моральний (носій певних моральних норм);
- емоційно-вольовий (характер, психологічний склад)» [2, с. 8].

Успішний кадровий менеджмент базується на здатності управління діагностувати стан кожного з цих ресурсів у конкретної людини, а також проектувати траєкторію і засоби здійснення їхнього подальшого розвитку. Щодо останніх слід урахувати також можливість

ефективного застосування цих засобів саме в даній ситуації, і зокрема те, як при цьому поєднується зовнішнє спонукання і внутрішнє прагнення суб'єкта до зміни себе і своїх окремих ресурсів. Саме тут бачимо перетин сфер власне управлінської і психолого-педагогічної, який можемо спостерігати на практиці у двох основних різновидах: управління особистістю задля успішного перебігу базової діяльності і застосування діяльності задля формування особистості.

У досвіді видатного педагога А.С. Макаренка як завідувача колонії імені М. Горького ми можемо побачити одночасно обидва випадки: адже колонія являла собою не лише виховний заклад, а добре організоване господарство, де основними працівниками були вчорашні юні правопорушники. Макаренко одночасно піклувався і про їхнє виховання, розглядаючи його як мету своєї педагогічної діяльності, і про те, щоб їхня праця була достатньо продуктивною і давала змогу не тільки забезпечити базові матеріальні потреби колоністів, а й відповідала високому рівню культури ведення сільського господарства.

Аналізуючи зміст «Педагогічної поеми», ми бачимо, що в колонії повною мірою реалізувалася ідея єдиного колективу вихованців і вихователів, яких також сучасною мовою можна назвати менеджерами. Характерною тут є постать агронома Едуарда Шере, одного з багатьох працівників колонії, чий вплив на вихованців аж ніяк не обмежувався технічним керівництвом певною ланкою роботи і органічно переростав у діяльність педагогічну, особистісно-формувальну. Макаренко пише про нього: «Шере був порівняно молодим, та, однак, умів доводити колоністів до зачудування своєю постійною впевненістю і нелюдською працездатністю. Колоністам уявлялося, що Шере ніколи не лягає спати... Вдень Шере водночас можна було бачити і на конюшні, і на будівництві оранжереї, і на дорозі до міста, і на розвозці гною в полі; принаймні, у всіх було враження, що все це відбувається одночасно» [1]. Безумовно, ця невтомна, ініціативна і водночас справедлива, врівноважена людина у розвитку колонії і особистому становленні кожного її вихованця відігравала роль більш потужну, ніж сотні правильних слів, наведених прикладів та віддистанційованих розпоряджень, і Макаренко особливо дорожив такими своїми співробітниками.

З іншого боку, дитячий колектив у цілому виступав по відношенню до кожного свого члена і керівником (у тім числі й через систему внутрішніх стосунків самоврядування), і вихователем, задаючи для повсякденного життя і праці і емоційний тон («мажор»), і систему цінностей, і низку моральних принципів, порушення яких цілком свідомо сприймалося колоністами як ганебне, неприпустиме. На сторінках «Педагогічної поеми» досить часто зустрічаємо сцени такого впливу, коли, здається, дитяча спільнота вже може вирішувати проблеми

виховання окремих своїх членів самостійно. Проте за цією успішністю стоїть копітка праця як самого Макаренка, так і його соратників, щодо яких він так само завжди залишався талановитим людинознавцем та організатором.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. [Эл. ресурс]. Режим доступа <http://www.e-kniga.ru/Makarenko/pedagogi10.html>
2. Управління персоналом. Практикум : навч. посіб. / Ю. Є. Петруня, С. П. Коляда, Н. С. Ковтун. – 2-ге вид., переробл. і допов. - Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2016. – 210 с.

**ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ
ЗП(ПТ)О В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА**

**Гриженко В. В.
Полтава, Україна**

Рівень розвитку будь-якого сучасного виробництва – це в першу чергу рівень технологій.

Забезпечення якісної професійно-практичної підготовки здобувачів освіти, формування професійних компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників з урахуванням розвитку виробництва, впровадження сучасних матеріалів і технологій – одне з ключових завдань професійної (професійно-технічної) освіти.

Важливими питаннями організації професійно-практичної підготовки здобувачів освіти є ознайомлення з досягненнями науки, техніки і виробництва та перспективами їх розвитку, вивчення специфіки регіональних підприємств, організацій та установ, особливостей кваліфікаційних вимог до робітничих кадрів, яких потребують підприємства.

Вирішення цих питань, в першу чергу, залежить від рівня співпраці з роботодавцями, їх мотивація до цієї співпраці.

В сучасних ринково-економічних умовах підготовка кваліфікованого робітника повинна відповідати низці вимог, під впливом яких вона спрямовується на розвиток вміння: самостійно виконувати відповідні виробничі завдання і оновлювати професійні знання, творчо мислити, приймати оригінальні рішення в нестандартних ситуаціях, бути соціально-активною, професійно-привабливою особистістю.

Актуальним напрямком осучаснення науково-технічного забезпечення професійно-практичної підготовки в ЗП(ПТ)О є ефективне

використання STEM-обладнання. Застосування якого дає змогу ґрунтовно вивчити процеси виробництва і функціонування технічних засобів та обладнання.

Ключовими завданнями, які стоять перед педагогічними працівниками, що здійснюють професійно-практичну підготовку (ст. майстрами та майстрами в/н.), спрямовані на впровадження новітніх виробничих технологій в процес підготовки кваліфікованих робітників ЗП(ПТ)О з урахуванням цифровізації виробництва є:

- оволодіння інноваційними технологіями виробництва та упровадження їх у навчальний процес;
- удосконалення процесу цифровізації професійно-практичної підготовки;
- формування розуміння технологічних процесів в контексті розвитку сучасного виробництва.

В цьому контексті важливого значення набувають:

- системне впровадження в педагогічну практику сучасних цифрових технологій, які забезпечують підвищення якості організації освітнього процесу;
- розвиток педагогічної майстерності майстрів виробничого навчання як умови підвищення навчальних досягнень учнів;
- збагачення педагогічних працівників, які здійснюють професійно-практичну та професійно-теоретичну підготовку здобувачів освіти, знаннями з ІКТ, передового виробничого досвіду;
- залучення педагогічних працівників до експериментальної та проектної діяльності;
- посилення співпраці з підприємствами – замовниками робітничих кадрів, соціальними партнерами та іншими суб'єктами зацікавленими в якісній підготовці робітничих кадрів.

Однією з найбільш продуктивних форм роботи, що об'єднують напрямки соціального партнерства, є впровадження інноваційних виробничих технологій в освітній процес через створення регіональних навчально-практичних центрів та навчально-виробничих діляниць.

На даний час в Полтавській області функціонує 11 навчально-практичних центрів. Планами їх роботи передбачено:

1. Посилення співпраці з роботодавцями (швейні підприємства, ательє, приватні швейні майстерні, зацікавлені установи) для впровадження в роботу навчально-практичного центру передового виробничого досвіду;

2. Вивчення та впровадження в навчально-виробничий процес системи автоматизованого проектування одягу (САПР) Inventex (для сучасних методів проектування одягу);

3. Впровадження у навчально-виробничий процес сучасних методик професійного навчання (технології, інструменти, обладнання, матеріали);

4. Комп'ютеризація професійного навчання;

5. Надання інформаційної, консультативної та посередницької допомоги з питань використання інноваційних матеріалів і технологій КНАУФ;

6. Проведення та участь у засіданнях методичних секцій та інших заходах з питань упровадження новітніх технологій і матеріалів у процес підготовки робітничих кадрів (з професій зварювального напрямку);

7. Проведення курсів перепідготовки незайнятого населення, підвищення кваліфікації, стажування із використанням технологічних і виробничих інновацій.

Важливу роль у підготовці та вихованні кваліфікованого робітника відіграє рівень кваліфікації і майстерності самого педагога, його вміння довести свої знання та передати професійні навички до кожного учня.

Сучасний розвиток виробництва характеризується інтенсивними змінами старих технологій на нові. Величезний асортимент нових матеріалів та інструментів, їх використання, що прийшли на зміну традиційним, потребують від кваліфікованих робітників зовсім іншого рівня знань, професійних навичок, обґрунтованого підходу до вирішення різноманітних виробничих завдань.

На регіональному ринку праці соціальні партнери та роботодавці надають перевагу тим випускникам, які володіють інноваційними виробничими технологіями, мають глибокі знання щодо планування, організації та здійснення комплексу робіт, а також мають досвід практичного використання цих знань. Випускник з таким рівнем професійної компетентності буде конкурентоспроможним та мобільним на ринку праці.

З метою забезпечення відповідності якості професійної освіти вимогам ринку праці, з урахуванням потреб суб'єктів господарювання та розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти, створення умов для якісної підготовки конкурентоспроможних робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти області впроваджується дуальна форма здобуття професійної (професійно-технічної) освіти.

Сучасні виробничі технології, в першу чергу, пов'язані з цифровізацією та роботизацією виробництва, використанням сучасного обладнання та інструментів. Тому ключовою компетентністю в оволодінні сучасними виробничими технологіями є цифрова. Це в свою чергу спонукає до інтеграції навчальних дисциплін професійно-практичного, професійно-теоретичного та природничо-математичного (математично-інформаційного) спрямування.

Отже, лише тісна співпраця НМЦ ПТО, ЗП(ПТ)О, роботодавців та інших зацікавлених суб'єктів приведе до підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти ЗП(ПТ)О і сприятиме:

1. Значному підвищенню якості використання цифрових та новітніх виробничих технологій в освітньому процесі.
2. Покращенню якості електронного контенту для забезпечення освітнього процесу.
3. Активізації використання електронних документів в ЗП(ПТ)О.
4. Підвищенню рівня професійних компетентностей здобувачів освіти.

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ SMART-ЖИТЛА

*Гуляєва Д. С.
Полтава, Україна*

Компетенції дизайнера, особливості його професії, його поглядів на процес проектування в сучасному глобалізованому світі повинні формуватися з урахуванням та відповідно до викликів суспільства [1, 2]. Дизайнер, являючись суб'єктом ринку сучасних інновацій, завдяки своїй творчій діяльності створює об'єкти, що комерціалізуються та продаються на сучасних сегментах ринку.

Обним з таких об'єктів безумовно є smart-житло, і зокрема smart-квартира. Smart-квартира (smart, англ., «розумний») – це ефективне використання кожного квадратного метра житла. Виходячи із сьогоденного законодавства – це квартири, загальна площа яких становить від 18 до 30 м². Як і багато популярних рішень у сфері будівництва житла, квартири такого типу вперше з'явилися в західних країнах, зокрема в США. Комплекси зі smart-житлом розробляються за принципом «все під рукою», з власною інфраструктурою, що забезпечує мешканцям комфорт і домашній затишок.

За рахунок продуманого планування «smart» передбачає високий рівень комфорту на мінімальній площі для всіх вікових категорій, сімейних пар, маленьких дітей і літніх людей. Нове покоління багатоквартирних будинків приховує за собою цілу філософію забезпечення якісним житлом [3].

При підготовці дизайнера слід враховувати, що весь функціональний простір в smart-квартирах повинен використовуватися максимально раціонально-вбудовані меблі та побутова техніка (плита, витяжка, пральна машина та інше), мінімізація площі коридорів і об'єднання функціональних зон за принципом квартири-студії і трансформація меблів.

Концепція підготовки бачення проєктування майбутнього дизайнера передбачає розуміння ним того, що smart-квартири як правило в більшості випадків розташовуються в житлових комплексах, що мають багатофункціональну структуру і містять: магазини, підприємства громадського харчування, фітнес-центри, підземні паркінги, приміщення для зберігання колясок і велосипедів та ін. Територія такого типу житла, як правило, охороняється. Забудовники пропонують кілька варіантів ефективного дизайнерського планування, частіше за все з розстановкою меблів і рекомендаціями по дизайну.

В Україні даний тренд, як smart-квартира, прийшла кілька років назад, тому можна сказати, що на сьогоднішній день smart-квартири – новинка на вітчизняному ринку. Відповідно й специфіка професійної підготовки діяльності фахівця даного напрямку повинна бути відображена у наступних компетентностях: соціально-комунікативній, спеціальній, персональній [4].

Список використаних джерел:

1. Школяр С. П. Інноваційний розвиток держави – комфортне життя її громадян. Тези виступу в обговоренні / С. П. Школяр // Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 20.06.07 р. «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Упор. Г. О. Андрущук, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – С. 60–62.
2. Пузанов В. И. Кто мы коллеги-дизайнеры? / В. И. Пузанов // Техническая эстетика. – 1991. – №4. – С. 6–8.
3. Школяр Д. С., Новосельчук Н. Є. Smart-квартира – головні переваги / Архітектура: естетика+екологія+економіка: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції = Architecture: Aesthetic+Ecology +Economics : IV International Scientific Practical Conference Proceedings / Полт. національн. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава : ПолтНТУ, 2019. – С.198.
4. Гуляева Д. С. Професійні компетентності майбутніх дизайнерів Матеріали Міжн. науково-практ. конф. «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVIII Каришинські читання) (м. Полтава, 27-28 травня 2021 р.) / За заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава : Аструя, 2021. – С.122–123.

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТОЛЕРАНТНИХ ВЗАЄМИН У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

*Давидюк В. О., Бабенко І. В.
Полтава, Україна*

В умовах сучасних реалій формування соціально-економічних відносин особливого значення набуває проблема науково-обґрунтованої адаптації системи освіти до них. У даний час українська освіта, наше

суспільство та держава в цілому перебувають у досить складних і суперечливих умовах. Соціальна нестабільність, складна суспільно-політична обстановка останніх років призвела до розвитку негативних явищ практично в усіх сферах соціальних відносин, що визначає формування толерантності як об'єктивної потреби не лише сучасного суспільства, а й системи освіти.

За стрімкої глобалізації світу все гостріше усвідомлюється необхідність переходу до нового типу соціальних відносин, заснованих на принципах ненасильництва та толерантності. Даний тип соціальних відносин передбачає запобігання конфліктам на ранній стадії їх розвитку за допомогою встановлення діалогу та ліквідації причин, що їх породжують. Досягнення компромісів у діалозі конфлікуючих сторін неможливе без певного рівня взаємної терпимості, визнання права іншого на несхожість, без сформованості здатності до ненасильницької взаємодії.

У процесі спільної професійної діяльності члени колективу стикаються з таким явищем, як міжособистісне сприйняття – сприйняття зовнішніх ознак людини, співвіднесення їх з її особистісними характеристиками, інтерпретація та прогнозування на цій основі її поведінки. У ній обов'язково присутня емоційна оцінка іншого, спроба зрозуміти причини його вчинків та формування ставлення до нього.

В.О. Сластьонін зазначав, що головною відмінністю педагогічного колективу є «специфіка професійної діяльності, а саме – навчання та виховання підростаючого покоління. Ефективність професійної діяльності педагогічного колективу визначається рівнем педагогічної культури його членів, характером міжособистісних відносин, розумінням колективної та індивідуальної відповідальності, ступенем організованості, співробітництва. Педагогічні, виховні за своєю сутністю, колективи навчальних закладів дають учням первісне уявлення про колектив дорослих, систему взаємовідносин у ньому, про спільну діяльність. Ця обставина стимулює педагогічний колектив до самоорганізації, постійного самовдосконалення» [1, с. 636].

Для керівника важливо забезпечити створення психолого-педагогічних умов формування толерантного освітнього середовища, що проявляється у готовності учнів та вчителів до взаємодії, діалогу та співробітництва, підвищенні комунікативної культури всіх учасників освітнього процесу. Толерантність як сфера взаємодії, як елемент міжособистісних відносин у педагогічному колективі, може допомогти досягти покращення взаємодії з іншими людьми, співпраці як максимально ефективної форми взаємодії та вирішення конфліктних ситуацій. Співпраця, досягнення виховних цілей, відкритий діалог можливі лише за дотримання основних вимог толерантності.

Отже, управління формуванням толерантних взаємин у педагогічному колективі постає як цілеспрямована, науково обґрунтована, педагогічно організована система побудови впливів на відносини педагогів з оточуючим соціальним середовищем, її багатofакторним впливом на особистість на основі базових моральних цінностей сучасного суспільства та освіти.

Список використаних джерел:

1. *Сластенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.*

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ЯК ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗВО

*Дарюга О. А.
Полтава, Україна*

Сьогодні в Україні спостерігається активний перехід до розроблення та впровадження нових навчальних планів, програм [2, 3] освітніх стандартів, новітніх освітніх технологій [5, 6, 7], структур управління [10], адже цивілізований світ змінюється карколомними темпами. Недарма у такому програмному документі як «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки» [10] вказано на необхідність кардинальних змін в освіті у зв'язку і з «...посиленням глобальних викликів, які виникли перед світовою економікою на сьогодні, посиленням впливу глобального ринку праці й освітніх послуг, ризиків і загроз, які повстали перед економікою країни в останні роки, а найбільше – розвитком технологій нового покоління, загостренням демографічних і соціальних проблем... Україна – велика європейська держава... понад 70% відсотків людей мають вищу освіту. Але потенціал вищої освіти України не використовується повною мірою суспільством і економікою» [10].

Велику роль у нашому прагненні до нового у цьому аспекті відіграє уже сформована система й традиції освітніх систем інших, передових, країн [11]. Проте їхній досвід повинен вивчатися і враховуватися, але в жодному разі не копіюватися.

Одними із сучасних тенденцій і одночасно проблемами (як ми бачимо на власні очі, у тому рахунку й у своєму навчальному закладі) є «слабка інтеграція вищої освіти України у світовий та Європейський освітньо-науковий простір» [9, 10, 1]; «незатребуваність вищої освіти

українським суспільством як інституту і головного ресурсу розвитку країни, що у поєднанні з масифікацією вищої освіти викликає спотворення освітнього процесу і незадовільні результати діяльності ЗВО» [там само]. А «Головною проблемою розвитку вищої освіти залишається відсутність довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України, що ускладнює створення моделі вищої освіти, адекватної цілям майбутнього країни» [10, 2, 3].

З іншого боку: спостерігається поступове, хоча й недостатнє уповні, збагачення ЗВО сучасними інформаційними технологіями, широке включення до системи Internet та надзвичайно інтенсивний розвиток дистанційних форм навчання. Ще одна вагома тенденція, попри всі недоліки, полягає у включенні до оновлення вищої професійної освіти з огляду на вимоги світових стандартів. І тут компетентнісний підхід не прирівнюється до знання орієнтовного компоненту, а передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання професійних та ключових функцій, соціальних ролей, компетенцій. Освітня ж компетенція при тому передбачає не засвоєння студентами окремих знань і умінь, але оволодіння комплексною процедурою, у якій задля кожного виділеного напрямку визначено відповідну сукупність освітніх компонентів.

Особливість найважливіших педагогічних цілей щодо розвитку компетенцій – у тому, що вони формуються не у вигляді дій викладача, а з точки зору результатів діяльності того, хто навчається, тобто його просування та розвитку в процесі засвоєння певного соціального досвіду.

Для реалізації ж такого сучасного компетентного підходу необхідна модель компетенцій та їхнього формування. Як основа для таких моделей сьогодні виступають такі рамки кваліфікацій: Європейська [12] та Національна [4]. Та при їх застосуванні на практиці слід мати на увазі те, що сьогодні на момент закінчення школи далеко не всі старшокласники визначаються із вибором майбутньої професії. Масовізація вищої освіти та система ЗНО активно посприяли тому, що абітурієнт вступає до того ЗВО і на ту спеціальність, куди проходить набраними балами. І результат – низька мотивація, розмиті уявлення про майбутню сферу діяльності. Нерідко точнісінько так трапляється і в нашому коледжі, як це не прикро. Тож одним із завдань сучасної системи освіти має бути максимально швидке формування у студентів адекватних реальності очікувань та уявлень щодо обраної професії.

А домогтися цього, як можемо спостерігати у своїй щоденній педагогічній практиці, можна шляхом завчасної грамотної профорієнтації, проведенням ширих (бажано індивідуальних) розмов з абітурієнтами на предмет їхньої мотивації, впровадження спеціальних дисциплін про майбутню спеціальність та максимальною включеністю у практичну

діяльність протягом усього періоду навчання. Реалізація цих практичних кроків і є одним із викликів сучасного світу інноваційної освіти.

Завдання ж індивідуальної мотивації студентів тісно пов'язане із завданням врахування педагогами, а значить – і освітніми програмами, молодіжних цінностей часу при формуванні змісту цих освітніх програм. І те відповідає тенденціям сучасного етапу розвитку освіти в Україні: посиленням впливу особистості, адже сьогодні наша держава визначає одним із пріоритетів розвитку освіти проектування освітнього простору з урахуванням запитів кожної особи [5].

Виділення цього пріоритету формується відповідно до сучасних інтеграційних та глобалізаційних процесів, котрі забезпечать інтегрування національної системи освіти до європейського та загальносвітового освітнього простору. У зв'язку із цим актуалізується проблема якості освіти.

Сьогодні система освіти в Україні орієнтується на розуміння якості освіти як на відповідності освітнім стандартам. Це підтверджується освітньо-кваліфікаційними характеристиками та освітньо-професійними програмами, що зорієнтовані саме на компетентності, що формуються у процесі навчання. У рамках сучасної методології управління на основі якості ця якість розуміється як ступінь відповідності сукупності властивих характеристик вимогам. Тобто якість розглядається з позицій вимог споживача, а вони завжди унікальні. Сьогодні науково доведено, що їхня унікальність визначається цінностями споживачів, зазвичай, як унікальних особистостей [3, 8]. Тому й вимоги до якості необхідні розглядати як суто індивідуально ціннісно-орієнтовні. Тому й профорієнтаційна робота має бути такою ж.

Одна з особливостей процесу творення у цьому аспекті полягає у тому, що студенти навчаються не індивідуально, а в групах. Тож ціннісно орієнтоване освітнє середовище має формуватися з урахуванням цінностей усіх, без винятку, учасників групи. А те означає, що середовище лише чисто теоретично може бути однорідним. Насправді такого досягти неможливо. Ступінь неоднорідності ціннісно-орієнтованого освітнього середовища може виступати або позитивним фактором успіху (якщо воно прагне мінімуму), або негативним (коли прагне максимуму). Сьогодні таке явище мало враховується. І те призводить до проблем, пов'язаних із комунікаціями та плануванням змісту освітніх програм. А те, за своєю чергою, – до зниження якості освіти. І тут на нас чекає багато теоретичних та інноваційних педагогічних пошуків.

Отже, висновки й перспективи подальших досліджень у даному напрямку можуть бути такими: на сучасному етапі реформування вищої школи велику актуальність мають процесні інновації, котрі мають

забезпечити реалізацію компетентнісного та ціннісно-орієнтованого підходів для забезпечення якостей освіти, у тому числі і перш за все – з врахуванням правильно організованої, сучасної профорієнтації. І вони повинні враховувати особливості освітньої сфери, також – і сучасні її орієнтири на інтеграцію до світового освітнього простору. На нашу думку, найбільш перспективно освітню програму в такому контексті розглядати як так званий «м'який проект» зі специфічними управлінськими завданнями.

Список використаних джерел:

1. Добрянський І., Наумець О., Шагала Л. Адаптація іноземних студентів до навчання в українських ВНЗ в контексті європейського простору вищої освіти. *Молодь і ринок*. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка. 2013. № 5 (100). С. 7–12.
2. Захарченко В. М., Луговий В. І., Рашкевич Ю. М., Таланова Ж. В. Розроблення освітніх програм : Методичні рекомендації за ред. Кременя В. Г. К., ДП НВЦ Пріоритети. 2014. 120 с.
3. Керівництво управління інноваційними проектами і програмами : т. 1, версія 1.2. К. : Наук. світ. 2009. 173 с.
4. Національна рамка кваліфікацій : Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 134. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n/> (дата звернення: 15.01.2022).
5. Освіта: соціальні аспекти в контексті економічного розвитку України : Монографія за ред. професорів Лаптева С. М., Сідака В. С., Денисенка М. П. К. : Університет економіки та права «КРОК». 2014. 410 с.
6. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (дата звернення – 23.01.2021).
7. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
8. Рач В. А. Управління проектами в розвитку суспільства. Прискорення розвитку організації на основі проектного управління. К. : КНУБА. 2009. С. 156–158.
9. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : Монографія. Львів : Вид-во Львівської політехніки. 2014. 168 с.
10. Стратегія розвитку освіти в Україні на період 2021–2031 років. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 18.02.2022).
11. Clark B. J. *Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformations*. Oxford, Pergamon-Elsevier Science. 1998. 180 p.
12. Clark John Bates *Proleksis enciklopedija* (Хорватія). 2009.
13. *The European qualifications framework for lifelong learning (EQF)*. Available at: http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonlyres/90DBE647-5CB6-4846-B88F101180D9E425/4889/TheEQFforlifelonglearning_brochure_EN.pdf.

МЕНЕДЖМЕНТ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

*Денисовець Т. М., Денисовець І. В., Мазан О. Ю.
Полтава, Україна*

Негативні явища, що спостерігаються у політичному, економічному, культурному житті України в останнє десятиріччя, справляють небажаний вплив на формування свідомості молодшої генерації українців. Особливо це стосується дітей, що зростають у соціально несприятливих умовах, тобто коли їхнє найближче оточення не тільки не допомагає їхній оптимальній соціалізації, а дезорієнтує дітей і молодь, штовхає до прийняття антигуманної системи цінностей. У цих умовах держава покладає особливу надію на ефективну діяльність системи освіти, що впроваджує в життя позитивний досвід попередніх поколінь, екстраполюючи його в реалії сучасного світу.

Закон України «Про освіту» (ст. 3) гарантує громадянам України право на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду і характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин. Це право забезпечується:

– розгалуженою мережею закладів освіти, заснованих на державній та інших формах власності, наукових установ, закладів післядипломної освіти;

– відкритим характером закладів освіти, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина;

– різними формами навчання – стаціонаром, заочною, вечірньою, екстернатом, а також педагогічним патронатом.

Формування й реалізація принципів побудови освіти в Україні ґрунтується на загальнолюдських цінностях, основоположних засадах організації освітньої діяльності загалом, традиціях вітчизняної школи, враховує головні завдання, які їй необхідно вирішувати на сучасному етапі. Одним із таких завдань є педагогічне вирішення проблеми виховання соціально занедбаних дітей.

Глибока економічна та соціальна криза в нашому суспільстві, недоліки у роботі державних і, зокрема, правоохоронних органів сприяють суттєвим порушенням прав дитини, невпинному зростанню безпритульності та бездоглядності. В останні роки помітно збільшилась на вулицях наших міст також і кількість безпритульних дітей, що пов'язано з політичними та соціально-економічними змінами, які

відбуваються в Україні.

Дітей із соціальною занедбаністю з достатньою точністю підрахувати неможливо, насамперед тому, що критерії соціальної занедбаності не мають чіткого визначення, однак очевидно, що їхня кількість набагато перевищує кількість безпритульних, які теж, безумовно, характеризуються соціальною занедбаністю.

Значна кількість українських дітей, чиї сім'ї виявились неспроможними у виховному плані, нині виховується у школах-інтернатах. Кількість влаштованих до закладів усіх форм власності для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, збільшується; тенденція цього показника зберігається і сьогодні. А отже, інтерес дослідників до проблем виховної та навчальної роботи у школі-інтернаті зберігається і зростає.

Теоретичні засади діяльності шкіл-інтернатів у останні роки розроблялися в роботах Б. Кобзаря, А. Наточія, Є. Постовойтова, В. Слюсаренка та ін.

Слово «інтернат» походить від латинського слова «internus», що в перекладі означає «внутрішній». Сьогодні у системі освіти України досить скромне місце за чисельністю (близько 700) і дуже важливе за значенням займають загальноосвітні школи-інтернати різних типів (28 типів), вихованцями яких є діти і підлітки з певними соціально-психологічними проблемами у житті і такі, які мають вади у фізичному та розумовому розвитку». В останнє десятиліття відзначається також поява нових шкіл-інтернатів та переформування діючих з орієнтацією на роботу з обдарованими дітьми із сільської місцевості, як це бачимо, скажімо, в с. Ковалівка Полтавського району та інтернаті №1 м. Полтава.

Цілеспрямоване формування особистості дитини в школі-інтернаті передбачає систематичне і комплексне використання принципів, засобів, форм, методів гуманістичного виховання. Результативність виховного процесу залежить від педагогічних умов, серед яких особливо значущим є співвідношення позиції особистості і системи педагогічних впливів.

Спостерігаються два основні варіанти інтернатів нового типу: школи-інтернати виключно для обдарованих дітей та школи-інтернати змішаного типу, де, поміж звичайного соціально детермінованого контингенту у спеціальних класах (зазвичай, старших) навчаються діти, що відзначаються обдарованістю в певній сфері. Особливості навчально-виховного процесу в таких школах ще мають стати предметом дослідницького розгляду, оскільки утворюється цікаве і незвичайне виховне середовище.

Загалом же, школа-інтернат – це навчально-виховний заклад системи народної освіти, що здійснює загальну середню освіту при цілодобовому перебуванні дітей шкільного віку. В окремих випадках

діти, навчаючись у школі-інтернаті, можуть проживати у сім'ях, проте переважна кількість контингенту вихованців постійно проживає у закладі.

Керівником школи-інтернату є директор, що має педагогічну освіту. У штаті закладу передбачено наявність педагогів (учителі, вихователі), адміністративно-господарчого, медичного персоналу, працівників харчоблоку. Незамінною в останні роки визнається посада психолога, що надає значну допомогу педагогічному складу в діагностиці та корекції особистісних відхилень вихованців. Ця обставина доводить наявність характерних для вітчизняної системи освіти зрушень у бік наукової обґрунтованості та систематизації виховних впливів на дитину, дедалі ширше впровадження особистісного підходу в освіті.

Як правило, школи-інтернати розміщуються в типових приміщеннях, частіше декількох, що мають навчальні класи, кабінети, лабораторії, приміщення для трудового навчання і профорієнтації, занять спортом, рекреації, спальні кімнати, вітальні, санітарні вузли, душові, кімнати гігієни дівчаток, приміщення культурно-масового призначення (актова зала, бібліотека, кімнати для гурткових занять, приготування уроків, відпочинку), адміністративно-господарчі приміщення, блок харчування, медичний блок тощо.

До основних завдань інтернатної установи відносяться:

- створення сприятливих умов, наближених до домашніх, що сприяють розумовому, емоційному і фізичному розвитку ;
- забезпечення соціального захисту, педагогічної реабілітації вихованців;
- освоєння освітніх програм, навчання і виховання на користь , суспільства і держави;
- забезпечення охорони і зміцнення здоров'я вихованців;
- охорона прав і інтересів вихованців.

Відзначаючи, що в загальноосвітніх школах-інтернатах здебільшого виховуються сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, та діти з проблемних і матеріально незабезпечених сімей, дослідниця підтверджує, що більшість із них – це педагогічно занедбані діти з негативним життєвим досвідом.

Особливості навчально-виховного процесу в школі-інтернаті зумовлюються, насамперед, тим, що вона являє собою специфічне середовище життя і виховання дитини, яке протягом десятиліть формувало як свої переваги, так і недоліки. Його недосконалість зумовлюється чинниками як суб'єктивними (насамперед, властивостями педагогічного та дитячого колективів конкретного закладу), так і об'єктивними, притаманними даному різновиду закладів у цілому.

Отже, як бачимо, інтернатні заклади – явище вельми неоднозначне. З

огляду на сказане, педагогічний аналіз процесу виховання соціально занедбаних дітей в умовах школи-інтернату не буде достатнім, якщо поза увагою залишиться зміст виховання загалом як інтегруючого чинника усунення соціальних деформацій і забезпечення повноцінного соціального розвитку.

МАЙБУТНІЙ МЕНЕДЖЕР: ОСОБИСТІСНІ ОРІЄНТИРИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ

*Дзекун Ю. О.
Полтава, Україна*

Перш ніж обрати майбутню професію, молода людина повинна як самотужки, так і спираючись на сторонню думку чи допомогу, максимально точно визначити: ким же саме їй, конкретній особі, найбільш доцільно стати, де вона зможе не тільки успішно самореалізуватися, а й отримати прийнятну віддачу, адекватну уявленням про гідне становище в суспільстві та матеріальне забезпечення.

При цьому дуже важливо звернути увагу на таку сторону професії, що привернула увагу майбутнього абітурієнта, як притаманні їй вимоги до нього як до особистості і можливість ці вимоги задовольнити. Адже існує низка характеристик, не маючи яких, важко або й неможливо досягти успіху в окремих галузях, і можливі проблеми варто виявити заздалегідь.

Сьогодні в закладах загальної середньої освіти набуває поширення практика профконсультації, завданнями якої є допомога школяреві [3, с. 37]:

– усвідомлено й обґрунтовано прийняти рішення щодо вибору професії, профілю навчання, місця роботи. Не секрет, що уявлення щодо останнього в школяра часто часто неточні, поверхневі і не відбивають реальної картини;

– розробити основні шляхи і способи освоєння вибраної професії, місця роботи. Ми вважаємо, що в останньому випадку мова повинна йти не лише про освоєння, а й про пошук і розгляд можливих варіантів, що, ймовірно, в дійсності будуть більш виграшними ніж ті, які обиралися спочатку;

– пізнати свої слабкі і сильні сторони та можливості. Саме цей крок часто є досить болісним для дитини і потребує від дорослого особливої тактовності, розважливості, вміння збалансувати позитив та негатив як у особистісних характеристиках дитини, так і в умовах її життя, що можуть як сприяти реалізації зробленого вибору, так і заважати їй.

Зокрема, якщо не брати до уваги можливостей родини як основного донора освіти, на момент остаточного визначення з майбутньою професією учневі необхідно насамперед враховувати, чи має він необхідні для неї здібності з тієї категорії, які надто важко розвинути за період подальшого навчання, і чи не створюватиме омріяна професія для нього проблеми, здатні переважити її привабливі сторони.

До кола таких, досить «вибагливих» професій слід віднести дуже популярну на сьогодні професію менеджера.

Розглядаючи менеджерів як «прошарок професійних управляючих, головним завданням яких є координація й організація діяльності колективів на основі врахування об'єктивних законів і закономірностей, тобто управління на науковій основі» [2, с. 40-41], відзначаємо, що, хоча в основі їхньої професійної діяльності лежить значна сукупність інформації, напрацьованої за понад століття існування менеджменту як наукової галузі і доступної для опанування в освітньому процесі, проте навіть найблискучіші знання самі по собі є недостатніми для того, аби управлінська діяльність була успішною. Вчені пропонують брати до уваги низку якостей, які в своєму поєднанні повинні бути притаманні тому, хто обирає цю професію, і які в певному вигляді мають бути сформовані вже з старших класів ЗЗСО. Сюди, на думку І. Жалінської та В. Артерчука [1, с. 149], відносяться:

– загальні якості (високий рівень інтелекту, фундаментальні знання, достатній досвід). Звісно, щодо школяра ми розуміємо, що фундаментальність знань говорити зарано, але якщо людина має нахили до управлінської діяльності, вона на цей час уже повинна мати певний управлінський досвід у розробці і реалізації дозвіллевих, волонтерських, іміджевих та інших учнівських проєктів, яких у сучасних школах чимало і інтерес до яких для таких дітей є закономірним;

– конкретні якості (ідейно-моральні: світогляд, культура, мотивація; науково-професійні: знання, досвід, компетенція; організаційні якості: уміння добирати і розставляти кадри, планувати роботу, забезпечувати контроль; психофізичні якості: добре здоров'я, схильність до системного мислення, тренувана пам'ять тощо). У нашому випадку, коли про роботу з кадрами ще не йдеться, варто також звернути увагу на розвинений самоконтроль, що, зазвичай, добре простежується в навчальній діяльності, здатність раціонально розраховувати зусилля, розумно розпоряджатися своїм часом тощо. Не останню роль відіграють також біопсихічні властивості, і зокрема, тип темпераменту: інтроверту, а надто меланхолікові, керівна діяльність даватиметься важко, причому, не лише з технологічної точки зору, але й буде виснажливою в психоемоційному плані;

– специфічні особистісно-ділові якості (комунікабельність,

емпатійність, стресостійкість, красномовство тощо). Саме ці якості досить легко простежуються у школярів, але вони повинні поєднуватися з попередніми двома групами, аби в сукупності забезпечувати успішну управлінську діяльність.

Отже, вибір управлінської професії – серйозний крок, у готовності до якого повинна бути аргументована впевненість як самого учня, так і педагогів, що повинні допомогти йому об'єктивно оцінити свої можливості.

Список використаних джерел:

1. Жалінська І.В., Артерчук В.О. Сучасні підходи до розвитку особистості керівника. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 148-153.
2. Полуяктова О. В. Підготовка менеджерів та практиків управління. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2018. Вип. 21. С. 39-43.
3. *Професійна орієнтація старшокласників: теорія і практика: науково-методичний посібник [для вчителів] / За ред. О. В. Мельника. – К.: “Четверта хвиля”, 2009. – Вип. № 1. – 230 с.*

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА

*Донець Ю. В., Барбінова А. В.
Полтава, Україна*

Краєзнавство належить до типу комплексних наук. Воно поєднує в собі природознавчі, історичні, мистецтвознавчі відомості, факти з історії літератури та науки. Єдність цих наук навколо краєзнавства полягає в тому, що одна місцевість містить відомості з різних наук, що становлять комплексне уявлення. Визначна особливість та сила краєзнавства в тому, що воно приділяє велику увагу окремим персоналіям, історії науки, історії літератури, історії архітектури місцевого оточення.

Наукові основи проблеми патріотичного виховання досліджувалися в працях класиків педагогічної науки Г. Ващенко, О. Духновича, А. Макаренка, І. Огієнка, С. Русова, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

Краєзнавство – це комплекс наукових дисциплін, різних за змістом і методами дослідження, таких, що ведуть до єдиної мети – наукового і всебічного пізнання краю [3].

Краєзнавчі дослідження сприяють підвищенню культурного рівня широкого кола громадськості шляхом створення нових та поповнення існуючих музейних та архівних колекцій, співпраці зі спеціалістами,

вивченню наукової літератури. Краєзнавча діяльність ґрунтується на фактах в області історії, мистецтвознавства, літературознавства, природознавства. У збиранні краєзнавчих матеріалів можуть приймати участь як висококваліфіковані вчені різних спеціальностей, так і учні шкіл різного віку за завданням більш досвідчених дослідників, вчителів.

Основними джерелами краєзнавства є:

– краєзнавча бібліографія – інформація про літературу регіону, яка вийшла в минулому, або виходить тепер. Її завданням є виявлення, облік і характеристика краєзнавчої літератури. Краєзнавча бібліографія досить різноманітна за видом видань, за призначенням і повнотою відбору літератури, за періодичністю випуску і періодом, який охоплюється а також за тематикою. Майже в усіх обласних, а також у багатьох міських і районних бібліотеках, крім загальних каталогів, є спеціальні каталоги краєзнавчої літератури;

– картографічні джерела (архіви музеїв, державні архіви) – слугують як джерелом інформації, так і засобом для демонстрації результатів, одержаних іншими способами;

– усні джерела – усна народна творчість: казки, легенди, думи, пісні, прислів'я, приказки тощо. До усних джерел можна також віднести і бесіди, у вигляді зустрічей з певними людьми;

– офіційні джерела – документальна спадщина. Крім того, архіви можуть бути в музеях (державних, громадських, художніх, меморіальних, краєзнавчих) та бібліотеках.

– статистичні джерела;

– спостереження – огляд різноманітних об'єктів і процесів;

– друковані джерела – підручники, довідники, енциклопедії, путівники, карти, журнали, газети тощо;

– пам'ятки історії та культури, пов'язані з історичними подіями в житті краю, розвитком суспільства і держави, а також твори матеріальної і духовної діяльності, які мають історичну, наукову, художню та іншу культурну цінність [2].

Сучасними науковими дослідженнями встановлено, що краєзнавство виконує такі основні функції:

– *педагогічна* – показує краєзнавство як дидактичний принцип, за допомогою якого можна підвищити ефективність навчально-виховного процесу в освітніх закладах, успішно отримувати знання про природу й життєдіяльність людини, допомагати формувати практичні уміння і навички;

– *навчальна* – показує краєзнавство як окремий базовий курс елементарних природничих наук, з яких починається вивчення систематичних курсів історії, географії.

– наукова – визначає краєзнавство як структурну складову географічної науки з усіма притаманними їй методами дослідження. Виступає як важливий інструмент комплексного пізнання певної території, що фактично визначає його предмет та наукові засади. Теорія наукового краєзнавства органічно пов'язана з теорією географічної науки, насамперед, із країнознавством. Відмінність між ними полягає не в теорії, а в масштабах територіального об'єкта дослідження.

Краєзнавство є важливим чинником патріотичного виховання підростаючого покоління. Патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямів національної системи виховання і передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності відстоювати державні інтереси Батьківщини. До засобів патріотичного виховання належать рідна мова, вітчизняна історія, українська література, рідна природа, українська культурно-духовна спадщина тощо.

Патріотизм – це глибинне усвідомлення індивідом своєї єдності з Батьківщиною як окремою духовною, суспільно-політичною, економічною, культурною, територіальною і т. п. цілісністю. Визнання себе часткою цієї цілісності породжує явище патріотизму. Непатріотичних держав та націй просто не існує.

Л. Козаченко та Ж. Клименко пропонують декілька категорій поняття «патріотизм». У широкому соціально-культурному розумінні патріотизм трактується як активна причетність до її історії, культури, її досягнень і проблем. Як сутнісних суб'єкта патріотизму виступає особистість, соціально-значущим завданням, якої є усвідомлення своєї історичної, культурної, національної та духовної приналежності до Батьківщини [1].

Розглядаючи історію становлення краєзнавства у педагогічній діяльності, педагогічне обґрунтування ідеї вивчення краєзнавства в школі знаходимо в працях видатного чеського педагога Я. Коменського та французького філософа Ж.-Ж. Руссо. Теоретичні засади розробив у своїх працях відомий український педагог К. Ушинський, який уперше дає визначення краєзнавства як педагогічного поняття, виділяючи в ньому суспільно-економічний, освітньо-виховний і методичний аспекти. Він обґрунтовує необхідність вивчення в початковій школі предмета, який називає «Батьківщинознавством», указуючи на потребу пізнання своєї місцевості у взаємозв'язку з працею й побутом населення.

Органічне з'єднання навчальної та краєзнавчої роботи зі вивчення сторінок історії та культури рідного краю започатковує у дітей любові до Батьківщини, бо по-справжньому любити можна те, що дуже добре знаєш. Активне включення дітей в діалог з навколишнім світом сприяє розвитку їх творчих здібностей, самостійності і відповідальності. В результаті краєзнавчої діяльності в учнів формується почуття

патріотизму, виховуються такі якості, як гордість за рідний край, бережливе ставлення до історичних культурних пам'яток та бажання примножувати здобутки української культури.

Список використаних джерел:

1. Козаченко Л., Клименко Ж. *Формування національної свідомості дошкільників засобами музейної педагогіки. Вихователь-методисті дошкільного закладу. 2009. №4. С. 11–16.*
2. Кондратенко Р. В. *Виховання креативної особистості дошкільника засобами музейної педагогіки. 2012. №3 (36). С. 33–36.*
3. Червінська І. Б. *Методика виховної роботи в початковій школі: теорія і практика: навчально-методичний комплекс. Івано-Франківськ: В-во «Симфонія Форте», 2013. – 332 с.*

**КЕРІВНИК НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК МЕНЕДЖЕР
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

*Єзерський І. С.
Полтава, Україна*

Проблема підвищення ефективності освітнього процесу шляхом розвитку інноваційного стилю управління загальноосвітнього навчального закладу, який спрямований на реформування школи є надзвичайно актуальним. На думку Л. Даниленко освітня інновація це процес створення, поширення й використання нових засобів для вирішення важливих педагогічних проблем; результат творчого пошуку оригінальних нестандартних розв'язків для різноманітних педагогічних проблем; актуальні, значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними в контексті еволюції освіти і позитивно впливають на її розвиток; продукти інноваційної освітньої діяльності, які характеризуються процесами створення, розповсюдження та використання нового засобу в галузі педагогіки та наукових досліджень; різні нововведення в діяльності навчально-виховних закладів, у здійсненні навчально-виховного процесу [2; 3].

Інновації в управлінні закладу освіти дозволяють підняти на більш високий рівень планування, організацію та інші управлінські функції керівника, удосконалити організаційну структуру школи, що створює сприятливі умови для професійного і творчого зростання педагогів, впливає на якість навчально-виховного процесу, підвищує конкурентоспроможність шкільного закладу [1].

Сучасний директор загальноосвітнього навчального закладу має забезпечувати випереджальний, інноваційний характер навчання:

пропонувати завдання, які важливі сьогодні та стануть ще важливішими завтра, а також знаходити шляхи їх вирішення. Директор – менеджер інноваційної діяльності, і це зобов'язує його мислити стратегічно, бути далекоглядним, працювати над створенням досконалої системи управління. Удосконалення управлінської діяльності директора школи потребує пошуку науково-обґрунтованих теоретичних положень, методологічно вивірених шляхів, засобів, педагогічних умов, які сприяють ефективності розвитку інноваційного потенціалу школи щодо конкретного нововведення, а саме: зацікавленість учасників інноваційної діяльності в позитивному кінцевому результаті; компетентність учасників інноваційної діяльності щодо реалізації нововведення, співвідношення цілей школи з новою педагогічною ідеєю, наявність сторін відповідальних, за процес і результати апробації нововведення; узгодженість інтересів між суб'єктами інноваційної діяльності, з одного боку, та з адміністрацією (педагогічним колективом, батьками) – з іншого. Особливе значення мають визнання та підтримка нововведення з боку органів державного управління та громадськості.

Упровадження інноваційних технологій у сферу управлінської діяльності закладів середньої освіти це складний процес, що дає змогу створити відповідні умови для оперативного й ефективного прийняття керівником управлінського рішення, Серед управлінських інновацій виділяємо: поступове оновлення і вдосконалення змісту, методів управлінської діяльності керівника школи, засобів управління, громадсько-державні, регіональні, модульні, проектні моделі управління, що в кінцевому підсумку, впливають на якість освітнього процесу [4].

Планування інновацій – один із основних елементів системи внутрішнього управління інноваційною діяльністю школи. Це система розрахунків, спрямована на вибір і обґрунтування цілей інноваційного розвитку школи і підготовку рішень, необхідних для їх досягнення. За цих умов керівник загальноосвітнього закладу визначає перспективу розвитку своєї установи з урахуванням соціального замовлення суспільства і чітко сформулювати мету інноваційної діяльності.

Для забезпечення позитивного впливу інновацій на якість освітнього процесу в сучасній школі необхідний системний аналіз та оцінка ефективності інноваційної діяльності. Такий аналіз має здійснювати педагогічний колектив школи, щоб самим оцінювати зміни в освітній системі і динаміку розвитку школи. Аналіз якості інноваційної діяльності передбачає вивчення сукупності властивостей (характеристик) інноваційної системи школи. Основними властивостями, критеріями оцінки інноваційної системи є: чутливість педагогічного колективу до проблем; сприйнятливність до інновацій [5].

В умовах упровадження інноваційної системи керівник навчального закладу виконує обов'язки менеджера, який інтегрує педагогічні ідеї. Він аналізує стан колективу, розуміє мотиви поведінки своїх підлеглих, спонукає підлеглих до продуктивної роботи, стимулює їхнє професійне зростання, створює максимально сприятливі відносини у колективі для продуктивної роботи, дає особистісно зорієнтовані, зрозумілі завдання підлеглим, ефективно контролює роботу підлеглих; адекватно оцінює своїх підлеглих, їхні можливості та інтереси, попереджає та вирішує конфлікти в колективі, будує ділове спілкування з підлеглими відповідно до їх індивідуальних особливостей та ситуації. І це далеко не повний перелік робіт з управління персоналом, що покладаються на директора. Діяльність керівника буде продуктивною у разі ефективного управління освітньою системою як соціокультурним середовищем, що розвивається з урахуванням особистісного потенціалу вчителів та інноваційного потенціалу школярів. Без компетентної, злагодженої команди інноваційних ідей не буде. Тому першочерговим завданням директора школи як керівника є формування згуртованого колективу, який готовий до впровадження освітніх інновацій, які готові підвищити ефективність розвитку творчих здібностей своїх учнів за допомогою включення до освітньої діяльності засобів навчання, що стимулюють творчу діяльність учнів.

Інноваційний потенціал школярів передбачає наявність досвіду творчих справ, колективної діяльності, здатності до самостійної навчальної діяльності та саморозвитку, достатній загальнокультурний рівень, різноманітні інтереси. Важливою складовою інноваційного потенціалу є здатність навчального закладу до створення інноваційного середовища: наявність високого освітньо-культурного рівня батьків школярів, можливостей залучення науковців консультантів з інноваційної роботи та співпраці з закладами вищої освіти, позашкільних закладів та установ, підприємств тощо.

На наш погляд, організуючи роботу з колективом, для формування інноваційного соціокультурного середовища освітньої установи керівник навчального закладу має спиратися на місію закладу; враховувати програмні документи, що орієнтують розвиток системи загальної освіти на індивідуалізацію, формування практичних навичок та фундаментальних умінь, ставлять завдання забезпечення якісної освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства кожного громадянина; регламентує стандарти роботи у школі; закладає основні цінності; на яких базується вся діяльність освітнього закладу.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л. Інноваційні процеси в системі загальної середньої освіти особливості управління // *Освіта і управління*. – 2003. – т. 6. – №3. – С. 97–104.
2. Даниленко Л. Освітній менеджмент : Навчальний посібник / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
3. Даниленко Л. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти // *Післядипломна освіта в Україні*. – 2003. – №3. – С. 70–74.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с. (Альма-матер).
5. Ковальчук О. Інноваційна робота як проблема професійного удосконалення вчителя // *Директор школи, ліцею, гімназії*. – 2002. – №1-2. – С. 51–52.

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ
ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ЗОРУ ШКОЛЯРІВ НУШ**

Жила А. О.
Кременчук, Україна

Науковий керівник: *Шерстюк Ольга Василівна,*
учитель біології Кременчуцького ліцею № 4 «Кремінь»
Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Реформа освіти, яка найбільше торкнулася початкової школи, реалізується у впровадженні Концепції «Нова українська школа» (НУШ), у створенні нових освітніх стандартів початкової школи, в оновленні й перегляді навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Сьогодні при формуванні освітнього середовища варто враховувати наскрізні змістові лінії, що є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, навчальних предметів та предметних циклів. Зокрема, завданням наскрізної лінії «Здоров'я і безпека» є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя й формувати навколо себе безпечне життєве середовище.

Реалізацію права дітей на якісну освіту у сфері особистого здоров'я, безпеки, соціальної інтеграції в рамках НУШ мають забезпечувати:

- навчання учнів на основі розвитку життєвих навичок;
- підготовка педагогічних працівників на засадах компетентнісного підходу;

– створення безпечного й дружнього до дитини навчального середовища.

Зазначені напрями дій є взаємопов'язаними і взаємопідримувальними.

Тому головне завдання сьогодення – формування ціннісних орієнтацій на збереження здоров'я, підтримка життєвого оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості, створення емоційно комфортного освітнього середовища для учнів НУШ [3].

Однією з найбільш актуальних педагогічних проблем сьогодення є охорона зору дітей. Це зумовлено тим, що впродовж останніх років в Україні відмічається тенденція зростання рівня захворюваності та поширеності хвороб ока серед дитячого населення. Причиною такої ситуації є різке скорочення рухової активності сучасних школярів, збільшення зорових навантажень, пов'язаних з комп'ютеризацією навчального процесу. Сьогодні більше 50% школярів страждає короткозорістю. За даними МОЗ України, лише за останні 10-15 років значно зросла кількість дітей з патологією органу зору. Близько 840 тис. дітей страждають на різні офтальмологічні захворювання: короткозорість, далекозорість, косоокість, астигматизм, амбліопію [2]. Наведені показники захворюваності та поширеності хвороб органа зору засвідчують недостатню ефективність заходів, які здійснюються в Україні щодо їх профілактики.

У межах програми ВООЗ «Зір-2020. Право на зір» проблема патології органа зору у дітей виділена як один з провідних пріоритетних напрямків для консолідації зусиль з ліквідації порушень зору. Лише спільними зусиллями лікарів і освітян можна вирішити зазначену проблему. Саме тому питання профілактики порушень зору у дітей посідають вагомe місце в здоров'язбережувальних технологіях під час організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Через пандемію Covid-19 школярі значну частину навчального року були змушені вчитися дистанційно, використовуючи комп'ютери, планшети та смартфони. Гаджети – це дуже велике навантаження на зір. Урок за таким пристроєм не повинен перевищувати норм [6].

Такі зміни організації освітнього процесу не могли не вплинути на здоров'я очей дітей.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що стосовно проблеми профілактики порушень зору, переважна більшість робіт стосується питань гігієнічної оцінки, нормування зорової роботи школярів та санітарно-гігієнічного забезпечення навчальної діяльності в умовах школи. Дослідниками (Н. М. Орлова, 2014; А. О. Костецька, 2014; С. І. Стефанишин, 2011; О. Юрченко, 2011) достатньо глибоко вивчені причини виникнення зорових розладів, розроблені шляхи їх запобігання і

корекції при дотриманні основ гігієни, режиму дня, правильного харчування, оздоровлення організму, розроблена система фізичного виховання школярів із порушенням зору [4, 2, 8, 9].

Питання стосовно дотримання гігієнічно регламентованого режиму дня, роботи на комп'ютері висвітлено в публікаціях учених-гігієністів (Л. С. Вавіна 2008; Н. С. Полька, 2008 та ін.) [1, 5].

Наведені факти підтверджують актуальність розробки наукових принципів, методів і організаційних форм здоров'язбережувальних технологій в профілактиці порушень зору у дітей.

Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених профілактиці порушень зору у дітей і підлітків, недостатньо дослідженими залишаються такі аспекти даної наукової проблеми:

– до теперішнього часу не існує оздоровчих педагогічних програм, спрямованих на запобігання чинникам ризику порушень зору у школярів в режимі навчального дня, де зорове навантаження особливо велике;

– не достатнім є впровадження існуючих здоров'язбережувальних технологій в профілактиці порушень зору у дітей і підлітків, їх удосконалення, аналіз та ефективність.

У межах програми ВООЗ «Зір-2020. Право на зір» проблема патології органа зору у дітей виділена як один з провідних пріоритетних напрямків для консолідації зусиль з ліквідації порушень зору. Лише спільними зусиллями лікарів і освітян можна вирішити зазначену проблему. Саме тому питання профілактики порушень зору у дітей посідають вагоме місце в здоров'язбережувальних технологіях під час організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

Таким чином, відповідно до поставлених завдань, нами зроблено наступні висновки:

1. Виявлено системоутворюючі фактори профілактики порушень зору школярів НУШ.

2. Визначено педагогічні умови використання здоров'язбережувальних технологій для профілактики порушень зору школярів НУШ.

Щодо першої умови (професійна компетентність педагогів закладу, слід зазначити, що проблема профілактики порушень зору школярів НУШ вимагає злагоджених дій від усього персоналу закладу. У зв'язку з цим стає важливою спеціально організована підготовка вчителя, який умітиме змодельовати і спроектувати освітнє середовище, де всі учасники начального процесу відчуватимуть захищеність, емоційний комфорт, задоволеність основних потреб, зберігатимуть і зміцнюватимуть своє здоров'я. Предметно-розвивальне середовище має бути для дітей інформативним, задовольняти їх вікові потреби в новизні, перетворенні й самоствердженні.

Саме такий підхід до розуміння сутності впливу сучасного освітнього простору на розвиток особистості має стати підґрунтям нового бачення освіти в НУШ.

Щодо другої педагогічної умови (стимулювання взаємодії дітей у розвивальному виховному просторі, добір ефективних методів та форм), то нами встановлено, що при профілактиці порушень зору школярів під час освітнього процесу необхідно дотримуватись підсилення мотивації пізнавально-творчої діяльності учнів, яка передбачає особистісну значимість для кожного, направленість навчання на зміну мотивів в сторону переваги внутрішніх мотивів над зовнішніми.

Третьою умовою нами визначено вмотивованість батьків щодо формування в учнів початкових класів ціннісного ставлення до здоров'я та життя. Дуже важливо, щоб батьки знали, що порушення зору у дитини може відбуватися через спадковість, при надмірному навантаженні на очі, при поганому освітленні під час роботи, після тривалого перебування за телевизором, комп'ютером, планшетом або іншим гаджетом. Щоб зберегти природну гостроту зору треба дотримуватись правильного раціону харчування. Продукти, що покращують зір, містять масу корисних з'єднань, зокрема, вітаміни А, С, В₂ та інші, які захистять очі від дії шкідливих чинників. Це: чорниця, чорна смородина, гарбуз, чорний шоколад, морква, кисломолочний сир, жирна риба, шпинат, щавель, цитрусові, капуста, яєчний жовток і вершкове масло, печінка, кукурудза тощо

Важливо регулярно приходити на огляд до офтальмолога. Завжди звертати увагу на зміни в поведінці дитини. Має насторожити, якщо дитина стала часто примружуватися, сильно нахилитися над книгою, сутулитися або скаржитися на головні болі або запаморочення. У разі первинних ознак порушень зору, при скаргах дитини на «сухість», «сльозоточивість», «біль в очах» терміново потрібно якнайшвидше відвідати офтальмолога. Це може врятувати зір дитини та допоможе зробити своєчасні заходи й пройти курс лікування очей дитини.

Організувавши правильні умови для сну і занять та подбавши про розпорядок дня і харчуванні своєї дитини, батьки створюють всі необхідні умови для того, щоб у дитини був відмінний зір.

У ході педагогічного експерименту в Кременчуцькому ліцеї № 4 «Кремій» на констатувальному етапі роботи було встановлено, що в 4-Б класі є 13 учнів з порушеннями зору. На формуючому етапі нами систематизовано методологічні аспекти, створено Модель профілактики порушень зору школярів НУШ.

Для забезпечення змістовно-методичних засад Моделі було розроблено програму НУШ «Попередження порушень зору в режимі дня школярів».

На контрольному етапі було проведено повторне дослідження з допомогою батьків на таблиці для перевірки зору. І в цій перевірці маємо кращі результати – зір дітей не знизився, а для деяких – поліпшився.

Список використаних джерел:

1. Вавіна Л. Врахування порушення зору дітей під час навчання в школі. Початкова школа. 2006. № 11. С. 58–60.
2. Костецька А. О. Медико-організаційна технологія оптимізації моніторингу порушення зору у школярів: дис. на здобуття наук. ступ. канд. мед. наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина / А. О. Костецька. – К., 2014. – 190 с.
3. Нова українська школа: поради для вчителя (навчально-методичний посібник) / під за ред. Черкез І. Б., Унгурян І. К. Чернівці: ППОЧОВ, 2018. 164 с.
4. Орлова Н. М., Костецька А. О. Поведінкові чинники ризику патології органа зору у міських школярів. Український медичний часопис. 2014. № 1(99). С. 156–164.
5. Полька Н. С., Яцковська Н. Я., Джуринська С. М., Платонова А. Г. Гігієнічна оцінка візуального оточення дітей молодшого шкільного віку. Довкілля та здоров'я. 2010. № 3. С. 55–57.
6. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти: Наказ МОЗ від 25.09.2020 № 2205 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>
7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>.
8. Стефанишин С. І. Профілактика порушення зору молодших школярів засобами фізичного виховання / С. І. Стефанишин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bestreferat.ru/referat-136961.html>
9. Юрченко О. Особливості фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку з вадами зору. Спортивний вісник Придніпров'я. 2011. № 2. С. 85.

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПРИРОДНИЧИХ НАУК, ФІЗИКИ, ХІМІЇ, БІОЛОГІЇ**

Іщенко В. І., Ханнанова О. Р.
Полтава, Україна

На сучасному етапі реформування вищої освіти в Україні особливої актуальності набувають завдання покращення професійної підготовки майбутніх учителів, формування soft skills, кардинальної зміни чи удосконалення форм і методів навчання з метою зменшення відмінностей між реальним рівнем підготовки майбутніх фахівців і запитами роботодавців. Випускникам закладів вищої педагогічної освіти,

необхідно мати так звані «м'які» компетенції, які можуть розвиватися завдяки спеціальному навчанню, або наявному досвіду, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Цю проблему допомагає вирішити застосування інноваційних технологій навчання, які, на відміну від традиційних, базуються на активній взаємодії учасників освітнього процесу, при цьому основна увага приділяється взаємодії слухачів між собою [1].

Майбутньому вчителю природничих наук, фізики, хімії, біології необхідні особистісні, професійні та корпоративні компетентності, які тісно пов'язані з рівнем сформованості навичок комунікації і володіння публічним мовленням, умінням здійснювати ефективний мовленнєвий вплив на учнів, колег, батьків, вмінням переконувати, аргументувати. Підготовку таких фахівців за освітньою програмою «Середня освіта (Природничі науки)» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка розпочали із 2018 року.

У професійній підготовці педагогів особливо необхідні спеціальні навички мовленнєвого спілкування в усній і письмовій формі: уміння задавати запитання, обґрунтовувати і адекватно формулювати рішення в освітній практиці, безпомилково тлумачити словесні повідомлення, що містять ту чи іншу предметну інформацію, виступати публічно у регламентованих соціальних ситуаціях спілкування, адекватно перетворювати усне мовлення на письмовий виклад, застосовувати спеціальні лінгвістичні знання для найбільш повного психологічного розуміння особистості, мотивів її поведінки тощо [2; 4; 5]. Зрозуміло, що формування soft skills у студентів має відбуватися, насамперед, під час освітнього процесу.

Згідно з аналізом наукової літератури існує два підходи до формування soft skills [3]. Перший – навчати безпосередньо під час опанування здобувачами нормативних дисциплін загальної та професійної підготовки. Зміст освітніх компонентів освітньої програми «Середня освіта (Природничі науки)» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Психологія», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності», «Методика навчання біології», «Методика навчання фізики», «Методика навчання хімії», «Методика навчання природничих наук», «Навчальна практика з біології», «Навчальна практика із природничих наук», «Виробнича педагогічна практика» дає змогу сформувати не лише загальні та фахові компетентності, але й соціальні навички, серед яких: здатність до колективних дій, знання основних способів і засобів міжособистісної

комунікації, практичний досвід комунікації державною та іноземною мовами, уміння постійно збагачувати власне мовлення, застосувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності, здатність займати активну життєву позицію та розвивати лідерські якості, виробляти власну стратегію і тактику професійної поведінки з урахуванням інтересів колективу, навички роботи в команді.

Пропонуються для вивчення студентам вибірккові компоненти, спрямовані на формування soft skills. Зокрема, для здобувачів освітньої програми «Середня освіта (Природничі науки)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти запроваджено курс «Soft skills в професійній кар'єрі фахівця», який сприяє формуванню у студентів необхідних теоретичних знань щодо soft skills як універсального засобу побудови власної професійної траєкторії, набуття практичних навичок самовдосконалення базових складових soft skills. Майбутні вчителі природничих наук, фізики хімії, біології навчаються визначати психологічну сутність та ключові категорії soft skills; усвідомлювати їх роль і функції у процесі побудови професійної кар'єри; демонструвати уміння доцільно обирати шляхи оволодіння мінімальним колом професійно важливих «м'яких навичок»; застосовувати технологічні аспекти формування їх базових характеристик.

Другий підхід – використовувати потенціал нормативних дисциплін у поєднанні з позанавчальною виховною роботою. Такий підхід забезпечується застосуванням інтерактивних освітніх технологій навчання, які передбачають моделювання життєвих ситуацій, вирішення творчих завдань, спільне розв'язання проблем тощо. У ході діалогового навчання здобувачі навчаються критично мислити, розв'язувати складні проблеми на підставі аналізу обставин і відповідної інформації, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях.

Для цього на заняттях зорганізовується індивідуальна, групова і робота в парах, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, здійснюється опрацювання документації, різних джерел інформації тощо. Викладачі на своїх заняттях надають перевагу методам: мозкового штурму, який дає можливість здобувачам вирішити складні завдання та висловити якомога більшу кількість ідей за невеликий проміжок часу; «круглий стіл», де студенти можуть обґрунтовано поставити запитання із теми обговорення, аргументувати підходи до їхнього вирішення, а також повідомити про власний практичний досвід; дискусія, як один із активних методів проведення занять, спрямований на толерантне спілкування; ситуаційний аналіз дозволяє студентам, ознайомившись з описом проблеми, самостійно проаналізувати ситуацію, діагностувати проблему та запропонувати свої ідеї рішення. Зокрема, під час опанування

навчальної дисципліни «Загальна екологія» здобувачі активно включаються в дискусії щодо впливу екологічних факторів на біоту, визначення причин деградації та шляхів охорони біорізноманітності. Презентують власну програму заходів із збереження середовищ існування живих організмів. Застосування певних інтерактивних методів навчання залежить від завдання та умов кожного виду занять. При цьому у підготовці майбутніх учителів викладачі застосовують кілька методів навчання в різних комбінаціях.

Спрямованими на формування соціальних навичок є діяльність наукових гуртків та проблемних груп. На природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка проводяться традиційні позааудиторні заходи: посвята у студенти, олімпіади і турніри, екскурсії, екологічні акції, участь у спортивних змаганнях, квести тощо.

Таким чином, як доводить практичний досвід, формування soft skills здобувачів освітньої програми «Середня освіта (Природничі науки)» першого (бакалаврського) рівня починається з першого року навчання. Досягненню поставленої мети сприяють завдання, побудовані на принципах педагогічної спрямованості, розвитку творчої активності, рефлексивності, урахування особистісних особливостей майбутніх учителів. На сучасному етапі розвитку суспільства в закладах вищої педагогічної освіти здійснюється поступовий перехід від транслятивної (лекційно-семінарської) моделі навчання до інноваційної, яка передбачає активне використання на заняттях інтерактивних методів (мозкового штурму, ділових ігор, круглих столів, дискусій, ситуаційного аналізу тощо), які сприяють ефективному формуванню «м'яких» навичок.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. *Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник*. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Шевчук П., Фенрих П. *Інтерактивні методи навчання : навч. посібник*. Щецін : WSAP, 2005. С. 7–23.
3. Коваль К. О. *Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування*. Вісник Вінницького політехнічного університету. 2015. № 2. С. 162–167.
4. Кожушкіна Т. Л. *Міжособистісна взаємодія як складова частина «soft skills» студентів педагогічного коледжу*. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Вип. 63. 2018. С. 77–82.
5. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. І. Пометун, А. В. Пироженко ; ред. О. І. Пометун*. К. : А.С.К., 2004. С. 8–24.

СКЛАДАННЯ ПРОТОКОЛУ ПРО НАМІРИ ЯК ЕЛЕМЕНТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ В РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ

*Калініченко І. Ю.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Школяр Сергій Петрович,*
кандидат технічних наук, доцент
кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Всебічна підтримка територіальної громади міста передбачає виконання регіональних програм, зокрема Плану реалізації Стратегії економічного розвитку Полтавської міської територіальної громади на період 2021–2023 [1] та подальші роки. В рамках концепції сталого розвитку така програма повинна бути тісно пов'язана з попередніми інноваційними програмами різного рівня, – регіонального, державного, міжнародного [2-4].

Напрямки реалізації програми передбачає виявлення замовником, а саме органом місцевого самоврядування – Полтавською міською радою, виконавців проєктів через конкурсний відбір. При цьому участь конкретного проєкту в програмі вимагає його проходження низки процедур, підписання стартових документів, серед яких є протокол про наміри.

При складанні протоколу про наміри слід дотримуватися певної типової форми, в якій прописати наступні його основні пункти. По-перше, місце та дату його підписання, наприклад, м. Полтава, 23 лютого 2022 р.

Наступними визначаються сторони, які укладають даний протокол. Це можуть бути фізичні або, як правило, юридичні особи. В разі, коли сторонами є юридичні особи, вказуються їх відповідні назви, керівники, підстави ведення діяльності. Наприклад, Товариство з обмеженою відповідальністю «Калініченко ЛТД» «Сторона 1» (Проєкт) в особі директора керівника проєкту (вказується посада, прізвище, ім'я, по батькові), що діє на підставі статуту з однієї сторони та Полтавська міська рада «Сторона 2» (Реципієнт) в особі Полтавського міського голови міста Полтава Мамаєв Олександр Федоровича, що діє на підставі статуту 29 грудня 2020 року (в подальшому разом іменуються «Сторони», а кожна окремо – «Сторона») уклали цей Протокол про наміри (надалі іменується «Протокол») про наступне:

Полтавський міський голова від імені територіальної громади міста:

1. Забезпечує організаційну підтримку виконання процесу розробки, включаючи створення експертного Комітету з реалізації Проекту міжнародної технічної допомоги Утеплення гуртожитку №3 ПНПУ ім. Короленка» подаді Проект, його підкомітетів, робочих груп, до роботи в яких залучаються депутати Полтавської міської ради, працівники виконавчих органів Полтавської міської ради, активні представники підприємницьких кіл, представники громадськості міста Полтави, сприяє їх участі в роботі Комітету.

2. Забезпечує організаційну підтримку щодо прийняття та впровадження міською радою, її виконавчими органами стратегії реалізації Проекту.

3. Призначає координатора з питань реалізації Проекту, який здійснює організаційне забезпечення роботи Комітету з реалізації Проекту у відповідності із взаємно узгодженим графіком роботи Комітету, забезпечує зв'язок членів Комітету та основний контакт між Проектом та Реципієнтом.

4. Сприяє виконанню Реципієнтом завдань з підтримки процесу реалізації Проекту, включаючи складання Профілю громади, організацію засідань Комітету, його підкомітетів і робочих груп, винесення у встановленому порядку на розгляд міської ради розробленого Проекту.

5. Надає відповідно до вимог Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» підтримку підрозділу (департаменту, управлінню або відділу) в структурі виконавчих органів Полтавської міської ради, який відповідатиме за реалізації Проекту.

6. У межах повноважень сприяє виконанню реалізації Проекту.

7. Сприяє поширенню позитивного досвіду реалізації Проекту в інших гуртожитках ПНПУ та інших університетів.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Калініченко ЛТД»:

1. Призначає керівника Проекту.

2. Здійснює методичне забезпечення і надає послуги зі сприяння на всіх етапах розробки і впровадження та реалізації Проекту.

3. Забезпечує експертний аналіз даних і результатів досліджень, отриманих під час здійснення процесу планування Проекту.

4. Забезпечує надання консультаційних послуг з питань, які належать до сфери взаємного співробітництва:

– планування, включаючи процес створення Комітету, організації його діяльності, рекомендації щодо заходів, які можна здійснити для прискорення реалізації Проекту;

– заохочення інвестицій для реалізації Проекту;

– стандартів якості реалізації Проекту.

5. Надає експертну консультативну підтримку щодо процесу реалізації Проекту.

6. Запрошує представників міста Полтави до участі реалізації Проекту.

Заключні положення включають наступні пункти.

1. Протокол про наміри набуває чинності з моменту його підписання Сторонами та діє до 31 грудня 2023 року.

2. Кожна Сторона може припинити дію цього Протоколу будь-коли шляхом надіслання відповідного письмового повідомлення іншій Стороні за три місяці. Закінчення строку чинності або припинення дії цього Протоколу про наміри не буде впливати на правомірність або тривалість будь-якої діяльності, яка була розпочата Реципієнтом до припинення його дії, але не завершена на момент закінчення строку чинності або припинення дії.

3. Сторони виконують свої зобов'язання відповідно до цього Протоколу про наміри та календарного плану, який буде визначений під час початкових зустрічей у процесі планування.

4. Підписання Протоколу про наміри є необхідною умовою початку надання технічної допомоги Реципієнтові та фінансування реалізації Проекту спонсорами та іншими зацікавленими особами.

5. Протокол про наміри складено українською мовою в двох примірниках по одному примірнику для кожної зі сторін.

6. Сторони встановлюють наступний строк реалізації положень цього Протоколу 2 роки з початку реалізації.

7. У разі, якщо Сторони протягом строку реалізації положень цього Протоколу не здійнять дії, передбачені цим Протоколом, і не складуть додаткового протоколу про встановлення нового строку, цей Протокол втрачає свою чинність.

8. Чергова зустріч представників Сторін відбудеться 1 травня 2022 року за адресою: м. Полтава вул. Соборності 36, а наступні зустрічі мають відбуватися за місцезнаходженням кожної із Сторін (почергово) із періодичністю 1 місяць.

9. Протягом строку реалізації положень цього Протоколу сторони домовляються про самостійне несення витрат на прийом представників іншої Сторони.

10. Цей Протокол не є попереднім договором у розумінні ст. 635 Цивільного кодексу України та ст. 182 Господарського кодексу України та не покладає на Сторони юридичних наслідків.

11. Усі витрати на здійснення дій, визначених цим Протоколом, кожна із Сторін несе самостійно.

12. У робочих нарадах з підготовки цього Протоколу брали участь представники:

– Сторони 1 директор Калініченко Ірина Юріївна;

– Сторони 2 Полтавський міський голова Мамай Олександр Федорович.

Наприкінці протоколу зазначаються місцезнаходження та реквізити сторін, ставляться підписи керівників.

Список використаних джерел:

1. <https://rada-poltava.gov.ua/people/56339477/>
2. Школяр С. П. Аспекти підготовки фахівців до опрацювання та аналізу базових інформаційних потоків на ринковому середовищі. Педагогічні науки. 2015. Вип. 12. С. 356–361.
3. Школяр С. П. Особливості реалізації регіональних інноваційних програм на Полтавщині / С. П. Школяр // Матеріали міжнародного круглого столу «Розбудова інноваційної інфраструктури в Україні». – К., 2008. – С. 104–135.
4. Школяр С. П. Інноваційний розвиток держави – комфортне життя її громадян. Тези виступу в обговоренні / С. П. Школяр // Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 20.06.07 р. «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Упор. Г. О. Андрощук, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – С. 60–62.

ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ УЧНІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Киричок Є. О.
Горішні Плавні, Україна*

Науковий керівник: Печонкіна Лариса Андріївна,
учитель української мови та літератури
Спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №5
з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу
ім. Л. І. Бугаєвської Горішньоплавнівської міської ради
Кременчуцького району Полтавської області

Останні роки звичні нам речі, зокрема зустрічі, спілкування, переходять в онлайн. Пов'язані з пандемією обмеження зробили ще більш затребуваним Інтернет та інші можливості цифрового простору. Це змушує прискорити вироблення рішень із створення безпеки сучасних школярів у цифровому середовищі.

На визначенням поняття «цифрове середовище» та його складових ознак працюють учені А. Марей, Т. Щербатенко, О. Гаєвський, Н. В. Ковальчук. Зокрема «освітнє цифрове середовище» визначають такі дослідники, як: А. Цимбалару, О. Шелехова, С. Кавун, Л. Ташарські.

Сфера освіти, що була доступною через онлайн-курси, навчальні

матеріали, книги, тепер переносить у цифровий простір і формальне шкільне навчання. До того ж цифрове середовище пропонує максимум можливостей: участь у різних освітніх та творчих конкурсах, олімпіадах, вираження на загальні свої поглядів і смаків, уподобань і несприйняття якихось суспільних чи життєвих позицій. Разом із цим в онлайн переходять й інші речі, які часто через необачність дітей та дорослих можуть призвести до драматичних, а подекуди й трагічних наслідків: загрози приватності, ризики насильства, експлуатації та дискримінації. І навіть більше, характерні традиційні загрози в цифровому середовищі видозмінюються та набувають інших форм.

Право кожного учня на безпеку та захист, у тому числі під час використання мережі «Інтернет», є базовим та гарантує можливість їх розвитку та успішної самореалізації. Учні мають право отримувати підтримку в безпечному використанні цифрового середовища сьогодні не лише від батьків, але й від закладів освіти.

Цифрове освітнє середовище – це система умов і можливостей, що припускає наявність інформаційно-комунікаційної інфраструктури й надає людині набір цифрових технологій і ресурсів для самореалізації, індивідуально-професійного розвитку, рішення побутових і професійних завдань. На базі цифрового середовища виникло й освітнє цифрове середовище, що являє собою штучно і цілеспрямовано побудований простір, у якому розгортається навчальний процес, і в якому створені необхідні та достатні умови для його учасників щодо ефективного досягнення цілей навчання і виховання.

Прогресуюче впровадження технічних засобів – комп'ютерів, мережі Інтернет, мобільних телефонів, які стають невід'ємними компонентами життя, – змінюють як фізіологічні умови існування підлітків та і їх особистість. Формуванню їх девіантної поведінки сприяє небезпека, із якою підлітки можуть зустрітися, перебуваючи в режимі онлайн: експлуатація довіри (їх можуть спокусити на вчинення непристойних дій, застосовувати до них шантаж); доступ до порнографії; доступ до сайтів із деструктивним змістом (інструкцій з виготовлення чи покупки наркотичних речовин, вибухівки тощо). Найбільш небезпечними є рольові комп'ютерні ігри, що здатні сформуванню стійку психологічну залежність [1].

Проведене нами практичне дослідження поточної ситуації з безпекою учнів у цифровому середовищі виявило, що учні досить значний час проводять у мережі «Інтернет». До загрозливих моментів щодо їх безпеки в Мережі нами віднесено наступні:

– часто учні, не задумуючись, переходять за незнайомими

посиланнями і можуть потрапити на небезпечний контент, а це 50% респондентів;

– до 51% учнів не задумуються про можливі ризики перед тим, як викласти щось в мережу «Інтернет»;

– 93% учнів, будуть спілкуватися у соцмережах з невідомими особами, які підписалися на них в інстаграм;

– 69% учнів відповіли, що батьки не здійснюють контроль над їхні перебуванням в мережі «Інтернет»;

Отримані дані вочевидь свідчать про несприйняття самими підлітками існуючих ризиків як загроз у цифровому середовищі, що створює сприятливі умови в Україні для поширення злочинів проти них.

Щодо відповіді батьків на питання анкети варто зазначити:

– 54% вважають, що дитина перебуває в Інтернеті лише 2-3 години, а 32% – менше години;

– 58% респондентів перевіряють сайти, на які заходить дитина;

– 49% батьків не всі відомі загрози, із якими вже зіткнулася діти в мережі, 10% невідомий їхній зміст;

– 64 відсотки упевнені, що лише вони мають інформувати дитину щодо загроз, а 29% готові разом із учителями й громадськістю створювати безпечні умови для дітей в Інтернеті.

Ми вважаємо, що комплексний підхід до інформаційної безпеки у закладі загальної середньої освіти вимагає поєднання таких заходів по відношенню до користувачів-учнів, як : контроль з боку вчителя (перш за все візуальний), контроль і реагування на несанкціоновані дії програмних засобів захисту, реагування персоналу, вчителя при виникненні таких дій і застосування відповідних виховних заходів.

При цьому більш важливою є саме профілактична та просвітницька робота серед усіх учасників цифрового освітнього середовища, яка сприяє поінформованості й усвідомленню учнями відповідальності за свої дії у «віртуальному» середовищі.

Список використаних джерел:

1. Цимбалару А. Цифровий освітній простір: сутність, структура і механізми створення. Український педагогічний журнал. 2016. № 1. С. 41–48.

SOFT SKILLS ЯК ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

*Ковальчук А. Р., Дяченко-Богун М. М., Гомля Л. М.
Полтава, Україна*

Гарвардські вчені з'ясували, що професійна успішність на 85% залежить від прокачаних soft skills. У перекладі з англійської soft skills – це гнучкі навички. Уміти домовлятися з людьми, доносити інформацію та аргументувати свою точку зору. Яку б професію ви не обрали: фермер, програміст, ріелтор, ці вміння допоможуть досягти висот. Насправді ж «софт скіли» існували завжди та не акцентували на цьому увагу. Перші дослідження почалися в 1960-ті. Тоді американські дослідники П. Вітмор та Дж. Фрай вивчали роль та необхідність удосконалення «гнучких навичок» у військовослужбовців Сполучених Штатів Америки. А вже наприкінці ХХ століття поняття «soft skills» увійшло у сферу бізнесу. Іншими словами це універсальні якості, які допомагають нам взаємодіяти з командою:

Комунікативні скіли. Уміння спілкуватися з людьми одна з найголовніших навичок. Це не лише написання електронних листів й щоденні розмови з колегами. Це також вміння доносити свою думку працівникам та клієнтам. Здатність знаходити індивідуальний підхід до клієнта, щоб отримати бажане. Уміння публічно виступати – презентація □ проекту чи звичайні збори.

Навички самоорганізації. Важливо навчитися фокусуватися на головному й грамотно використовувати час. Співробітник, який вчасно виконує завдання й готовий отримувати нові – більше цінується в команді.

Вміння пристосовуватися. У сучасному світі необхідно бути гнучким і адаптуватися до різних життєвих обставин. Тут варто розвивати своє терпіння, навчитися аналізувати ситуацію й змінювати свою думку під впливом аргументів.

Нестандартне мислення. У час коли все вигадали й усе створили, важко придумати щось нове. Тож надзвичайно ціниться винахідлива людина. Потрібно вміти виконувати завдання не за встановленими правилами. Чим більш цікаво й швидко – тим краще.

Стресостійкість. Стрес – це зміни, вихід із зони комфорту і спонтанні негаразди. Тож треба вміти легко викручуватися із форс-мажорів, вміти працювати поза зоною комфорту при цьому ухвалювати важливі рішення.

Навички роботи з інформацією. Феномен все доступності корисної інформації зумовлює важливість вміння її аналізувати. Адже важливими є технічні та цифрові навички, уміння шукати й аналізувати інформацію, отже, аналітично, системно та критично мислити.

Навички управління. До цього відноситься командо утворення та лідерство, уміння мотивувати та формувати систему комунікацій у групі. Адже над вирішенням завдань працюють люди з різним світоглядом та досвідом, тож важливо допомогти їм знайти спільну мову та створити міцні взаємозв'язки. А для того, щоб група людей працювала як один злагоджений механізм, варто донести працівникам, що робота кожного – надважлива для результату!

У школах чи університетах цьому не навчають. Тож українському фахівцю доведеться збирати по крупинках: на тренінгах, майстер-класах чи семінарах. Вони з'являються ледь не щодня. Також на поміч придуть книги, наприклад, «Мислення лідера» Ж. Картер і Р. Хугардена, «Сила емоцій» Д. Дестено, «Як завойовувати друзів...» Д. Карнегі.

Розвиток «soft skills» вкрай необхідний для універсального працівника. Адже зараз роботодавці вимагають від підлеглих вміння аналізувати інформацію, здобувати навички управління та навички комунікації. Менеджери мають бути готові вирішувати нестандартні завдання та креативно мислити, постійно розвиватися і навчатися, при цьому відкривати перед собою світ нескінченних можливостей. У наш час потрібно фокусуватися не лише на розвиток професійних навичок. Варто звертати увагу на особисті якості, або «soft skills».

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studway.com.ua/soft-skills/>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.work.ua/articles/self-development/2049/>
3. Єжижанська Т. С. Проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців / Т. С. Єжижанська, М. П. Осадча // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Культура і соціальні комунікації. – 2012. – Вип. 3. – С. 23–31. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaksk_2012_3_5_6.
4. Мідляр А. К. Підвищення емоційного інтелекту керівника підприємства / А. К. Мідляр, Н. М. Махначова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 13 (жовтень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.globalnational.in.ua
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://inspired.com.ua/ideas/tips/komunikatsiyi-tajm-menedzhment-kreatyvnist-yaki-soft-skills-potribni-u-vsikh-profesiyah-ta-yak-yih-rozvyvaty/>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

*Козуб О. С.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Ангелова Юлія Валеріївна,*
заступник директора з НВР Калашниківського навчально-виховного комплексу
Мачухівської сільської ради Полтавського району Полтавської області,
спеціаліст I категорії

Враховуючи, що екологічна грамотність і здорове життя є однією з найважливіших компетентностей, вона передбачає уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Одним з найважливіших компонентів освітнього процесу на шляху формування екологічно компетентної особистості є створення відповідних педагогічних умов. Для цього необхідно теоретично обґрунтувати та дослідно-пошуковим шляхом перевірити ефективність створених педагогічних умов формування екологічної компетентності шляхом визначення рівня її сформованості у здобувачів освіти.

Екологічна компетентність – це синтез особистісних якостей, творчих здібностей, знань, умінь та індивідуального досвіду, цілісність яких забезпечує здатність людини вмотивовано будувати свою життєдіяльність у гармонії з навколишнім середовищем, суспільними й особистісними потребами й цінностями, усвідомлюючи власну відповідальність за вплив своєї професійної та побутової діяльності на довкілля. Екологічна компетентність ґрунтується на суб'єктних цінностях, смислах, переконаннях, знаннях, уміннях, вольових якостях особистості й проявляється ситуативно у практичній діяльності. Екологічно компетентна особистість прагне відповідально вирішувати життєві ситуації та організовує своє життя на основі пріоритетності цінностей збереження довкілля [1].

До основних педагогічних умов ефективного формування екологічної компетентності учнів належать готовність вчителя до формування екологічної компетентності учнів, створення сприятливого навчально-виховного середовища формування екологічної компетентності учнів, екологізація змісту навчання за рахунок міжпредметних зв'язків з навчальними дисциплінами, моніторинг результатів формування екологічної компетентності учнів.

Аналіз наукової-педагогічної, методичної літератури щодо стану проблеми дослідження, визначення педагогічних умов формування екологічної компетентності здобувачів освіти, узагальнення критеріїв та показників оцінювально-корекційного етапу моделі її формування, визначення рівня її сформованості в учасників освітнього процесу шляхом анкетування та діагностування дозволять скоригувати та удосконалити навчально-виховну систему формування екологічної компетентності в освітньому закладі.

З метою обґрунтування практичної значущості формування екологічної компетентності у 2020-2021 навчальному році нами проведено дослідження, результати якого були представлені на конкурсній захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України роботою на тему «Особливості формування екологічної компетентності у процесі проектної діяльності сучасного закладу освіти». При написанні роботи було вивчено теоретичні відомості про проблеми та практичні аспекти формування екологічної компетентності, досліджено модель формування екологічної компетентності у здобувачів освіти Калашниківського НВК, узагальнено та систематизовано результати здійснення проєктів еколого-валеологічного напрямку.

Для учнів закладів загальної середньої освіти екологічна компетентність визначається як здатність особистості самостійно, оперативно і ефективно мобілізувати знання і досвід задля виокремлення екологічних проблем чи відповідного контексту життєвих ситуацій, прийняття рішень і діяльності на основі пріоритету екологічних цінностей, усвідомленого почуття власної причетності до екологічних проблем і відповідальності за результати своїх дій і вчинків в інтересах особистої екологічної безпеки. На основі попереднього нашого дослідження було уточнено зміст поняття «екологічна компетентність», визначено її місце в ієрархії компетентностей та розкрито склад її структурних компонентів (когнітивного, діяльнісного, особистісного). У даній роботі значна увага була приділена проблемі педагогічної діагностики рівня сформованості екологічної компетентності в учнів.

Отже, у ході наукового дослідження було здійснено аналіз наукової-педагогічної і методичної літератури щодо стану проблеми дослідження та визначення педагогічних умов формування екологічної компетентності у здобувачів освіти.

Екологічна компетентність має діяльнісний характер і передбачає здатність мобілізувати знання, ставлення учнів, готовність реалізувати їх у конкретній екологічній ситуації. З'ясовано, що ефективність формування екологічної компетентності учнів великою мірою залежить від середовища, у якому відбувається їх життєдіяльність.

Було узагальнено критерії та показники оцінювально-корекційного етапу моделі формування екологічної компетентності учнів Калашниківського НВК.

Створена система роботи нашого закладу охоплює навчальну і позакласну роботу та здійснюється за рахунок компетентнісного підходу у формуванні екологічної компетентності учнів.

Визначено рівень сформованості екологічної компетентності в учасників освітнього процесу Калашниківського НВК шляхом анкетування та діагностування. Для цього необхідно було оцінити стійкість інтересу учнівської молоді до екологічних проблем, наявність потреби в підвищенні свого рівня екологічних знань, аргументувати мотивацію своєї еколого-орієнтованої діяльності.

Для визначення рівня сформованості екологічної компетентності використано методику діагностуючих ситуацій для учнів 5-7 класів, розроблено «Анкету екологічної грамотності» для учнів 8-11 класів та запропоновано обрахувати свій «екологічний слід» для педагогічних працівників. Кожна форма діагностування мала в основі ті завдання, які слід вирішити в результаті дослідження. При цьому важливо було не лише сформулювати потрібні запитання, але адаптувати використані поняття до рівня респондентів, підібрати доступну та зрозумілу лексику, щоб отримати достовірні результати.

Результати опрацювання учнівських відповідей на запропоновані діагностуючі ситуації свідчать про середній рівень сформованості екологічної компетентності у 37% респондентів, високий – у 35% опитуваних. Низький рівень сформованості екологічної компетентності продемонстрували 15% здобувачів освіти учасників діагностування і 13% мали власне бачення вирішення тієї чи іншої ситуації. Серед респондентів 8-11 класів виявлено достатні знання школярів в області екології. Тест на визначення «екологічного сліду» педагогічного працівника нашого закладу показав, що він становить 2,5 га, а це показник менший середньо визначеному (3,1 га). Як висновок, наші вчителі є екологічно компетентними в організації власного способу життя.

У зв'язку з цим, мету екологічного виховання і освіти потрібно зорієнтувати на формування екологічної свідомості особистості, готовності відповідально ставитися до довкілля, виховання екологічно усвідомленої поведінки, знань прав і обов'язків громадян.

Отже, узагальнені нами результати свідчать про необхідність удосконалення моделі формування екологічної компетентності у системі методичної роботи Калашниківського НВК. Дослідження відповідності екологічних знань, переконань і вчинків учнів до вимог стійкого розвитку та екологічної безпеки дозволить скоригувати подальші освітні, виховні і

розвиваючі завдання освітнього процесу закладу у методичній системі формування екологічної компетентності. Для формування екологічних знань, екологічної культури молоді необхідно залучати їх до конкретних та практичних дій із збереження, охорони та відновленню довкілля.

Список використаних джерел:

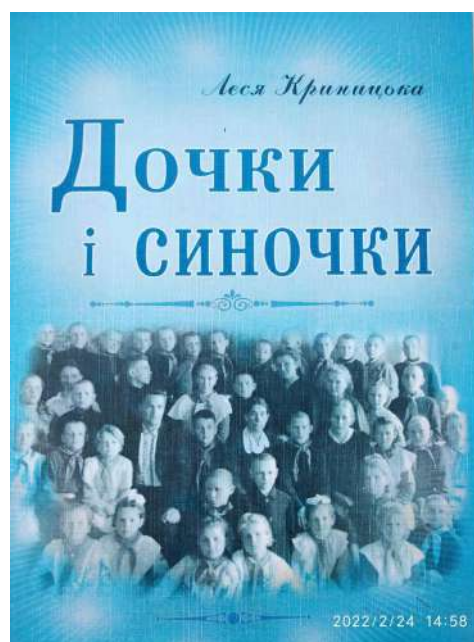
1. Пруцакова О. Л. *Сутність та види екологічної компетентності особистості*. Зб. наук. праць. – К.: Лаура, 2005. (№ 8.). С. 16–19.

М. А. ГОРДІЄНКО – МОЛОДШИЙ КОЛЕГА А. С. МАКАРЕНКА

*Кривонос О. В.
Охтирка, Україна
Пивовар Н. М., Хілінська Т. В.
Полтава, Україна*

Нині, як і сто років тому (опісля 1917-го року), в Україні склалася та політична й соціально-економічна ситуація, яка ізнову негативно позначилася перш за все на найнезахищеніших: на становищі не просто педагогічно занедбаних дітей, а й всебічно занедбаних: реально абсолютно бездоглядних й таких, що потребують елементарних речей, а саме: їжі, одягу, медичного обслуговування. Багатолітнє безробіття батьків, воєнні конфлікти, епідемії дитячих інфекцій, що знову підняли голову, коронавірусна пандемія зумовлюють давно незвичні для нашого соціуму і тим більш тяжкі виклики.

Як справилися із цим сто літ тому? Аналізуючи наукові принципи подолання безпритульності А. С. Макаренком й усього, що із нею було пов'язане у 20-х рр. минулого сторіччя, а так само – й учнями, послідовниками цього великого педагога у Другу світову війну, по війні, бачимо: саме такий аналіз допоможе нам «...уникнути помилок у розв'язанні цієї проблеми і сприятиме створенню наукових підходів щодо практики виховання даного контингенту дітей» [9]. Й у цьому сенсі перед нами все чіткіше

На знімку:
обкладинка книги
про спецдитбудинки, яким
керував педагог
М. А. Гордієнко [5].

вимальовується непересічна педагогічна фігура Михайла Андрійовича Гордієнка – директора Охтирського спеціального дитячого будинку № 1 для сиріт загиблих у Другій світовій війні фронтовиків та партизанів [2, 5].

Найяскравіший факт з біографії молодого М. А. Гордієнка: він працював у Охтирському Дитячому містечку ім. М. О. Скрипника (на Монастирській горі, ще – Охтир-горі), де успішно керував М. Л. Довгополюк [1, 3, 4] – колега й іноді опонент самого А. С. Макаренка. Тут М. А. Гордієнко (це ще до війни) був комсомольським організатором у Народній сільськогосподарській школі (НСШ). З того й почали розвиватися не тільки його природні здібності роботи дітьми, але й навички педагогічного впливу на сиріт та напівсиріт, хоча перший такий досвід вже був набраний: якийсь час працював директором Середино-Будського дитбудинку ім. Миколи Островського (Сумська обл.).

Повернувшись зі Сталінградського фронту з покаліченою ногою на батьківщину, в Україну, став директором дитбудинку в селі Іванівка на Охтирщині (Сумська область), а потім – директором Охтирського спецдитбудинку № 1 для сиріт фронтовиків та партизанів. «За взірцеву постановку та високу якість учбово-виховної роботи» у дитбудинку МОН України вже у квітні 1947-го нагородило М. А. Гордієнка знаком «Відмінник народної освіти». Самовіддано трудився у дитбудинку й тоді, коли ампутували ногу. Практично – до самої смерті од невилгоїних ран [2, 6, 8, 5].

Тож більше двадцяти літ цей педагог, що був, по суті, змолоду своєрідним колегою-«вихованцем» Довгополюка (а значить – і Макаренка), Гордієнко віддав вихованню найважчого для педагогічного впливу дітей: осиротілих. На особливу увагу дослідника заслуговує його робота в Охтирському спецдитбудинку. Тут Михайло Андрійович застосував запозичені у свого наставника Матвія Лукича Довгополюка новітні педагогічні ідеї, принципи та методи виховання тих дітей, котрі отримали великі психологічні травми у війну, од безпритульності. Майже всі вони були маленькими свідками і боїв, і навіть примусовими з боку фашистів очевидцями публічно-показових страт через повішення партизанів, заложників з числа цивільного населення: партизанів та заложників у центрі міста [5]).

М. А. Гордієнко, наслідуючи М. Л. Довгополюка, А. С. Макаренка, використовував метод народної української педагогіки: не тільки виховання, але й психологічне лікування має рухатися через колективну працю: при дитбудинку він організував підсобне господарство у найближчому селі Пологи. Також працювали, доглядаючи свій садок у літньому піонертаборі. Самообслуговування, чергування, зазвичай,

здійснювалися у спальнях, ігрових кімнатах, їдальні, школі, під час літніх походів рідним краєм тощо.

Невдовзі підсобне господарство охтирського спецдитбудинку на Всесоюзній виставці народного господарства СРСР у Москві отримало медаль учасника. І з такою емблемою на чолі своєї колони його вихованці з гордістю ходили містечком на всіх святкових, урочистих демонстраціях.

Самодіяльні гуртки, що привчали до різноманітних видів праці, тимурівське шефство, поєднання педагогічного керівництва з самоуправлінням, різного виду самодіяльністю, – також стали елементами системи успішної, безболісної соціалізації дітей-сиріт, які застосовував М. А. Гордієнко. Тобто ідея гуманістичного, але обов'язково – трудового – виховання, демократії, самоуправління, котрими послуговувалися у своїй практичній педагогіці й Макаренко, й Довгополук, ще з молодих літ притаманна й світогляду Гордієнка. А теплі зустрічі з недавніми фронтовиками, партизанами, шефство над інвалідами війни стали тією трепетною ланкою, котра назавжди наживо поєднала сиріт із загиблими за їхню спільну батьківщину, зі щирим патріотизмом, виховала у цих дітей не озлобленими, а з глибокими почуттями особистої відповідальності за все, що діється навколо них, та й загалом у світі.

Так в дітях-сиротах педагогічний колектив на чолі з мудрим Гордієнком створив в розумі нового покоління не відсталий хутірський світогляд, але – глобального характеру.

Вихователька цього спецдитбудинку А. М. Павленко написала: «Якось у мене запитали: який коефіцієнт корисної дії педагогіки у вашому дитдомі? Я впевнено і з гордістю за своїх випускників відповіла: високий! І небезпідставно. Судіть самі, базуючись у своїх судженнях хоча б ось на чому: багато наших дітей, закінчивши ВУЗи, технікуми, училища, стали висококласними спеціалістами, і, зокрема, що особливо радує, як і ми, – педагогами! Однією з перших педагогом стала Зоя Кан. Довгий список тих, хто послідував за нею, і педстаж котрих – десятки років» [6, 5].

Випускники спецдитбудинку назавжди запам'ятали унікальну особистість М. А. Гордієнка: високогуманну людину, насправді батька: й доброго та люблячого, для всіх і кожного. Як пише Г. П. Гапонова (уроджена Хілько), згадуючи роки в спецдитбудинку: «...Ще продовжується війна... Йде територією дитбудинку комісований фронтовик, герой Сталінграду, – наш директор, Михайло Андрійович... Йде, як завжди, у військовій формі. Назустріч йому – хлопчина. Обов'язково зупинить:

– Синку! Підійди-но сюди. Скажи: тебе ніхто не зобиджає в нашому будинку? Ти не голодний?! Наїдаєшся? Ну, йди собі.

Побачить дівчинку:

– Дочечко! Тебе тут ніхто не зобиджає?! Не голодна? Добре... Біжи собі далі.

Ми доводилися йому не просто дітьми-вихованцями: кожен, буквально кожен для нього – рідний синок або рідна дочечка. І національність дитини ні на що не впливала! Серед нас, українців, був і татарин, і корейка, і євреї, і росіяни. Я брала приклад з нашого нового батька: Михайла Андрійовича. Він бо завжди виглядав упевненою у собі особистістю, вольовою людиною, здатним сам приймати рішення. Уявити тільки: він навіть не відправляв до міських гуртожитків тих зі своїх випускників, котрі вступали до Охтирського мед- чи педучилища. По три роки, попри всі правила (а це яка була епоха, – страшно подумати!), ще утримував їх у дитбудинку! Годував і одягав, – усе, як положено. Бо були ми для нього всі, до єдиного, не просто державні, «казьонні» вихованці, а такі любі, такі дорогі серцю синочки й дочечки. Справді рідні!» [8, 5].

Як пише А. М. Павленко: «На похороні Михайла Андрійовича Гордієнка дівчинка-сирота з блокадного Ленінграду Віта Зекрета, ридаючи, приказувала: «Прощавай, наш Батьку! Ми тебе ніколи не забудемо!» Отож, і згадуються слова Піфагора: «Бережіть сльози своїх дітей, аби вони могли плакати на Вашій могилі!» [7, 8, 5].

Список використаних джерел:

1. Галкін О. І. *Штрихи виховання : На правах рукопису. Подаровано О. В. Кривонос для власної творчої роботи автором. 2013 р. М. Охтирка. Власний приватний електронний архів О. В. Кривонос.*
2. Гордієнко Н. М. : *Спогади. На правах рукопису. Власний приватний архів Г. П. Гапонової (Хілько). м. Охтирка.*
3. Кривич Ольга *Полтавський Національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Організаційно-методичні засади діяльності Охтирського дитячого містечка ім. М. О. Скрипника як виховного закладу інноваційного типу (20-ті роки ХХ століття). URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7592/1/Krivich.pdf> (дата звернення: 02.02.2022).*
4. Кривицька Єлена *Мігрант часу, або «Стерео Довгополюка» (філософія одного вбивства як неслужбове розслідування). 2013 р.*
5. Кривицька Леся. *Дочки і синочки, або Життя за Піфагором: «Бережіть сльози своїх дітей, аби вони могли плакати на Вашій могилі!» (Історія дитячого будинку – історія самої Охтирки) : Документальна повість-есе. 2018–2019 рр. Харків, в-во Факт. 2019. 168 с.*
6. Павленко Анна *Нас водила молодість... : Спогади виховательки дитбудинку. Охтирська міськрайонна газета Прапор перемоги від 9 Травня 1998 р.; Всеукраїнська газета «Роксолана» №№ 26, 27, 28 за 1998 р., газета «Город А», № 35 від 28 серпня 2003 р. Власний архів Г. П. Гапонової (Хілько).*

7. Пифагор Золотой канон. Фигуры эзотерики. 2004. URL: <https://www.rulit.me/books/zolotoj-kanon-figury-ezoteriki-read-71335-1.html> (дата звернення: 12.01.2021).
8. Спогади випускників різних років Охтирського спеціального дитячого будинку № 1. На правах рукописів. Фотографії. Власний приватний архів Г. П. Гапонової (Хілько).
9. Штань О. О. Охтирський Свято-Троїцький чоловічий монастир як осередок дитячого виховання у 1920–1930 рр. Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка URL: <http://molodyvcheny.in.ua/ru/conf/ped/archive/471/> (дата звернення: 28.01.2022).

ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ

*Крутогорова А. В.
Горішні Плавні, Україна*

Нині STEM-освіта є одним з основних напрямків сучасної освіти. Приоритетними завданнями, які ставить перед собою Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), що схвалена КМ України 5.08.2020 р. № 960-р, є розвиток і виховання всебічно розвиненої освітньої, інноваційної особистості [1]. Така система освіти забезпечить школярам гнучкість у сучасному швидкозмінному світі, розвиток критичного мислення та творчих задатків, допоможе сформувати власну наукову картину світу.

STEM-освіта – це комплексний міждисциплінарний підхід, який поєднує в собі природничі науки з технологіями, інженерією і математикою з проєкцією на життя, де всі предмети взаємопов'язані й інтегровані в єдине ціле, що сприяє кращій соціалізації особистості, оскільки розвиває навички співробітництва, комунікативності та творчості [3]. Її впровадження може забезпечити не лише розвиток креативного мислення та формування дослідницької компетентності, а й сприяти кращій соціалізації особистості.

Впровадження STEM-освіти на уроках біології й екології має глибинний характер і включає розв'язання сучасних біологічних проблем.

Наразі у викладанні біології й екології таких проблем є багато: великий обсяг і важкий виклад матеріалу, перенасиченість його біологічними поняттями й термінологією, недостатня кількість часу на вивчення предмету та виконання лабораторних і практичних робіт та відірваність від реального життя. Для розв'язання цих проблем учителі активно використовують технології STEM-освіти.

Технології STEM-освіти відіграють важливу роль у проведенні як звичайних, так й інтегрованих уроків. У ході проведення таких уроків збільшується кількість учнів, які усвідомлено опановують навчальний матеріал. Інтегрований підхід при сучасному викладанні біології й екології дозволить підвищити якість окремих компонентів навчального процесу та сприятиме формуванню в учнів основних життєвих компетентностей та практичному застосуванню знань, формуванню цілісної наукової картини світу.

Отже, використання технологій STEM-освіти на уроках біології й екології забезпечує максимальну ефективність, створюючи умови для формування природничих та екологічних компетентностей, наукової картини світу, удосконалення дослідницьких умінь і формування інноваційного мислення, яке є основою інтелектуального зростання дитини та формування її творчої особистості.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#>
2. Балик Н. Р. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти / Н. Р. Балик, Г. П. Шмигер // Фізико-математична освіта: науковий журнал. – 2017. – Випуск 2 (12). – С. 26–30.
3. Безіна О. В., Казакова Л. Л. Використання елементів STEM-технологій на уроках природничо-математичного циклу. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/58197/
4. STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2017 року, м. Київ. – К. : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017 – 160 с.

ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГИ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ: А. С. МАКАРЕНКО, В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ, Г. В. МОХНЕНКО

Кулик Ю. С.
Полтава, Україна

Науковий керівник: Пашко Людмила Федорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, вчитель основ здоров'я
Полтавського обласного наукового ліцею-інтернату II-III ступенів
імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради

Видатні українські педагоги внесли великий вклад в розвиток світової науки.

Кожна епоха народжує свого генія. А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, Г. В. Мохненко жили і творили в різні часи,

соціальні умови в яких вимагали особливих підходів у вирішенні педагогічних проблем.

Головні завдання Нової української школи на сучасному етапі розвитку суспільства полягають у формуванні успішної, творчої особистості учня. Розв'язати цю проблему покликана компетентнісно орієнтована освіта. Компетентності мають сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, навички, відносини, досвід діяльності та поведінкові моделі особистості. Сучасна освіта передбачає виховання активної особистості, здатної до створення і реалізації власного життєвого проекту. Творче застосування педагогічної спадщини минулого дає можливість успішно вирішувати нові завдання сучасної освіти.

Ми звертаємось до класичної педагогічної системи А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського та актуальної педагогіки сучасності Г. В. Мохненка для переборення шкідливих звичок і наркотичної залежності, тяжковилікуваної Сучасною медициною. Методичні основи виховання здорової, сильної працездатної, успішної особистості особливо актуальні в наш час, який містить нові виклики суспільства в умовах складних економічних змін. У цих умовах потрібна оновлена педагогіка, яка містить в собі кращі ідеї педагогічної спадщини минулого і сучасності.

Гуманістичні ідеї видатних українських педагогів передбачають виховання активної особистості, здатної до створення і реалізації власного життєвого проекту. Витоки гуманістичної педагогіки знайшли розвиток в системах А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, Г. В. Мохненка.

Однією з головних ідей цієї педагогіки було виховання особистості в колективі і через колектив. В основу вихованої системи було покладено посильну працю дітей різного віку, систему перспектив розвитку і життєдіяльності, професійне самовизначення і вибір професії.

Важливим положенням класичної педагогіки є те, що дисциплінованість виховується правильною організацією всього життя вихованця. В ній виявляються вольові якості, здатність до гальмування, стриманості, витримки. У вихованця формується вміння саморегулювати поведінку, гальмувати бурхливі вияви негативних емоцій, встановлювати порядок усього життя.

Принцип паралельної дії, тобто вплив на особистість через колектив, тісно пов'язаний з поняттям відповідальності в класичній педагогічній спадщині.

Одним із важливих теоретичних положень цієї спадщини є положення про необхідність перспективи в розвитку колективу і особистості. Мажор – це постійна бадьорість, готовність до дії і, разом з тим, життя в спокійному, енергійному русі.

На основі аналізу творчості видатних українських педагогів можна сказати, що своїм досвідом вони акумулювали кращі педагогічні, філософські ідеї та елементи народної педагогіки. Їхня діяльність тісно пов'язана з їхнім часом.

Феномен «компетентність» з'явився в педагогічній теорії значно пізніше, але з впевненістю можна сказати, що педагогічна система кожного видатного педагога є основою для формувати такі ключові життєві компетентності: професійно-трудова, громадянська, комунікативна, мовленнєва, здоров'язберігальна, емоційно-інтелектуальна, юридична, підприємницька, соціальна, та ін.

Отже, саме гуманні ідеї спадщини видатних українських педагогів дали можливість її широкого застосування у всіх закладах освітньої сфери. До них належать: радість життєдіяльності і спілкування в колективі; задоволення, натхнення та ентузіазм у процесі трудової діяльності та ін.

В наш час з'явилися нові виклики суспільства в умовах алкоголізму, паління та наркоманії. Важливим і цікавим досвідом позбавлення цих шкідливих звичок в сучасних умовах є досвід Г. В. Мохненка, який він відобразив у книзі «Непедагогічна поема». Свою систему виховання в реабілітаційному центрі він побудував на основі класичних ідей видатних педагогів. Щасливе життя дітей та батьків було головним стимулом із самого початку роботи центру. Благодійна діяльність центру стосується також людей, що знаходяться в тюрмах, туберкульозних лікарнях, онкологічних центрах. Ведеться активна робота з дітьми – інвалідами, а також з глухонімими. При центрі діє хоспіс для покинутих літніх людей, центр для жінок з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах. Адаптаційний центр допомагає людям, що повернулися з місць ув'язнення. Центр веде роботу по будівництву сімейних дитячих будинків, сприяє усиновленню сиріт і створенню прийомних сімей. У засновника центру, пастора Геннадія Мохненка 35 прийомних дітей, при центрі існують декількох дитячих сімейних будинків.

За час існування «Республіки Пілігрим» велась інтенсивна спортивно-туристична робота, підкорено декілька гірських рік і світових альпійських вершин. Цей перелік систематично збільшується. За цей час успішно завершена кругосвітня подорож на велосипедах «Світ без сиріт», яка закликала до усиновлення дітей – сиріт.

В «Пілігримі» була сформульована система покарань разом з вихованцями. До створення «уголовного» кодексу вихованці підійшли творчо: за паління, не миття рук і ніг на ніч, за мат і брутальні слова була своя міра покарання.

Гуманістичні підходи, притаманні цій педагогіці – почуття гордості, радості, задоволення від життя та ін.. спричиняло вироблення ендорфінів та гормонів щастя в організмі на фізіологічному рівні, що з успіхом витісняло те, що викликало «кайф» від наркотиків.

Досвід і нові підходи до вирішення цієї проблеми в педагогічній системі Г. В. Мохненка дають високі результати і заслуговують на уважне вивчення і упровадження в практику. Гуманістичні ідеї цієї педагогіки викликають почуття та емоції (задоволення від спілкування в колективі, переборення труднощів, інтерес до навчання і пізнання світу, радість перемог у спорті та туризмі, естетичні почуття від спілкування із природою), що позбавляють людину від шкідливих звичок. Цю систему варто поширювати у всіх навчальних та виховних закладах.

ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СВІДОМОГО БАТЬКІВСТВА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Кучер Є. С.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Педь Катерина Володимирівна,*
учитель англійської мови Ліцею №13 «УСПІХ» Полтавської міської ради

Процес соціального становлення молоді людини сьогодні досліджується у різних сферах її життєдіяльності. Результати цих досліджень свідчать про загострення молодіжних проблем, зумовлене втратою ідеалів, кризовими явищами у шлюбно-сімейних стосунках (високий рівень розлучень, сімейних конфліктів, обмежені можливості для поліпшення житлових умов), низьким рівнем загальної культури молодих людей, незадовільним станом здоров'я, зростанням рівня соціальних відхилень (злочинності, пияцтва, наркоманії, проституції).

Психолого-педагогічний аналіз цієї ситуації дозволяє виділити декілька актуальних проблем. Однією з найболючіших серед них є соціальне сирітство, яке виникає внаслідок ухилення або відсторонення батьків від виконання батьківських обов'язків по відношенню до неповнолітньої дитини. Так утворюється ціла категорія дітей, які внаслідок соціальних, економічних та морально-психологічних причин лишилися сиротами при живих батьках.

Сьогодні в Україні також гострою є проблема дитячої безпритульності та дитячої бездоглядності. Групу безпритульних дітей складають неповнолітні, які не мають постійного місця проживання у зв'язку з утратою батьків, асоціальними формами поведінки дорослих у сім'ї та діти, яких вигнали з дому. Бездоглядні діти – це неповнолітні, які не мають певного місця проживання, але вимушені перебувати на вулиці в результаті матеріальної неспроможності опікунів (родичів, бабусь, дідусів); психічних розладів батьків та байдужого ставлення батьків до виховання дітей. У таких сім'ях спостерігається розірваний зв'язок між батьками та дітьми, що є однією з причин формування девіантної поведінки останніх: підліткової злочинності, бродяжництва, ранньої алкоголізації та наркотизації. Такі діти, не маючи сприятливих умов розвитку та позитивного прикладу з боку дорослих, у майбутньому створюють асоціальні сім'ї і народжують подібних собі дітей, що призводить до глобального поширення проблеми.

Серед проблем сьогодення актуальною також є проблема ранньої вагітності дівчат та, як результат, ранніх абортів, що справляють негативний психологічний та фізіологічний вплив на організм молодої дівчини. Дівчина ще не готова психологічно бути матір'ю, а юнак не готовий взяти відповідальність за життя та здоров'я ще ненародженої дитини. Причиною цьому є недостатній життєвий досвід, невпевненість у власних силах щодо забезпечення майбутньої сім'ї та створення умов для життя та розвитку дитини. Більшість молодих сімей легковажно ставляться до збереження сім'ї, при першій складній життєвій ситуації вони прагнуть розірвати шлюб. Якщо в такій сім'ї є маленька дитина, рідко молоді батьки замислюються про її долю, про її майбутнє. Досить часто ми можемо спостерігати ситуацію, коли молоді батьки перекладають догляд і піклування за дітьми на власних батьків. У цьому проявляється безвідповідальність і відсутність свідомої позиції батьківства. Велика кількість дітей є сиротами при живих батьках. У сучасному суспільстві поширеним видом сім'ї стала неповна сім'я. Усі перераховані вище явища є наслідками несвідомого ставлення до батьківства [2].

Ми вбачаємо один із шляхів виправлення такої ситуації у формуванні свідомого ставлення до батьківства у юнаків та дівчат, основи якого повинні закладатися у сім'ї та школі.

Поняття соціального сирітства зустрічається у поодиноких виданнях і є не досить вивченим. З'ясування теоретичного стану дослідження проблеми підготовки юнаків та дівчат до свідомого батьківства дозволяє констатувати про її недостатнє висвітлення у науковій літературі. Визначення поняття «батьківство» знаходимо у працях Г. М. Лактіонової. Підготовка молоді до батьківства

розглядається переважно в аспекті підготовки юнаків та дівчат до сімейного життя. Аналіз наукових джерел дозволив нам виділити основні завдання і принципи підготовки молоді до сімейно-шлюбних відносин [1].

Вивчення практики формування у молоді свідомого ставлення до батьківства дозволило з'ясувати, що процеси формування свідомого батьківства та материнства мають свої особливості, оскільки ролі батька та матері специфічні. Свідоме ставлення юнаків і дівчат до батьківства та материнства формується переважно у сім'ї, тоді як в освітніх закладах цій роботі приділяється незначна увага. Аналіз проблеми дозволяє стверджувати, що свідоме ставлення до виконання у майбутньому батьківських обов'язків може і повинно цілеспрямовано та систематично формуватися, і не тільки сім'єю, але й іншими інститутами соціалізації.

Дослідження практики підготовки юнаків і дівчат до батьківства і материнства дозволило виділити такі шляхи формування у молоді свідомого ставлення до майбутнього батьківства: підготовка дівчини до сімейного життя; підготовка хлопчика до усвідомленого батьківства; формування прив'язаності матері до майбутньої дитини; формування репродуктивної культури молоді; пропагування здорового способу життя.

Аналіз результатів експериментального дослідження дає можливість констатувати недостатній рівень готовності молоді до сімейного життя та свідомого батьківства. Порівняльний аналіз даних, отриманих в результаті анкетування, дає підстави стверджувати, що готовність молоді до свідомого батьківства піддається формуванню за умови цілеспрямованого та комплексного впливу на особистість молоді людини.

Отже, свідоме ставлення до батьківства не є вродженим і не виникає автоматично з моменту народження дитини, а підлягає формуванню за допомогою цілеспрямованого, послідовного впливу всіх учасників навчально-виховного процесу на всіх вікових етапах розвитку особистості.

Наше дослідження торкнулося лише деяких аспектів актуальної соціально-педагогічної проблеми підготовки молоді до свідомого батьківства, яка потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

Список використаних джерел:

1. Кравченко Т. В., Трубавіна І. М. *Допомога батькам у вихованні дітей: Методичні рекомендації для соціальних працівників.* – К.: Держсоцслужба, 2005. – 100 с.
2. *Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини: Методичні матеріали для тренера / І. В. Братусь та інші. За заг. ред. Г. М. Лактіонової.* – К., 2002.

ПРО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

*Литовко Д. М.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Школяр Сергій Петрович*,
кандидат технічних наук, доцент
кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Формування комунікаційних інновацій в політиці підприємства є складним процесом, оскільки має охопити усіх без виключення суб'єктів, які безпосередньо впливають, потенційно можуть вплинути і навіть не впливають на його діяльність.

Маркетингова комунікаційна політика реалізується шляхом передачі інформації через певні канали комунікації із використанням комунікаційних засобів, постійного формування та впровадження інновацій. Модель процесу комунікацій являє собою сталу структуру, проте складність її аналізу полягає в формалізації її основних елементів.

Модель процесу комунікації складається з наступних елементів:

- відправник – фірма, яка пропонує свої товари чи послуги і надсилає відповідну інформацію про них, адресуючи її своєму цільовому ринку;
- кодування – перетворення думок, суджень, вражень, знань у символічну, зручну для споживача і ефективну з погляду завдань комунікації форму;
- звернення – набір символів і момент їх передачі цільовому ринку;
- засоби поширення інформації – канали комунікації (зв'язку) з цільовим ринком і конкретні носії інформації;
- перешкоди – можливі небажані або невраховані втручання у процес маркетингової комунікації.
- декодування – розшифровка звертання, в ході якого символи, які надходять по комунікаційних каналах, набувають для споживача конкретного значення;
- отримувач – споживач, якому передається інформація про товари чи послуги фірми;
- зворотна реакція – відгуки споживачів, їх дії в результаті отримання і декодування звертання;
- зворотний зв'язок – частина зворотної реакції, яку отримувач доводить до відома відправника [1].

Концепція впровадження комунікативних інновацій є самодостатнім продовженням розвитку як теоретичної маркетингової думки так і практичної маркетингової діяльності. Її метою є задоволення потреб не тільки суб'єктів, які безпосередньо взаємодіють між собою, але й

суспільства в цілому, при чому дана концепція не обмежує своє застосування виключно неприбутковою сферою, відкриваючи можливості для її впровадження у комерції. Результатом її застосування є формування загальносуспільного блага як самоцілі соціально-орієнтованої діяльності, без особистісних втрат суб'єктів взаємодії.

Отже, в сучасному світі комунікації досягли максимального рівня свого розвитку, інтегрувавшись в усі без виключення сфери діяльності людини. Маркетинг, зрештою, постає з інформаційного потоку, існує завдяки каналам комунікації та реалізує себе через комунікаційну інноваційну політику. А тому ведення маркетингової діяльності без застосування інноваційних засобів комунікацій є неможливим. З цього постає важливість маркетингової комунікаційної політики на базі формування та впровадження інновацій [2].

Список використаних джерел:

1. *Оснач О. Ф. Промисловий маркетинг: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. Ф. Оснач, В. П. Пилипчук, Л. П. Коваленко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 366 с.*
2. *Школяр С. П. Інноваційний розвиток держави – комфортне життя її громадян. Тези виступу в обговоренні / С. П. Школяр // Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 20.06.07 р. «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Упор. Г. О. Андрощук, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – С.60–62.*

ЕТНОІНТЕРАКТИВИ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО ЯК ВИХОВНИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛІЦЕЙНОГО КЛАСУ)

*Лифиренко С. С.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Манюненко Вікторія Петрівна,*
учитель української мови і літератури Ліцею №13 «УСПІХ»
Полтавської міської ради Полтавської області,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії

Нині в складних соціо-політичних умовах, коли український народ захищає свою незалежність, соборну державність, стверджуючи національну ідею, актуалізується проблема визначення й обґрунтування цінностей української нації як центральної умови національної єдності, безпеки й успішного розвитку України. З огляду на це системі середньої освіти має бути відведена центральна роль у розбудові державності,

національній консолідації та у вихованні української нації. Зазначене повною мірою відображено у «Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки». Нагальним завданням освіти постає виховання в особистості національних цінностей, що проявляється як усвідомлення себе членом української нації, прагнення до духовно-морального самовдосконалення, відданість Батьківщині, визначається толерантним ставленням до всіх етносів, що становлять український народ.

Водночас сучасний стан нашого суспільства активізував етнонаціональні процеси в напрямі зростання етнічної свідомості народу, поглиблення інтересу до вітчизняної історії й культури, до усвідомлення збереження традиційного народного мистецтва, як генофонду його духовності.

Питання виховання національних цінностей порушені в роботах Г. Ващенко, В. Винниченка, М. Грушевського, Б. Грінченка, М. Драгоманова, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Д. Яворницького.

Нині практичного значення національно-патріотичному вихованню, вихованню національних цінностей підрастаючого покоління надають науковці І. Бех, В. Гонський, Т. Дем'янюк, П. Ігнатенко, Б. Кобзар, П. Кононенко, В. Кузь, В. Оржеховська, С. Петронговський, Ю. Руденко, Б. Ступарик, К. Чорна та інші.

Ученими також активно досліджуються можливості використання засобів етнопедагогіки в різних напрямках виховної роботи – художньо-естетичному (В. Дикало, Г. Карась, О. Крусь, Р. Осипець, Г. Яківчук та інші), трудовому (Л. Гуцан, В. Тименко та інші), спортивному (Е. Єрмоменко, В. Пилат та інші).

Ученими доведено, що твори народного мистецтва впливають на формування людської особистості й посідають важливе місце в системі засобів виховання національних цінностей учнів. Особливим є сприйняття таких творів у музеї, пов'язані з його багатограним впливом на свідомість і підсвідомість людини, її емоційно-почуттєву сферу, художньо-образне мислення й творчі здібності. Ознайомлюючи зі справжніми шедеврами, створеними майстрами, музейники прагнуть поліпшити емоційно-естетичне й духовно-моральне виховання дітей [1].

Вивчено сутність процесу виховання національних цінностей в учнів. З'ясовано, що нині згідно з програмою виховання дітей та учнівської молоді в Україні виховання трактують як процес залучення особистості до вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого позитивного природного потенціалу та розвитку творчого ставлення до життя. У контексті нашого дослідження відповідно до думок сучасних учених і практиків виховання

національних цінностей – планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини та до представників спільних культури або країни. Таке виховання передбачає розвиток любові до батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до міжнаціонального спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу. Установлено, що одним зі шляхів реалізації завдань виховання національних цінностей є співпраця школи та музею, а саме – етнографічні інтерактиви [2].

Розкрито зміст партнерської взаємодії школи й музею в контексті виховання в учнів національних цінностей засобами етнографічних інтерактивів. Відмічено, що роль посередника між музеєм і школою відіграють принципи музейної педагогіки, сприяючи створенню ефективного навчального середовища, формуванню в учнів емоційно-ціннісного ставлення до знань, подоланню міжкультурних стереотипів. У Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського створена музейно-педагогічна програма «Етнографічні студії з Полтавським краєзнавчим», сукупність різних напрямів і форм роботи якої сприяють формуванню ціннісного ставлення до культурного надбання рідного народу, усебічного розвитку національно свідомої патріотичної особистості учасників. Етнографічні інтерактивні заходи спрямовані на сприйняття творів народного мистецтва як невід'ємної частини традиційної національної культури, розвиток в учасників уяви, індивідуального смаку, пробудження творчої активності з подальшим можливим відвідуванням практичних мистецьких студій.

Розглянуто особливості проведення етноквесту як форми етноінтерактивів у Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського. Упровадження інноваційних технологій та методик у роботу з учнівською молоддю сприяє всебічному розвитку, зацікавленості учасників. Однією з форм такої взаємодії є квест, який учить знаходити потрібну інформацію, аналізувати, систематизувати, вирішувати поставлені завдання, дозволяє кожному відвідувачеві пережити захоплюючу музейну пригоду, повну загадок і таємниць. Квест – (від англ. quest – «пошук») синонім активного відпочинку, різновид інтелектуально-логічних ігор, основою якого є послідовне виконання задалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Розкрито зміст етноквесту «Народне мистецтво», який проходить в експозиційних залах Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. Захід розроблений для учнів середніх класів до 15 осіб. Координатори (науковці відділу) супроводжують команди по маршруту, який позначається вказівними стрілками: Старт → Вправні господарі →

Словограй → Етнопазл → Великодній скарб → Знайди мене → Зниклі експонати → У пошуках автора → Фінал → Фініш. Упровадження такої інноваційної форми роботи дає можливість дарувати дітям відкриття, збуджувати їхню цікавість та творчу уяву, представити музей як місце культурного збагачення в привабливому ракурсі.

Здійснено експериментальне дослідження ефективності впровадження методики етноквесту в Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського на прикладі ліцейного класу. Проведено анкетування учнів двох різних класів одного віку. Було опитано 30 школярів із 10-А класу, котрі ніколи не були учасниками згаданих етноінтерактивів (контрольна група), та 30 представників 10-Б класу (експериментальна група), котрі відвідали в Полтавському краєзнавчому музеї не один інтерактив. У результаті 80% респондентів пріоритетними національними цінностями визначили любов до Батьківщини, дбайливе ставлення до рідної мови, знання народних традицій і звичаїв, відповідальність за природу нашої країни. Проте відповіді учнів експериментальної групи дали змогу констатувати, що ці десятикласники краще розуміються на основних пам'ятках історії та природи рідного краю, більше знають про становлення й розвиток багатьох видів народного мистецтва, краще орієнтуються в питаннях про малу батьківщину, називають видатних діячів рідного краю. Тож, порівняльний аналіз показників рівнів виховання національних цінностей в учнів 10-их класів відображає їх позитивну динаміку й засвідчує, що вищого рівня патріотичної вихованості досягли саме учні 10-Б класу, що вже четвертий рік поспіль співпрацюють із Полтавським краєзнавчим музеєм імені Василя Кричевського.

Тому з упевненістю можемо сказати, що етноінтерактиви, упроваджені співробітниками Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, сприяють ефективному формуванню національних цінностей у сучасних підлітків.

Список використаних джерел:

1. Камінська В. Музейна педагогіка в практиці сучасного ЗНЗ / В. Камінська // Волинський музейний вісник: Вип. 5: Музейна педагогіка. Теорія і практика ; Управління культури Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейн. справи СНУ ім. Лесі Українки ; упоряд. А. Силюк. – Луцьк, 2013. – С. 50–53.
2. Пісцова М. До питання інтерактиву (на основі етнографічних заходів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського) / М. Пісцова // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею. – Одеса, 2016. – № 15. – С.42–47.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З БЕЗПЕКОЗНАВСТВА

*Максименко Н. Т.
Полтава, Україна*

У сучасних умовах одним із важливих завдань професійної підготовки майбутнього вчителя є його готовність до створення безпечного середовища, як частини життєвого, соціального середовища учня, яке виявляється у сукупності усіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку; є певним виховним простором, в якому здійснюється розвиток особистості. Саме тому навчальна дисципліна «Безпекознавство» де розглядаються питання створення безпечного освітнього середовища, є важливим компонентом професійної підготовки в освітніх програмах Полтавського національного педагогічного університету по підготовці здобувачів освіти за спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 014.15 Середня освіта (Природничі науки). У даний час рішення комплексної проблеми безпеки стало основною умовою подальшого сталого розвитку людства для майбутніх студентів спеціальності 101 «Екологія».

Зміст курсу «Безпекознавство» включає теорію та практику ідентифікація потенційно небезпечних об'єктів та явищ для людини, здорового способу життя та захисту людини у різних небезпечних та надзвичайних ситуаціях, а також теорію та практику надання першої допомоги. Майбутні фахівці отримують знання про здоровий спосіб життя, про різні надзвичайні ситуації, їх наслідки та правила безпечної поведінки; заходи, що проводяться державою для захисту населення і територій у цілому, знання, які будуть актуальні для людини протягом усього її життя, і які їм будуть потрібні для здійснення їх професійної діяльності [1].

Забезпечити когнітивну та практичну складову курсу дозволяє застосування інноваційних технологій, які мають ряд переваг: творчий характер, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку здобувачів освіти, надання студенту необхідного простору для прийняття самостійних рішень, вибір змісту та способів вчення та поведінки. Удосконалення освітніх методів у галузі формування індивідуальної культури безпеки студентів передбачає застосування педагогічних технологій: співпраці, групової взаємодії, розвиваючого навчання, методу проєктів, методу аналізу конкретних ситуацій у оптимізації даного процесу.

Застосування інтерактивних методів навчання при вивченні курсу «Безпекознавство» дозволяє: сформувати активну, самостійну та ініціативну позицію студентів у навчанні; розвинути насамперед універсальні навчальні дії (дослідні, рефлексивні, самооцінні); сформувати не просто вміння, а компетенції, тобто вміння безпосередньо пов'язані з досвідом їх застосування у практичній діяльності майбутніх фахівців; формують пріоритетність в розвитку пізнавального інтересу; реалізують принцип зв'язку з життям [2].

Так, при вивченні теми «Надання першої долікарської допомоги потерпілому» є ефективне інтегроване практичне заняття із запрошенням представників Полтавського обласного центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, практична частина якого проводиться в аудиторії з відпрацюванням на сучасному оснащенні для демонстрації та тренуванні.

У своїй роботі під час проведення практичних занять з тем: «Небезпека забрудненого повітря на людський організм», «Оцінка небезпеки від забруднення ґрунту на людський організм», «Оцінка небезпеки від забруднення водного середовища на людський організм», «Небезпечний вплив від нітратів, пестицидів, радіонуклідів на організм людини», активно використовується методика роботи студентів малими групами. За такої форми організації занять реалізуються принципи проблемності, мотивації активної навчально-пізнавальної діяльності, контролю знань. Викладач організовує та координує освітню діяльність студентів. Слід зазначити, що робота з малими групами ефективна при проведенні проблемного типу заняття, що стимулює пізнавальну активність студентів. Студенти готуються до практичного заняття наперед запропонованому плану, а на самому занятті викладач ставить перед кожною малою групою окрему проблему на тему практичної роботи.

Студентська група поділяється на підгрупи: по чотири-шість осіб. За складом малі групи можуть бути двох видів: що об'єднують студентів з приблизно однаковими здібностями та всі групи з однаковим складом. Серед найбільш підготовлених студентів та згоди інших учасників групи у кожній призначається лідер. Його роль полягає в перевірці ступеня підготовленості студентів до заняття, розподілу завдань та управління ходом вироблення колективного рішення. Для управління діяльністю всіх груп доцільно призначити експертну групу з трьох-чотирьох осіб із найбільш підготовлених студентів. Експерти оцінюють зміст відповідей, правильність висновків, якість виконаних завдань, використовуючи бальну систему оцінки знань та враховуючи колективну та індивідуальну роботу студентів. Підсумкова оцінка виставляється з загальної кількості набраних балів. Роль студентів у групі на цьому занятті найактивніша.

Від них потрібно не тільки подати вирішення проблеми, але й обґрунтувати та захистити його у дискусії. Таким чином, при методично грамотній організації роботи з малими групами реалізуються принципи індивідуалізації та диференціалізації навчання, спрямовані на формування компетенцій студентів, необхідних для забезпечення безпеки життєдіяльності особи, суспільства та держави.

Звернення до власного життєвого досвіду студентів та життєвого досвіду їх друзів, без якого не обходиться жодна інтерактивна вправа, якраз і допомагає вирішувати завдання підвищення статусності предмета.

Предмет «Безпекознавство» здатний вирішити завдання, яке до цього не вирішувала жодна нормативна дисципліна, а саме: подолати фрагментарне базове знання через об'єднання фізики, хімії, біології, географії, історії та інших дисциплін в єдиний смисловий блок, який пояснює студенту, навіщо йому потрібні ці знання та як ними користуватися. Вибудовування міжпредметних зв'язків у процесі вивчення предмета дає нове бачення явищ, що вивчаються біологією, фізикою, хімією, екологією тощо, вказує на об'єктивно існуючі закони і тим самим робить інтегровані знання майбутніх з фахівців більш глибокими та практичними. Наприклад, географія – вміння знайти на карті район надзвичайної ситуації де є забрудненні ґрунти, вода повітря, дати оцінку стану забруднення на території; історія – вивчення позаштатних, надзвичайних ситуацій минулого, їхній вплив на сьогодення; фізика – радіонукліди та радіаційне забруднення; біологія – біологічні небезпеки та їх вплив на організм людини; хімія – властивості нітратів та пестицидів, побутова хімія, суспільствознавство – негативні явища суспільства – способи протистояти їм і таке інше. Найчастіше навіть студенти, які особливо цікавляться вищепереліченим предметам, у процесі вивчення основ безпекознавства вчать бачити природу тих чи інших речей, явищ, подій [4].

Практика показує, що широке використання міжпредметних зв'язків дозволяє формувати у майбутніх фахівців, такі міжпредметні вміння, як: встановити та пояснити причинно-наслідкові зв'язки явищ різної природи, систематизувати та узагальнити знання про загальний об'єкт вивчення, вирішувати завдання, що вимагають комплексного застосування знань, отриманих при вивченні різних предметів [2].

Таким чином, перевага використання міжпредметних зв'язків під час практичних занять із курсу «Безпекознавство» полягає в тому, що вони: розвивають системне, асоціативне мислення; інтегрують «Безпекознавство» до системи життєво необхідних знань; дають уявлення про шляхи вирішення та запобігання небезпечним ситуаціям; сприяють виробленню ситуаційного досвіду і що не менш важливо об'єктивно піднімають престиж науки «Безпекознавство». Сучасні

інтерактивні технології відіграють важливу роль у формування культури безпеки життєдіяльності їхня перевага полягає в тому, що студенти займають активну позицію у засвоєнні знань, зростає їхня мотивація до навчання, забезпечується активний процес виховання культури безпеки, формується готовність до попередження та подолання небезпечних ситуацій, що загрожують як окремій людині, так і суспільству в цілому. Виховання культури безпеки забезпечує підготовку майбутніх фахівців до поєднання особистої безпеки та безпеки інших людей у професійній діяльності та забезпечення сталого розвитку людства у цілому.

Список використаних джерел:

1. Баб'як О. С. *Безпека життєдіяльності* : Навч. посіб. / О. С. Баб'як, О. М. Сітенко, І. В. Ківа та ін. Х. : Ранок, 2000. 304 с.
2. Осипенко С. І., Іванов А. В. *Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту* : Навчальний посібник. К., 2008. 286 с.
3. Халмурадов Б. Д. *Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях* : Навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 138 с.
4. Яремко З. М. *Безпека життєдіяльності* : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005. 301 с.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

*Масовець Д. Б.
Полтава, Україна*

Проблема оцінювання результатів навчання є однією з найважливіших у педагогічній теорії та практиці. Вирішення цієї проблеми необхідно для оцінки ефективності педагогічних інновацій і технологій. У зв'язку з цим сучасна система освіти висуває вимогу: кожен педагог повинен прагнути до підвищення об'єктивності оцінювання, використання поряд з традиційними засобами контролю та інноваційні досягнення педагогічної науки.

В умовах сьогодення вища освіта вимагає від науково-педагогічних працівників опанування і впровадження інноваційних методів навчання й викладання, заснованих на мультимедійних, інформаційних програмах, системах передання знань. В умовах трансформаційних змін у вищій школі потребують постійного ретельного вивчення та науково-практичного обґрунтування питання кращого досвіду інноваційної освітньої діяльності; характеристики змісту інтерактивних форм навчання, специфіки їх використання у вищих навчальних закладах; індивідуалізовані, командні, проектні технології отримання знань,

інформаційно-комунікаційні засоби навчання, онлайн освіта та інші нововведення.

Незважаючи на те, що педагогічні інновації стали предметом спеціального дослідження в вітчизняній науці лише в останні два десятиліття, у цьому напрямі зроблено вже багато. Спектр вітчизняних наукових досліджень, що висвітлюють проблеми педагогічної інноватики досить широкий [1]. На сьогодні значна кількість українських та зарубіжних науковців, методистів досліджують питання впровадження інноваційних технологій в навчальний процес вищої школи. Так, зокрема, велика кількість наукових праць стосується питання інформатизації українського освітнього простору, використання сучасних комп'ютерних технологій в навчанні в вищій школі, зокрема в системі дистанційного навчання тощо [2]. Актуальним на сьогодні залишається ще, на нашу думку, розробка питання ефективної інтеграції інноваційних технологій в освітній процес вищого навчального закладу.

Розглянемо сучасні інноваційні тенденції в педагогічному процесі щодо окремих аспектів.

Інноваційні тенденції в педагогічному процесі щодо змісту освіти

Зміна парадигми вищої освіти означає насамперед якісні зміни у формуванні змісту освіти, мова йде про вдосконалення змісту освіти, перш за все це постійне оновлення інформації (зміст освіти повинен встигати за досягненнями науково-технічного прогресу, адже оновлення інформації йде зараз дуже швидкими темпами [8]. Так, студент 4 курсу часто вимушений констатувати, що те, що він вивчив на 1 курсі вже давно застаріло).

Інноваційні тенденції перебудови змісту освіти полягають також в перенесенні знань з теоретичної сфери в практичну [5]. Сьогодні існує нагальна необхідність якомога більше наблизити практику з теорією через актуалізацію знань, через надання знанням прикладного характеру, щоб студент зміг використовувати набуті під час навчання знання в своїй практичній діяльності).

Інноваційні тенденції в педагогічному процесі щодо організації освітньої діяльності

Інновації передбачають також вдосконалення власне організації освітньої діяльності. Адже, вважається, що від правильно спрямованої навчальної діяльності студента залежить 50% якості засвоєння ним знань [3]. Так невдало сформульоване завдання для самостійної роботи може негативним чином вплинути на рівень засвоєння студентом навчального матеріалу (наприклад, занадто об'ємне завдання при недостатній кількості відведеного на нього часу не є ефективним) [6].

У вищій школі, крім загальної компетенції (моральна, комунікативна, соціальна тощо) формується також професійна компетенція, тобто компетентність (обізнаність, знання та вміння) у галузі окремих класів та

груп професій (наприклад в економіці) [7]. Крім того студент має набути ще предметної компетенції, тобто стати фахівцем в конкретній справі, набути вузької спеціалізації (наприклад, обізнаність в експортно-орієнтованому менеджменті).

Інноваційні тенденції в педагогічному процесі щодо контролю та оцінювання знань, умінь, навичок студентів

Інновації спрямовуються на вдосконалення методики перевірки знань, умінь, навичок студентів: мова йде про широке застосування рейтингового оцінювання знань, тестових технологій тощо.

Введення інноваційних методів навчання у навчальний процес буде ефективним за умови дотримання об'єктивних закономірностей використання інноваційних технологій навчання [4].

Розглядаючи основні закономірності впровадження інноваційних методів навчання ми пропонуємо робити акцент на таких аспектах, як:

- переорієнтація мотивації навчання студентів на активне пізнання;
- плановість введення інноваційних методів у навчальний процес;
- поєднання цих методів з іншими методами формування знань та з активною самостійною роботою студентів;
- створення системи і алгоритму введення інноваційних методів;
- досконале знання викладачами методики організації інноваційних методів та їх комплексного використання;
- вміння викладача адаптувати ці методи до своєї навчальної дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Жилиєва Ю. М. Модель проектної технології загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов / Ю. М. Жилиєва // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. Випуск 49. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 93–99.
4. Ковальчук Г. О. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін : навч. посіб. / Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін. / за ред. Г. О. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2006. – 320 с.
5. Новікова Л. М. Сучасні технології практичних занять в системі вищої освіти : навч. посіб. / Л. М. Новікова. – Павлоград : ЗПЕУ, 2005. – 73 с.
6. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології : Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І. П. Підласий. – К. : Слово, 2004. – 616 с.
7. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. / О. Січкарук. – К. : Таксон, 2006. – 88 с.
8. Урядова М. С. Інноваційні моделі вищої освіти (соціологічний аспект) [Електронний ресурс]: nbuv. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Soc_dos/2008_7/urjadova.pdf

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

*Митнюк А. В., Бабенко І. В.
Полтава, Україна*

Сьогодні розвиток інституту державно-суспільного управління є загальносвітовою тенденцією і в різних країнах перебуває у стані динамічного розвитку. Сучасні заклади загальної середньої освіти перетворюються на відкриту систему, яка створюється суспільством для виконання соціально заданих функцій і не може існувати незалежно від суспільства. Управління закладом освіти засноване на поєднанні принципів єдиноначальності з демократичністю шкільного устрою.

Учніське самоврядування – це спосіб залучення учнів до систематичної участі у навчально-виховному процесі. Самоврядування – самостійна діяльність учнів, яка відбувається за координації відповідального педагога. Вищим органом учнівського самоврядування є загальні збори або учнівська конференція. Виконавчий орган (учнівський комітет, рада учнівського колективу, рада старост, парламент) є підзвітним загальним зборам. Рішення органів учнівського самоврядування мають дорадчий характер [1].

Головний сенс учнівського самоврядування полягає в тому, що за його допомогою учасники навчального життя отримують можливість впливати на політику закладу освіти – як через участь у прийнятті рішень, якими керується адміністрація навчального закладу, так і через власну активність в управлінні внутрішньошкільними процесами. Самоврядування робить навчальне життя повноцінним та насиченим.

Одним із принципів діяльності органів учнівського самоврядування є педагогічне керівництво. Керівнику органу самоврядування необхідно грамотно підбирати кураторів, штабів із педагогів, адміністрації, батьків на правах консультантів.

Відносини педагогів та учнів у процесі реалізації самоврядування будуються на основі прийнятих як педагогом, так і учнями певних правил, управлінських відносин, створення обстановки взаємовідповідальності та взаємної довіри.

Учніське самоврядування передбачає створення працездатних органів колективу, наділених правами та обов'язками, які поступово розширюються, формування в учнів відносин товариської взаємозалежності та організаторських якостей, залучення кожного учня до організації свого життя та діяльності.

Завдання шкільного самоврядування, як елемента єдиного виховного простору, полягає у створенні системи, здатної забезпечити

соціалізацію кожної дитини; залучити учня до суспільних відносин засобами організованого спілкування; розвитку дитячої організації як основи для міжвікового спілкування, творчого розвитку кожного учня, залучення в пізнавальну діяльність; набуття у кожного члена учнівського самоврядування навичок організації життєдіяльності у колективі.

Школа має ефективно сприяти успішній соціалізації молоді у суспільстві. Самоврядування у школі – це перехід до відкритих, довірчих форм співтворчості адміністрації, педагогічного, батьківського та учнівського колективів. Важливо, що самоврядування – це участь школярів в управлінні власними справами (не справами адміністрації, педагогів, батьків), які входять у компетенцію учнів.

Отже, в ідеалі самоврядування має виходити не від адміністрації та педагогічного колективу, а «вирощуватися» самими дітьми. Ініціативність учнів, самостійність, творчий підхід до справи дозволяють реально оцінювати свої сили, правильно складати необхідні положення про самоврядування спільно з адміністрацією та педагогічним колективом. Але необхідно враховувати, що спілкування відбувається у режимі діалогу, вчитель у загальноосвітньому закладі – старший товариш, наставник, друг. Самоврядування продиктоване потребою учнів, зацікавленістю батьків та освітян.

Список використаних джерел:

1. *Учнівське самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/uchnivske-samovryaduvannya>*

ПОЛТАВЕЦЬ ОЛЕКСАНДР ТВЕРДОХЛЄБОВ – ПЕДАГОГ ІЗ КОГОРТИ ТИХ, ХТО ГОТУВАВ ГУМАНІСТИЧНИЙ МАКАРЕНКІВСЬКИЙ СВІТОГЛЯД

Міщенко Л. В.

Охтирка, Сумська обл., Україна

Полтавець Олександр Дмитрович Твердохлебов (17 жовтня за ст. стил. 1840 р., с. Котельва Охтирського повіту Харківської губернії Російської імперії – 23 липня 1918 р., м. Охтирка Харківської губернії, Російська імперія [3, 12]; «Твердохлібов», – у більшості українських видань, досліджень) начебто «...був тільки учителем нижчої повітової школи в Охтирці... Не відрізнявся по своєму побуту од тисяч таких же повітових учителів, про яких нічого не згадаєш, коли вони скінчать свою службу або навіть і життя. Але О. Д. Твердохлебов не тільки вчителював і виховав декілька тисяч у своїй школі...» – так написав у некролозі про

видатного педагога український історик, філософ, видатний громадський діяч України, ректор Імператорського Харківського університету, лауреат Уварівської премії, один із засновників Української академії наук, академік Дмитро Іванович Багалій [1, с. 163]. І не дарма, бо Твердохлебов серед інших педагогів-гуманістів своєї доби підготував благодатний ґрунт для педагогіки наступної доби – макаренківської педагогіки: педагогіки різнобічного труда, котрий виховує гармонійно розвинену людину, здатну бачити світ не еkleктично, але цілісно, історично послідовно, із усіма доступними свідомості й вивченню причинно-наслідковими зв'язками, хоча й, що цілком природно, у всьому його яскравому розмаїтті. Тож не дарма й у 86-тинапівтомному «Енциклопедичному словнику Ф. А. Брокгауза та І. А. Єфрона» (1890–1907 рр. видання) [16] читаємо таке тлумачення щодо Твердохлебова Олександра Дмитровича: «...садівник та етнограф; род. у 1840 р., був учителем повітового училища та жіночої прогімназії у м. Охтирці. У харківських газетах невеликі, але слушні статті Твердохлебова з етнографії та сільського господарства друкуються з 1868 р. У «Південному краї» 1881 р. Твердохлебов під псевдонімом «Земляк» надрукував кілька оповідань руською і малоруською мовами. У «Київській старовині» надруковано його монографії: «Спадкове полковництво», «До історії Скельського монастиря» [11, 18], «Доля тютюнової фабрики в Охтирці» [27], «Харківські Коцарки» та кілька інших нотаток, складених за рукописами Харківського історичного архіву [4]. Спеціальні праці Твердохлебова з садової культури друкувалися в «Сільськогосподарств. промисловому садівництві та городництві», «Плодівництві», «Землеробській газеті».

У «Збірнику Харківського губерньського статистичного комітету» Твердохлебов помістив історико-статистичні нариси: «Город Ахтырка» [20], «Котельва» [21], «Охтирський Свято-Троїцький монастир» [18], «Століття Охтирського повітового училища» (1790–1890 рр.) [26]; остання робота видана окр. у 1893 р. у 3-му випуску «Трудів комісії з дослідження кустарних промислів Харківської губернії» (1885) Твердохлебов помістив опис кустарних промислів Охтирського та Богодухівського повітів Харківської губернії» [22, 19].

Довгим та плідним щодо наукових здобутків виявився життєвий шлях уродженця Полтавщини (с. Котельва) Олександра Дмитровича Твердохлебова, творчий доробок котрого й донині лишається на часі, але цікаве та корисне наше знайомство з ним – як із педагогом, істориком, етнографом, літератором – ще попереду: і у науковців, і у широкого загалу.

Наразі актуалізовано й опубліковано рукописні роботи дослідника, що зберігаються у фондах Охтирського міського краєзнавчого музею

Сумської області, архівних установах. Підтверджується непересічне значення цих праць для історико-регіональних наукових пошуків з української минувшини, для любителів різноманітних знань щодо рідної землі. Праці Твердохлебова містять розвідки рідної од пращурів Котелевщини, у котрих автор подав своїм сучасникам і нащадкам відомості про її географічне положення, суспільно-економічний розвиток, археологічні пам'ятки, особливості забудови Котельви, щонайдетальніші описи усього того. Так, є у творчому доробку історика й прямі присвяти рідному місту його батьків і пращурів – Котельві: приміром, у 1888 р. в «Харьковском сборнике» – літературно-науковому додатку до «Харьковского календаря» надруковано матеріали, присвячені саме Котелевщині.

О. Д. Твердохлебов народився 17 жовтня 1840 року [3]. По закінченні історико-філологічного факультету Харківського університету більшу частину життя присвятив учителюванню у провінції: скрупульозній натхненній педагогічній праці в повітовому училищі та жіночій гімназії міста Охтирки (за адміністративним поділом вона тоді належала Харківській губернії). Дослужившись до чину колезького асесора, одержав іменне дворянство. Але ніколи Твердохлебов не позиціонувався лише вчителем та чиновником (нехай і добре відомим на Слобожанщині, авторитетним) провінційного церковно-купецького містечка, бо ніколи не поривав контактів із альма-матер, котра завжди була доброю до нього: надзвичайно здібного студента відразу по закінченні університету залишили при університеті для здобуття наукового ступеню.

Паралельно Олександр Дмитрович викладав у Харківському повітовому училищі. Членство в «Українській Старій громаді» [2] з осередком у Харкові додатково засвідчує суспільно-політичні вподобання Твердохлебова змолоду, котрі яскраво підтвержені, і позитивно, науковою, культурно-просвітницькою й освітньою діяльністю.

Важливою сторінкою у науковій творчості О. Твердохлебова вбачаємо його етнографічні студії, зокрема, кустарні промисли й фольклор. Університетські стіни й дуже споріднені інтереси сприяли зміцненню науково-дослідницьких контактів із енергійним пошуковцем-початківцем М. Сумцовим [8, 17]. Їхня університетська дружба тривала упродовж усього життя і звершилася багатьма цікавими спільними проектами.

А ще Олександр Дмитрович довгий час був членом Харківського історико-філологічного Товариства та його архіваріусом, брав активну участь у роботі комісії з вивчення кустарних промислів, в етно-фольклорних експедиціях науковця і друга М. Сумцова [8]. І все це

надавало саме його педагогічній справі, його учительству упродовж десятків літ у провінції особливої глибини: як щодо теоретичних знань і практичних вмінь юних, так і передового – гуманістичного – світогляду.

Тривале, понад півстолітнє, учителювання О. Д. Твердохлебова в Охтирському повітовому училищі й жіночій гімназії визначило ще один напрям його наукових інтересів: історія освіти, репрезентованої рядом навчальних закладів міста. Йдеться про чоловічу й жіночу гімназії, духовне повітове, міське, жіноче Комісарово-Костромське училище, початкові церковно-приходські школи. Окреме дослідження такого плану О. Д. Твердохлебов присвятив Охтирському повітовому училищу: «Столетие Ахтырского уездного училища (1790–1890 годов)», яке побачило світ 1893 р. у Харкові [26]. Дослідник описав навчально-матеріальну базу, викладацький склад та еволюційні особливості трьох типів освітніх установ: малого народного училища (1790–1806 рр.); двокласного (1806–1834 рр.) і трикласного повітового училища (1834–1890 рр.) Завдяки акумульованому емпіричному матеріалу праця О. Д. Твердохлебова й на сьогодні – важливе джерело знань з історії освітніх закладів Слобідської України.

До мови: історична біографістика – доволі популярний і актуальний напрям сучасних гуманітарних студій. І як правило, у центрі уваги фахівців історико-біографічного жанру здебільшого фігурують постаті «фасадного плану». Однак, незаперечним фактом є твердження про те, що неабияке значення для багатьох із них має оточення: родина, коло друзів, колеги, випадкові зустрічі і знайомства, що також формують світогляд великих людей, визначають зміст їхнього повсякдення. Так от, О. Д. Твердохлебов належав до тих науковців свого часу, хто становив перше коло спілкування столичної професури, але водночас він належав і колу провінційної інтелігенції. Адже його праці, надіслані з провінції, друкувалися у найпрестижніших тогочасних наукових і громадсько-політичних виданнях, виходили спеціальними накладами. Він був званою особою з-поміж професійних педагогів, істориків й аматорів-краєзнавців, етнографів та літераторів, педагогів і садівників Слобожанщини.

Талан Твердохлебова-літератора безсумнівний. Приміром, високого рівня його оригінальне письмо спостерігаємо у творі «Старосвітська масниця (Бувальщина): «Гучно та весело справляли масницю у старовину поворсклянські пани. Цілісінька неділя до самого жилявого понеділка – музика, гості, бенкети. Та й як було не веселитись тоді? – усєго доволі, усе некуплене. У кожного пана була своя винниця, у деяких й не одна (тоді ще не знали ні заводів, ні акцизного догляду...); свої пасіки з омшаниками, свої стави; на токах як налито скирт, стоги сіна, мов ті гори: було, аж почорніють, стоячи не один рік без порухи. Визімувавшись на своїх харчах, бігали цілі табуни маштаків, свої були череди, свої воли

круторогі: посполиті тоді чумакували панськими волами, мов спражні чумаки – по волі, по льготі, і, Боже Ти мій, Господи! Скільки було вони навезуть з того Дону баликів усяких, і ікри, і осетрин, і бергамоти, і сливи, яких забажаєш, яблука-чернички, дульковаті, склянка, сивенька, зімниця, черешні, – що хазяїн, то й сорт надивовижу... А ліса які були темні, та непроглядні! Скільки там родило того оріха, кислиць, жолудів. Дика малина, смородина, порічка, ожина – рви, збирай, скільки душа забажає; тоді що не малось на світі тих розумнях, що шмагали по спині и по... шпугую за суніці та за полуниці, ще тоді панство не навчилось різати кіс дівчатам та мазати їм голови дехтем і натикати поверх дехтю пірря за проруху; та правду кажучи, тоді й надібно не було нікому із дівчат притьмом у накритки йти... усі тоді жили запросто, усяк по-своєму, як умів. Козацька колошматка тоді ще тільки починала улаштувуватця. Осадці понад Ворсклом, що кинулись до його з усіх країв Дніпрового тогочасчя ще за Богдана Хмельницького, раді-радісінькі були, що тут їх ніхто не спихав з ниви... що тут не було вже надібно жаяхатись та оглядатись на усі сторони, як зненацька гукне татарин, або лях заторохтить... Звісно, козакові тихомирство іноді приходилось не по натурі, і він свою тугу по волі розважав, по старому звичаю, веселими гулянками в веселі дні. Задля цього масниця у поворсклянських панів, була-гляди, чи не самою підходною годиною. Підкотилась вона – чого довго роздумувати?» [25].

Сімейний стан, міцно спряжений у Твердохлебова із неухильним совісним обов'язком добре дбати про свою дуже велику родину, природно, постав на заваді в реалізації високоамбїтних наукових планів молодика, хоча тривалий час дослідник продовжував «жити на два міста». Але ні в якому разі не можна ремствувати на те, що Олександр Дмитрович не реалізував себе. Найбільш притаманним йому, як педагогові, стало те, що він вважав абсолютно природнім рухом душі: усі свої нові знання, наукові здобутки перш за все нести у дитячі класи, де викладав. Тож справді щедра душа зростила не одне покоління нових дослідників, а ті дорогоцінні й надзвичайно корисні «поклади» для прийдешніх поколінь охтирців (і не тільки для них), котрі у різних коморах Духу Людського залишив по собі педагог, історик, етнограф, літератор, – це той золотий капітал, ціну котрого неможливо недооцінювати, а відсотки з якого для нас усе щедріше зростають. І сьогодні учні шкіл Охтирщини, вивчаючи і на наших музейних матеріалах її історію, історію Слобожанщини, історію України, користуються їхніми історико-географічними описами, фізико-географічними характеристиками, починаючи з ХІХ ст., історією заселення місцевості, усіма сторонами життя тогочасного соціуму, версіями про етимологію назви містечка, виконаними саме

О. Д. Твердохлебовим в його історичному нарисі «Город Ахтырка». Адже вже в позаминулому сторіччі науковець говорив своїм юним учням про значення розвитку промисловості у рідному краї, в Україні загалом, наводив приклад створення з волі Петра I саме в Охтирці першої в імперії тютюнової фабрики, давав наукові описи соціально-економічних та виробничих передумов вирощування (і саме у цій місцевості) культури високопродуктивного тютюну, налагодження його промислового, а не кустарного, виробництва. Докладно розповідав науковець про древню фортецю Охтирки, її внутрішні споруд, пізнішу забудову міста загалом: згідно з розробленим вже спеціальною містовпорядною конторою генеральним планом. Олександр Дмитрович склав порівняльну характеристику Охтирки XVIII–XIX століть, виконав детальні описи будинків, вулиць, площ у 1880–1884 рр., завдяки чому й сьогодні маємо важливе історичне джерело з мікроісторії міста, зокрема, для потреб освіти.

Особливістю Охтирки був поділ його території на сотні. О. Д. Твердохлебов акцентував увагу на тому, що поділ склався історично: від квартирування сотень Охтирського козацького полку, а також визначив чисельність дворів, мешканців кожної умовної територіальної одиниці, загалом усього населення міста. Твердохлебов детально охарактеризував і торгівлю містечка, визначив кількість (більше 100 одиниць) і характеристики торговельних (бакалійних, галантерейних, мануфактурних) лавок. Значну увагу приділив сільському господарству та місцевим промислам.

На той час Охтирка – як духовний центр – посідала друге місце у Харківській губернії. Тож науковець не міг пройти повз цей величезний зріз життя охтирців та паломників місцевих святинь. У дослідженні й описі чотирнадцяти православних приходів (у тому рахунку – монастиря) Охтирського повіту, що висвітлені Твердохлебовим у праці щодо історії Скельського монастиря, читаємо і про економічні підвалини існування охтирських храмів, про формування, зокрема, монастирського господарства, його землеволодіння, що було, без сумніву, надзвичайно важливим питанням на той час (до мови: пов'язаним із іменами відомих в Лівобережній Україні родом Шимоновських, гетьманами І. Мазепою та І. Скоропадським).

О. Д. Твердохлебов надав вичерпну характеристику релігійній громаді міста Охтирка за конфесійною ознакою, доповнив її статистичними даними, згідно з якими станом на 1885 р. в Охтирці було вже 10 культових споруд, з яких 9 – публічних, 1 – закритого типу «при тюремному замку» [11]. Окремо Олександр Дмитрович студіював історію Охтирського Свято-Троїцького монастиря від часу його заснування у 1654 році й до кінця XIX ст., присвятивши цьому спеціальне дослідження

[11]. З нього стало відомо про поетапну розбудову монастиря: від кількох будівель для служіння, трапези і келій до широкої інфраструктури: готелю, лікарні, каплиць тощо. Особливу увагу дослідник приділив ремісничим заняттям охтирських ченців, зокрема іконопису, слюсарству, бондарству, столярству, бджільництву, млинарству тощо. Знайшлося місце в історичному нарисі й для опису монастирської місцевості, приміром, його печер, гrotів Доброславівської та Монастирської гір.

Отже, у центрі уваги дослідника завжди був цілий комплекс соціумних інститутів рідного краю: освіта, економіка, кустарні промисли та новітня промисловість, культура, етнографія, духовна спадщина Слобожанщини її побут.

Та учитель з невеликого провінційного містечка став відомим – на той час і дещо пізніше – українській інтелігенції, зокрема, педагогам, економістам, історикам, етнографам, не лише завдяки своїй творчій спадщині, але й завдяки власному багатющому архіву, зібраній власноруч бібліотеці (на жаль, все це значно постраждало й здебільшого втрачене під час окупації у роки Другої світової війни [14]. Дещо з рукописів дослідника у різні роки відклалося у фондах Охтирського міського краєзнавчого музею. Із-поміж них: яскраві літературно-фольклорно-етнографічні праці «Старосвітська масниця» [25], «Попівна» [24], «Федот» [28], «Литовка, Боголюбовка і Бакирівка» [23], та інші роботи. Окрім рукописної спадщини, у музеї експонуються старовинні предмети побуту, особисті речі та зібрані в етнографічних експедиціях самостійно і спільно з відомим дослідником М. Сумцовим. Це, зокрема, фотопортрет О. Твердохлебова, його власна кобза, викуплена у сім'ї нащадків лірника ліра.

Праць, присвячених оригінальній постаті О. Д. Твердохлебова, обмаль, а ті, що є, дещо фрагментарно окреслюють його життя і діяльність. Тож метою наших розвідок є подальша актуалізація його біографії, наукового спадку як педагога, історика, літератора й етнографа України, котрий був невтомним трудівником, людиною однієї справи на все життя. Зовсім не випадково М. Сумцов у листі до нього написав: «Намерен составить две книжечки, одну про Ахтырский уезд, а другую только про Боромлю. Вот я и хочу вас вставить в первую книжечку, когда буду говорить о достопочитаемых уроженцах и деятелях Ахтырского уезда» [3].

Список використаних джерел:

1. Багалій Д. І. *Історія Слобідської України*. Харків, Основа. 1990. 256 с.
2. Варченко І. Г. *Олександр Дмитрович Твердохлібов – краєзнавець Слобожанщини та Полтавщини : Матеріали 3-ої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції 7-8 грудня 1999*. Суми, СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 1999. С. 55.
3. Волис В. И. *Александр Дмитриевич Твердохлебов – краевед и этнограф. Краеведческие записки Ахтырского краеведческого музея. Рукопись в 4 т. 1962. Т. 3. С. 94–97.*

4. *Державний архів Сумської області. Ф. 9 (с. 1) Т. 26, спр. 7828, 51 арк.*
5. *Земські звіти. 1912 р. // «КЗ «Охтирський міський краєзнавчий музей». Ф. 10801/7, ДР. 987. Арк. 71–75.*
6. *Каковкіна О. М. Археологічні з'їзди другої половини XIX – початку XX стст. в Україні: наук. та суспільно-політ. аспекти: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпр. Нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпропетровськ. 1998. 216 с.*
7. *Каталог виставки XII-го археологического съезда (в Харькове). Этнографический отдел. Харьков: Паровая тип. и литогр. М. Зильберг и с-вья. III, 1902. С. 63–65.*
8. *Кучмай М. Його з вдячністю згадують. Прапор перемоги. Охтирка. 1968. № 100. С. 2.*
9. *Мандебура О. Микола Сумцов і проблеми соціокультурної ідентичності: монографія. Київ, 2011. 273 с.*
10. *Мегера Є. Охтирка в особистостях. Лідер. 2016. № 35. С. 17.*
11. *Метка Л. Гончарство Слобідської України у другій половині XIX – першій половині XX століття: Асортимент та збут виробів. Етнічна історія народів Європи. 2010. № 33. С. 4.*
12. *Мотренко М. Скельський монастир. Вишневий цвіт. 1999. №№ 81–83–85. С. 4.*
13. *Метрична книга : Державний архів Сумської області, м. Суми, Україна. Ф. 745, оп. 69. С. 109.*
14. *Поліщук М. Охтирська гімназія крізь призму часу : Лідер. 12 квітня, 2010. № 19. С. 3.*
15. *Свердлов Г. Краєзнавець О. Д. Твердохлібов Прапор перемоги, Охтирка. 1991. № 4. С. 2–4.*
16. *Скирда І. М. XII Археологічний з'їзд: передумови, перебіг подій, історичне значення: дис. ... канд. іст. наук. 07.00.02. Харківський Національний університет ім. Каразіна В. Н.*
17. *С – в Н. Твердохлебов Александр Дмитриевич : Толкование. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона URL: academic.ru*
18. *Словари и энциклопедии на Академикe https://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/99865/Твердохлебов (дата звернення: 21.01.2022).*
19. *Сумцов Н. Ф. Новый вариант думы «Алексей Попович» : Журнал Киевская старина. К. 1885. № 1. С. 182–191.*
20. *Твердохлебов А. Д. Ахтырский Свято-Троицкий монастыр // Харьковский сборник: литературно-научное приложение к «Харьковскому Календарю» на 1887 г. Вып. 1-й. Харьков, 1886. 992 с.*
21. *Твердохлебов А. Д. Гончарный промысел в Ахтырском уезде в 1881 году // Труды комиссии по исследованию кустарных промыслов Харьковской губернии. Харьков, 1885. Вып. III. С. 1–52.*
22. *Твердохлебов А. Д. Город Ахтырка // Харьковский календарь на 1886 год. Харьков, 1885. С. 636–651.*
23. *Твердохлебов А. Д. Котельва // Харьковский сборник. Харьков, 1888. Вып. 2. С. 115.*
24. *Твердохлебов А. Кустарные промыслы в Ахтырском уезде // Труды комиссии по исследованию кустарных промыслов Харьковской губернии. Харьков, 1885. Вып. III. С. 50–57.*

25. Твердохлебов А. Д. Литовка, Боголюбовка и Бакировка. На правах рукопису. Охтирський краєзнавчий музей (№ КН 1255/ДР-506). м. Охтирка Сумської обл., Україна.
26. Твердохлебов А. Д. Попівна. На правах рукопису (№ КН 1256/ДР-110). Охтирський краєзнавчий музей. м. Охтирка Сумської обл., Україна.
27. Твердохлебов А. Д. Старосветская масница (Бывальщина). На правах рукопису. Охтирський краєзнавчий музей (№ КН 1256/ДР-110). м. Охтирка Сумської обл., Україна.
28. Твердохлебов А. Д. Столетие Ахтырского уездного училища (1790–1890 гг.). Харьков, 1893. 51 с.
29. Твердохлебов А. Д. Судьба табачной фабрики в Ахтырке // Киевская старина. Т. XVI. Киев, 1885. С. 179–189.
30. Твердохлебов А. Д. Федот. На правах рукопису. Охтирський краєзнавчий музей (№ КН 1256/ДР-110). м. Охтирка Сумської обл., Україна.
31. Твердохлебов А. Д. Ясеновое, Грунька также, Лебединского уезда. На правах рукопису. Приватне зібрання.

ВИТРИВАЛІСТЬ ЯК ОДНА З ЦІЛЕЙ СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ

*Новік С. М.
Полтава, Україна*

Під витривалістю найчастіше мають на увазі здатність людини підтримувати свій організм у робочому стані, здійснюючи опір втомі. Її показниками виступають насамперед тривалість роботи, яку людина спроможна виконувати загалом, і тривалість роботи, яку вона може виконувати достатньо якісно і без перенапруги.

У сучасному світі вимоги до витривалості підростаючого покоління вже дещо інші, ніж декілька десятиліть тому, оскільки для значної кількості населення умови праці зміщуються в сторону покращення, технічне оснащення трудомістких процесів дозволяє зменшувати витрати фізичних ресурсів і все більший запит на фахівців більшою мірою розумової, ніж фізичної праці. Проте проблема витривалості залишається на часі з цілої низки причин.

Перша з них пов'язана з різноманітністю видів втоми, яка завжди супроводжує людську активність.

Втома, за визначенням фахівців, – це «сукупність тимчасових змін у фізіологічному та психологічному стані людини, які з'являються внаслідок напруженої чи тривалої праці та призводять до погіршення кількісних і якісних показників можливостей організму і навіть до нещасних випадків» [1, с. 107]. Вона поділяється на розумову, сенсорну, емоційну, фізичну і спричиняється відповідним видом діяльності. Тому, в якій би сфері не працювала людина, наскільки б не була її діяльність

удосконалена та оснащена технічними чи електронними засобами, все одно втома за певних обставин є неминучою. Неможливо повністю уникнути ситуацій, коли умови діяльності стають більш жорсткими, а прийнятний результат залежить саме від того, наскільки спроможний працівник перевершувати середні показники своєї працездатності. В умовах кризи, загострення конкуренції тощо саме витривала людина має більші шанси на успіх, а іноді – і на порятунок у прямому розумінні слова.

Щодо останнього. Саме з ним і пов'язана друга важлива обставина, яка актуалізувалася в Україні останнім часом. Збройна агресія Російської Федерації в один момент змінила налагоджений спосіб життя наших співвітчизників, а багатьох із них поставила на межу виживання. Непередбачуваність і раптовість ситуацій, у яких опинилося населення цілих міст і областей, здавалося б, нетипові для кінця ХХ-початку ХХІ століття, знову заявила про себе, нагадавши, що витривалість та споріднені з нею терплячість, мужність, віра в себе мають бути притаманні кожній людині. Забезпечення виживання в екстремальних умовах природних чи техногенних катастроф – це не обов'язкова для кожного, але загалом, на жаль, ймовірна перспектива, яка може підстерігати будь-кого у несподіваний час, і саме витривалість, здатність опиратися деструктивним станам – це найперше, на що ми можемо розраховувати.

Третя обставина, що зумовлює об'єктивну необхідність розвитку витривалості, пов'язана з проблемою здоров'язбереження, яка, на відміну від попереднього прикладу, актуальна для нас упродовж усього життя. Саме витривалість сприяє тому, що людина може досить довго діяти без надмірного свого поглиблення, що переходить у стан перевтоми. Остання ж, являючи собою сукупність функціональних зрушень в організмі, хоча і є наслідком накопичення втоми, але відрізняється від неї частковою незворотністю функціональних зрушень, що настають у організмі, і значною несприятливістю для здоров'я в цілому. За нашими спостереженнями, перевтома частіше відзначається у людей з нижчою витривалістю, і не лише через їхню нижчу адаптованість, а саме з причин, що мають безпосереднє відношення до виховання. Вона досить часто настає внаслідок кризових умов, які людина намагається подолати шляхом максимальної мобілізації своїх ресурсів, хоча сама ж ці умови і створила, впродовж тривалого часу не виконуючи необхідної роботи в більш сприятливих обставинах, припиняючи її через втому, яка в дійсності могла бути за бажання успішно переборена.

Подолання стомлюваності і зростання витривалості пов'язані з намаганнями організму адаптуватися до умов активності, пристосовуватися до величини і характеру навантаження. Зрозуміла

значна роль у цьому процесі вольових зусиль самої людини, її намагань підвищити власну витривалість. Саме в такому ракурсі ми розглядаємо характерні для класичного виховання завдання формування волі та характеру, коли людина з дитинства налаштовується на необхідність звикати до різного виду навантажень, намагається мінімізувати негативні емоції щодо зростання фізичного, інтелектуального чи емоційного напруження. На наш погляд, вони мають актуалізуватися в процесі фізичного виховання, сприяючи більш високій витривалості молодого покоління, хоча, як зазначають вчені ([2]), цей процес вимагає значної обережності і уваги до стану кожної дитини, оскільки, на жаль, резервні можливості організму сучасних школярів є не досить високими.

Список використаних джерел:

1. Галіцян О.А., Щекотіліна Н.Ф. *Втома та її профілактика з метою природно-ресурсного збереження організму. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2020, № 71, Т. 1. С. 107-111.
2. Портна І.Л., Іванько В.В. *Виховання витривалості у дітей середнього шкільного віку на уроках фізичної культури. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).* 2020. Випуск 1 (121).

**ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ВИХОВНИХ
ЗАВДАНЬ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ
ГРИ «ДЖУРА»**

*Ночовний О. В.
Лубни, Україна*

Науковий керівник: *Шлапко Валентина Олексіївна,
учитель біології Опорного закладу «Вовчицький ліцей імені В. Ф. Мишика
Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області»*

Проблема патріотичного виховання молоді, з огляду на важливі завдання державотворення в незалежній Україні, сьогодні набула особливої актуальності. Саме тому вона потребує детального розгляду головних її складників і чинників, ґрунтовного дослідження засобів та методів національно-патріотичного виховання підлітків. Необхідністю дослідження національно-патріотичного виховання підлітків стало те, що у підлітковому віці найбільш помітним процесом є формування свідомого ставлення до довкілля, відбувається актуалізація потреби самоствердження, з'являється потяг до вирішення значимих та ціннісних життєвих проблем. Аналіз наукових психолого-педагогічних джерел

засвідчує, що виховання патріотизму засобами військово-спортивних ігор є актуальною і, разом з тим, мало розробленою темою в теорії та методиці виховання. Відтак, видається важливим оновлення та осучаснення змістового наповнення патріотичного виховання у процесі військово-спортивних ігор [1].

Аналіз науково-психологічних та виховних джерел показує, що виховання патріотизму за допомогою військово-спортивних ігор є актуальною і водночас малорозвиненою темою в теорії та методиці виховання. Тому актуальним бачимо оновити та модернізувати зміст патріотичного виховання в контексті військово-спортивних ігор.

Ефективність виховання моральних якостей майбутнього воїна в героїчних традиціях старших поколінь залежить насамперед від зовнішніх впливів, яким вони піддаються від дорослих, від найближчого оточення, в якому вони опинилися під час позакласної та позашкільної роботи. Це визначається сутністю процесу формування моральних якостей майбутніх воїнів, який спрямований насамперед на засвоєння морального досвіду молоддю від старших поколінь [2].

Особливо вагомими є сучасні наукові проекти Ю. Каюкова (героїчних традицій українського козацтва), Ю. Руденка (національно-патріотичних ідеалів юних козаків). Зокрема, розвиток патріотизму, національних цінностей та особливості їх засвоєння за допомогою військових ігор в учнів різного віку описані в працях О. Гевко, В. Гонського, І. Зверєвої, В. Ковалю, О. Литовченко, А. Москальової, П. Онищука, Р. Петронговського та ін. Значимими у цьому сенсі є доробки А. А. Ребриної щодо методики проведення дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Ґрунтовно розглянуті в дослідженнях Н. Асланова, М. Белоусова, В. Івашковського, В. Третьякова, С. Шакарова аспекти фізичної підготовки молоді [3].

У ході виконання наукової роботи ми повністю досягнули поставленої мети: дослідили особливості та шляхи формування патріотизму через систему виховних завдань дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Джура». Поставлені завдання ми виконали в повній мірі: проаналізували патріотичне виховання через призму дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Джура»; визначили значення військово-патріотичної гри «Джура» у системі підготовки молоді; описали методи та шляхи активізації військово-патріотичного виховання підлітків у процесі позакласної роботи; дослідили практичне формування патріотизму у підлітків через систему виховних завдань дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Джура».

Основною тенденцією у патріотичному вихованні є формування цінності любові до своєї Батьківщини, своєї держави, свого народу, своєї нації. Систематичні та цілеспрямовані змагання зі спортивною грою «Джура»

сприяють формуванню у молоді позитивних емоцій, поваги та вдячності до тих, хто захищає свою країну від ворогів. Такі захисники є прикладом для наслідування для молоді. Їхня увага в процесі фізкультурно-масової роботи викликає у молоді інтерес до патріотичної діяльності. Військово-спортивні ігри відіграють важливу роль у навчально-виховному процесі та виконують ряд функцій, спрямованих на розвиток та формування особистості підлітків (соціокультурна, ігротерапевтична, виховна, мотиваційна, моделювальна, розвитку і т. д.).

Зміст військово-патріотичного виховання підлітків у контексті позаурочної роботи включала систематичні форми навчання у військово-патріотичних гуртках, спортивних відділеннях та військово-спортивних іграх, які сприяли підвищенню рухової активності учнів. Вдалими формами військово-патріотичного виховання під час позакласних заходів були: участь молоді в походах вихідного дня, військово-спортивних святах, змаганнях за першість класу. Органічним для самоосвіти стало регулярне використання учнями різноманітних форм військово-патріотичної виховної роботи (перегляд виховних фільмів, презентацій, читання книг патріотичного змісту, виступ з повідомленнями на шкільному радіо).

Нами було створено декілька напрямків із інформування та залучення нових перспективних учасників до груп із військово-патріотичного виховання: 1) радіоінформування в школі; 2) виготовлення інформаційних буклетів «Козацькому роду – нема переводу»; 3) проведено брейн-ринг «Люби, вивчай свій рідний край» між учнями 5-8 класів; 4) виховні заходи «Скарби рідного краю», «Виховай козака у собі», «Знай і люби свій край», «Борітеся – поборете!»; 5) проведена загальношкільна лінійка-реквієм до Дня пам'яті Героїв Крут «Вам вічна слава, вам вічна пам'ять...».

Загалом динаміка виховних рівнів патріотизму відповідно до критеріїв (знання патріотизму, бажання виявляти патріотизм, здатність виявляти патріотизм у поведінці) та ступеня його прояву (ефективність, фрагментарність, суперечливість, інертність) у респондентів були наступні: ефективний освітній рівень патріотизму підлітків зріс з 10,7% до 23,5% (+ 12,8%); фрагментарна частка учасників зросла з 23,0% до 42,4% (+ 19,4%). суперечливий рівень знизився з 47,7% до 27,0% (-20,7%); інертне значення впало з 18,6% до 7,1 (-11,5%). Оприлюднені результати опитування учасників гри «Джура» допомогли залучити та простимулювати нових перспективних гравців-патріотів України.

Згідно з опитуванням учнів, які б хотіли в майбутньому взяти участь у військово-спортивних іграх (у грі «Джура») – 71,71% опитаних, 18,42% – не визначилися, 9,86% заявили, що хотіли б стати волонтером у грі. Також слід підкреслити високу позитивну мотивацію учасників на перемогу в грі, їх свідомі та відповідальні дії для досягнення мети. «Джура» є одним із найважливіших засобів патріотичного виховання учнівської молоді,

виховання громадянської свідомості та виховання здорової нації. Військово-спортивні ігри є дієвим засобом виховання особистості, справжнього громадянина-патріота України.

Список використаних джерел:

1. *Акімова С. С. Патріотичне виховання молодших школярів / Світлана Сергіївна Акімова, Ганна Володимирівна Шипко // Таврійський вісн. освіти. – 2018. – № 1 (1). – С. 101–106.*
2. *Бех І. Д. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посібник / [І. Д. Бех, Ж. В. Петрочко, В. І. Кириченко] ; Нац. акад. пед. наук України ; Ін-т проблем виховання. – Київ : Ін-т обдар. дитини НАПН України, 2015. – 182. [2] с. – Бібліогр.: С. 177–183.*
3. *Виховання почуття патріотизму молоді в сучасних умовах // Сучасна школа України. – 2016. – № 3. – С. 35–38.*

ПЕРЕДУМОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НОВОВВЕДЕНЬ

*Павленко О. І.
Полтава, Україна*

На сьогодні є ряд важливих напрямів державної освітньої політики - інтеграція до світового простору в освіті. Для вступу до неї є потреба в вивченні іноземних мов. Для цього викладачі повинні володіти рядом новітніх технік та методів, щоб правильно обрати метод вивчення мов відповідно до рівня знань, цілей та інтересів учня.

Зараз вивчення іноземних мов стало буденністю та кожен з учнів має змогу використати певну методику задля швидкого формування іншомовної комунікативної компетентності. Для цього вчителі прагнуть вивчити якомога більше методик та освоїти більше додатків для правильного використання в процесі навчання.

Педагогічна інноватика належить до системи загальнонаукового та педагогічного навчання. Проблеми педагогічної інноватики вивчають досить багато вчених такі як К. Ангеловські, Х. Барнет, Д. Гамільтон, Н. Грос, М. Майлз, А. Хаберман та інші.

Педагогічна інновація – нововведення в педагогічну діяльність, зміни у змісті навчання і виховання з метою їх підвищення ефективності. Сутністю інноваційних процесів в освіті є вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду та впровадження нових досягнень психолого-педагогічної науки в практику роботи вчителя (О. І. Оргієнко, 2015, с. 8)

В працях О.Хуторського предмет педагогічної інноватики виступає в ролі засобів, умов, закономірностях та методів, що пов'язані з педагогічними інноваціями (О. Хуторський, 2008)

Створенням та поширенням педагогічних новацій по всьому світі займаються за вимогою певних чинників з боку навчання. Так за працями М. Чепіля та Н. Дудника було визначено ряд чинників:

- нові державні стандарти освіти;
- профілізація та індивідуалізація освітнього процесу;
- концепції національного виховання дітей та молоді;
- авторські навчальні програми, підручники, посібники, виховні та управлінські та технології;
- варіативні системи навчання;
- методи проектування та моделювання життєтворчості особистості, діалогова форма спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу;
- рейтингова система оцінювання навчальних досягнень учнів;
- модернізація змісту, форм та методів управління досягнень учнів;
- варіативні моделі структури управління;
- поява авторських закладів освіти (М. М. Чепіль, Н. З. Дудник, 2012, с. 25-26)

Дичківська визначає ряд значень, що повинні визначати педагогічну інновацію:

- форма організації інноваційної діяльності;
- сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; зміни в освітній практиці;
- комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень;
- результат інноваційного процесу (І.М. Дичківська, 2012, с. 21).

Дослідники проблеми також відносять до педагогічної інноватики поняття «нове», «нововведення», «інновація», «новизна», «інноваційний освітній процес», «інноваційна діяльність».

Виходячи з досліджень І. М. Дичківської поняття «нове» – це уперше відкрите, створене або зроблене, сформоване недавно замість попереднього.

Це поняття повинно відповідати певним ознакам, а саме:

- просторово- часова неідентичність;
- актуальність;
- стабільність;
- ефективність;

- оптимальність;
- змінюваність (І.М. Дичківська, 2012, с. 19-20).

Одним з вагомих критеріїв є нововведення, що являється результатом педагогічної діяльності вчителя.

Так за думною І. М. Дичківської новизну, як одним із найважливіших критеріїв оцінювання педагогічних досліджень, що в результаті приносить творчий процес педагога. Вона поділяє новизну на шість видів, а саме:

- абсолютна новизна – це принципово нові та раніше не відомі практики та методи викладання, результатом яких можуть бути прийняті абсолютно радикальні зміни в навчанні;

- відносна новизна, що поділяється в свою чергу на часткову новизну (оновлення одного або декілька елементів системи), умовну новизну (поєднання декількох елементів) та місцеву новизну (використання інновацій, що використовувались в інших галузях);

- суб'єктивна новизна.

Отже, інноваційна діяльність педагогів являє собою специфічним та досить складним процесом роботи, що потребує особливих знань, умінь та навичок. Діяльність педагогів-новаторів утворює інноваційний потік, який збагачує практику новими ідеями, новим змістом та новими технологіями.

Список використаних джерел:

1. *Інноваційні педагогічні технології : посібник / За ред. О. І. Огієнко; Авт. кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Ю. С. Красильник, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, К. В. Годлевська, Ю. М. Кобюк. - К., 2015. - 314 с.*
2. *Хуторской А.В. Педагогическая инноватика /А.В. Хуторской. М., 2008. - С.12-12.*
3. *Інноваційні педагогічні технології : підручник / І. М. Дичківська. 2-ге вид., доповн. - К. : Ака - демвидав, 2012. - 352 с. (Серія << Альма-матер»).*
4. *Педагогічні технології [Текст] : навч. посібник / М. Чепіль, Н. Дудник ; Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. - Дрогобич : [РВВ Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. І.Франка], 2009. - 242 с.*

МАТЕМАТИКА В АСПЕКТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

*Пітель І. М., Левіна І. В.
Полтава, Україна*

Будь-яка держава світу з часу свого започаткування приділяла та приділяє величезну увагу патріотичному вихованню молодого покоління, вбачаючи у ньому свою майбутню опору, успішність країни. Задля цього кожна людина повинна знати, ким були її предки, що саме їм довелося пережити впродовж минулих століть.

З метою виховання патріотичних почуттів необхідно використовувати буквально усі навчальні дисципліни. І тут не виключення, навпаки – одна з перших в цьому аспекті – математика.

Під час навчання математиці основними напрямками, котрі сприяють патріотичному вихованню студентів, є, на думку методистів [2, с. 35] і на наше тверде переконання педагогів-практиків, винесене зі щоденної діяльності в коледжі, доведення до студентів тих історичних фактів, котрі підтверджують внесок математиків у зміцнення оборонної могутності держави, добір відповідних завдань з урахуванням методичних та дидактичних вимог, проведення нестандартних уроків патріотичного виховання.

Украплені в такі заняття розповіді про відомих, заслужених математиків України мають неоціненне значення [4]. Такою, зокрема, може бути захоплююча розповідь педагога про Миколу Боголюбова (1909–1993). По закінченні семирічки у с. Велика Круча (нині Полтавщина) він, повернувшись з родиною до Києва, де народився, самостійно вивчав курси вищої математики та фізики. 13-літньому хлопчаківі, з огляду на його унікальні здібності, дозволили відвідувати лекції в університеті, і вже з 1923 р. він мав свого наукового керівника: відомого вченого Миколу Крилова. В сімнадцять років Микола Боголюбов досяг таких результатів з теорії варіаційного обчислення, за котрі йому присудили кандидатський ступінь, а італійська Болонська академія наук відзначила і спеціальною премією. Докторський же ступінь присвоїли усього тільки через два роки, і без захисту дисертації, спеціальним рішенням Пленарного зібрання Всеукраїнської академії наук за поданням академіка Дмитра Граве.

У 1928–1973 рр. математик трудився в АН УРСР. У 1936–1950 рр. він – професор Київського університету, а з 1949 р. – Математичного інституту ім. В. О. Стеклова та одночасно – Об'єднаного інституту ядерних досліджень. За видатні заслуги у розвитку математики, механіки, теоретичної фізики, академік Микола Боголюбов двічі удостоєний звання Героя соціалістичної праці (1969, 1979), а також – лауреата Ленінської (1958) і трьох Державних премій колишнього СРСР (1947, 1953, 1984).

Яскравими зірками України на теренах математики називаємо й академіка Михайла Кравчука з Волині (1892–1942); Степана Банаха (1892–1945), уродженця Рахова; Миколу Чеботарьов (1894–1947), котрий народився у Кам'янець-Подільському; одесита Сергія Берштейна, багатьох інших вчених цього наукового профілю [6]. Усі вони на все своє життя лишилися з Україною в серці, вірними батьківщині, а зараз – взірцем істинного патріотизму для молоді [4].

До мови: існує багатий світового масштабу електронний архів [1], автори котрого – Джон О'Коннор та Едмунд Робертсон, а власник –

університет у містечку Сент-Ендрюс (Велик Британія, Шотландія). Ця «...комп'ютерна база біографій математиків світу дозволяє здійснювати пошук за абеткою та хронологічним вказівником. Станом на 2021 р. база містила понад 3000 біографій математиків та вчених із суміжних галузей, періоди життя яких впорядковані за часовою шкалою (англ. Timeline). ...Хронологічний вказівник (англ. Full Chronology) видатних досягнень у математиці розділений на 37 часових інтервали (на 2016 р.) і охоплює період від часів Стародавнього Єгипту до 1960 р. Кожна стаття містить основну інформацію про персону... дату народження і смерті, портрет, детальну біографію та основні здобутки... додається бібліографічний список, статті щодо праць... Інформація з історії математики розміщена в окремому розділі під назвою History Topics Index... містить історію математики у різних культурах та історію різних розділів математики. Станом на 2016 р. подано розділи з історії математики у Вавилоні, Єгипті, Греції, Індії, арабському світі, Америці, Шотландії, про математику майя. ...у вказівнику розділу представлені алгебра, аналіз, геометрія і топологія, числа і теорія чисел, математична фізика, математична астрономія, математична освіта, їхні підрозділи. ...в есе з історії математики розглядаються політичні моменти та конфлікти, пов'язані з науковими дослідженнями і з математикою зокрема. У 2015 р. О'Коннор і Робертсон за роботу над архівом отримали Премію Херста (Hirst Prize) від Лондонського математичного товариства. ...заслугою авторів при удостоєнні премії названо «...архів, найчастіше використовуваний і найавторитетніший веб-ресурс в історії математики» [1, 7].

Та не досить користі лиш від знання студентами біографій вчених-математиків, особливо сьогодні важливіше акцентувати увагу на тих їхніх дослідженнях, наукових досягненнях, які вдало спрямовувалися на вирішення проблеми оборони у різні десятиліття та можливості сьогоднішніх таких розробок. Так, приміром, при вивченні теми «Таблиця квадратів», можна провести бесіду про штурманські таблиці, котрі активно застосовувалися в авіації під час Другої світової війни. Також можна навести приклад щодо таблиць, за якими можна визначати й координати знаходження морського судна за радіопеленгами. Згадані таблиці розробили математики під керівництвом академіка С. М. Бернштейна (Харківський університет) [2, с. 43]. Завжди потрібно підкреслювати: без точних математичних розрахунків не змогла би існувати «Богиня війни» – артилерія.

Великий внесок роблять сучасні математики до розробки теорії комп'ютерної техніки, що нині надзвичайно широко застосовується у військовій та космічній техніці. Загалом прикладів діяльності наших вчених-математиків, дослідження яких пов'язані з обороною країни, можна навести дуже багато.

Допоміжним засобом розвитку патріотизму в студентів під час уроків математики є вирішення відповідних завдань. Як зазначав О. М. Крилов [3, с. 59], «...вирішення завдань, пов'язаних із військовою темою, виховують почуття гордості за свою батьківщину, за велику працю вчених, які створили унікальну військову техніку». До мови: слова належать тому математикові, чії праці з теорії непотоплюваності та качки корабля були використані військово-морськими силами усіх країн світу, бо це саме Крилов створив так звану «Таблицю непотоплюваності», за якою можна розрахувати, як саме конкретно вплине на корабель затоплення тих чи інших відсіків, які номери відсіків потрібно затопити самим морякам, аби ліквідувати крен та як таке затоплення може поліпшити стійкість корабля. Використання цих таблиць врятувало життя безлічі людей у всіх акваторіях світу, допомогло зберегти величезні матеріальні цінності.

Завдання, пов'язані з оборонною тематикою, мають відбиватися у всіх математичних дисциплінах коледжів. Справа в тому, що для військових дій залучаються всі досягнення різних наук, але ж не просто разом з ними, а – поперед них! – математика, й у всіх її проявах. Створення атомної і ракетної зброї зажадало не тільки використання фізичних законів, а й великих математичних розрахунків, створення нових математичних моделей і навіть нових гілок математики. Без таких попередніх математичних досліджень не створюється жодна технічна система, і чим вона складніша, тим різноманітніший та ширший її математичний апарат. Наприклад, крейсер. Це дуже складна технічна система. Перш ніж його збудувати, необхідно виявити геометричні форми корпусу судна, щоб при русі не створювався додатковий опір і одночасно воно слухалося керма. Також необхідно забезпечити живучість корабля, надійність його управління, розрахувати вплив розташування машин, знарядь, торпедних апаратів на стійкість, забезпечити зв'язок з усіма бойовими одиницями корабля, тобто створити ефективну систему управління кораблем та його зброєю [2].

І тут перераховано лише мізерну частку завдань, котрі має вирішити математик, перш ніж корабель, а також будь-який військовий об'єкт можна розпочати будувати. Та надзвичайно серйозні завдання необхідно вирішувати й у період експлуатації: штурманські розрахунки, розрахунки стрільб тощо.

Осягнувши уважним, глибоко проникаючим поглядом математичні науки з такої точки зору, студенти зможуть стати справжніми, тобто дієвими патріотами України.

Список використаних джерел:

1. *Архів історії математики Мактьютор.* URL: https://www.wiki.uk-ua.nina.az/Архів_історії_математики_Мактьютор.html (дата звернення: 25.01.2022).

2. Гнеденко Б. В. *Математика й оборона країни*. К., Знання. Вид. 4-те. 2019. 127 с.
3. Крилов О. М. *Мої спогади*. В-во АН наук СРСР. 1963. С. 59.
4. *Математики. Механіки. Біографічний довідник* : Упорядник О. М. Боголюбов. К. : Наукова думка. 1983. С. 45.
5. *Математичний архів MacTutor* : Список математиків із детальними біографіями.
6. *Українські математики* : Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії.
7. *Університет Сент-Ендрю* : Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. https://uk.wikipedia.org/wiki/Університет_Сент-Ендрюса (дата звернення: 29.01.2022).

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕХНІКИ ЕМОЦІЙНОГО НАСТРОЮВАННЯ НА ПУБЛІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

*Погребняк П. А.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Квак Ольга Вікторівна*,
кандидат біологічних наук, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін
і фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Поняття «педагогічна техніка» з'явилося порівняно недавно. Слово «техніка» необхідно розуміти у його первісному значенні. Грецьке *technike* означає вправний, досвідчений, умілий. Стародавні греки *techne* називали мистецтво, майстерність.

Сучасні словники так розкривають сутність означеного поняття: «Техніка:

1. Сукупність засобів і знарядь праці, що застосовуються в суспільному виробництві та призначені для створення матеріальних цінностей.

2. Сукупність прийомів, навичок, що застосовуються в певній діяльності, певному ремеслі, мистецтві.

3. Володіння такими прийомами, навичками, професійне вміння, майстерність, вправність».

Діяльність – це система взаємодії суб'єкта зі світом, що постійно змінюється і в процесі якої формується, втілюється в об'єкті психічний образ та реалізуються відносини суб'єкта.

Педагогічна взаємодія є сукупністю педагогічних ситуацій, тобто окремих і водночас взаємопов'язаних фрагментів педагогічної діяльності, кожен з яких несе в собі всі її ознаки: є певні суперечності між реальним станом вихованості, навчальними можливостями учнів і метою, для досягнення якої організовують дії дітей; є завдання, які варто розв'язати

на шляху до мети; є засоби, якими впливає вчитель. Шлях досягнення виховної мети можна уявити як сходи, якими вчитель разом з учнями піднімається, здійснюючи програму здобуття знань, духовного становлення. Такими ситуаціями є різні форми педагогічної взаємодії вчителя з учнями, батьками, колегами: організація уроку, ведення бесіди, планування походу, проведення свят, розповідь про важливі проблеми людського буття. Кожну з цих форм взаємодії, кожную ситуацію потрібно організовувати і проводити з урахуванням специфіки педагогічної діяльності, вимог до всіх її компонентів.

Навчально-виховний процес у школі – явище складне, багатогранне, динамічне. Його специфіка визначається передусім розширеним спілкуванням, найбільшою, на думку Антуана де Сент-Екзюпері, розкішню у світі. Для вчителя ця розкіш – не що інше, як професійна необхідність. З її допомогою здійснюється взаємовплив двох рівноправних суб'єктів – учителя й учня. Щоб цей взаємовплив був ефективним, у вчителя і учня мають переважати позитивні естетичні почуття як показник людяності, гуманності, творчості, а відтак працездатності та її результативності. Цей бік педагогічної професії близько стикається з мистецтвом, що завжди є поєднанням таланту й майстерності [1].

Майстерність – переважно результат вишколу. Вишкіл акумулює в собі найкращі традиції і досвід багатьох поколінь, розвиває і підсумовує природні задатки учня та вчителя, дає їм необхідні знання та навички, організовує і розвиває талант, робить його гнучким і чутливим стосовно будь-якого творчого завдання.

Досвід педагогічної діяльності показує, що вчителеві недостатньо знань основ наук і методики навчально-виховної роботи. Адже всі його знання і практичні вміння можуть передаватись учням лише завдяки живому й безпосередньому спілкуванню з ними. Для багатьох учителів очевидною є істина: учні часто переносять ставлення вчителя на предмет, який він викладає. На цих стосунках вибудовується складна й об'ємна піраміда навчання і виховання, через них відбувається проникнення педагога в душевний світ учнів, щоб виробити у них первинні навички співтворців власної особистості. Саме ці взаємовідносини, їх мистецькі, моральні, психологічні, технологічні складники не завжди усвідомлюються педагогами як вартісний засіб удосконалення їхньої педагогічної діяльності. Багато чого тут педагог може запозичити з театральної педагогіки [2].

Педагогічне мистецтво нерідко ототожнюють з театром одного актора. Це цілковито відповідає життєвим реаліям. Тому для педагога важливо усвідомити принципи театральної дії, її закони. В цьому може добре прислужитися система К. Станіславського, який розглядає органічну

природу театральної творчості через природу людини-творця, актора.

Кожний, хто обирає педагогічну професію, стикається з тим, що в теорії педагогіки немає розділу, присвяченого розвитку практичних умінь на підсвідомому рівні. Якоюсь мірою цьому може зарадити театральна педагогіка. Однак зарадити своєрідно, завдяки постійному тренінгові. Здібності на рівні підсвідомості формуються систематичною напруженою працею. Тренування потребує дотримання певних правил, виконання різноманітних численних вправ.

Дехто з дослідників вбачає у системі Станіславського лише елементи внутрішнього й зовнішнього самопочуття як головні впливові чинники актора. Проте уважний аналіз основних підходів до розв'язання проблеми Станіславським, особливо в роботі актора і режисера над роллю, дає підставу звернути увагу на іншу основоположну ідею, яка уособлює закономірність функціонування мистецтв, в основі яких – людське спілкування. Йдеться передусім про фізичну дію. Для досягнення найвагомішої естетичної впливовості, усвідомлення мистецької значущості поведінкової активності перед аудиторією варто відштовхуватися не від самопочуття, не від психічних станів, переважно непідвладних волі й свідомості, а від логіки фізичних дій. Правильне її здійснення може рефлекторно відтворювати й відповідну їй логіку почуттів, впливати на психіку з її підсвідомістю. Цей закон Станіславського впродовж XX ст. не дав можливості витіснити його систему на задвірки, а утримував її на авангардних позиціях.

Мистецтво виступу – мистецтво особливого роду. Для сучасного вчителя це не більше, ніж засіб для досягнення педагогічного успіху, деякий набір прийомів, опанувавши якими можна домогтися від учнів бажаних дій. Зовсім інакше дивилися на нього древні греки, у чиїх полісах уперше з'явилися великі риторичні діячі. Для них мистецтво мови було невіддільно від мистецтва мислити, і не випадково риторика як самостійна сфера утворення розвивалася разом з наукою і філософією. Таке відношення до «думки виреченої» пройшло через всю історію людства. Тисячоріччя потому, вже в XI столітті, мислителі прийшли до переконання, що саме спілкування перетворює новонароджену дитину з безпомічного представника заgonу приматів у розумну істоту, названу людиною [3].

Таким чином, серед вимог, що їх ставлять до вчителя-вихователя (переконливість суджень, глибокі знання, емоційність, любов до дітей тощо), майже завжди називають таке вміння, як володіння словом, усним літературним мовленням, мистецтвом читання та ін. На жаль, були висловлені лише окремі пропозиції, рекомендації, побажання, що їх пізніше тією чи іншою мірою реалізовували педагоги-практики, методисти з виразного читання, лектори.

Праці педагогів-вчених початку ХХ століття С. Т. Шацького та П. П. Бленського свідчать про зростання інтересу до проблеми, розуміння необхідності підготовки вчителя до діяльності в нових умовах. Проте, віддаючи належне цим пошукам, доцільно зазначити, що серед великої кількості умінь, які фахівці відносять до якісних показників професіоналізму вчителя, уміння володіти усним словом, на жаль, не завжди вичленувалось як самостійне.

А. С. Макаренко настійно рекомендував педагогам-початківцям самовдосконалюватися, проводити етюдні роботи з метою оволодіння мистецтвом красномовства, поведінкою, спілкуванням у різних аудиторіях.

У діяльності педагога навчально-виховний процес – це та сама творчість. Тому публічна діяльність педагога на сучасному етапі викликає підвищений інтерес.

Професія педагога певною мірою є публічною професією. Вона передбачає виступ перед аудиторією, вплив на неї, зворотній зв'язок. Тому доречним є порівняння діяльності педагога з діяльністю актора.

Цікавим з цього погляду для нас є досвід К. Станіславського. Майстерність педагога і актора зумовлюється трьома взаємозумовленими складниками: відповідно теорією, технікою і методами роботи над матеріалом, його організацією та впровадженням у дію.

У педагогічній діяльності взаємини з аудиторією залежать від самопочуття педагога.

Уміння керувати собою, підтримувати високу працездатність, значно розширює можливості педагога, допомагає йому розкрити творчий потенціал особистості, вийти переможцем в досягненні поставленої мети. Тому необхідно досконало оволодіти технікою міжособистісного спілкування на рівні певної педагогічної платформи і педагогічного надзавдання. Доти, доки аудиторія залишається таємницею, педагог не отримає влади над нею. Проте доки він не виробить майстерності підпорядковувати себе педагогічній меті, не осмислить своїх можливостей впливати на аудиторію, доти й вона не сприйме сповна його інформацію.

Здатність керувати собою характеризує передусім сформованість багаторівневої системи саморегуляції особистості. Психологічна саморегуляція здійснюється в єдності її енергетичних, динамічних та змістових аспектів. На формування саморегуляції впливають насамперед характеристики нервової діяльності, особистісні якості, а також система виховання. Засоби керування психологічним самопочуттям учителя можна умовно розподілити на дві групи: перша група пов'язана з контролем над діяльністю психофізичного апарату (тонус м'язів, дихання, темп мовлення), друга група впливає на особистісні утворення

(спрямованість особистості, установки та ціннісні орієнтації, якості особистості).

Оволодіння органічною творчістю і в акторській, і в педагогічній дії відбувається поступово:

а) перший щабель в оволодінні процесом органічної дії, важливий і для актора, і для педагога, – подолання суперечностей публічної творчості. Майбутній педагог, наприклад, здійснює в присутності багатьох людей на заняттях – педагогів і своїх колег – студентів) прості життєві дії, ще не ускладнені творчим переживанням: щось побачити, почути, відшукати, прочитати, завчити напам'ять, звернутися з питанням тощо. Ці вправи потрібні для того, щоб навчитися відволікатися від аудиторії конкретною дією («публічна самотність»);

б) другий щабель – дія, здійснювана прилюдно в умовах домислу. Вона також необхідна для вчителя, але найповніше засвоюється в сценічному спектаклі. Учитель має навчитися на матеріалі найпростіших сценічних вправ діяти органічно і доцільно в межах сценічної імпровізації (сьогодні, тут, зараз);

в) третій щабель пов'язаний із повторенням. Тут відбувається переростання імпровізаційної вправи в етюд, в якому фіксується логіка і послідовність дій. Однак важливо зберегти імпровізаційність як поглиблення творчості.

Отже, поданий вище матеріал, на нашу думку, сприятиме підвищенню рівня професійної майстерності педагогів, спонукатиме учнів до творчого застосування отриманих знань і умінь використанні теоретичних та технічних прийомів настроювання на публічну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Гамрецький І. Керівникові школи про культуру публіцистичного мовлення / І. Гамрецький // Освіта і управління. – 1998. – № 3. – С. 94–98.
2. Зязюн І. А. Театральне мистецтво у вимірі педагогіки / І. Зязюн // Краса педагогічної дії. – К.: Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – С. 87–91.
3. Іржі І. Мистецтво говорити / І. Іржі // Директор школи. – 1999. – № 37. – С. 19–20.

А. С. МАКАРЕНКО ПРО ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ

*Половинка Д. С.
Полтава, Україна*

У системі виховання А. С. Макаренка трудова діяльність була стрижневою. Праця матиме виховне значення лише за умови, якщо вона органічно пов'язана з моральним, естетичним, політехнічним, фізичним

та іншими аспектами виховання. У трудовому вихованні, на його думку, мають бути дві нерозривні сторони: по-перше, у процесі праці виховувати в учнів любов до неї; по-друге, формувати в них уміння і навички працювати. Виховний вплив праці можливий тільки тоді, коли вона посильна, результативна, має творчий характер, осмислена, колективна, педагогічно доцільна.

А. С. Макаренко зіткнувся з явищем, котре вперше визначив у своїй статті в 1925 р. так «Трудовой процесс... является процессом педагогически нейтральным». Для А. С. Макаренко важливим є не сама праця а сам процес праці, участь у виробництві. Тобто праця може звестися до своєрідного навчання, до вироблення трудових навичок. Тоді дійсно праця стає педагогічно нейтральною по відношенню до самого виховання і особливо не відрізняється від навчання.

Система трудового виховання А. С. Макаренка ґрунтувалась на таких принципах:

- праця повинна бути творчою, радісною;
- важлива користь праці у моральному, духовному розвитку людини;
- у праці виховуються правильні стосунки між людьми;
- праця має позитивний вплив на фізичний розвиток людини;
- праця має важливе значення в особистому житті людини.

У результаті тривалих роздумів, пильних найтонших спостережень, аналізу А. С. Макаренко сформулював систему вимог до організації трудової діяльності дитячого колективу, що може, претендувати на певну універсальність. Отже, до головних чинників ефективної організації дитячої праці у виховних закладах А. С. Макаренка належать такі:

– ставлення до праці як до органічної складової широкої системи вихованих впливів: «труд без освіти, що йде поряд, без політичного й суспільного виховання, ...не дає виховної користі, є нейтральним процесом»;

– перетворення «праці-роботи» на «працю-турботу»: «у трудовому зусиллі виховується не тільки робітнича підготовка людини, але й підготовка товариша, тобто виховується правильне ставлення до інших людей, – це вже буде моральна підготовка»;

– естетична виразність дитячої праці. Хороша робота «приносить дитині радість. Це буде або радість творчості, або радість перемоги, або радість естетична – тобто радість якості» .

Великого значення А. Макаренко надавав саме естетичному вихованню учнів, через його прямий зв'язок із творчою працею, вважаючи, що прагнення до прекрасного закладено в людині від природи. Засобами естетичного виховання він вважав красу природи, пісні, музику, образотворче мистецтво, художню літературу, кіно, театр, чистоту й

охайність у всьому, розкішну шкільну садибу, приємне навколишнє оточення, естетичне оформлення класних кімнат, гарний одяг, естетику взаємовідносин у колективі тощо.

Доповненням до трудового виховання було військово-фізичне виховання. Зразковий режим, чистота, ігри, спорт, гімнастика, військово-стройові заняття, сприяли вихованню у молоді дисципліни, організованості, підтягнутості і витривалості. У своїх творах («Педагогічна поема», «Прапори на баштах») яскраво показав значення фізичного виховання у всебічному розвитку особистості. Шляхами фізичного загартування він вважав створення відповідних санітарно-гігієнічних умов, дотримання правильного режиму життя використання природних чинників, правильний режим харчування, добру організацію відпочинку, широку програму фізичного виховання (гімнастика, акробатика, теніс, волейбол, футбол, верхова їзда, парашутний спорт, стрілецька справа, лижний і водний спорт тощо).

Розглянемо методи виховання котрі застосовував А. С. Макаренко для виховання і перевиховання своїх підопічних.

Привчання – це метод виховання, що передбачає організацію планомірного і регулярного виконання вихованцями певних дій з елементами обов'язковості. А. С. Макаренку, коли він був начальником дитячої комуни, працівники Наркомосу дорікали, що він, нібито, знущається над вихованцями, змушуючи їх стояти з гвинтівкою вдень і вночі біля входу до приміщень закладу.

Заохочення – це спосіб педагогічного впливу на особистість, що виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей і стимулювання до діяльності. А. С. Макаренко твердо стояв на позиції, що необхідно передусім дбати про моральне заохочення. Воно сприяє утвердженню в особистості морально-духовних цінностей, спрямованого на витіснення або гальмування негативних, потворних рис. Велике значення має й дотримання певного ритуалу внесення заохочень. Так, у комуні ім. Ф. Е. Держинського своєрідним заохоченням біла подяка перед строем колоністів. Також були і звичайні подарунки чи грошові премії.

Специфічним методом виховання є покарання. Покарання – це метод виховання, що передбачає вплив педагога на особистість вихованця з метою осуду чи гальмування його негативних дій і вчинків.

Трудове виховання є складовою частиною всебічного гармонійного розвитку особистості. Тому загальні методи виховання також мають бути ефективно використані в системі трудового виховання: переконування, приклад, вимога, вправи, вправляння, схвалення, осудження.

Завершальним етапом психологічної та практичної підготовки учнів до трудової діяльності є їх правильна професійна орієнтація. Правильний вибір професії зумовлює моральне задоволення, позитивну самооцінку,

високу продуктивність праці, якість продукції. Він є точкою, в якій сходяться інтереси особистості та суспільства, поєднання особистих і загальних інтересів.

Професійна орієнтація – система навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння учнями знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування в них уміння аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також свої професійно значущі якості, шляхи й засоби їх розвитку.

А. С. Макаренко вніс досить багато цікавого і нового в теорію трудового виховання. Він був одним із перших педагогів хто зайнявся розробкою концепції трудового виховання. Система виховання А. С. Макаренка безпосередньо виросла із практики. А. С. Макаренко прагнув виховати нову людину, котра була потрібна тогочасному суспільству. Ідеї А. С. Макаренка щодо організації творчої праці, поєднання фізичних і розумових сил можуть слугувати основою для подальшого удосконалення трудового виховання молоді, моральної та практичної підготовки їх до трудової діяльності.

Загальні принципи і методи виховної роботи, які висунув Макаренко, повністю можна застосовувати і в сучасній школі.

Список використаних джерел:

1. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика. Учебник для вузов. – СПб., 2000.
2. Галузинський В. М. Педагогіка. Методичні рекомендації для студентів 1-2 курсів. – К., 1990.
3. Джуриинский А. Н. Педагогика: История педагогических идей. – М., 2000.
4. Макаренко А. С. Избранные произведения: В 8-ми т. – М., 1984.

ДІАЛОГ І МОНОЛОГ – ФОРМИ УСНОГО МОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

**Сахно Я. І., Пивовар Н. М.
Полтава, Україна**

Володінню мовленням як засобом професійної діяльності вчителя треба вчитися. Прикладом цього є досвід А. С. Макаренка, який вважав, що вчитель повинен так говорити, щоб учні почули в його словах волю, культуру, особистість. Обмін емоційними реакціями, знаннями під час педагогічного спілкування проходить у діалогічній та монологічній формах усного мовлення. Монолог – це форма активної мовленнєвої діяльності розрахована на опосередковане й пасивне сприйняття, яка

практично не має зв'язку із промовою співрозмовника ні у структурному, ні у змістовному відношенні [4, с. 67].

Основні комунікативні ситуації вживання монологу в професійно-педагогічному спілкуванні – це мова вчителя в навчально-виховному процесі. Монологічна форма мови використовується педагогами для пояснення, викладу складного за змістом або великого за обсягом матеріалу. Дана форма вимагає від педагога дотримання логіки, переконливих доказів, узагальнень, використання всіх можливостей мовленнєвого впливу (яскраві приклади, що запам'ятовують порівняння, історичні екскурсії) [3, с. 55].

За класифікацією З.С. Карпенко, розробленою на основі ознаки – мети висловлювання, всі монологи діляться на: монолог повідомляючого типу, який підрозділяється на монолог-міркування і монолог-повідомлення; монолог переконуючого забарвлення – примітивна форма ораторського мовлення; монолог ліричний – мовленнєва форма виявлення переживань і емоцій; монолог драматичний – складний вид мови, в якій мова слів є лише акомпанементом іншим системам психічного виявлення [2, с. 85].

Діалог (від грец. «dialogos» – бесіда, розмова) – форма мовлення, завдяки якому відбувається обмін висловлюваннями-репліками, якій властиві малий ступінь організованості й мимовільність (незапланований характером); інтелектуальність (обумовленістю попередніми висловлюваннями), ситуативність (в залежності від обстановки розмови). Діалог як правило протиставляється монологу. Підвидом діалогу є полілог, який з'являється при числі учасників мовного спілкування більше двох. У педагогічному спілкуванні діалог виступає як поперемінний обмін емоційною та раціональною інформацією, перехід ініціативи від викладача до учня та навпаки. Інформаційна повнота діалогічного мовлення суттєво забезпечується жестами, мімікою, а також інтонацією ситуативної обумовленості [1, с. 66].

Під час проходження практики в школі ми спостерігали за мовленнєвою поведінкою учителя та учнів під час уроків. Нашою метою було дослідження того, як відбувається оціночна комунікація між учнями та вчителем і визначити її особливості. Так, під час практики нами були записані вирази, які ми почули від вчителя для підтримки учнів:

Якщо робота була виконана на високому рівні, практично без помилок, учителем використовувались наступні вирази:

Супер
Талановито
Дивовижно
Молодець

Неймовірно
Фантастично
Приголомшливо
Ідеально виконано

Бездоганно
Чудово
Чудова робота
Чудова ідея
Прекрасно
Гарна робота
Геніально
Гарна думка

Краще не буває
Неймовірно
Оригінально
Так тримати
Відмінний результат
Бездоганна робота
Відмінна робота
У тебе все вийшло

Якщо у роботі були деякі незначні помилки, вчителем використовувались наступні форми вербального оцінювання:

Ти робиш значні успіхи
Добре впоралась/впорався
Ти це зробила/зробив
Рада/радий за тебе
Ти швидко вчишся
Твоя думка цікава

Це дуже втішно
Продовжуй у тому ж дусі
У тебе дуже добре виходить
Я знала/знав, що ти впораєшся
Ти на правильному шляху
Значно краще

Якщо вчитель бажав підтримати емоційно учнів, то використовував наступні формулювання:

Щодня тобі вдається усе краще
Ти сьогодні багато
працювала/працював
Ти сьогодні гарно працюєш
Тепер ти все зрозуміла/зрозумів
Старайся, ти можеш
Тепер тебе ніщо не зупинить
Цілком слушно
Отак правильно
Набагато краще
Ти рухаєшся у правильному
напрямку

В тебе є прогрес
Це дійсно щось неймовірне
Тепер ти зрозуміла/зрозумів цей
матеріал
Це завдання вдалося найкраще
Ти вдосконалюєшся
Вже виходить добре
Це здорово
Цього разу ти це зробила/зробив
Ти перевершила/перевершив себе
Ти докладаєш багато зусиль – у тебе
все вийде

Окрім усних виразів, вчителем також підтримка виражалась через написи у зошитах, на кшталт таких:

Ти зростаєш над собою
Молодець, ти проявила/прояви
свою фантазію

Сьогодні справи йдуть набагато
краще
Твоя робота з кожним днем стає
краще

Ти робиш впевнені кроки вперед
Ти вже маєш значні успіхи в цьому
Щоразу краще
Так тримати
Я вражена твоєю роботою
Як тобі це спало на думку?

Ти робиш все так просто
Дякую за відповідальне ставлення до
роботи
Це найкраще, що ти коли-небудь
робила/робив
Я ніколи не бачила, щоб хтось робив
це краще

При виявленні помилок у роботі, вчителем підбирались наступні доречні вирази:

Уважно перевір це завдання
Відшукай помилку
Тут сховалась помилка
Треба ще раз повторити цю тему
Треба потренуватися ще
Спробуй ще раз розв'язати це
завдання
Не поспішай
Зможеш самостійно знайти помилку?

Ти дійсно на вершині
Я дуже пишаюсь тобою
Ти дійсно в темі
Ти все зрозуміла/зрозумів
Ти майже все зрозуміла/зрозумів
Я рада бачити, що ти так вправно
працюєш
Вітаю, тобі підкорилося складне
завдання

Ти швидко вчишся
Я вірю у твої сили
Щиро радію твоїм успіхам

Уважніше, будь ласка
Перечитай, спробуй знайти помилку
Спробуй самостійно знайти помилку
Не все вдалося, наступного разу буде
краще
Треба попрацювати додатково над
такими завданнями
Є над чим працювати, я тобі
допоможу
Потренуйся виконувати таке завдання
Хід розв'язку правильний, спробуй
знайти помилку

Таким чином, на основі проведеного дослідження було встановлено, що оціночні висловлювання вчителя можуть допомагати йому віднайти потрібні доречні слова та коментарі різноманітних видів робіт: самостійної, парної, групової, проектної діяльності учнів тощо; дають змогу зробити зауваження без зайвих образ, підтримати й надихнути кожного оригінальним й несхожими на інших коментарем.

Список використаних джерел:

1. Кайдалова Л. Г. Психологія спілкування: навч. посіб. / Л. Г. Кайдалова та ін. ; Нац. фармацевт. ун-т. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : НФаУ, 2018. 139 с.
2. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості : монографія / Зіновія Карпенко. 2-ге вид., перероб., допов. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2018. 719 с.

3. Келли Джордж А. Теория личности. Психология личных конструктов / Д. А. Келли ; пер. с англ. и науч. ред. А. А. Алексеев. СПб. : Речь, 2000. 249 с.
4. Король Л. Д. Психологія формування національного характеру (психолінгвістичний аспект): навч.-метод. посіб. / Л. Д. Король ; Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2012. 225 с.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ІГОР НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

*Севост'янова К. В.
Кременчук, Україна*

Науковий керівник: Горпинко Тетяна Анатоліївна,
учитель англійської мови Кременчуцького ліцею №11 «Гарант»
Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Комунікативний підхід до навчання іноземним мовам є сьогодні методичним стандартом. Реалізація комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і умінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню учнем іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування.

Ідеї дослідження ґрунтуються на важливих положеннях Конституції України, Законів України «Про освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), «Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті».

Проблема особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України є важливою в контексті євроінтеграції, що посилює актуальність підготовки учнів до міжмовної комунікації, формування у них знань з англійської мови та зарубіжної літератури. Комунікативні ігри відіграють важливу роль у цьому процесі. Досягти високого рівня комунікативної компетенції в англійській мові, не знаходячись серед її носіїв – справа дуже важка. Тому завданням вчителя є створення на уроці іноземної мови реальних й уявлених ситуацій спілкування, використовуючи для цього різні прийоми роботи. Одним із таких прийомів є рольова гра [1].

Феномен гри привертав до себе увагу мислителів, філософів, соціологів, психологів і педагогів упродовж усієї історії людства. Філософсько-культурологічні та педагогічні підходи до гри як засобу взаємодії людини зі світом розробляли видатні мислителі минулого Аристотель, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, Дж. Локк, Я. Коменський, Г. Сковорода. Філософське трактування зародження й значення гри розкрили у своїх працях Г. Гегель, І. Зязюн, М. Каган, П. Лавров, М. Семашко та ін. Суспільно-орієнтовані та особистісно-орієнтовані підходи до оцінки ігрової діяльності обґрунтували Л. Виготський, Д. Ельконін, Р. Жуковська, О. Запорожець, С. Шацький та інші вчені. Творчі ігри соціального характеру у різних педагогічних аспектах розглядали Г. Волков, А. Макаренко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський.

Проаналізовано теоретико-методичні підходи до поняття «комунікативна гра». Застосування ігор дає змогу зберегти ентузіазм і високу працездатність до останніх хвилин уроку. Гра на уроці англійської мови допомагає учням подолати несміливість; повірити в себе, у свої сили; вивчити нову лексику; мовні конструкції; розвиває кмітливість; дає можливість уникнути перевантажень; сприяє підвищенню пізнавальної активності.

Розкрито сутність комунікативної гри в контексті викладання англійської мови в загальноосвітній школі. Гра в початковій ланці є засобом пізнання навколишнього світу і себе в ньому, усвідомлення дітьми мети своєї діяльності, опрідметування абстрактних понять, розвитку творчої уяви та здібностей, встановлених людських взаємин. Більшість вчителів використовує гру як засіб цілеутворення педагогічної діяльності та інтерпретації її в особистості дії учня. Гра допомагає розвивати творчу уяву та творчі здібності дитини.

Охарактеризовано види комунікативних ігор на уроках англійської мови в загальноосвітній школі. Ми розглянули комунікативну гру як варіативно-ситуативну мовленнєву вправу, під час якої учні набувають досвіду спілкування; розвивається їхня культура спілкування; у школярів формуються навички міжмовної комунікації. Тому гра має бути невід'ємним елементом кожного уроку.

Експериментально перевірено ефективність застосування комунікативних ігор на уроці англійської мови, зроблено порівняльну характеристику навчальних досягнень з англійської мови учнів четвертого класу експериментальної та контрольної груп. Встановлено, що за рецептивним критерієм в КГ показник навчальних досягнень на констатувальному етапі експерименту відповідав 21,46%, наприкінці формувального етапу спостерігалось незначне підвищення цього показника: до 27,18%; в експериментальній групі позитивна динаміка була дуже суттєвою: показник зріс більше, ніж удвічі: з 24,82% на

констатувальному етапі експерименту – до 58,25% після формувального етапу. За інтеракційним критерієм в КГ показник навчальних досягнень на констатувальному етапі експерименту відповідав 34,73%, наприкінці формувального етапу спостерігалось незначне підвищення цього показника: до 35,43%; в експериментальній групі спостерігалася значно позитивніша динаміка: показник зріс: з 32,67% на констатувальному етапі експерименту – до 37,64% після формувального етапу.

За продуктивним критерієм в КГ показник навчальних досягнень на констатувальному етапі експерименту відповідав 3,2%, наприкінці формувального етапу спостерігалось значне підвищення цього показника: до 18,7%; в експериментальній групі позитивна динаміка була набагато суттєвішою: показник зріс у десятки разів: з 3,24% на констатувальному етапі експерименту – до 36,5% після формувального етапу. Такі показники підтверджують ефективність використання комунікативних ігор на уроках англійської мови в загальноосвітній школі, зокрема, в першому класі. Це доводить доцільність використання комунікативних ігор, оскільки з їх використанням покращується результативність засвоєння учнями знань, формування мовленнєвих і комунікативних умінь та навичок, а також практичної здатності використовувати їх.

Отже, поставлені завдання виконано, мети дослідження досягнуто. Проте результати наукової роботи є лише незначною спробою вирішити актуальну проблему пошуку шляхів застосування комунікативних ігор на уроках англійської мови, адже вона є невичерпною та потребує подальшого опрацювання, що спонукає до продовження дослідження означеної теми.

Список використаної літератури:

1. *Богуш А. Проблеми формування мовної особистості учнів середніх загальноосвітніх закладів / А. Богуш // Зб. наук. праць. Вип. VI. – Рівне, 2006. – 344 с.*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ САМООСВІТОЮ ПЕДАГОГІВ- ПОЧАТКІВЦІВ

**Соля А. А.
Полтава, Україна**

Чільне місце у структурі управлінської діяльності керівника закладу освіти належить організації професійної самоосвіти молодих педагогів. Ефективність цієї ланки освітнього менеджменту залежить від

урахування основних наукових підходів. Поняття «підхід» у розумінні більшості вчених означає певну сукупність засобів та прийомів, які діють певним чином на когось. У науковому розумінні поняття «підхід» визначається як вихідна позиція, багатокомпонентний інструментарій управлінця, що є основою професійної діяльності.

Особистісний підхід в управлінні професійною самоосвітою молодих педагогів передбачає врахування особистісних мотивів участі вчителя в діяльності, спрямованій на підвищення рівня професійної компетентності. Особистісний підхід є важливим процесом засвоєння суспільних цінностей, норм і способів педагогічної діяльності, що дозволяє зрозуміти особливу роль виховання як провідного (спрямованого) способу суспільного формування індивіда. Підхід передбачає допомогу молодим педагогам у пізнанні себе, самовизначенні та самореалізації, формуванні культури життєдіяльності та траєкторії педагогічної діяльності, а також розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей кожного. Використання особистісного підходу у побудові та реалізації стратегії професійної самоосвіти педагогів початківців сприятиме вибору оптимальних форм та методів роботи, інноваційних технологій та елементів освітнього середовища навчального закладу [1, с. 27].

Когнітивний підхід керівника навчального закладу до управління професійною самоосвітою молодих педагогів забезпечує інтеграцію психолого-педагогічних, методичних, культурологічних, мовленнєвих, інформаційних, філологічних, лінгвістичних знань та розвиток ціннісно-сміслової сфери особистості. Когнітивний підхід забезпечує інтеграцію знань про здібності, потреби, інтереси всіх учасників освітнього процесу, цілі у співставленні зі знаннями про можливості; знань про педагогічну діяльність, сутність і способи самовиховання професійної компетентності; здатність до систематизації й узагальнення знань. Когнітивний компонент один з провідних у процесі управління професійною самоосвітою вчителів-початківців, тому що на його основі мають формуватися й розвиватися наступні компоненти освітнього менеджменту. Відповідно до кваліфікаційної характеристики вчителя та рівня його професійної підготовки, керівник навчального закладу проектує програму професійної самоосвіти молодого педагога на володіння високими громадянськими і моральними якостями, відповідальне і творче ставлення до дорученої справи, поєднання фундаментальної наукової і практичної підготовки.

Діяльнісний підхід освітнього менеджменту передбачає використання інноваційних форм та методів організації професійної самоосвіти педагогів-початківців. Визначальна ідея цього підходу полягає в тому, що головний результат освіти – не окремі знання, вміння

й навички, а здатність і готовність людини до ефективної та продуктивної діяльності в різних соціально значущих ситуаціях. В рамках діяльнісного підходу зазначаємо інноваційні форми організації професійної самоосвіти педагогів: організація конкурсів педагогічної майстерності, участь у інтернет-проектах, створення банку інновацій та методичного календаря у закладі освіти, організація семінарів практикумів [3, с. 61].

Дієве управління професійною самоосвітою педагогів-початківців реалізується завдяки технологічному підходу, провідним положенням якого є те, що самоосвітня діяльність вчителів повинна бути спрямована на оволодіння сучасними технологіями і методиками, різними засобами діагностики фізичного, психічного та інтелектуального розвитку учня. Орієнтація на технологічний підхід із творчим пошуком викладачів базується на аксіоматичних підходах, суть яких зводиться до того, що суворе визначення цілей навчання має сприяти відбору й проектування змісту та управління навчальним процесом, методам і засобам навчання, враховуючи необхідний рівень кваліфікації викладачів, методи оцінки досягнутих результатів навчання[2, с. 36].

Розробка технологічних аспектів проблеми управління професійною самоосвітою педагогів-початківців має базуватися на розвитку творчого потенціалу вчителя, використанні досягнень передового педагогічного досвіду, розвитку самоосвітніх компетентностей педагогів-початківців.

Список використаних джерел:

1. Дишко О. П. Самоосвіта педагога як необхідна умова підвищення його професійної компетентності. *Управління школою*. 2019 № 19-21 . С. 24-36
2. *Управління професійним розвитком учителів: навч.-метод. посіб.* / Л. А. Мартинець. Вінниця: ДонНУ, 2016. 87 с.
3. Охрончук Н. М, Толкай І. М. Формування індивідуальної освітньої траєкторії педагога в умовах інноваційного простору. *Управління школою* 2019 № 19-21. С. 56-76

ФІТОІНДИКАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ З ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

*Тислюк К. Д., Дяченко-Богун М. М.
Полтава, Україна*

Екологія займає важливе місце в процесі формування в учнів біологічних знань, на основі яких надалі формуються основні загальнобіологічні і світоглядні поняття. Оточуюче середовище як цікавий,

динамічний навчальний предмет дає великі можливості для проведення різних видів самостійних робіт учнями, особливо під час проведення позакласної роботи. Одним з різновидів самостійних робіт може стати фітоіндикаційне дослідження, яке є дієвим методом при спостереженнях за забрудненням міського середовища стаціонарними та пересувними джерелами забруднення і дає змогу кількісно визначити рівні забруднення повітря на значних територіях.

Українські школярі набувають знань, що стосуються «класичної» екології (елементи аутоекології і синекології – в курсі біології), характеризують глобальні проблеми, закономірності (географія), деякі аспекти промислового використання природних ресурсів і охорони навколишнього середовища (хімія, фізика). За рівнем представлення екологічна інформація стосується глобальних, регіональних, місцевих екологічних проблем. І дуже доречним є ознайомлення дітей з екологічними проблемами рідних місць не лише теоретично, але й практично.

В результаті такого дослідження учень не лише виявляє рівень забруднення працюючи по методиці, але й знайомиться з екологічними проблемами, які спричинюють ту чи іншу ступінь відхилення від норми об'єкта дослідження, а також розробляє практичні рекомендації для поліпшення атмосферного повітря на модельних ділянках які були використані для збору матеріалу. Таку методику можна використовувати у курсі біології 10-11(12) класах. Його зміст направлено на досягнення різноманітних цілей, в тому числі і засвоєння знань про методи наукового пізнання, оволодіння навичками проведення спостережень за екосистемами з метою їх опису і виявлення природних та антропогенних змін, використання отриманих знань та умінь в повсякденному житті для оцінки наслідків своєї діяльності по відношенню до навколишнього середовища, здоров'я інших людей і власного здоров'я.

В умовах державного становлення України одним із пріоритетних завдань національної школи є прищеплення майбутнім господарям країни загальнолюдських цінностей у ставленні до природи, забезпечення їх науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, залучення до активної діяльності з охорони і поліпшення природного довкілля. Враховуючи те, що шкільний вік – це період активного інтелектуального і соціального розвитку особистості, а молоді властиві підвищена емоційна чутливість та допитливість, школа стає важливою ланкою в системі неперервної екологічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Дідух Я. П., Плюта П. Г. *Фітоіндикація екологічних факторів*. К. : Наук. думка, 1994. 280 с.

2. Дідух Я. П. *Основи біоіндикації*. К. : Наукова думка, 2012. 344 с.
3. Ольхович О. П. *Фітоіндикація та фіто моніторинг*. К. : Фітосоціоцентр, 2005. 64 с.

УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРСПЕКТИВНИХ ВИНАХОДІВ

*Троян П. Д.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Школяр Сергій Петрович*,
кандидат технічних наук, доцент
кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Упровадження інноваційних проектних ідей, що тісно пов'язані з об'єктами права інтелектуальної власності, створених завдяки творчій, науково-технічній діяльності [1]. Слід зазначити, що економіка країни, її регіонів переважно сировинного типу, наразі важливим є використання сучасних підходів до інноваційного розвитку та переходу до нових технологій, які передбачають повну цифровізацію виробництва, створення «розумних» продуктів та сервісів, перехід на сучасні бізнес-моделі інноваційної економіки.

Всебічна підтримка бізнесу повинна здійснюватися шляхом просування інформації про виробника, винахідника на українському та світових ринках, в тому числі шляхом створення та захисту об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема винаходів [2-5]. Розглянемо деякі українські перспективні винаходи, які були створені студентською молоддю у 2021 році [6].

1. «Розумна крапельниця». Розумна крапельниця або Infusion Light – це винахід студентів на базі Інжинірингової школи. Пристрій може полегшити процес внутрішньовенного крапельного введення ліків, він слідкує за об'ємом препаратів і швидкістю крапання. «Розумну крапельницю» розробили, аби допомогти медичним сестрам у реанімаціях.

Система складається з приладу, який одягається на крапельницю. Це фактично безпроводні оптичні датчики, які рахують і передають дані на сервер. Невеликий сервер будуть встановлювати окремо для кожної лікарні, у кожному палату встановлять блютуз-маячки, які дозволять приладам визначати місцеперебування. Корпуси для цих апаратів виготовляють за фотополімеру на 3D-принтері. Зараз команда розробників

«розумної крапельниці» створила 5 таких приладів. Надалі планують зробити ще партію, яку передадуть безкоштовно лікарням міста.

2. Пристрій, що рятує велосипед від крадіжок. Студенти Дніпровського національного університету імені Гончара Ілля Волков та Павло Герман розробили невеликий пристрій WheelKeep, за допомогою якого можна відстежити місцеперебування транспорту в додатку на мобільному телефоні.

За словами винахідників, WheelKeep не буде доповненням до велосипеда, він стане його частиною. Трекер встановлюється у кермову колонку і стає повністю невидимим зовні. Якщо хтось почне чіпати велосипед, то власник дізнається про це зі сповіщення на смартфон та зможе відстежити свій транспорт з точністю до двох метрів.

Пристрій легкий у використанні та заряджається від мережі або портативної батареї. Заряду вистачає приблизно на два тижні.

Хлопці зазначають, що у 2022 році планують продавати свій пристрій у веломагазинах. Коштуватиме такий трекер близько 130 доларів.

3. Світильник, який вимірює чистоту повітря. Світильник, який вимірює чистоту повітря, розробив студент 4-го курсу факультету фізики, електроніки та комп'ютерних систем Дніпровського національного університету Сергій Півень. Назвав його – «Indoor solution», що в перекладі з англійської означає «внутрішнє рішення». Прилад вимірює концентрацію вуглекислого газу в приміщенні. Коли кімнату потрібно провітрити – світлодіодна стрічка змінює колір. Світильник поки в єдиному екземплярі. В планах у винахідника масштабування та виготовлення таких приладів у різних дизайнах.

Сергій разом зі своїм стартапом приєднався до команди розробників Yourairtest – вони розробили додаток і чотири мобільні станції, які вимірюють забрудненість повітря. У мобільному додатку «Yourairtest» повинна з'явитись і вкладка для проекту «Indoor solution», де власники світильника на своєму смартфоні зможуть відстежувати рівень вуглекислого газу у приміщенні.

4. Універсальний всюдихід. Студенти коледжу ракетно-космічного машинобудування в Дніпрі працюють над універсальним всюдиходом, яким можна керувати з мобільного. Деталі виготовляють самі в цехах коледжу та на 3D-принтері.

Спочатку планували як пристрій, який би міг допомагати рятувальникам або в сільському господарстві. Але, кажуть, якщо замінити матеріали, з якого виготовлений прототип, то всюдихід – теоретично – можна використовувати й на Марсі. За задумом винахідників, всюдихід зможе розвивати швидкість до 20 кілометрів за годину.

5. Косметична накладка на протез. Студентка Дніпровського національного університету Таїсія Заболотня виграла нове оформлення для протезів. Це стало її дипломною роботою. Дівчина вчиться на дизайнерку та захотіла зробити косметичні накладки на протези більш сучасними, на проєкт пішло близько двох місяців. Розповідає: усе почалося, коли вона познайомилась з колишнім бійцем Артемом Резніченком. Він втратив ногу через поранення. Чоловік користується протезом. У Таїсії з'явилась ідея створити «косметику» для протеза, яка була б не тільки зручною, а й красивою. Нова косметична накладка важить 500 грамів. За словами Таїсії Заболотньої, зараз вона шукає моделі, аби протестувати накладки на інші типи протезів, а також волонтерів з 3D-принтером, щоб їх роздрукувати. Друк екземпляра для Артема коштував близько п'яти тисяч гривень.

Для загальної оцінки розвитку винахідництва в Україні розглянемо деякі статистичні показники, представлені в *таблиці 1* [7].

Таблиця 1 – Показники надходження та розгляду заявок і реєстрації об'єктів промислової власності за лютий 2022 року

Об'єкти промислової власності	лютий 2021	лютий 2022	2022 до 2021 (%)
Надійшло заявок			
Винаходи	280	244	87,1
національна процедура	154	101	65,6
<i>національні</i>	129	91	70,5
<i>іноземні</i>	25	10	40,0
міжнародна процедура	126	143	113,5
Корисні моделі	342	252	73,7
національна процедура	342	251	73,4
<i>національні</i>	334	249	74,6
<i>іноземні</i>	8	2	-
міжнародна процедура	-	1	-
Прийнято рішень			
Винаходи	204	189	92,6
Корисні моделі	324	340	105,0
Завершено діловодство			
Винаходи			
<i>формальна експертиза</i>	305	287	94,1
<i>кваліфікаційна експертиза</i>	299	248	82,9

Корисні моделі	401	352	87,8
Зареєстровано			
Усього зареєстровано	2 479	2 662	107,4
Винаходи	199	162	81,4
Корисні моделі	325	196	60,3

Як видно з таблиці, незважаючи на наявність перспективних українських винаходів, створених студентською молоддю, показники надходження та розгляду заявок і реєстрації об'єктів промислової власності за лютий 2022 року порівняно з лютим 2021 року свідчать нажалі про тенденцію зменшення активності винахідницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. <https://rada-poltava.gov.ua/people/56339477/>
2. Школяр С. П. Аспекти підготовки фахівців до опрацювання та аналізу базових інформаційних потоків на ринковому середовищі. Педагогічні науки. 2015. Вип. 12. С. 356–361.
3. Школяр С. П. Особливості реалізації регіональних інноваційних програм на Полтавщині / С. П. Школяр // Матеріали міжнародного круглого столу «Розбудова інноваційної інфраструктури в Україні». – К., 2008. – С. 104–135.
4. Школяр С. П. Інноваційний розвиток держави – комфортне життя її громадян. Тези виступу в обговоренні / С. П. Школяр // Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 20.06.07 р. «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» / Упор. Г. О. Андрущук, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2007. – С.60–62.
5. Школяр С. П. Аспекти права інтелектуальної власності в реалізації економічного розвитку територіальної громади / Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 22-23 лютого 2021 р.). – С. 285–286.
6. <https://dp.suspilne.media>
7. <https://ukrpatent.org/uk/articles/february-2022>

РОЛЬ ДИРЕКТОРА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

*Хімінець В. Є.
Полтава, Україна*

Закон України «Про освіту» гарантує кожному рівні умови доступу до освіти та забезпечує батькам право обирати заклад освіти, програму, вид та форму здобуття освіти власними дітьми. Здобувачам освіти з

особливими освітніми потребами необхідно забезпечити постійну або часткову підтримку під час освітнього процесу, втім держава має забезпечити їм доступ до освіти у школі на рівні з іншими дітьми. Знання керівником закладу освіти нормативно-правової бази щодо організації інклюзивного освітнього середовища – запорука коректної реалізації усіх необхідних для цього кроків та налагодження якісного освітнього процесу. Орієнтація в законодавстві підсилює узгодженість дій, планування, контроль результатів, а також є беззаперечним захистом від дискримінації, упередженого ставлення до учня з особливими освітніми потребами, некомпетентних розпоряджень чи намірів.

Роль директора загальноосвітньої школи у процесі організації інклюзивного навчання важко переоцінити, оскільки від менеджменту та стратегічного планування залежить його успіх та, як наслідок, якість роботи школи. Говорячи про менеджмент процесу, йдеться і про управління на рівні керівництва школи (спілкування із засновником, координація роботи заступників, педагогічної ради, залучення органів учнівського та батьківського самоврядування, піклувальної ради), і про менеджмент класу (адаптація навчального середовища та організація навчального процесу, реалізація індивідуальних програм розвитку тощо), і про формування структур для надання послуг інклюзивної освіти (команда психолого-педагогічного супроводу, ресурсна кімната, команда ІПР тощо). Напрямок руху школи до інклюзії має бути представлений також і в стратегії розвитку закладу, зокрема в місії, візії та цілях, а також у більш тактичних документах – освітній програмі, річному плані роботи школи.

Запорукою успіху організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами є співпраця з батьками. Директору важливо залучати батьків до ухвалення рішень щодо навчання їхніх дітей. Ще до приходу дитини до закладу освіти в багатьох родинах можуть бути налагоджені контакти з психологічною службою, фахівцями ІРЦ, реабілітаційними центрами, соціальною службою – вони можуть володіти інформацією, корисною як для працівників закладу освіти, так і для інших батьків. Доцільно використовувати ці зв'язки, аби сім'я, школа та фахівці працювали спільно. Дуже важлива і потрібна думка батьків для визначення цілей і завдань на навчальний рік, в ухваленні рішень про майбутні напрями роботи з дитиною після завершення навчального року. Ця частина роботи із батьками буде корисною при плануванні роботи школи.

Для навчання дітей з особливими освітніми потребами педагоги мають володіти спеціальними знаннями, які вони зазвичай отримують під час підвищення кваліфікації. Задля якіснішої підготовки вчителю доцільно отримати другу вищу освіту. У цьому питанні завдання керівника – змотивувати педагогів та залучити засновника до

фінансування навчання, оскільки воно відбуватиметься на контрактній основі. Такий підхід допоможе вирішити питання браку фахівців, оскільки навчання наявних педагогів та забезпечення їм більшого навантаження може бути простішим шляхом, аніж пошук і прийом на роботу нових працівників. Плануючи відкриття інклюзивного класу в школі, директор має заздалегідь підготувати педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Це важлива частина відповідальності керівника, оскільки вчителі мають пройти навчання заздалегідь та мати необхідні знання, щоб у вересні розпочати в класах роботу з дітьми з ООП.

Окрім навчання та підготовки, педагоги, що працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, самі потребують моральної підтримки, мотивації та заохочення. Робота з колективом, організація щирих неформальних зустрічей, обговорення проблем – важлива місія керівника як менеджера. Ресурсні зустрічі з цікавими експертами або ж іншими педагогами, що спеціалізуються на темі інклюзії, дадуть змогу педагогам дізнаватися нове, розвіювати міфи та упередження, набувати досвіду. Для організації таких зустрічей варто залучати також профільні громадські організації.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О., Ліннік О. О. *Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти.* – 2-ге видання, перероб. і доп. – Київ, Державна служба якості освіти, 2021. – 350 с.
2. *Державна служба якості освіти – Якісне інклюзивне навчання: to do list для директора школи.*

УПРАВЛІННЯ ПРОФІЛАКТИКОЮ ЗАХВОРЮВАНOSTІ УЧНІВ СІЛЬСЬКОГО ЛЦЕЮ

*Шаравар М. Є.
Полтава, Україна*

Проблема здорового покоління набуває в наш час все більшої актуальності. На погіршення здоров'я учнів впливають багато чинників, в тому числі і неправильне ставлення батьків до власного здоров'я та здоров'я своїх дітей. Сьогодні система освіти України перебуває в умовах глобальних викликів, ми вчимося жити в новій реальності, спричиненій пандемією COVID-19 та хронічними хворобами учнів. У 2021–2022 навчальному році школи працюють в умовах адаптивного карантину.

Дані наукових досліджень свідчать про збереження закономірності формування структури «шкільної патології», що актуалізує значимість шкільної медицини у ході реформування галузі охорони здоров'я України [1]. Зокрема серед учнів зустрічаються такі захворювання: короткозорість, гастрит, порушення постави, неврози, цукровий діабет, застуда, ГРВІ, пневмонія, астма.

На жаль, падінню зору у школярів рідко вдається запобігти. Проте мінімізувати збиток можливо. Кращим методом профілактики медици вважають правильну організацію робочого місця в комплексі з правильним тренуванням і відпочинком. Книги та зошити повинні знаходитися не ближче ніж в 30 см від очей. Велика роль відводиться освітленню. Відповідно до санітарно-гігієнічних вимог, кожен шкільний клас зобов'язаний мати великі вікна. Ідеально, якщо дитина сидить біля вікна, коли природне світло падає зліва, а в темний час доби приміщення має висвітлюватися люмінесцентними лампами. На перервах рекомендується давати очам відпочинок. Найкраще прогулятися.

В учнів середніх шкіл поширені хвороби шлунково-кишкового тракту, особливо гастрит, – запалення слизової оболонки шлунку з характерними болями. Причини – порушення режиму харчування, зниження імунітету і стреси.

В наших школах графік прийому їжі часто буває незручний. Наприклад, молодшому школяру, якому необхідно їсти 4-5 разів на день, пропонується обід, коли він ще ситий після сніданку. При цьому до кінця навчального дня малюк встигає зголодніти знову, але терпить до приходу додому.

Краща профілактика гастриту – «кишенькові обіди»: яблука, йогурт.

Порушення постави – наслідок тривалого сидіння за партою у 8 з 10 школярів. Щоб переконатися в цьому, достатньо поглянути на дітей у шкільному коридорі: майже всі сутуляться, стирчать лопатки, опущені плечі.

Причини сутулості зрозумілі: учні не стежать за правильною посадкою за партою. Це ще закріплюється важким ранцем за плечима і втомою нижніх м'язів дитячої спини. Результат сумний: при сильному відхиленні грудного відділу хребта лікарі можуть діагностувати кіфоз («горб»), а при викривленні убік – сколіоз.

Дитина швидше втомлюється і відчуває напругу в спині та попереку. Щоб цього не сталося, необхідно правильно підбирати школяру ранець, а носити його він повинен на обох плечах і не перевантажувати підручниками. За партою потрібно сидіти прямо, не навалюючись на неї, а адміністрація шкіл у свою чергу стежить, щоб меблі відповідали росту дітей [2].

У зв'язку з цим відбувається перехід деяких учнів на індивідуальний графік або дистанційні форми навчання. Так школа має адаптувати програму до технічних можливостей учнів і вчителів. Це потребує від керівників виконання низки нових управлінських дій, рішень, спрямованих на реалізацію системи завдань: документальне оформлення змін в роботі закладу освіти; забезпечення педагогічним працівникам доступ до документів закладу освіти; пошук сервісів і платформ, які є оптимальними для організації освітнього процесу в дистанційному форматі; організація ефективної комунікації з батьками учнів; налагодження командної роботи працівників закладу у віддаленому режимі; здійснення віддалених координаційних дій та контролю за якістю роботи [3].

Протягом року, 40% учнів 5-11-х класів хворіли 4 і більше разів, 60% перенесли 2 захворювання (захворювання з тимчасовою втратою працездатності, які супроводжувалися відсутністю учнів на заняттях).

При проведенні анкетного опитування та особистих спостережень було з'ясовано, що для сьогоденного навчання та виховання у ліцеї властиве ігнорування природної біологічної сутності, особливостей вікового й індивідуального психоемоційного розвитку дитини. Встановлено факти недотримання гігієнічних вимог до організації навчальної діяльності школярів, перенавантаження інформацією, авторитарність, одноманітність методів і форм навчання, неврахування потреб та інтересів учнів, позбавлення їх свободи самовираження що загалом негативно позначаються на стані здоров'я, призводять до швидкого стомлювання і перевтоми, яке у значної частини дітей зазнає трансформації у негативне ставлення до процесу навчання. Унаслідок проведеного аналізу причин низького рівня здоров'я учнів ліцею визначено, що значною мірою такий стан зумовлений низькою ефективністю гігієнічних заходів профілактики неінфекційних захворювань школярів, веденням ними нездорового способу життя, впливом комплексу несприятливих чинників.

У сучасних умовах навчання та виховання підростаючого покоління відбувається активне впровадження практики зміцнення і збереження здоров'я дітей у середовищі освіти. Проблема підтримки та збереження здоров'я в учнівській молоді набуває пріоритетного статусу у напрямку розвитку освітянської системи. За даними наукових досліджень відомо, що система шкільної освіти в Україні орієнтована на інтелектуалізацію навчального процесу і певною мірою сприяє формуванню стійкої тенденції до погіршення стану здоров'я учнів. Під дією навчально-виховного процесу в закладах освіти, сім'ї, навколишнього середовища відбувається процес соціалізації школяра, формування його фізичного, психічного і соціального здоров'я. З огляду на це нами було зроблено висновок, що навчальний заклад реально може

виступати в ролі системи, в якій одночасно відбуваються процеси підтримки та формування здоров'я, і його реалізації в руслі навчально-виховної діяльності з урахуванням щорічного періоду адаптації організму учнів до змісту навчання, який зазнає поступового ускладнення.

Список використаних джерел:

1. *Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб.* / В. В. Івашковський, О. І. Остапенко, М. В. Тимчик; [за ред. М. Д. Зубалія]. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.
2. <https://osvita.ua/school/method/9052/>
3. <https://jmbbs.com.ua/pdf/5/1/jmbbs0-2020-5-1-250.pdf>
4. Івахно О. П., Козякін І. П., Чорна В. В., Махнюк В. М. Динаміка стану здоров'я дитячого населення за останні роки реформування медичної сфери України. *Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П. Л. Шупика.* 2015; 24(3): 447–54.

**ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ДО ПРИЙНЯТТЯ
УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА БАЗІ ПОБУДОВИ ПАТЕНТНИХ
ЛАНДШАФТІВ**

*Школяр С. П.
Полтава, Україна
Кужель Е. В.
Луцьк, Україна*

Підготовка менеджерів до прийняття управлінських рішень в рамках сучасної інноваційної економіки передбачає збір, обробку, аналіз достовірної інформації, пов'язаної з об'єктами права інтелектуальної власності на базі побудови патентних ландшафтів (ПЛ). Тобто ПЛ є інструментом, що дозволяє менеджеру приймати зважені рішення. Крім того, слід зазначити, що ПЛ – це не тільки і не стільки набір рекомендацій, а й додаткова інформація, що розширює уяву про проблеми і ситуацію у сфері технології за тематикою, яка цікавить дослідника на ринку інновацій.

При підготовці менеджерів слід враховувати, що як об'єктивно існуюча достовірна інформація, ПЛ можуть бути використані для:

- вибору напрямку розробок, створення нових ідей та адекватного розуміння вже існуючих технологій;
- складання «сильних» патентів, які майже неможливо обійти, зниження вірогідності одержання відмови у видачі патенту;
- пошуку потенційних ліцензіатів та ліцензіарів;
- дослідження потенційних ринків збуту та їх специфіки;

- виявлення конкурентів або сателітів для утворення колаборації і патентних ПУЛів;
- здійснення аналізу непатентної інформації (статей, трудів конференцій), що дозволяють контактувати із вченими, які займаються тематикою, що цікавить дослідника;
- мінімізації ризиків та виявлення сприятливих умов для розвитку бізнесу.

Для оперативності побудови ПЛ у світі розроблені декілька аналітичних систем, що дозволяють скласти узагальнені звіти дослідників. Прикладом такої системи може бути система Questel-Orbit. Така система надає можливість віддзеркалити конкурентні аспекти патентного профілю компанії, такого як: ліцензійна політика компанії, динаміка та географія винахідницької активності, структура патентного портфеля, правовий статус патентів. Розгляд вказаних показників дозволяє провести аналіз патентної ситуації конкурента, з'ясувати технологічну стратегію, ринки присутності та багато інших конкурентних параметрів.

Як приклад, при складанні одного з ПЛ була виявлена іноземна компанія, що має достатньо велику частину патентів, які не підтримуються (не є чинними). Така ситуація свідчить про те, що компанією обрана патентна стратегія «застовбити» максимальне широке технологічне поле, а підтримувати у силі лише ключові патенти. Така стратегія дає можливість заборонити патентування конкурентами аналогічних технічних рішень.

Втім, незважаючи на наявність значної кількості економічних та технологічних прогнозів [1], а також форсайт-досліджень [2], на глобальному рівні, задача вибору перспективних напрямків розвитку технологій для регіонів, університетів, компаній, та інших суб'єктів ринку не є тривіальною, тому що згадані програми та дослідження містять лише узагальнені відомості і не враховують особливості конкретного регіону – це по-перше, по-друге, щоб знайти власне місце у технологічному тренді потрібно об'єктивно оцінювати власні компетенції, а, по-третє, важливо враховувати можливості колаборації, як з вітчизняними, так і з зарубіжними партнерами у галузі досліджень, з врахуванням правозахисту та економічної безпеки. Все це потрібно враховувати майбутнім менеджерам у їх подальшій діяльності.

Крім вже зазначеного, ПЛ може бути використаний для вирішення таких завдань як оцінка компетенції університетів чи дослідницьких організацій, включаючи виявлення можливих напрямків для колаборації у сфері інноватики та при обґрунтуванні рівня компетенції при проходженні конкурсних процедур [3].

Побудований патентний ландшафт є документом, що надає велику

багатоаспектну користь і може бути використаний при обґрунтуванні інвестиційних рішень, які в умовах стану сучасного розвитку економіки нашої країни є одним з важливіших її аспектів.

За кордоном на основі аналізу літературних джерел виявлена велика кількість консалтингових фірм, що надають послуги з побудови ПЛ, при цьому вони використовують два поняття: «patent mapping» та «patent landscaping», які належать до неформалізованих понять і не мають формального визначення, але активно використовуються і діловій термінології [4]. Так, поняття «patent mapping» визначається європейським патентним відомством як візуалізація результатів статистичного і аналітичного аналізів змісту патентних документів. Поняття «patent landscaping» визначається всесвітньою організацією інтелектуальної власності як засіб вивчення патентної ситуації для конкурентної технології в країні, регіоні або на глобальному рівні.

Практика користування та складання «patent mapping» вказують на те, що вона – це порівняно невагітний засіб мінімізації ризиків та виявлення сприятливих умов розвитку бізнесу, що дозволяє запобігати вторгненню конкурентів у ринки збуту компанії, зменшувати витрати на наукові і маркетингові дослідження у перспективних напрямках конкурентного середовища, а також знаходити перспективних партнерів у сфері інтелектуальної власності [5].

Що стосується «patent landscaping», то слід зазначити, що він може бути використаний при формуванні державної інноваційної політики, у стратегічному плануванні менеджерами інноваційно-інвестиційної діяльності господарських суб'єктів, при визначенні перспективних наукових напрямків досліджень, в конкурентній розвідці, в державних програмах, для яких планується держбюджетне фінансування.

Отже, активізація практичного використання при підготовці менеджерів такого дієвого засобу як «patent landscaping» у стратегічному управлінні інноваційної діяльності дає можливість виявити технологічні тренди та отримати новий більш високий ефект у сфері інноваційної діяльності, ефективності інвестування, правильності вибору стратегій у патентно-ліцензійній діяльності та визначити конкурентоспроможність науки і виробництва у будь-якій галузі, а також зміцнити економічну безпеку країни.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс. Режим доступу *Gartner Consulting*. URL. <http://www.gartner.com/technology/why-gartner.jsp> Звіт Всесвітньої організації інтелектуальної власності
2. Електронний ресурс. Режим доступу *Форсайт-програма Міністерства науки і технологій Великої Британії*. URL. www foresight.uk.

3. *Електронний ресурс. Режим доступу: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/62747/1/isi-2018-01.pdf>*
4. *Тюрина В. Ю., Астафьева Н. В., Плотников А. П., Ипполитова А. А., «Патентные ландшафты, как инструмент маркетинга объектов интеллектуальной собственности» // Журнал «Вопросы экономики и права» // 2017 г., С. 69–70.*
5. *Школяр С. П. Аспекти підготовки фахівців до опрацювання та аналізу базових інформаційних потоків на ринковому середовищі. Педагогічні науки. 2015. Вип. 12. С. 356–361.*

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТИ ТА ВИБОРУ НАПРЯМКІВ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS

*Штена О. О., Коваленко С. В.
Полтава, Україна*

В науковій літературі немає єдиного розуміння напрямків розвитку та мети вітчизняної системи правового виховання. На думку Н. Оніщенко та С. Сунегіна, пріоритетними завданнями освіти повинно бути створення таких умов розвитку соціуму, які забезпечили б у майбутньому його готовність жити й успішно діяти у світі гуманістичних цінностей. У педагогічному вимірі це має означати, що основним результатом освітнього процесу повинна стати не система знань, умінь і навичок як така, а готовність студентів до сучасних інтелектуальних, соціально-правових, комунікативних, інформаційних практик, до сприйняття права, його настанов та приписів. Таким чином, правове виховання, на їх думку, являє собою процес засвоєння знань про формування держави, права, його функціональну здатність, виховання у студентів поваги до закону, прав людини, небайдужого ставлення до виконання правових приписів тощо [4, с. 131]. Натомість О. Нестеренко виокремлює три основні напрями правового виховання в сучасній Україні: загальне правове виховання; правове виховання, спрямоване на подолання деформацій правосвідомості, спричинених перехідним станом вітчизняного соціуму; правове виховання з урахуванням процесів соціальної мобільності [3, с. 4].

Н. Іванюта наголошує, що загальне правове виховання має за мету (у формально-юридичному сенсі) утвердження у суспільстві поваги до закону. На її думку, саме повага до закону обумовлює належний рівень правової свідомості і правової культури, формує своєрідний правовий ідеал. Проте, результативність правового виховання передбачає

врахування факту залежності рівня правової культури від різноманітних чинників: 1) якості та змісту нормативного регулювання; результатів правозастосування. Визначальним елементом правового виховання є наявність позитивної суспільної (громадської) думки щодо правових подій, явищ та процесів, а також їх результатів у державі. Наприклад, серед іншого, до предмета громадської думки у будь-якій галузі судочинства відносять: процесуальне законодавство та рівень його ефективності; практичну діяльність органів, що здійснюють процесуальні дії з позицій їх ефективності, дотримання в ній принципів об'єктивності, законності; питання вини та міри покарання тощо; 2) питання правової мови та мовної правосвідомості [1, с. 123].

Водночас О. Нестеренко виокремлює такі цілі правового виховання: формування системи правових знань, поваги до права, солідарності з його нормами; формування почуття справедливості, відповідальності й законності; формування правових навичок, вмінь і звичок, готовності до соціально активної поведінки. Крім того, вона відзначає, що у юридичній науці найчастіше виокремлюють такі функції правового виховання, як інформаційна, аксіологічна, орієнтувальна, профілактична, комунікативна [3, с. 6-7].

При цьому С. Легуша та М. Супрун відзначають, що правове виховання є необхідним фактором, який пробуджує в особи усвідомлення відповідальності за власну поведінку і свою державу, яка повинна гарантувати можливість реалізації прав кожного громадянина, і що кожен індивід має усвідомлювати такі постулати:

– право є універсальний принцип і порядок людського блага – індивідуального і загального. При цьому, загальне благо – це основа, зміст і парадигма правового типу організації соціально-політичної спільності людей;

– нормативно-правові акти є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами правовідносин, яким вони адресовані, за їх невиконання або неналежне виконання держава застосовує заходи примусу. Громадяни повинні усвідомлювати дію імперативного принципу «дозволено тільки те, що безпосередньо не заборонено законом»;

– усі нормативно-правові акти повинні не суперечити, а відповідати загальноприйнятим принципам права і нормам суспільної моралі;

– нормативно-правові акти приймаються тільки уповноваженими органами державної влади, шляхом правотворчої діяльності в межах своєї компетенції та відповідно до законодавчо визначеної процедури;

– чіткий розподіл повноважень між вищими органами державної влади, що відповідає конституційному принципу розподілу влади на законодавчу, виконавчу, судову (ст. 6 Конституції України);

– державні органи влади зобов’язані спрямовувати свою діяльність на забезпечення прав і свобод громадян, що закріплено в Основному Законі (розділ 2 Конституції України);

– всі громадяни рівні перед законом, але, водночас, вони повинні сумлінно виконувати та дотримуватись чинного законодавства;

– найвищою соціальною цінністю в державі є людина та її життя (ст. 3 Конституції України) [2, с. 14].

Окреслена проблема потребує подальшого ретельного вивчення.

Список використаних джерел:

1. Іванюта Н. В. *Правове виховання як інструментарій трансформації судової системи. Правовий часопис Донбасу. 2018. № 1 (62). С. 120–125.*
2. Легуша С. М., Супрун М. О. *Правове виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України: сутність, функції та механізм: Монографія. К.: Київський юридичний інститут, 2005. 265 с.*
3. Нестеренко О. М. *Правове виховання у сучасному суспільстві: теоретико-компаративіське дослідження. Автореф. дисерт. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук. Харків, 2019. 22 с.*
4. Оніщенко Н. М., Сунегін С. О. *Правове виховання та обізнаність з правом як умови сучасної соціалізації. «Scientific collection Interconf». 2020. № 3 (30). С. 129–136.*

НАШІ АВТОРИ

Grunyov Roman – Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Faculty of Physics, Ariel University, Israel

Альберт Вікторія Дмитрівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Бабенко Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Баранник Наталія Вікторівна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Барбінов Віталій Вікторович – кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виховної роботи Державного навчального закладу «Полтавський центр професійно-технічної освіти»

Барбінова Алла Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Бардінова Анастасія Олексіївна – магістр права, секретар судового засідання Полтавського окружного адміністративного суду, аспірантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Бикова Марія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Білай Дмитро Валерійович – аспірант Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Білаш Валентина Павлівна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри анатомії людини Полтавського державного медичного університету

Білик Алла Василівна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Білько Марія Сергіївна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Богомаз Марія Андріївна – учениця групи Л-9А Наукового ліцею «Політ» при Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А. С. Макаренка

Большая Оксана Вікторівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Бухун Іван Григорович – аспірант Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Важеніна Інна Леонідівна – викладач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна, начальник відділу кадрів та діловодства Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Варакіна Тетяна Павлівна – викладач спецдисциплін вищої категорії відокремленого структурного підрозділу «Полтавський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»

Васецька Людмила Василівна – завідувачка комп'ютерно-технологічним відділенням, спеціаліст вищої категорії відокремленого структурного підрозділу «Полтавський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»

Вахруцова Оксана Русланівна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Величко Руслана Миколаївна – асистент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Веньлун Му – аспірант кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Волакова Олександра Сергіївна – учениця 11-А класу Кременчуцького ліцею №17 «Вибір» імені М. Г. Неленя Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Галич Поліна Олегівна – учениця 11 класу Кременчуцького ліцею №30 «Олімп» імені Н. М. Шевченко Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Голованова Олександра Дмитрівна – учениця 9 класу Щербанівського ліцею Полтавського району Полтавської області

Гомля Людмила Миколаївна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Горденко Сергій Федорович – магістрант природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Горчакова Марина Сергіївна – магістрантка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Гриженко Віктор Васильович – кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-методичної роботи НМЦ ПТО у Полтавській області

Гринь Володимир Григорович – доктор медичних наук, доцент кафедри анатомії людини Полтавського державного медичного університету

Гриньова Марина Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, член-кореспондент НАПН України

Гуляєва Дар'я Сергіївна – магістр, керівник відділу проектування, архітектури та дизайну ТОВ «Творчість-освіта-наука» (м. Полтава)

Давидюк Валерія Олександрівна – студентка групи УНЗ-5 природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Дарюга Олена Анатоліївна – заступник директора з навчальної роботи відокремленого структурного підрозділу «Полтавський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»

Денисовець Ірина Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Денисовець Тамара Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Донець Юлія Віталіївна – магістрантка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, вчитель початкових класів Тарасівського ЗЗСО І-ІІ ступенів Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області

Дяченко-Богун Марина Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Єзерський Іван Степанович – директор Полтавської ЗОШ №7 імені Т. Г. Шевченка

Єрмоленко Олександр Владиславович – аспірант кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Жданова-Неділько Олена Григорівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Жила Анна Олександрівна – учениця 10-Б класу Кременчуцького ліцею № 4 «Кремінь» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Іщенко Володимир Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Калініченко Ірина Юрївна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Кардаш Наталія Григорівна – магістрантка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Киричок Єлизавета Олександрівна – учениця 11 класу Спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №5 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу ім. Л. І. Бугаєвської Горішньоплавнівської міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Коваленко Нінель Павлівна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин Полтавського державного аграрного університету

Коваленко Світлана Василівна – викладач циклової комісії гуманітарної підготовки, спеціаліст вищої категорії Відокремленого структурного підрозділу «Полтавський фаховий коледж нафти і газу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Ковальчук Анна Русланівна – студентка групи П-13 природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Козуб Олександра Сергіївна – учениця 11 класу Калашниківського навчально-виховного комплексу Мачухівської сільської ради Полтавського району Полтавської області

Кононець Наталія Василівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та суспільних наук Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Кривонос Олена Валеріївна – психолог (м. Охтирка Сумська обл.)

Крутоголова Антоніна Валеріївна – вчитель біології загальноосвітньої школи I-III ступенів №6 Горішньоплавнівської міської ради Полтавської області

Кужель Емма Вікторівна – викладач Луцького Національного технічного університету, патентний повірений України

Кулик Юлія Сергіївна – учениця 8 класу Полтавського обласного наукового ліцею-інтернату II-III ступенів при Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А. С. Макаренка

Кучер Єлизавета Сергіївна – учениця 9-А класу Ліцею №13 «УСПІХ» Полтавської міської ради Полтавської області

Левіна Ірина Василівна – викладач фізики Відокремленого структурного підрозділу «Полтавський політехнічний фаховий коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Литовко Дар'я Михайлівна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Лифиренко Софія Сергіївна – учениця 10-Б класу Ліцею №13 «УСПІХ» Полтавської міської ради Полтавської області

Мазан Олена Юріївна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Максименко Наталія Тарасівна – асистент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Масовець Дарія Борисівна – студентка природничого факультету, старший лаборант кафедри педагогічної майстерності та менеджменту

імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Митнюк Анна Вікторівна – студентка природничого факультету
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Міщенко Людмила Володимирівна – директорка комунального
закладу «Охтирський міський краєзнавчий музей» Сумської області

Моргун Володимир Федорович – кандидат психологічних наук,
професор, професор кафедри психології Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Нечипоренко Наталія Іванівна – кандидат сільськогосподарських
наук, доцент кафедри захист рослин Полтавського державного аграрного
університету

Новік Сергій Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теоретико-методичних основ викладання спортивних дисциплін
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Новописьменний Сергій Анатолійович – кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри біології та здоров'я людини, декан природничого
факультету Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Ночовний Олексій Віталійович – учень 10 класу Опорного
закладу «Вовчицький ліцей імені В. Ф. Мицика Лубенської міської ради
Лубенського району Полтавської області»

Оніпко Валентина Володимирівна – доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри ботаніки, екології та методики навчання
біології Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Павленко Олена Ігорівна – аспірантка кафедри загальної
педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Петренко Леся Миколаївна – доктор педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Пивовар Ніна Михайлівна – доцент кафедри педагогічної
майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Піддячий Микола Іванович – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу STEM-освіти, член-кореспондент Міжнародної Слов'янської Академії освіти імені Яна Амоса Коменського, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Пітель Ірина Миколаївна – викладач математики, голова циклової комісії математичних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Полтавський політехнічний фаховий коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Погребняк Поліна Анатоліївна – учениця 10 класу Ліцею №6 «Лідер» Полтавської міської ради, вихованка гуртка «Педагогічна майстерня» Полтавського міського центру позашкільної освіти Полтавської міської ради Полтавської області

Половинка Дар'я Сергіївна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Пономаренко Дарина Андріївна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, вчитель початкових класів Щербанівського ліцею Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області

Поспєлов Сергій Вікторович – доктор сільськогосподарських наук, доцент, завідувач кафедри землеробства і агрохімії ім. В. І. Сазанова Полтавського державного аграрного університету

Поспєлова Ганна Дмитрівна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри захист рослин Полтавського державного аграрного університету

Примакова Віталія Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради

Проценко Ірина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Решта Тетяна Миколаївна – викладач спецдисциплін першої категорії виокремленого структурного підрозділу «Полтавський фаховий коледж Національного університету харчових технологій»

Рибалка Валентин Васильович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (м. Київ)

Самодрин Анатолій Петрович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і психології Міжнародного гуманітарно-педагогічного інституту «Бейт-Хана» (м. Дніпро)

Сас Наталія Миколаївна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Сахно Яніна Іванівна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Свінцицька Наталія Леонідівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри анатомії людини Полтавського державного медичного університету

Севост'янова Катерина Володимирівна – учениця 11 класу Кременчуцького ліцею №11 «Гарант» Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області

Семеновська Лариса Аполлінаріївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Собченко Тетяна Миколаївна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Соя Алла Анатоліївна – магістрантка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Стаднікова Олена Володимирівна – директор Кобеляцького ліцею № 2 імені Олесья Гончара Кобеляцької міської ради Полтавської області

Тислюк Карина Денисівна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Ткаченко Андрій Володимирович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Троян Поліна Дмитрівна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Ханнанова Олеся Равілівна – кандидат біологічних наук, доцент кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Харченко Олена Вікторівна – кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України (м. Київ)

Хілінська Тетяна Володимирівна – старший лаборант кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Хіменець Віталій Євгенійович – учитель початкових класів Черноглазівської загальноосвітньої школи I-II ступенів Полтавської міської ради

Шаравар Марина Євгеніївна – студентка природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, вчитель біології Кустолово-Суходільського ліцею Михайлівської сільської ради Полтавського району Полтавської області

Школяр Сергій Петрович – кандидат технічних наук, доцент кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, патентний повірений України

Штепа Олексій Олександрович – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ЗМІСТ

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ: ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА МІСІЯ Гриньова М. В.	3
ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ УНІВЕРСИТЕТУ Новописьмений С. А.	6
STEM-ОСВІТА ЯК ЗАСІБ РОЗБУДОВИ СОЦІАЛЬНО- ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ОСОБИСТОСТІ Піддячий М. І.	13
ДЕМОКРАТИЗМ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ А. С. МАКАРЕНКА ЯК ОСВІТЯНСЬКОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА Рибалка В. В.	16
МАКАРЕНКО – ЕСКІЗ НООСФЕРНОЇ ПЕДАГОГІКИ Самодрин А. П.	19
THE CONCEPT OF INTELLECTUAL HEALTH OF STUDENT YOUTH Групунов R.	23
СЛІДАМИ ВОЛОДИМИРА ВЕСІЧА: СУЧАСНА ПРАКТИКА ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНОГО МАКАРЕНКОЗНАВСТВА Ткаченко А. В.	25
ПЕДАГОГІКА МАКАРЕНКА І МЕНЕДЖМЕНТ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ Моргун В. Ф.	33
ІДЕЇ А. С. МАКАРЕНКА В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ВИХОВАННЯ Дяченко-Богун М. М., Гомля Л. М.	36

ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС «ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ» ЯК ЦИФРОВИЙ ЗАСІБ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МАГІСТРАНТІВ	
Кононец Н. В.	38
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОБОТИ КУРАТОРА В КУРСІ УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА ТА АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО	
Онiпко В. В.	41
Г. ВАЩЕНКО Й А. МАКАРЕНКО – ТВОРЦІ ОРИГІНАЛЬНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ УКРАЇНИ	
Петренко Л. М.	45
ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН	
Поспєлов С .В., Посєлова Г .Д., Нечипоренко Н .І., Коваленко Н. П.	48
ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	
Примакова В. В.	51
АКТУАЛЬНІСТЬ І МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ «РОЗУМНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»	
Сас Н. М.	53
ВАСИЛЬ ЛОБУРЕЦЬ – ОРГАНІЗАТОР НАУКОВОЇ РОБОТИ ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ	
Семеновська Л. А., Єрмоленко О. В.	55
МУЗИЧНА ОСВІТА В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ	
Собченко Т. М., Му Веньлун	57
STEM-ОСВІТА ЯК НОВІТНІЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ	
Харченко О. В.	59

ГУМАНІСТИЧНИЙ ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА Альберт В.Д., Жданова-Неділько О.Г.	61
МЕНЕДЖМЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЯХ: НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ Бабенко І. В.	63
ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ ПІД ЧАС НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ІЗ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ ТА ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС Баранник Н. В., Дяченко-Богун М. М.	65
СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ Барбінов В. В.	67
ТИПОВІ ПОМИЛКИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПЕДАГОГІВ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ Барбінова А. В.	69
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ Барбінова А. В., Пономаренко Д. А.	71
ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМКІВ НОВОГО МИСЛЕННЯ А. С. МАКАРЕНКА В УПРАВЛІННІ ВИХОВНИМИ УСТАНОВАМИ Бардінова А. О.	74
ПРОБЛЕМА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ КОНТЕКСТІ Бикова М. М., Проценко І. І.	77
ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ САМОРОЗВИТКУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ СПАДКУ А.С. МАКАРЕНКА Білай Д. В.	79

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ» Білаш В. П., Гринь В. Г., Свінцицька Н. Л.	81
УПРАВЛІННЯ ДІЛОВИМИ ВЗАЄМИНАМИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ ЗЗСО Білько М. С., Бабенко І. В.	86
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РІДНИМ МІСТОМ Богомаз М. А.	87
УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ Большая О. В., Білик А. В.	90
ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ Большая О. В., Стаднікова О. В.	92
ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ Бухун І. Г.	94
ІННОВАЦІЙНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОЗНАКА СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА Важеніна І.Л.	97
КОЛЕКТИВІЗМ ТА РОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК МАКАРЕНКІВСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ Варакіна Т. П., Решта Т. М.	99
МАКАРЕНКІВСЬКА «ПАРАЛЕЛЬНІСТЬ» ВИХОВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД Васецька Л. В.	102
ПРОБЛЕМИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЄКТІВ НА ДЕЯКИХ СЕГМЕНТАХ МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ Вахрущова О. Р.	106

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕКОЛОГІЧНУ ГРАМОТНІСТЬ ТА ЕКОЛОГІЧНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
Величко Р. М.	108
СИСТЕМА РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	
Волакова О. С.	110
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ НА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ	
Галич П. О.	112
ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ	
Голованова О.Д.	116
ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ	
Горденко С. Ф., Кардаш Н. Г.	119
МАЙСТЕРНІСТЬ А.С. МАКАРЕНКА В КАДРОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ	
Горчакова М.С.	121
ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗП(ПТ)О В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА	
Гриженко В. В.	123
СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ SMART-ЖИТЛА	
Гуляєва Д. С.	126
УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТОЛЕРАНТНИХ ВЗАЄМИН У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ	
Давидюк В. О., Бабенко І. В.	127
ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ЯК ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗВО	
Дарюга О. А.	129

МЕНЕДЖМЕНТ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	
Денисовець Т. М., Денисовець І. В., Мазан О. Ю.	133
МАЙБУТНІЙ МЕНЕДЖЕР: ОСОБИСТІСНІ ОРІЄНТИРИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ	
Дзекун Ю.О.	136
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА	
Донець Ю. В., Барбінова А. В.	138
КЕРІВНИК НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК МЕНЕДЖЕР ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Єзерський І. С.	141
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'Я- ЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ЗОРУ ШКОЛЯРІВ НУШ	
Жила А. О.	144
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК, ФІЗИКИ, ХІМІЇ, БІОЛОГІЇ	
Іщенко В. І., Ханнанова О. Р.	148
СКЛАДАННЯ ПРОТОКОЛУ ПРО НАМІРИ ЯК ЕЛЕМЕНТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ В РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ	
Калініченко І. Ю.	152
ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ УЧНІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
Киричок Є. О.	155
SOFT SKILLS ЯК ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА	
Ковальчук А. Р., Дяченко-Богун М. М., Гомля Л. М.	158
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	
Козуб О. С.	160

М. А. ГОРДІЄНКО – МОЛОДШИЙ КОЛЕГА А. С. МАКАРЕНКА Кривонос О. В., Пивовар Н. М., Хілінська Т. В.	163
ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ Крутоголова А. В.	167
ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГИ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ: А. С. МАКАРЕНКО, В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ, Г. В. МОХНЕНКО Кулик Ю.С.	168
ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СВІДОМОГО БАТЬКІВСТВА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА Кучер Є. С.	171
ПРО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА Литовко Д. М.	174
ЕТНОІНТЕРАКТИВИ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО ЯК ВИХОВНИЙ АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛЩЕЙНОГО КЛАСУ) Лифиренко С. С.	175
ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З БЕЗПЕКОЗНАВСТВА Максименко Н. Т.	179
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ Масовець Д. Б.	182
УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ Митнюк А. В., Бабенко І. В.	185
ПОЛТАВЕЦЬ ОЛЕКСАНДР ТВЕРДОХЛЄБОВ – ПЕДАГОГ ІЗ КОГОРТИ ТИХ, ХТО ГОТУВАВ ГУМАНІСТИЧНИЙ МАКАРЕНКІВСЬКИЙ СВІТОГЛЯД Міщенко Л. В.	186

ВИТРИВАЛІСТЬ ЯК ОДНА З ЦІЛЕЙ СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ Новік С.М.	194
ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ВИХОВНИХ ЗАВДАНЬ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОЇ ГРИ «ДЖУРА» Ночовний О. В.	196
ПЕРЕДУМОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НОВОВВЕДЕНЬ Павленко О.І.	199
МАТЕМАТИКА В АСПЕКТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ Пітель І. М., Левіна І. В.	201
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕХНІКИ ЕМОЦІЙНОГО НАСТРОЮВАННЯ НА ПУБЛІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ Погребняк П. А.	205
А. С. МАКАРЕНКО ПРО ТРУДОВЕ ВИХОВАННЯ Половинка Д. С.	209
ДІАЛОГ І МОНОЛОГ – ФОРМИ УСНОГО МОВЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ Сахно Я. І., Пивовар Н. М.	212
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ІГОР НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Севост'янова К. В.	216
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ САМООСВІТОЮ ПЕДАГОГІВ-ПОЧАТКІВЦІВ Соя А.А.	218
ФІТОІНДИКАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ З ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ У СТАРШІЙ ШКОЛІ Тислюк К. Д., Дяченко-Богун М. М.	220
УЧАСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРСПЕКТИВНИХ ВІНАХОДІВ Троян П. Д.	222

РОЛЬ ДИРЕКТОРА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ Хімінець В. Є.	225
УПРАВЛІННЯ ПРОФІЛАКТИКОЮ ЗАХВОРЮВАНOSTI УЧНІВ СІЛЬСЬКОГО ЛІЦЕЮ Шаравар М. Є.	227
ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА БАЗІ ПОБУДОВИ ПАТЕНТНИХ ЛАНДШАФТІВ Школяр С. П., Кужель Е. В.	230
ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТИ ТА ВИБОРУ НАПРЯМКІВ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS Штепа О. О., Коваленко С. В.	233
НАШІ АВТОРИ	236

**УПРАВЛІНСЬКИЙ ДИСКУРС МАКАРЕНКІВСЬКОЇ
ПЕДАГОГІКИ**

МАТЕРІАЛИ XXI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УПРАВЛІНСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ»,
«УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ У СФЕРІ НАУКИ ОСВІТИ,
ІННОВАЦІЙ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ», «УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ В ОСВІТІ ТА У ВИРОБНИЦТВІ»**

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКИХ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ СЕМІНАРІВ

10-11 березня 2022 року

Серія «Полтавська макаренкіана»

Випуск 4

За загальною редакцією Гриньової М. В.

Комп'ютерне забезпечення – *Бабенко І.В., Масовець Д.Б., Хілінська Т.В.*

Підписано до друку 26.04.2022 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman
Друк різнографічний. Умов. друк. арк. 14,7.
Наклад 100 шт. Замовлення 2022-18.

Друк ПП «Астроя»
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4.
Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694
Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР
14.12.01.1999 р. № 1 588 120 0000 010089